

MAKÂLÂT-I MERHÛM SÛLEYMÂN EFENDİ

TRANSKRİPSİYONLU METİN

YÛKSEK LİSANS

KÛbra PASİNLİ

ESKİ TÛRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

2019

TC
ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MAKÂLÂT-I MERHÛM SÜLEYMÂN EFENDİ İNCELEME-
TRANSKİRİPSİYONLU METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra PASİNLİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

ERZURUM-2019

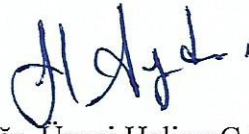
ONAY

Kübra PASİNLİ tarafından hazırlanan "Makâlât-ı Merhûm Süleymân Efendi" adlı bu çalışma 27.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı dalında **yüksek lisan** tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Melike GÖKCAN

(Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Sevda ÖNAL KILIÇ

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../... 26 Ocak 2019

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu ve tezimin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Erzurum Teknik Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma başvurusunda bulunmadığım takdirde tezimin tamamının her yerden erişime açılmasında sakınca yoktur.

Kübra PASİNLİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKÂLÂT-I MERHÛM SÜLEYMAN EFENDİ

1.1. Şekil ve Üslup Özellikleri.....	6
1.2. Dil Özellikleri.....	10
1.3. Muhteva Özellikleri.....	13
1.4. Vezin.....	15
1.4.1. Vasl.....	16
1.4.2. İmâle.....	16
1.4.3. İmâle-i Maksûr.....	16
1.4.4. Zihâf.....	17
1.5. Kafiye ve Redif.....	18
1.5.1. Kafiye-yi Mücerrede.....	19
1.5.2. Kafiye-yi Mürekkebe.....	20
1.5.2.1. Mürdef Kafiye.....	20
1.5.2.2. Müesses Kafiye.....	20
1.5.2.3. Mukayyed Kafiye.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

DİN

2.1. ALLAH.....	22
2.2. MELEKLER.....	23
2.2.1. Cebrâîl.....	23
2.2.2. Rıdvan.....	24
2.3. PEYGAMBERLER.....	24
2.3.1. Hz. Nuh.....	24
2.3.2. Hz. Mûsâ.....	26

2.3.3. Hz. İsa- Meryem	28
2.3.4. Hz. Süleyman	29
2.3.5. Hz. Yunus	32
2.3.6.Hz. Dâvud	32
2.3.7. Hz. Yakub- Hz. Yusuf	33
2.3.8. Hz. İbrahim – Hz. İsmail.....	34
2.3.9. Hz. Eyyüb	35
2.3.10. Hz. Hûd.....	36
2.3.11. Hz. Yahya	36
2.3.12. Hz. Âdem	36
2.3.13.Hz. Muhammed	38
2.4. AYETLER.....	39
2.4.1. ‘Alâ halk-ı ‘azîm	39
2.4.2. Ahseni takvîm:	39
2.4.3. ‘Alleme’l-esmâ	40
2.4.4. Duhâ, Şems, Kamer	40
2.4.5. Fa‘alün limâ yürîd	41
2.4.6. Fâtiha	41
2.4.7. ‘İlme’l-yakîn- Ayne’l Yakîn.....	41
2.4.8. İnnî enallâh.....	42
2.4.9. İz rameyte	42
2.4.10. Kerremnâ	42
2.4.11. Kün fe-kân/kün fe-yekûn	43
2.4.12. Seb‘a’l-mesânî.....	43
2.4.13. Semme vechu’llâh	44
2.4.14. Urve-i vüska	44
2.4.15. İnnâ fetahnâ	45
2.4.16. Subhânellezî esrâ	45
2.4.17. Eyne ma küntüm.....	46
2.4.18. Min habli’l-verid.....	46
2.4.19. Ente hayru’r-râhimîn.....	46
2.4.20. Lâ yahtesib	46
2.4.21. Vesvas-Hannas	47
2.4.22. Ulü’l-elbab.....	47
2.4.23. Sekâhüm rabbühüm	47

2.4.24. İndehû hüsnü's-sevâb.....	47
2.4.25. Ni'mel-vekîl	48
2.5. HADİSLER.....	48
2.5.1. Küntü kenz	48
2.5.2. Lîma'allâh	49
2.5.3. Hubbü'l-vatan.....	49
2.5.6. Lâ fetâ illâ Alî.....	50
2.6. ÂHİRET İLE İLGİLİ MEFHURLAR.....	50
2.6.1. Âhret	50
2.6.2. Kıyâmet, Haşr, Mahşer	51
2.6.3. Bezm-i Elest.....	52
2.6.4. Cennet – Cehennem.....	53
2.6.7. Kevser	55
2.6.8. Selsebil	56
2.6.9. Sidre – Tûba	56
2.7. İBADET İLE İLGİLİ MEFHURLAR	57
2.7.1. Namaz	57
2.7.2. Taharet	58
2.7.3. Mescid	58
2.7.4. İmam	58
2.7.5. Secde	59
2.7.6. Kible.....	59
2.7.7. Vâiz	60
2.8. DİĞER DİNÎ MEFHURLAR.....	60
2.8.1. Tesbih.....	60
2.8.2. Şükür.....	61
2.8.3. Dua	61
2.8.4. Hidayet.....	62
2.8.5. Rahmet.....	62
2.8.6. Tevhid	63
2.9. DİĞER RÛHANÎ VARLIKLAR	64
2.9.1. Şeytan.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASAVVUF

3.1. TASAVVUF	66
3.1.1. TASAVVUFLA İLGİLİ MEFHURLAR	67
3.1.1.1. Tecellî	67
3.1.1.2. Masiva	68
3.1.1.3. Mey, Meyhane	69
3.1.1.4. Fenâ – Bekâ	70
3.1.1.5. Fenâfillah	72
3.1.1.6. Ene'l-hak	72
3.1.1.7. Halvet	73
3.1.1.8. Hırka	74
3.1.1.9. Sâlik	75
3.1.1.10. Sûfî	75
3.1.1.11. Takva	76
3.1.1.12. Tarikat	76
3.1.1.13. Vahdet - Kesret	77
3.1.1.14. Derviş	78
3.1.1.15. Dünya	79
3.1.1.16. Edeb	80
3.1.1.17. Pîr	81
3.1.1.18. Tevekkül	82
3.1.1.19. Nefs	82
3.1.1.20. Lâ mekân – Bî mekân	83
3.1.1.21. Tayy-ı Mekân – Bast-ı Zaman	85
3.1.1.22. Zâhir - Bâtın	85
3.1.1.23. Hakikat	86
3.1.1.24. Sır	87
3.1.1.25. Himmet	89
3.1.1.26. Kerâmet	90
3.1.1.27. Uzlet	90
3.1.1.28. ‘Aynü'l-Yakîn – İlmü'l-Yakîn	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TENKİTLİ METİN

TENKİTLİ METİN	92
SONUÇ	271
KAYNAKLAR.....	272
EKLER.....	274
ÖZGEÇMİŞ.....	278

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAKÂLÂT-I MERHÛM SÜLEYMÂN EFENDİ İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN

Kübra PASİNLİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

2019- X+278 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Melike GÖKCAN

Dr. Öğr. Üyesi Sevda ÖNAL KILIÇ

Bu çalışma XIII-XV. yüzyıllarda yaşamış olan Süleyman Efendi'nin manzumelerinde bulunan dinî ve tasavvufî unsurları tespit ederek şairin dîvân şiirindeki ve dinî tasavvufî Türk edebiyatındaki yerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın giriş bölümünde XIII-XV. yüzyıl edebiyatları ile ilgili genel bilgi verilmiştir. Birinci bölümde eserin tanıtımı yapılmış, şekil, üslup, dil, muhteva, vezin, kafiye ve redif özellikleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Allah, melekler, peygamberler, ahiret ile ilgili mefhumlar, ibadet ile ilgili mefhumlar, eserdeki ayet ve hadisler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; eserdeki tasavvufî unsurlar örnek beyitler üzerinden detaylı olarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise transkripsiyon alfabesine aktarılmış tenkitli metine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Süleymân Efendi, Makâlât, Din, Tasavvuf

ABSTRACT

MASTER THESIS

**THE ANALYSIS OF MAKÂLÂT-I MERHÛM SÛLEYMÂN EFENDİ
TRANSCRIPTIONAL TEXT**

Kübra PASİNLİ

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Halime ÇAVUŞOĞLU

2019-page X+278

Jury: Assoc. Prof. Dr. Halime ÇAVUŞOĞLU (Advisor)

Assoc. Prof. Dr. Melike GÖKCAN

Assoc. Prof. Dr. Sevdâ ÖNAL KILIÇ

This work is XIII-XV. it was constructed to determine the religious and Sufi elements found in the verses of Süleyman Efendi who lived in the centuries and to reveal the place of the poet in Divan poetry and religious Sufi in Turkish literature. The study consists of four main parts:

In the introduction section of the study XIII-XV. general information about the century literature is given. The first part introduces the work and discusses the features of shape, style, language, content, measure, rhyme and redif.

In the second part, Allah, angels, prophets, concepts, related to the hereafter, concepts related to workshop, the verses and hadiths in the work are discussed in detail.

In the third part, the sufi elements in the work were studied in detail over the examples.

In the fourth section, the transcriptional transcriptional text is included.

Key Words: Suleyman Efendi, Makâlât, Religion, Sufism

ÖN SÖZ

Tasavvuf, İslamiyetin kabul edilışinden kısa bir süre sonra ortaya çıkmış, tarikatler ve tekkeler aracılığıyla kısa sürede İslam dünyasına yayılmış ve etkisi yüzyıllar boyunca sürmüş bir düşünce ve inanç sistemidir.

Bir süre sonra tasavvuf sadece düşünce ve inanç sistemi olmakla kalmamış, Türk Edebiyatı'nda da kendisine etkisi yüzyıllar boyunca sürecek bir yer edinmiştir.

XI. yüzyılın ikinci yarısında İran'ı ele geçiren Selçuklular Malazgirt Zaferi ile Anadolu topraklarına ayak basmışlardır. Bu zaferden sonra en parlak günlerini yaşayıp gelişme politikalarını sürdürmüşlerdir. Ancak daha sonra Moğol saldırılarına karşı üstünlük gösteremeyerek Anadolu'daki varlıklarını yavaş yavaş kaybedip Anadolu'dan silinmişlerdir.

Moğol baskılarından çok sıkıntı çeken Anadolu halkı artık bıkmış ve yaşama dair umutlarını yitirmeye başlamıştır. Bu sıkıntılı dönemlerde Mevlana, Sühreverdi, Konevi gibi mutasavvıflar yazdıklarıyla medrese eğitimi görmüş, tahsilli insanlara tasavvufu yayarken Horasan'dan Anadolu'ya gelen alp erenlerle alp gaziler dini tasavvufi görüşlerini halk arasında yaymış, Moğol saldırısından bunalan halkı Allah aşkının huzuruyla rahatlatmaya çalışmışlardır.

Moğol saldırılarından ve savaştan bunalan halk da Allah'a inanma ve O'na sığınma eğilimi artmıştır. Bu sayede tasavvuf cereyanı, bir düşünce sistemi olmaktan öteye geçmiş ve insan hayatı ile bütünleşen güçlü bir iman haline gelmiştir. Bu durum halkın kendilerine umut ve huzur veren tekkelerin etrafında toplanmalarına vesile olmuştur.

Medrese eğitimi almış halkı bilgilendirmek için içinde yaşanılan dönemin de etkisiyle Arapça, Farsça eserler yazılmıştır. Fakat bir de medrese eğitimi almamış Anadolu halkı vardır. Bu halkı aydınlatmak için de Anadolu'ya yayılan Yesevî, Haydarî, Bektaşî dervişleri Türk dilini kullanarak hem halkı aydınlatmış hem de tekke edebiyatını meydana getirmişlerdir.

Bu çalışmaya söz konusu olan eser Süleymân Efendi'nin söylediği, bir müridinin veya kendisinin kaleme aldığı tespit edilen yüz tane tasavvufî manzumeden oluşmaktadır.

Ele alınan eserin şekil, üslup, muhteva, dil, vezin ve kafiye özelliklerinden hareketle eserdeki 97 manzumenin sahibi olan Süleyman Efendi'nin dini-tasavvufi tekke şiiiri geleneğine uygun manzumeler kaleme aldığı tespit edilmiştir. Fakat şairin hayatına dair kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu sebeple yapılan çalışmada Süleyman Efendi'nin hayatından ziyade manzumelerinde din ve tasavvuf ile ilgili işlediği öğretilerin üzerinde durulmuştur. Öncelikle Milli Kütüphanede 06 Mil Yz FB 246 numarada tespit edilen bu eser

transkripsiyon alfabesi ile latin harflerine aktarılmıştır. Daha sonra da okunan metin üzerine dini ve tasavvufi bir inceleme yapılmıştır. Çalışma şu ana başlıklar altında toplanmaktadır:

Birinci bölümde eserin tanıtımı yapılmış, şekil, üslup, dil, muhteva, vezin, kafiye ve redif özellikleri incelenmiş, bu başlıklar örneklerle somutlaştırılmıştır.

İkinci bölümde eserin dini muhtevası üzerinde durulmuş, bu muhteva çeşitli başlıklar altında ayrıntılarıyla incelenmiş ve örneklendirilmiştir.

Üçüncü bölümde eserin tasavvufi muhtevası üzerinde durulmuş, bu muhteva çeşitli başlıklar altında ayrıntılarıyla incelenmiş ve örneklendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

Sonuç bölümünde de çalışma üzerine genel değerlendirme yapılarak eserin yazma nüshasına ait sayfalarından örnekler sunulmuştur.

Bu çalışmamda tez metnini bulma, okuma ve inceleme aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU'na katkılarından dolayı teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca hep arkamda duran, beni destekleyen aileme ve çalışmam boyunca manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

ERZURUM-2019

Kübra PASİNLİ

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e: adı geçen eser

bkz: bakınız

c.: cilt

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

s.: sayfa

TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

vd.: ve diğerleri

GİRİŞ

XIII-XV. YÜZYILLAR DİNİ TASAVVUFÎ TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

XI. yüzyılda 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun, Türkler tarafından fethedilmesinden sonra, iktisadî refahın, düşünce özgürlüğünün ve düzenli devlet idaresinin hâkim olduğu güzel sanatların geliştiği bir saha olması ve Anadolu Selçuklu sultanlarının şairlere ihsanda bulunmaları, ilim adamlarına layık oldukları ikram ve himayeyi göstermelerinden dolayı Anadolu'ya Orta Asya, Suriye, Irak, İran taraflarından birçok bilgin, düşünür ve sanatkâr gelmiştir.¹

Anadolu Selçuklu Devleti resmi dil olarak Farsçayı benimsemişlerdir. Bu sebeple bu dönemde kaleme alınan eserlerin birçoğu Farsçadır.

Medreselerde İslâmî ilimleri öğrenerek gittikçe sayıları artan Türk aydınları Arapça ve Farsça bilmeyen Türk halkına kendi dilleriyle hitap etmek, onlara dini ve tasavvufu Türkçe olarak öğretme gereği duymuşlardır. Böylece Anadolu'da dili Türkçe olan din ve tasavvuf edebiyatı doğmuştur. Bu din ve tasavvuf edebiyatının bilinen ilk temsilcileri Sultan Veled ve Yunus Emre'dir. Yine Selçuklular döneminde yetişmiş olan Hoca Dehhanî ise, Anadolu'da klasik şiirin bilinen ilk temsilcisi olarak kabul edilmektedir.²

XIII. yüzyılda Anadolu'nun siyâsî ve iktisadî vaziyeti, bilhassa ilk Moğol istilâlarıyla başlayan maddî ve manevî buhran bu sâhada tasavvuf cereyanını kuvvetlendirmişti. Büyük merkezlerde İran sûfîyâne edebiyatının mahsûlleri pek makbuldü. Doğu'dan gelen Yesevî ve Haydarî dervişleri de Ahmet Yesevî'nin takibçilerinin Türkçe sûfîyâne şiirlerini Anadolu'ya getiriyorlardı. Anadolu'da arab-acem tasavvufunun te'siri altında kalan Türk sûfîleri de etraflarına mümkün olduğu kadar çok geniş bir kitle toplamak ihtiyacı ile halk dili olan Türkçeye müracaata mecbur kaldılar: Mevlânâ'nın pek nâdir olmakla beraber bâzı Türkçe şiirler vücûde getirmesi, işte bu ihtiyaç te'siriyledir. Sultan Veled'in Türkçe şiirleri şu son zamanlara kadar, Selçuklular devri edebiyatının yegâne bilinen mahsulleri idi. Buna ilâve olarak, bu asrın başında yaşayan ve Çarhnâme adlı sûfîyâne bir mesnevîsi elimizde bulunan Konyalı Ahmed Fakih'i ondan biraz sonra Ahmet Fakih'in takibçisi sayabileceğimiz Şeyyad Hamza'yı zikredebiliriz. Bunlar eserlerini arûz ile ve İran sûfîlerini taklid ederek yazmışlardır.

¹ Ahmet Atillâ Şentürk-Ahmet Kartal, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010, s. 41.

² Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s. 43.

Anadolu'daki tasavvuf cereyanı yalnız böyle taklidî eserler meydana getirmekle kalmadı: Sâde halk diliyle, hece vezniyle, halk edebiyatına mahsus şekillerle tamamiyle Türk ve orijinal yeni bir cins şiir yarattı ki, bunun doğmasına Yesevî takibçilerinin de büyük te'siri olmuştur.³

XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla birlikte "Anadolu'da Türkçe edebi dil olarak önem kazanmış, te'lif ve tercüme çok sayıda eser yazılmıştır."⁴

"Bu dönemde saray ve ordunun yanı sıra yüksek memurların da dili olan Türkçe, artık Anadolu'da tamamiyle yerleşmiş ve bir edebiyat dili haline gelerek, dinî-tasavvufî, ahlâkî, tarihî ve hamâsî(epik) mahiyette eserler verilmiştir."⁵

Türkçe'nin dışındaki dilleri lâyıkıyla bilmeyen Anadolu beylerinin teşviki ile dinî, destanî ve ahlâkî konularda telif ve tercüme eserler veren şairleri bu asırda üç grupta incelemek mümkündür: Bunlardan birincisi, Türkçeden başka dil bilmeyen Türkmen beyleri ile onlar gibi mütevazi olan devrin ileri gelenlerine Arapça ve Farsça eserleri, oldukça basit bir Türkçe ile tercüme eden veya telif eser veren şair ve bilginler. İkincisi, kendi misyonlarını halka tanıtmak ve tasavvufî görüşlerini yaymak isteyen şeyhler ve kültürlü dervişler. Üçüncüsü ise, dinî ve destanî hikâyeleri ve ekseriyetle içerisinde yer yer dinî ve ahlakî unsurların da bulunduğu Arap ve İran kaynaklı aşk hikâyelerini sözlü ve yazılı olarak halka aktaran kıssahan ve meddahlardır.⁶

Bu yüzyılda en fazla eserin Osmanoğulları sahasında telif edildiği görülmektedir. Türkçe eser vermeyi şuurlu şekilde isteyen ve bunu gerçekleştirmeye çalışan şairler, Anadolu'da bir millî edebiyat çağının açılmasını sağlamışlardır. Bunların başında Gülşehrî ve Âşık Paşa gelmektedir.⁷

XV. yüzyılda Osmanlı Devleti Ankara Savaşı'nda yenilmiştir. Buna rağmen savaş "edebiyatta bir duraklama yaşatmamıştır."⁸

"Anadolu'da doğup büyüyen Türk mutasavvıfı Hacı Bayram-ı Velî tarafından Ankara ve çevresinde kurulan ilk Türk tarikatı 'Bayramiyye' ile İslâm dünyasının en yaygın tarikatlarından Kadiriyye'nin bir kolu olan 'Eşrefiyye' II. Murad döneminde kurulmuştur."⁹

³ M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1980, s. 336.

⁴ Mine Mengi, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015, s. 80.

⁵ Şentürk-Kartal, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 77.

⁶ Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s. 78.

⁷ Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s. 78.

⁸ Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s.110.

⁹ Şentürk-Kartal, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, s.119.

“Bu dönemde yazılan dinî, tasavvufî, ahlakî, edebî, tarihî, tıbbî eserler ile siyasetnameler, menâkıbnâmeler, musikiye dair eserler, lügatler ve ansiklopedik eserler, II. Murad devrinde ilim ve kültür hayatının ulaştığı seviyeyi ortaya koymaktadır.”¹⁰

XV. yüzyıldaki eserlerin dili yüzyılın ilk yarısında oldukça sadedir. “Ancak İstanbul’un fethiyle esas anlamda kurulmuş olan Saray edebiyatı çevresindeki şairlerin Farsça’ya ve Fars edebiyatı örneklerine ilgi ve hayranlıklarının arttığı, bu durumun doğal sonucu olarak da Türkçe’nin Farsça’nın etki alanına girmeye başladığı görülür.”¹¹

Teze konu olan *Makalât-ı Merhûm Süleyman Efendi* adlı eserin dil, muhteva, şekil vb. özelliklerinden hareketle XIII-XV. yüzyıllarda yazılmış Süleyman Efendi adlı bir tasavvuf şeyhi hatta tasavvuf şairine ait bir eser olabileceği tespit edilmiştir. Bu bağlamda XIII-XV yüzyılları edebiyatına genel bakışın yanı sıra bu dönemlerin dinî-tasavvufî edebiyatının manzume eserlerinde kullandıkları şekil, vezin, kafiye vb. özelliklerine de kısaca yer verilmesi uygun olacaktır.

“Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı mahsullerinde, bir yandan Divân Edebiyatının, diğer yandan da Âşık Edebiyatının özellikleri müştereken görülür. Nazım şekilleri ölçü olarak, *beyit ve dörtlük* esasına dayanır.”¹²

“Bu edebiyatın dili, genel olarak halk edebiyatının diline yakınsa da, onda orta seviyedeki halkın kolaylıkla kullandıkları Arapça-Farsça kelimelere de rastlanır.”¹³

Saz ve Divân şiirindeki sınırlı konu ve belli zümrelere verilen ruhun hâkimiyetine karşın, bu edebiyatta, *dinî ve tasavvufî ruhun* hâkimiyeti vardır. Bunun en belirgin tarafı, kendilerine mahsus ruhani ve ilâhi bir vecdi terennüm etmeleridir. **Tekke şiiri**, saz şiirine nispetle daha çok *fikrî ve felsefî*, Divân şiirine nispetle de daha fazla *millî ve hayatî*dir. Tekke şairleri diğer şairler gibi kendi ruhlarının ürperişlerini ve rüyalarını dinî, ahlakî düşünce ve duygularını söylemektedirler. Bu bakımdan Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı mahsulleri, Türk milletinin İslamiyetle bütünleşmesi noktasında dinî-millî bir edebiyatın doğmasını sağlamıştır.¹⁴

Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı mensupları eserlerini; halkın, anlayabileceği bir dille, başlangıçta millî vezin ve yaşayan Türkçe ile yazıyorlardı. Bu cümleden olarak bu edebiyatta dikkat edilecek diğer önemli bir nokta ise; onun da “*Divân ve Âşık edebiyatları*” gibi, hem halk

¹⁰ Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s. 120.

¹¹Şentürk-Kartal, **a.g.e.**, s. 111.

¹² Abdurrahman Güzel, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s. 263.

¹³ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 263.

¹⁴ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 264.

şiiirinin, hem de divan şiiirinin cazibesine bağlı, iki taraflı bir hüviyeti oluşudur. Bu sebeple bu edebiyatın büyükleri, aynı zamanda aruza da hâkimdirler.¹⁵

“Türk Edebiyatında aruz vezni, İslamiyetle birlikte X. ve XI. Asırlardan itibaren uygulanmaya başlamıştır. Özellikle birçok dinî-tasavvufî eserler, aruz vezni ile yazılmıştır.”¹⁶

Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı mahsullerinde aruz hatalarına sık sık rastlanır. Çünkü bu edebiyata ait eserlerde bu husus gayet tabii bir unsurdur. Zira, bu edebiyatı meydana getiren şairler fazla tahsil görmüş kişiler değildirler. Esasında bu hatalar daha çok Türkçe kelimelerde, nadiren de Arapça ve Farsça kelimelerde kısa heceler, vezin zaruretiyle uzatılması şeklinde ortaya çıkan “*imâle*”, bu edebiyatın en çok rastlanan aruz bozukluklarındanır.¹⁷

Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı şairleri, vezin konusunda olduğu gibi *kafiyede* de oldukça serbest hareket ederler. Esasen bu edebiyatta estetik gaye daima ikinci plânda bulunduğu için kafiye hususu pek nazar-ı dikkate alınmaz. Bu sebeple mutasavvıf şairlerde; Divân şiiirindeki *mukayyed kafiyyeden*, halk şiiirindeki *tam ve zengin kafiyyenin* yanında yarım kafiyyeye kadar her çeşit kafiyyeyi görmek mümkündür. Çünkü bu şairlerin şiiirlerinde mevcut olan vezin ve kafiye; ekseriyetle o edebî esere akıcılık ve ahenk kazandırmakla beraber, şairler bu edebi sanatlara değil, daha çok manaya ve mesaja önem vermektedirler.¹⁸

Bu araştırmada ele alınan Süleyman Efendi'nin eseri de yukarıda belirtilen özelliklerden hareketle incelenmiş, örneklerle açıklanmış, eserin söylendiği veya kaleme alındığı dönem bu özelliklerden hareketle tespit edilmiştir.

---

¹⁵ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 265.

¹⁶ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 265.

¹⁷ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 268.

¹⁸ Abdurrahman Güzel, **a.g.e.**, s. 271.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKÂLÂT-I MERHÛM SÜLEYMÂN EFENDİ

Makâlât-ı Merhûm Süleyman Efendi üç tanesi müstensihe ait olmak üzere toplam yüz tane tasavvufî manzumeden meydana gelmiş el yazması bir eserdir. Yazı türü taliktir. Eser 40 varaktan oluşmaktadır. Her bir sayfada 21 satır vardır. Milli Kütüphane’de, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz FB 246 yer numarasında bulunmaktadır. Eserin bulunduğu yazmalar koleksiyonunda eserle ilgili şu bilgiler verilmektedir: Eserin şirazesini bozuk, kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Sayfaları rutubet lekeli. Divan müretteb olmayıp başlıkta makâlât diye yazılıdır. 100 adet tasavvufî manzume vardır. Fahri Bilge varislerinden satın alınmıştır.

Eserin sahibi olan Süleyman Efendi ile ilgili ne eserde ne de yapılan araştırmalarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır fakat Süleyman Efendi’nin kaleme aldığı şiirlerin ölçüsünden, aruz kalıplarını şiirlerine uygulama şekline, şiirlerinde ele aldığı konulardan, kullandığı dil özelliklerinden hareketle kendisinin bir divan şairi değil tekke şeyhi hatta bir tasavvuf şairi olabileceği tespit edilmiştir.

Metin bir Ayetleme-Âyet-nâme¹⁹ ile başlamaktadır. Müstensihe ait olduğunu tespit ettiğimiz bir nazım türüdür. Doğan Kaya’nın da Ayetleme²⁰ adlı makalesinde belirttiği üzere bu türü kullanan şairlerin Alevi-Bektaşî kimliğine sahip olduğu bu doğrultuda Süleyman Efendi’nin de bu anlayışa uygun örneklemeler ve atıflarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bir de şair bazı şiirinde Hz. Ali’ye, onun atı olan Dülül’e atıflarda bulunmuştur ve sahih hadis kitaplarında bulunmayan bu sebeple uydurma hadis olduğu sonucuna varılan şu hadisi de bir manzumesinde kullanmıştır: “*Lâ seyfe illâ zülfikâr, fetâ illâ Alî* (Zülfikârdan keskin kılıç ve Ali’den başka genç (yiğit) yoktur.)” Bunların dışında eserin müstensihisi de Hz. Ali ve diğer halifeler arasında geçen bal tefsiri hadisesini eserin sonuna eklemiştir.²¹ Bu olayın başrolündeki kişi Hz Ali’dir. Ele aldığımız tüm bu veriler Süleyman Efendi’nin bir Alevî-Bektaşî şeyhi ve şairi olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

¹⁹ Abdurrahman Güzel, a.g.e, s. 320

²⁰ Doğan Kaya, **Ayetleme**, Folklor/Edebiyat, 2007/1, S. 49, Ankara, 2007, s. 211-218.

²¹ Bkz. 39 b.

Oldı hem haqqımda nāzil lā fetā illā ‘ali

Ṭab‘ımız gāyet selim ḳalbimüz ezkā idi

M.43/47

1.1. Şekil ve Üslup Özellikleri

Yukarıda tespit edilen özelliklerden hareketle metindeki manzumelerin Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı nazım şekillerine ait özellikleri taşıdığı tespit edilmiştir. Dinî Tasavvufî Türk şairleri de şiirlerinde sadece hece ölçüsünü değil aynı zamanda aruz ölçüsünü de kullanmıştır. Bu doğrultuda eserdeki manzumelerin bütününde aruz ölçüsü kullanılmıştır.

Tekke ve tasavvuf şairleri ne tam Divan Edebiyatı şairidir ne de tam olarak Halk Edebiyatı şairidir. Bu şairler hem Divan hem Halk Edebiyatı biçim ve tür özelliklerini kullanarak eserlerini kaleme almışlardır.

Çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği üzere aruz kalıplarını eserlerine uygularken bu ölçüye tamamen vakıf olmadıkları için kalıpları şiirlerine uygularken birçok aruz kusuru ortaya çıkmaktadır. Süleyman Efendi'nin manzumelerinde de aruzun uygulamasına yönelik bu kusur genelde ortaya çıkmaktadır.

Eserde çoğunlukla aruzun Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün kalıbını kullanmıştır.

Eserde 65 tane Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün, 11 tane Müstef‘ ilün/ Müstef‘ ilün/ Müstef‘ ilün, 7 tane Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün, 4 tane Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün, 1 tane Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün, 2 tane Müfte‘ ilün/ Fa‘ ilün Müfte‘ ilün Fā‘ ilün, 6 tane Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Fe‘ ulün, 2 tane Mef‘ ülü/ Mefā‘ ilün/ Mef‘ ülü/ Mefā‘ ilün, 1 tane Mef‘ ülü/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Feülün, 2 tane Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Fa‘ ilün kalıbıyla yazılmış manzume bulunmaktadır.

Ey yüzün sebü'l-meşānī ey kaşuñ nun ḳāf u mim

Ḥalkıñnuñ şānunda indirdün ‘alā ḳalk-ı azīm

M.1/1

Āfitāb-ı bī-zevālünden bulur zerre vücūd

Bī-nihāyet vaḫdetün bahrindedür ‘irfān-ı cūd

M.27/1

Ḥaḳ ḳapusın iḫtiyār it etme ḡayra istinād

Yukarıdaki beyitler Şairin Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün kalıbıyla yazdığı manzumelerden örneklerdir.

Nigāra nergis-i mestūñ gözūñ sevdā mülündendür

Canānuñ derd-i gülzārı o ruħsāruñ gülündendür

M.2/1

(*Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün*)

Ey āteŐi ħārr-ı ' azīm senden yanar bu Şem' i cān

Ey zerresi nār-ı caħīm senden yanar bu cism ü cān

M.6/1

(*Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün/ Müstef' ilün*)

Derdüne devā Şordum didi devāsızdurur

Kişi kim vardur dünyada derd ü belāsızdurur

M.12/1

(*Müfte' ilün/ Fā' ilün/ Müfte' ilün/ Fā' ilün*)

Çü vaħdet çeŐmesi aķıtdı cūyı

Cihān Őoldurdu andan hep sebūyı

M.16/1

(*Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Feülün*)

Sen nazargāh-ı ħudāsın bilmedūñ

Ol haħķ ile āŐināsın bilmedūñ

M.53/1

(*Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün*)

Sende midür añladuđımı cana biñ can eyleyen

Mā dāfiķden yer idüb kāmil insān eyleyen

M.87/1

(*Müfte' ilün/ Müfte' ilün/ Müfte' ilün/ Müfte' ilün*)

Süleyman Efendi'nin manzumelerinde genellikle 5-15 beyit arasında gazel nazım şeklini andıran manzumeler bulunmaktadır. Bunun dışında kaside nazım şeklinin özelliklerini sergileyen 15 beyitten uzun 66 beyite sahip nazım şekilleri de tespit edilmiştir.²²

Metin müstensihe ait bir Fatıha ayetlemesi ile başlamaktadır. “Ayetleme, Kur'an'daki gibi surelerin ayet ayet hatta kelime kelime ele alınıp bunların inanç ve düşünce ile birleştirildiği, yorumlandığı şiir türüdür.”²³

Nāme ki **elḥamdu** ola ‘ unvan añā

Ḥāme deminden üfürür cān añā

Her ‘ amel-i ḥayrı ki **lillah** olur

Rabbi kerim añā rızā-ḥāh olur

‘ İlm ü ‘ amel cem‘ ide ger ehl-i dīn

Cāmi‘ i fażl ola lede’l-**ālemīn**

Yukardaki örnekte görüldüğü üzere müstensih Fatıha Sûresi ile ilgili bir ayetleme örneği kaleme almıştır. Fatıha Sûresini kelime kelime şiirine serpiştirmiştir. Sûrenin bitimiyle birlikte şiiri de sonlandırmıştır.²⁴

Akabinde müstensihe ait olduğu tespit edilen bir dua bulunmaktadır. Dua şu şekildedir: *Bismillahirrahmanirrahim. Allahüllezi la ilahe illa hüvel azizü'l-hakim sübhanellezi rabbil arşil azim ke ennehüm yevme yerevneha lem yel bisü amene nehar belağ fehel yehleke ilel gavmi'l-fasikin.*

Müstensih bu bölümden sonra Makalat-ı Merhum Süleyman Efendi başlığı altında Süleyman Efendiye ait 97 manzumeye yer verilmiştir.

²² Bkz. Manzume 43.

²³ Doğan Kaya, **Ayetleme**, Folklor/Edebiyat, 2007/1, S. 49, Ankara, 2007, s. 211-218.

²⁴ Bkz. 1a.

Eserin içerisinde bir tane de elif-nâme örneği mevcuttur. “Bilindiği üzere Elif-nâme türü halk, divan ve dinî tasavvufî edebiyata ait olan şiirlerde dini ve din dışı konularda kaleme alınmış bir türdür.”²⁵

Elif-nâmenin yazılış biçimi olarak değişik şekillerde yazılan birçok türü vardır. Bundan dolayı tüm Elif-nâmeleri kapsayan genel bir tanım yapmak da zordur.

Abdurrahman Güzel elif-nâmeyi şu şekilde tanımlamıştır: “Osmanlı Türkçesindeki otuz üç harfin değişik konularda, değişik şekillerle, genellikle mısra başlarındaki harflerin alt alta alfabetik sıra ile beyitler halinde yazılarak devam etmesi neticesinde oluşan manzum eserlerdir.”²⁶

Merhum Süleyman Efendi de Arap alfabesinin her harfinde iki beyitlik şiirler kaleme almıştır. Hepsinde Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün kalıbını kullanmıştır. Süleyman Efendi bu Elif-nâme örneğini mısraların başında değil sonunda kafiyelerine göre yazmıştır. Şairin bu Elif-nâmesi Allah’ın varlığı ve birliğini konu almaktadır.

[Harfü’l-elif]

- 1 Ey fâtır-ı ferd-i hâlim ey hâlık-ı arz u **semâ**
Küntü kenzeñ menşa‘ından zâhir etdiñ **mâsivâ**
- 2 Ey rabb-i bâki lem yezel ey hayy-i kayyum ezel
Senden olur her ‘uğde hâl sensin vücuda **ibtidâ**

[Harfü’l-bâ]

- 1 Ey kâbız-ı ‘arş-ı felek ey nâlık-ı vahyi **kitâb**
Ey hâfız-ı ins-i melek ey merci‘ hüsni **me‘ab**
- 2 Ey başıt-ı arz-ı zemin ey bâ‘ış-i ‘azim-i ramim
Ey kullara hayrû’l-mu‘in ey ‘indehü hüsnu’ş-**sevâb**

M.45

²⁵ Bkz. Manzume 45.

²⁶ Güzel, a.g.e, s.332.

Müstensih eserin bitiminden sonra 39. varakta dört halife arasında geçen bal tefsiri hadisesini eklemiştir.

1.2. Dil Özellikleri

Bu eserin nerede ve ne zaman yazıldığına dair herhangi bir bilgi bulunmadığına yukarıda da değinilmiştir. Şairin manzumelerinde kullandığı dil hususiyetlerinden hareketle eserin Eski Anadolu Türkçesi(13-15yy) dönemine ait olabileceği tespit edilmiştir.

Diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen bildirme eki olan “+dur” eki metin içerisinde “+durur” halinde kullanımı²⁷ bu eserde de mevcuttur.

Derdüne devā şordum didi devāsız durur	
Kişi kim vardır dünyāda derd ü belāsız durur	M.12/1
Varlığı bugün mekân gör nireden gelüb durur	
Bu varlığıñ vücūdı kevn-i mekân tölub durur	M.35/ 1

Yine bu dönemde “eğer” bağlama edatının “ger” şeklinde kullanıldığını görülmektedir.²⁸

Bize zāhid seyr-i s̄iret lā-mekāna bostāndur	
Sāna yārin ger olursa ravza‘ ı ḥalid na‘ ĩm	M.1/6
Ger ister ise eblehān sırr-ı ḥaḳāikden cevāb	
Virmeñüz niçün ki bu mes‘ul ol s̄ā il deḡül	M.11/6
Ger gel bu ‘aşkuñ t̄uruna içüñde sırruñ seyrine	
T̄algıl tefekkür baḥrine d̄in-i gayrete gayret yeter	M.56/26

²⁷ Kazım Köktekin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Fenomen Yayınları, Erzurum 2011, s. 59.

²⁸ Köktekin, **a.g.e.**, s. 113

Bu dönemde 3. tekil şahıs emir ekinin yuvarlaklaştığını görülmektedir:²⁹

Varlığın terk **eylesün** fānī degül var isteyen
Hakkı **bilsün** hak yeter bākī kıılır yār isteyen M.89/1

Çudsini añarsa can cevelāna çadem **bāşsun**
Seyr etmege ol mülki seyrāne çadem **bāşsun** M.29/1

Bu döneme ait olan emir kipi “+GII”³⁰ ekinin bu eserde de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Algıl çü şālīh kullaruñ hayr-ı dua‘ vü himmetin
Tā naşībūñ olmaya innā ‘ ileyk la‘ neti M.46/47

Dīn metā‘ ın **şaklağıl** yollar harāmiler durur
Dīn-i havāşdan koyıser lābūd seni hāl-ı ‘ avām M.48/15

Yine bu döneme ait 1. tekil şahıs emir kipi olan “+AyIn”³¹ eki bu metinde kullanılmıştır.

Sen idey**in** dir iseñ ‘ aşğda temāşā görine
Geşt idey**in** dir iseñ bir ölü deryā görine M.37/1

Tışuñı kapladı nağş-ı müzahref
Nidey**in** kim içüñ hūbş-ı zebeldür M.57/16

Bu döneme ait olan 1. tekil şahıs zamiri “bencileyin”³² ve 2. tekil “sencileyin”³³ kelimeleri bu metinde kullanılmıştır.

Can ü cihān iklimine **sencileyin** sultān ola

²⁹ Köktekin, a.g.e. s. 78.

³⁰ Köktekin, a.g.e. s. 121

³¹ Köktekin, a.g.e. s. 121.

³² Köktekin, a.g.e. s. 96.

³³ Köktekin, a.g.e. s. 97.

Kemter kıl ola Cebrâil kerrûbiyyun derbân ola M.95/1

Bencileyin yaz kılı kabul hic dünyâya gelmiş degül
Gönlüm tolu kibr ü fuzûl nefsumde yok dîn gayreti M.97/18

Bu döneme ait olan (y)UbAn³⁴ zarf-fiil eki bu metinde çokça kullanılmıştır.

Gördiler kim şey cihetden görünen Allahu nûr
Keyfû u aynî terk id**üben** ayn ü andan gecdiler M.49/7

Ölüben girü dirilmek benim oyunumdurur
Kâna garq olub yaturken munisüm Yahyâ idi M.43/42

Sende midür kûluñ adın Süleymân tāk**uben**
Vaḥşi vü ḫirî insle emrine fermân eyleyen M.87/7

Sende midür bir kılun Eyyüb idüb evvâb iden
Yidir**üben** cisini toptolu kirmân eyleyen M.87/8

Ol ḫal ki gizlü bende var bir gün ola âşikâr
Eyleyelerdi seninsâr hic virmey**üben** mühleti M.97/19

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin genelinde, kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerin başında yer alan t ünsüzleri tı (ط) ile karşılanmıştır.³⁵

Feth kıl şüret-i **tolmasın** sende miftâḫ-ı kılüb
Söyledüñ innâ fetaḫnâ sen çü fettâḫ-ı ‘alîm M.1/3

³⁴ Köktekin, a.g.e, s. 126.

³⁵ Köktekin, a.g.e, s. 65.

Ṭuṭamaz vaḥdetüñ zevḳin turāb-ı ḥuṣḥken zāhid
Muḥabbet ṭopını ḳapmaḳ ʿ ināyet düldülündendür

M.2/6

Bahār-ı ālem iriṣdi **ṭonandı** cümle taṣ ağaç
Bahar-ı feyz-i raḥmān ṣacıbdur ʿ āleme emvāc

M.14/1

“Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde geçen b ünsüzleri (ب) ile, p ünsüzleri ise ön ses, iç ses ve son ses de dahil olmak üzere çoğu zaman be (ب) ünsüzü bazen de pe (پ) ünsüzü karşılanmıştır.”³⁶

Ḥudāsın gözledi her dem gözünden perde refʿ oldı
O ʿ ālemde bu ʿ ālemde ne **ṣübhe** cennetyār oldı

M.3/7

Deyü ki ḥükm eyle hoş tahta **Süleymānsuñ**
Barmağında senüñ uş mihr ile ḥātem durur

M.36/19

Sonuç olarak bu eserin Eski Anadolu Türkçesi döneminin son yüzyıllarında kullanılmayan “+durur” gibi ekler içermesi, yazım yanlışlarının olmasına rağmen bu dönemin başı kadar imla tutarsızlığının olmaması bize bu eserin tahminen XIII. ya da XIV. yüzyıllarda yazıldığını göstermektedir.

1.3. Muhteva Özellikleri

Makalat- Merhum Süleyman Efendi’ye ait manzumelerde din, tasavvuf, Allah, peygamberler, ayet ve hadislere telmihler, ahiret ile ilgili mefhumlar (cennet, cehennem, kıyamet...), melekler vb. kavramlara yer verilmiştir. Tasavvuf öğretilerinden fazlaca bahsedilmiştir. Şairin kullandığı terimleri aşağıdaki örnekler üzerinden incelemek onu anlamamızda bize daha fazla fayda sağlayacaktır.

Şular kim **vaḥdete** baḳdı çıḳub **keṣret** ḳabāsından
Vücūd-ı ṭoprağın silüñdi vücūd-ı nūr nār oldı

M.3/8

³⁶ Köktekin, a.g.e, s. 64.

Süleyman Efendi bu beyitte tasavvufla ilgili vahdet-kesret kavramlarını ele almıştır.

Bu dilden söyleyen oldur şecerden Mūsāya söyler

Ene'l-hak dedi **Manşur**dan anuñçün p̄ri dār oldu

M.3/11

Şair bu beyitte de Hz. Musa'nın Allah ile konuşmasını ve Hallac-ı Mansur'un Ene'l-hak (ben hakkım) hadisesini konu almıştır.

Maķamımız ķamu Ṭūr demimüz **leyle-i el-isrā**

Olub ħirā bize ħuddām-ı behiştüñ bize ğār oldu

M.3/19

Bu beyitte de şair Kur'an-ı Kerim'deki İsrā Sûresi'ne telmihte bulunarak Peygamberimizin Mirâc'a yükselme hadisesine değinmiştir.

1.4. Vezin

Süleyman Efendi'nin bu eserinde 10 ayrı aruz kalıbı kullanılmış olup en fazla “fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün” kalıbıyla şiirler yazmıştır.

Remel	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	65
Recez	müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün	11
Hezec	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	7
Hezec	mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ûlün	6
Remel	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	4
Münserih	müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün	2
Hezec	mef' ûlü mefâ' ilün mef' ûlü mefâ' ilün	2
Recez	müfte' ilün müfte' ilün müfte' ilün müfte' ilün	1
Hezec	mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ûlün	1
Remel	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün (fe' ilâtün)	1

Eserde birçok şiirde aruz kusurlarına rastlanılmaktadır. Tekke ve tasavvuf şairi olarak düşündüğümüz Süleyman Efendi de şekilden çok muhtevaya önem vermiş böylece pek çok manzumesinde aruz kusurları ile dikkat çekmiştir. Dönemsel olarak da aruzun Türkçeye uygulanmasında kusurların çokça olması normal bir durumdur.

1.4.1. Vasl

“Sözlük anlamı ‘ulaştırma, birleştirme’ demektir. Aruz terimi olarak vasl (=ulama), iki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunmasına denir.³⁷ Bu eserde de vasl için şu beyitler örnek olarak gösterilebilir:

Bize zâhid seyr-i sîret lâ-mekâna bostândur

Sâna yârin ger olursa ravza^ç ı hâlid na^ç im

M.1/6

Şeş cihânı öte geçdim yok zamân ile mekân

İrmişem baħr-i muħiṭe ḳaldı resm ile hüdūd

M.27/4

1.4.2. İmâle

“Arapça’da imâle ‘çekme, uzatma, bir tarafa eğme’ demektir. Aruz terimi olarak aruz ölçüsüne uydurulmak üzere uzatılmasına da imâle adı verilir.”³⁸

1.4.3. İmâle-i Maksûr

Türkçe kelimelerde yapılan uzatmadır. Türkçe’de uzun sesli bulunmadığı için kısa okunması gereken hecelerin uzun okunmasına imâle denir ve aruz uygulamasında büyük hata sayılır. İmâle-i maksûra şunlar örnek olabilir:

Nicedür ħübbü’l-vaṭan ey **ne** ḳaber söyle baña

Ya neden geldi bilür misin bu ervâḳ-ı vücūd

M.5/8

(Fâ^ç ilâ tün Fâ^ç ilâ tün Fâ^ç ilâ tün Fâ^ç ilün)

Birisin maḳbûl idüb dostum ḫâlîlüm **did**iler

Birisini redd idüb nemrūd-ı nâmerd-i merîd

M.59/18

³⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008, s. 142.

³⁸ İpekten, *a.g.e.*, s. 145.

(Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilūn)

1.4.4. Zihâf

Aruz terimi olarak zihâf: “uzun okunması gereken hecelerin kısa okunmasına denir.”³⁹

Eserde zihâf için şu örnekler gösterilebilir:

Şūfīler hāşā enāniyyet sözünden geçmedi

Şāniyā bunlar durur ‘ālemde fir‘ avūn ü şemūd

M.28/6

(Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilūn)

Haşlar hāliš ‘ameller iletecek ol hāzrete

Ben ‘acizūñ a‘ māline maḥlūṭ ola buğz nifāk

M.62/6

(Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilā tūn Fā ‘ilūn)

Yukarıda verdiğimiz aruz kusurlarının dışında hiçbir kalıba uymayan tamamen kusurlu beyitler de vardır. Bu beyitlerden bazıları şunlardır:

Zāhir eşyā vü bāṭın hūdur añla zāhidā

Mazhar-ı haḫdur ḫamū şebi münkir olub dime lā

M.4/1

Derdüne devā şordum didi devāsızdurur

Kişi kim vardur dünyada derd ü belāsızdurur

M.12/1

Ṭurubdur ‘aşḫ eren gör kim şırāt-ı müstaḫim üzre

Olub mihri hidāyetde bulubdur rāhı hemrāhı

M.13/1

³⁹ İpekten, a.g.e, s. 156.

1.5. Kafiye ve Redif

Eserde kullanılan kafiye ve redif harflerine göre manzumelerin sayısı şu şekildedir:

ALFABE	KULLANIM SAYISI	KULLANILDIĞI MANZUMELER
Elif	9	5, 16, 25, 46, 67, 78, 95, 96
Be	2	56, 68
Te	4	19, 43, 61, 69
Se	-	-
Cim	1	15
Ha	1	74
Hı	-	-
Dal	5	6, 28, 29, 60, 62
Zel	-	-
Re	19	3, 13, 18, 20, 21, 26, 36, 37, 41, 42, 50, 52, 57, 58, 59, 85, 86, 91, 99
Ze	1	84
Sin	1	71
Şın	1	72
Sad	-	-
Dad	-	-
Tı	-	-
Zı	-	-
Ayın	1	77
Gayın	-	-
Fe	2	8, 83
Kaf	4	10, 40, 63, 81
Kef	2	12, 54
Lam	5	22, 24, 80, 92, 93
Mim	6	2, 9, 27, 48, 49, 70

Nun	14	7, 23, 30, 31, 32, 39, 45, 51, 65, 75, 79, 82, 88, 90,
Vav	-	
He	4	35, 38, 64, 97
Lamelif	1	94
Ye	17	4, 11, 14, 17, 33, 34, 44, 47, 53, 55, 66, 73, 76, 87, 89, 98, 100

Görüldüğü üzere şair kafiye ve redifte en çok “re” “ye” ve “nun” harflerini kullanmıştır.

Eserde hemen hemen kafiye türlerinin hepsine rastlanılmaktadır. Bu kafiye türlerinin her biri kendi başlıkları altında eserden alınan örneklerle açıklanacaktır.

1.5.1. Kafiye-yi Mücerrede

“Sadece revî harfinin tekrarlanmasıyla yapılan kafiyedir.”⁴⁰

Zāhir eşyā ü bāṭın hūdur aṅla zāhidā

Mazhar ḥaḫdur ḫamū ṣebi münkir olub dime lā

‘ Ālemūñ naḫşın temāşā etmek isterseñ eger

Cāmeni ḫalbūñ şāfi ḫıl ‘ arz ola gītīnümā

M.4/1-2

Maḫv-ı vüçüd eyleyen buldı fenāda beḫā

Zikirle tesbihle irişmezken ḫaḫḫā

Biñ yamalı cāme puş olaydık biz daḫı

Ger oldı redd-i tac ile ḫırḫa ‘ abā

M.15/1-2

⁴⁰ Mücahit Kaçar, “Klasik Türk Edebiyatında Kafiye”, (Ed. Özer Şenödeyici), Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu, Kesit Yayınları, 2015, s. 39.

1.5.2. Kafiye-yi Mürekkebe

Revi harfinden önceki harflerin de tekrar ettiği kafiye türüdür. Üçe ayrılmaktadır:

1.5.2.1. Mürdef Kafiye

“Ridf harfinin bulunduğu kafiyedir. Aralarında harekeli bir harf bulunmamak üzere revîden önceki sakin elif, sakin vav veya sakin yâ harfine ridf denir. Mürdef kafiye de revî harfinden önceki illet harflerinden birinin kafiyede tekrarlanmasıdır.”⁴¹

Ey yüzüñ sebü'l-meşānī ey kaşuñ nun qāf u mīm

Halkıñnuñ şānında indirdüñ ‘alā halk-ı azīm

Şems-i rahmet ‘arza kıl qoma delālet zıllına

Ben za‘ife hādi sen ehad şırāten müstaqīm

M.1/1-2

‘Āşıkıların küfrün görüb dimeñ anı şeytānūdür

Ol okıdığın küfr ü şirk ol ‘āşıkun imānıdur

Zāhidlerün şevk-i cinān havf-ı cehennem ğayrisi

Cennet cehennem her nefes ‘āşıkıların seyrānıdur

M.19/1-2

1.5.2.2. Müesses Kafiye

“Te’sis harfinin bulunduğu kafiyedir. Yani, revi harfi ile harekesiz elif harfi arasında harekeli başka bir harf bulunur. Bu harfin aynı olması şart değildir.”⁴²

Sen öz varlığını kıl ‘aşka ğāret

Vücūdun cürmüne olsun kefaret

Namāzuñ olmağ isterseñ tamāmı

Kim it benliğe had u şenden tahāret

M.18/1-2

⁴¹ Kaçar, a.g.e, s.39.

⁴² Kaçar, a.g.e, s.40.

Açılıb bezmi ezelde ‘ aşkuñ meyi meyhānesi
Olmuşumdur tâ ebed men ol meyin mestānesi

Kime şundılar ol meyden mest ü bâkî kıldılar
‘ Aqlın alub kıldılar ol leylinüñ divānesi

M.52/1-2

1.5.2.3. Mukayyed Kafiye

“Kayıd harfinin –revîden önce gelen ridf harfleri dışındaki sâkin harflerin- bulunduğu kafiye dir.”⁴³

Yâ ilahî bir bölük ‘ âşîlerüz redd eyleme
Sen qabul eyle bizi merdûd-ı mürtedd ol

Mâla münhād dimegil eyle tevfiķüñ refiķ
Togrı yola kı l hidāyet perde vü sedd eyleme

M.94/1-2

---

⁴³ Kaçar, a.g.e, s.41.

İKİNCİ BÖLÜM

DİN

2.1. ALLAH

Allah tüm kâinatın yaratıcısı ve tek sahibinin ismidir. Tekliğine ve Ondan başka ilah olmadığına inanılan en yüce varlıktır. Allah ismi onun zatının en genel ismidir. O'nun bu isim dışında birçok güzel ismi ve sıfatı vardır. Bu isim ve sıfatlar edebiyatta da çokça kullanılıp zikredilen isimler olmuşlardır.

Edebiyatta Allah, İslâmî inançlara uygun olarak da çok vasıflarıyla zikredilmektedir. Şeriat bilginleri ile mutasavvıflar arasındaki zâhirî ve bâtinî bilgiler ile medrese-tekke çekişmesi Allah'ın zatî ve sübutî sıfatlarının zikredimesinde de kendini göstermiş, Allah'ın varlığı ile âlemin varlığı hususunda çeşitli te'viller yapılmıştır.⁴⁴

Dini ve tasavvufi yönlerden incelenen Süleyman Efendi'nin bu eserinde de Allah ve O'nun diğer isimlerinden sıkça bahsedilmiştir. Süleyman Efendi Allah'ı genellikle Hayy, Mevlâ, Halîm, Hâlık, Fâtır, Rabb-i Bâki, Lem yezel, Kayyum, Mu'in, Rahman, Hallak, Yezdan, Hak, Tenri, Hak Teâla, Müstean, Kibriya, Ehâd, Hû, Rabb, Yarabb, Hallâk isim ve sıfatları ile zikretmiştir.

Gördiler kim şey cihetden görünen **Allahu** nûr
Keyfü u aynî terk idüben ayn ü andan gecdiler M.49/7

Şükr ü minnet eylediler hîdmete lâyıķ seni
Kul olan gayrı nider **Mevlâya** hîdmet var iken M.64/2

Ey **fâtır**-ı ferd-i **Halîm** ey **Hâlık**-ı arz u semâ
Küntü kenzeñ menşâ' indan zâhir etdüñ mäsivâ M.45/1

Ey **rabb-i bâki lem yezel** ey **hayy-i kayyum** ezel
Senden olur her 'uķde hal sensin vücûda ibtidâ M.45/2

Hak Te'âlînün kelâmı vahyi furķân sendedür

⁴⁴ İskender Pala, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015, s.21.

Bil ki tebliğ-i resul aḥkām-ı kūrān sendedür M.85/1

Sen kerāmetlü ḳul olduñ bilmedüñ ḳadrüñ nidem
Raḥmet-i **rahman** senüñdür nūr-ı **yezdān** sendedür M.85/5

Sen vücūduñ mülküne mālīk şanursın kendüñi
Ḥaḳ ḳıldı mü‘minlerüñ mālun nefsi-i iştirā M.66/9

Teñrinüñ ism-i kerīmī seni mağrūr etmesün
Bunı dāḥı dir kelāmunda ‘azāb-ı ḥaḳḳ-ı şedīd M.59/26

‘Ayn-ı **rabb** ile görüb **rabbün** rāyet **rabbidür**
Bī-zebān ḳılub tekellüm bī-başar bīnā idi M.43/52

2.2. MELEKLER

2.2.1. Cebrâil

Allah ile peygamberler arasında elçilik yapan, onlara emir ve vahiyleri ileten dört büyük melekten birisidir.

Edebiyatta Cibril, Cibril-i Emîn, Rūh’ul-Emîn, Ruh-u-l-Kuds, Rūh-ı Kudsî, Hümâ-yı Kudsî, Bülbul-i Kudsî, Tāvûs-ı Kudsî, Tāvûs-ı Arş, Tāvûs-ı Sidre gibi isimlerle de anılan Cebrâil Sidretü’l-Müntehada ikamet edermiş. Şiirlerde melekler içinde en çok onun adına rastlanır. Mirâc’da peygamberimizi Arş’a dek götürmesi, kanatları vasıtasıyla uçması, Sidre’de makam edinmesi, vahiy getirmesi, Hz. İbrahim’e, ateşe atılacağı zaman yardım teklif etmesi, Meryem’i nefesiyle gebe bırakması ve Cennet varlığı oluşu gibi özellikleriyle ele alınan Cebrâil, kanatlarıyla sevgilinin güzelliğine bir gölgelik, Allah kelâmı konuştuğu için de bülbul, tûtî ve Hümâ görevini yürüten bir kuş olur. Bazen âşığın canı Cebrâil, sevgilisinin boyu da Sidre olarak karşımıza çıkar.⁴⁵

Ey Süleymān çün melek başmaz besāt-ı ḳurba pâyı
Rāh-ı ‘aşḳda müntehādur çün maḳām-ı **Cebrail** M.21/8

⁴⁵ Pala, a.g.e, s.84.

Bu beyitte şair Cebrail'in makamının yüksek ve yüceliğinden bahseder. Onun makamı yedinci kat gökteki sidretü'l-müntehâdır. Şair, Cebrail'in her yere ayak basmayacağından çünkü onun makamının zaten aşk yolundaki en yüce makam olduğunu dile getirmiştir.

Sidrede **cibrili** koyub li ma'allah vaktine

Buldı yol zirâ tecellî sırr-ı hağ efşâ idi M.43/51

Sen fâ' il-i muhtârsın hem **cibrile** cebbârsın

Hem 'âlemü'l-esrârsın hükümüñdedür gizlü 'ayân M.81/7

2.2.2. Rıdvan

Beyitlerde “rıdvan, cennat-ı rıdvan” olarak geçmektedir. Cennetin güzelliğinden, rıdvanın aşk meleği olmasından bahsedilmiştir.

Devr-i hüsnüñde senüñ heşt behiştüñ ravzası

Cennet-i hürî liğâsın 'âşıkun **rıdvânısın** M.30/5

Ĥavz u kevşer sendedür tûbâ ü sidre müntehâ

Ĥurîler cem' iyyeti cennat-ı **rıdvân** sendedür M.85/9

2.3. PEYGAMBERLER

2.3.1. Hz. Nuh

İslâm'da Hz. Nûh, Kur'an-ı Kerîm'de ve hadislerde diğer peygamberlere oranla geniş bir şekilde tanıtılan ve “ülü'l-azm” olarak isimlendirilen beş büyük peygamberden biridir. Kur'an'da yirmi sekiz sûrede hakkında bilgi verilmiş ve ve kırk üç yerde ismen zikredilmiştir. Kur'an'ın yetmiş birinci sûresi onun adını taşır ve baştan sona onun tevhid mücadelesini anlatır. Ancak Kur'an, Nûh'un hayatının sadece peygamber olarak görevlendirildikten sonraki safhasından

bahsetmektedir. Kendisine inanmayan kavmi tûfanla cezalandırıldığından tufan hadisesi de ona nisbetle Nûh tufanı diye anılmaktadır.⁴⁶

Hz. Nuh'un dîvân şiirlerine konu olan meşhur tûfan hadisesi şu şekilde meydana gelmiştir:

Hz. Nûh, Hz. İdris göğe çekildikten sonra insanların doğru yoldan ayrılıp putlara tapmaya başlaması üzerine Allah (c.c) tarafından onlara Hak yolu göstermek için gönderildi. Peygamber olarak gönderilen Hz. Nûh uzun yıllar kavmini imama davet etti. Yalnız oğulları *Sâm, Hâm, Yafes* ile hanımları ve diğer pek az kimseler iman edip başkası kulak asmadı. Hatta kendisinin *Yâm* adlı oğlu da imana gelmedi. Nûh (a.s) bu süre içerisinde kavminden gördüğü eza ve cefaya karşılık o, yine hoşgörülü davranıp onlara öğüt vermeyi sürdürdü. Sonunda ümitsizliğe düştü ve onlara beddua etti. Duası kabul oldu ve Allâh (c.c)'tan kendisine "*Gemi yap!*" buyruğu geldi. Hz. Nûh kırdı ve sudan uzak bir yerde gemi yapmaya başladı. Kavmi oradan geçerken onunla eğlenir, "*Peygamber idin, dülger oldun.*" derlerdi. Geminin yapımı bitti, Tufan alâmetleri göründü.

Hz. Nûh mü'minler ile gemiye bindi ve her çeşit hayvandan birer çift aldı. Nûh peygamberin gemisine her hayvandan bir çift girerken şeytanda eşek ile birlikte girdi. Her taraftan su göründü. Nûh, oğlu Yâm'ı da gemiye çağırdı: "*Oğulcağızım gel bizim yanımıza sen de bin, kâfirlerden olma!*" dedi. O babasına şu cevabı verdi, "*Ben bir dağa çıkar kurtulurum. (Hûd/42,43)*" deyip gemiye girmedi. Nûh, "*Bugün Allah'ın merhametinden başka sığınacak yer yoktur.*" Diye öğüt verirken araya dalga girdi ve Yâm boğuldu. Tûfan her yeri kapladı. Su dağları aştı. Yeryüzündeki insanlar ve hayvanlar tamamen yok oldu.⁴⁷

Sonuç olarak sadece Nûh'un gemisine binenler tufandan kurtuldu, onun dışında büyük bir kavim sulara gömülerek helâk oldu.

Şair ise bu eserinde Nûh tufanından şu şekilde bahsetmektedir:

Ol sefinim kim oldum bâb-ı zulmetden hâlâş

Garķ-ı tufândan ki Nûha keştisi mencâ idi

M.43/30

⁴⁶Ömer Faruk Harman, "**Nûh**", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi(DİA)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007 c.33, s.224-227.

⁴⁷Zavotçu, Gencay, **Divan Edebiyatı Kişiler ve Kişilikler Sözlüğü**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006, s.385.

Şair, bu beytinde Nûh tufanından, sadece gemiye binenlerin kurtulduğu gibi kendisinin de Nûh'un gemisi gibi mucizevi bir gemiye binerek karanlıkların içerisinde kurtulduğundan bahsetmektedir.

‘ Aşk-ı hâkdandır meğer deryâda cuş-ı ıztırâb

‘ Aşk-ı hâkdan kaynadur tennuruni tufân-ı Nûh

M.73/2

Bu beyitte ise şair deryaların ıztırab içerisinde coşup taşmasının nedeninin hak aşkından olduğunu, yine aynı şekilde Nûh tufanındaki denizlerin kaynayıp, yükselip her yeri kaplamasını da hak aşkına bağlamıştır.

Bu vücûdum mülkidür müstağrağ mâ‘ -ı muhiṭ

İrdi celâlûñ heybeti Nuḥ-ı nebî tufânısın

M.30/4

2.3.2. Hz. Mûsâ

Hz. Mûsâ'nın hayatında birçok olay ve mucizeler meydana gelmiştir. Bu mucizeler kısaca şu şekildedir: Mûsâ Peygamber Tûr Dağında Allah'ın tecellisine mazhar olmuştur. Elini koynuna koyup çıkardığı zaman eli bembeyaz bir nur (Yed-i Beyzâ) olurdu. Asası yılanı dönüşmüştür. Yine asası Kızıldeniz'i ikiye bölüp ordularının geçmesine vesile olmuştur.

“Edebiyatta Allah ile konuşması, ejderha olabilen asası, Yed-i Beyzâ'sı, Firavun'u suda boğması vs. yönlerden ele alınır.”⁴⁸

Süleyman Efendi bu eserinde Mûsâ peygamber genel olarak Allah'la Tûr dağında olan tecelli ve konuşma hadisesini şiirlerinde ele almıştır.

Bu şu derddür iştiyâkıñdan tecellî istedi

Neyledi tûr-ı cebelde gözle Mûsâyı Kelîm

M.1/9

Bu dilden söyleyen oldur şecerden Mûsâya söyler

Ene'l-hâk dedi Manşurdan anuñçün pîri dâr oldı

M.3/11

⁴⁸ Pala, a.g.e, s.335.

- Bu **Mūsā** sırrıdır cānā enallahdan hıṭāb irdi
Yaḳar her niye kim irse od olmuşdur içi ṭāşı M.32/6
- Mūsā** sen olduñ ḥoce sende münācāt-ı ḥaḳ
Ṭūr ṭaḡı cismüñ durur nūr-ı tecellī görine M.37/6
- Birine zāhır olub didi ene rabbiküm
Birini maḫzar ḳılub ḥazret-i **Mūsā** görine M.37/11
- Bahr-ü berde ḥāzıram kim ḥızır ile içdim ḥayāt
Öğrenüb ‘ilm ü ledüni yoldāşım **Mūsā** idi M.43/39
- Ol kemānuñ ‘aynıyam kim **Mūsā**dan oldı zuhur
Ol cemālün nūriyam kim ṭūr aña meclā idi M.43/40
- Mūsā** şaffetlü ḳul isen ḥazretde maḳbul isen
İre hıṭāb fā sitem‘i ḳalbün ola miḳāt-ı ṭūr M.51/16
- Ol yüzün ‘aksi durur **Mūsā**ya ṭürü ḳalbe nūr
Ol yüzün şevḳiyle men ḥālī ila ḥāl-i inḳılāb M.55/21
- Birisi Hārūn şıfatlu biri Ḳārūna ḳarīn
Birisi **Mūsā** şıfatlu bir cabbar ‘anīd M.59/17
- Ḳalbiñüz şehr-i amızdūr dāhlı olur amīn
Ḳalbiñüz miḳāt-ı ṭūr oldı ola ruḥuñ **Kelīm** M.69/5

2.3.3. Hz. İsa- Meryem

“Hazreti İsa, İsrailoğullarına gönderilen ve Kur’an-ı Kerim’de ismi bildirilen peygamberlerdendir. Peygamberler arasından yüksekleri olan ve kendilerine Ülü’l azm altı peygamberin beşincisidir. Annesi Hazreti Meryem’dir.”⁴⁹

Hz. İsa’nın doğumundan önce ve sonra birçok mucizesi vardır. Bu mucizelerin bazıları şunlardır:

Hz. İsa Allah’ın takdiri ve emri ile babasız olarak dünyaya gelmiştir. Hazreti İsa’nın doğumundan hemen sonra, annesinin ayağının altından pek güzel bir su kaynamış, Hazreti Meryem’in mevsimi olmadığı halde ağacı sallamakla taze hurmalar dökülmüştür. Bütün bunların yanında, İsa aleyhisselam beşikte iken konuşmuş, çocukluğunda kendisinden çeşit çeşit gizli halleri, haber vermiştir. İsa aleyhisselam, Allahü teâlânın izni ile mucize olarak ölüleri diriltirdi. Bu hal pek çok defa vaki olmuştur.⁵⁰

İsa aleyhisselamın mucizelerinden biri de, hastaları iyi etmesi, körlerin gözünü açması idi. İsa aleyhisselam, Allahü teâlânın izni ile mübarek elini dokundurmakla, anadan doğma körlerin gözleri hemen açılıverirdi. Yine aynı şekilde, elinin temasıyla, vücuduna baras yani alacalık bulunan hastalar o anda iyileşirler ve hastalıklarından hiçbir eser kalmazdı. Bütün bu mucizeler sadece elini sürmesi ile olduğundan, elini dokunan manasına **Mesîh** dendiği ve Mesih isminin buradan geldiği bildirilmiştir. İsa aleyhisselam yine mucize olarak, kavminin ne yediklerini ve evlerinde ne sakladıklarını bilip, haber verirdi. İsa aleyhisselam, çamurdan bir kuş şekli yapı, ona üfleyince, Hak teâlânın izni ile o kuş canlanır, uçup giderdi. İsa aleyhisselam ne zaman acıksa veya yemek ihtiyacı duysa, ellerini kaldırıp duâ ederdi ve mucize olarak gökten yemek ve meyve inerdi.⁵¹

Yukarıda saydığımız üzere İsa peygamberin pek çok olağanüstü olayları mevcuttur. Bu olağanüstü haller edebiyatımıza da şu yönleriyle girmiştir:

Meryem’in İsa’ya gebe kalışı, doğumu esnasında ve bebekken gerçekleşen olağanüstü hâller, peygamberlik mucizeleri, özellikle elle dokunması (mesh) ve nefesi ile körleri gördürüp hastaları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi, dünyaya değer vermemesi, bir merkep sırtında gezmesi, kendi söküğünü kendisi dikmesi, ölmeyip göğe çekilmesi, dördüncü kat gökte bulunması, maddeden arınmış olması ve hiç evlenmemesi vs. birçok yönden eski şiirimizde çeşitli hayal ve sembollere konu olmuştur.”⁵²

⁴⁹Türkiye Gazetesi, “İsa”, **Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul, 2004, s.383.

⁵⁰ Türkiye Gazetesi, **a.g.e**, s. 426.

⁵¹ Türkiye Gazetesi, **a.g.e**, s. 428.

⁵² Pala, **a.g.e**, s.235.

Dem-i hıızr-ı hayâtına çü virir cân fezâ la' lüñ Mesihüñ nefhası ey cân anuñ şirin dilindendür	M.2/3
İçen bu dünyâ şerbetin hergiz helâk-ı mağz olur Bulur hayât-ı ' İsâ yı içen bu zehrüñ kaş' asın	M.22/ 12
Qılma nazâr ğayrına ire felek seyrine Girmeĝe put deyrine ' İsa vü Meryem gerek	M.26/8
Cümle cemâdâta bak hıızr-ı seyyah oldu heb Mürdelere kıl nazâr ' İsa vü Meryem durur	M.36/10
Cânın alur niçenüñ halk-ı irâde vâsıt Mürdeler ihyâ ider Meryem ü 'İsâ görine	M.37/13
Örtülü durur çeşmeler anı taleb kılsaduñ Gövdede her bir kıyluñ Hıızr u Mesihâ görine	M.37/4
Meryem ü İsâ benem girdim tecerrüd mülküne Mürdeler ihyâ iderün meşrebim ' İsâ idi	M.43/41
Ölüben girü dirilmek benim oyunumdurur Kâna garğ olub yaturken munisüm Yahyâ idi	M.43/42

2.3.4. Hz. Süleyman

Süleyman peygamber Davud peygamberin oğludur. Aynı zamanda da hükümdarlık yapan bir peygamberdir.

Süleyman peygambere ait anlatmakla bitiremeyeceğimiz birçok mucize ve kıssalar vardır. Kendisine Allah tarafından birçok mucize verilmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Kuşlarla hayvanlarla konuşur, onların dilini anlarmış. Cinlere ve rüzgâra emretme yetkisine sahipmiş. Üzerinde İsm-i A'zam yazılı bir mühürlü yüzüğü varmış. Bu yüzüğün taşı kibrit-i ahmerden olup bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar bu yüzük sayesinde ona boyun eğmişlerdir. Süleyman peygamber bu yüzüğü yalnızca abdesthaneye girerken çıkarır ve Âsaf adlı vezîrine ya da hanımına emanet edermiş. Yine birgün bu yüzüğü hanımına emanet etmiş. Süleyman peygamber dışardayken bir cin onun kılığına girip hanımından yüzüğü almış. Biraz sonra gelip mühür isteyen Süleyman'ı sahtekârlıkla suçlamışlar ve saraydan çıkarmışlar. Yüzüğü alan dev ise onun yerine geçip icraata başlamış. Bu arada Süleyman gidip bir sahil kasabasında çalışmaya başlamış. Dev ise yüzük Süleyman'ın eline bir kere daha geçmesin diye denize atmış. Günlerden birinde Süleyman bir balıkçının tuttuğu balıkları taşımış. Balıkçı da hizmetine karşılık ona para yerine irice bir balık vermiş. Süleyman akşam, balığı yemek için karnını yarınca kendi yüzüğünü görmüş. Meğer denize düşen yüzüğü Allah'ın izni ile bir balık yutup sahibine geri getirmiş. Halk arasındaki “ Mühür kimdeyse Süleyman odur.” Atasözü buradan gelir.⁵³

Bu kıssanın dışında Hüdhdü kuşu, Belkıs, karınca kıssaları da mevcuttur. Belirttiğimiz bu kıssa ve mucizeler divan şiirinde de sıkça kullanılmaktadır.

Süleyman Efendi de eserinde yüzük ve mühür hadisesini sıkça ele almıştır. Eserden örnekler verirsek:

Süleymân-ı mülk-i 'aşğa tâcdâr ol
Özündə var ise hikmet-i şecâ' at M.18/16

Kim ki **Süleymân** ise hâk ile yeksân ise
Bu ile sulţan ise mühr ile hâtem gerek M.26/11

Ey **Süleymân** baht-ı devlet ol fenâsız ilde dâr
Sermedi dirlik senüñdür dâruñ dârü'l hülud M.28/7

Ey **Süleymân** şah-ı 'aşksın lâ şerik lâ vezir
Salţanat tâc-ı libâs ile hafâ puş ol yüri M.33/8

Divân-ı rızâda o mührini **Süleymân**uñ

⁵³ Pala, a.g.e, s.411-412.

Sedd etme senüñdür veş dergāhuña yol vāre M.34/20

Çünki girdim içerü anda **Süleymān** yoğ
Nicesi olsun ‘ayān bir deñize ıalıpdurur M.35/7

Mürcie bī-ıadıri gör cümle **Süleymān** olub
Her birine kıı nazar mühr ile hātem durur M.36/5

Deyü ki hükme eyle hoş tahta **Süleymān**suñ
Barmağında senüñ uş mihr ile hātem durur M.36/19

Ol ki **Süleymān** olur tahtına sultān olur
Hāk ile yeksan olur kim ki bu şāl içindedür M.40/16

Çün **Süleymān** oldu mu geçdim selātin tahtına
Vağş ü tayr ü div ü perr-i hükme mecrā idi M.43/32

Müher-i hātemdür elümde ben **Süleymān**-ı zamān
Zāhir oldum kevn-i hüsn-ü maıla‘ı adhā idi M.43/65

Ey **Süleymān** işiği hākin şıırasuñ başuña
Giydüñ kerāmet hil‘atin başında tāc vü ‘izzeti M.46/49

Çünki sen fermān iletdüñ halk-ı fermān yerin
Dīve aldurmayasın mühri **Süleymān**uñ şakın M.78/9

Biz **Süleymān** olmuşuz mülk üzre sultān olmuşuz
Ka‘be vü kıdsü vü haram hem ‘arş-ı a‘lā gelmişüz M.83/10

Ger haııkuñ fermān iletdüñ halkı fermānuñda bil

Deyü nefsiünden şaķın mühr-i **Süleymān** sendedür M.85/11

Sende midür k̄uluñ adın **Süleymān** t̄ākuben
Vaḥṣi vü t̄irī insle emrine fermān eyleyen M.87/7

Ḥükm idem dirsın cihāna mūr-ı bī- miq̄dār iken
Barmāģuñda ḥātem mühr-i **Süleymān**uñ mı var M.90/7

2.3.5. Hz. Yunus

Hz. Yunus balıģın karnında mucizesiyle bilinmektedir. Kavmi ona inanmadıģı öfkelenir ve bir gemiye biner. Bu işi Allah'ın rızası olmadan yaptıģı için Allah tarafından cezalandırılır ve denize atılır. Onu bir balık yutar. Hz. Yunus bu hatasından pişman olur ve kırk gün tövbe eder. Allah tövbesini kabul eder ve onu affeder. Balık onu bir sahil kenarına bırakır.

Süleyman Efendi de bu eserinde Hz. Yunus'a eserinde balık hikâyesi ile yer vermiştir.

Yunus ile buṭun-ı ḥüt içre yaturdum bile ben
Ḥamd-ı tesbiḥ etmeģe ol ḥüt aña melcā idi M.43/34

2.3.6.Hz. Dâvud

Hem peygamber hem sultandır. Dört büyük kitaptan birisi olan Zebur onun şahsına gönderilmiştir. Sesinin güzelliģi, Zebur'u güzel okuyuşu, mizmar adlı çalgıyı çok güzel çalışı ve demiri eğip işlemesiyle bilinir.

Seḫerlerde idüb pervāz iderler ʿ aşķla āģāz
Çekerler **Dāv'udī** āvāz iderler ʿ aşķ eren tārāc M.14/6

Ağladım **Dāv'udla** bulam kefārāt-ı zünüb
Cürmüne anuñ sebab çün rü'yet-i o üryā idi M.43/31

Yābānda ḫaldım neyleyem derdim kime şerḫ eyleyem

2.3.7. Hz. Yakub- Hz. Yusuf

Hz. Yakub'un on iki oğlu vardır aralarında en çok Yusuf'u sever. Kardeşleri bu yüzden Yusuf peygamberi kıskanır ve kuyuya atarlar. Babalarına ise onu bir kurdun yediğini söylerler. Hz. Yakub bu duruma çok üzülür, çok ağlar ve bu yüzden gözleri kör olur.

Sonra kuyuya attıklarına pişman olup geri dönerler. Onu bir kervana ucuz fiyata köle olarak satarlar. Kervan Mısır'a gider ve Yusuf burada Mısır Azizine satılır.

Hz. Yusuf'un eşsiz benzersiz bir güzelliği vardır. Mısır hükümdarı Aziz'in karısı Zeliha da Yusuf'un bu güzelliğine vurulur. Zeliha Yusuf'u elde etmeye çalışır. Başaramayınca ona iftira atar ve Aziz onu zindana attırır. Yusuf yıllarca zindanda kalır ve burada rüya yorumları yapar. Hiç kimsenin yorumlayamadığı Mısır hükümdarının rüyasını Yusuf yorumlar ve doğru çıkar. Bu sayede zindandan çıkarılır ve Mısır'ın maliye bakanlığına getirilir.

Kıtlık başlar. Hz. Yakub'un yaşadığı yerde de yokluk hüküm sürer. Yakup peygamber oğullarını Mısır'a gönderir ve bu sayede bütün olaylar ortaya çıkar. Hep birlikte Mısır'da mutlu bir şekilde yaşarlar.

Yûsuf, dîvân şiirinde adı çok anılan bir peygamber ve hikâye kahramanıdır. Eşsiz ve büyüleyici bir güzelliğe sahip olması nedeniyle sevgili Yûsuf'a benzetilir. Hatta sevgili *Yûsuf-ı Sâni*'dir (İkinci Yûsuf). Yûsuf'un güzelliği, kardeşlerinin onu kıskanıp kuyuya atması ve yok pahasına satılması, daha sonra Mısır'da ağırlığınca altın değerinde alıcı bulması, Züleyhâ ile olan ilişkileri, zindana atılması ve orada uzun süre kalıp düş yorumunda ünlenmesi, zindana atılmış bir köle iken Mısır'a sultan olması v.b. sebeplerle şiire konu olur.⁵⁴

Bu cāna niçün **Ya'kūb** şafā maḥzūn

Ço ki Mışır garibini Ken' ana adem bāŝsun

M.29/2

Mışr-ı arret ire cānā sen Züleyhāyı niĝār

Hüzn-ü **Ya'kūb** sendedür sen **Yûsuf**-ı Ken' ansın

M.30/3

⁵⁴ Zavotcu, a.g.e, s.572.

Ya' k̄uba olur nazār Yūsuf maḥcub olur Yūsufa ider nazār ḥüsn-i sīmā görine	M.37/15
Gördi Yūsuf kıldı nazār Yūsufa Bilmez anı āyīnede yine Zeliḥa görine	M.37/16
Ağladım Ya' k̄ubla dār-ı ḥüznde niçe yıl Ḥasretinden Yūsufuñ her demde işim vāy idi	M.43/43
Ben şatıldım Yūsuf ile Mışır şehrinde garib Hem Zeliḥāyam anı sevdüm çü bi-hemtā idi	M.43/44
Yūsuf ile Mışır içinde yidi yıl zindān çeküb ‘ Aḳibet sulṭān olub ḥükmümde ‘ ālem pā idi	M.43/45
Eyyüb olıgör derd ile derdine dermān sendedür Ya' k̄ub olıgör ḥazen maḥbub-ı ken' ān sendedür	M.85/10
Yirler gibi yükler çekem ‘ aşḳ dārını cāna dikem Ya' k̄ub gibi yaşlar dökem gözyaşları ‘ ummān ola	M.95/3

2.3.8. Hz. İbrahim – Hz. İsmail

Hz. İbrahim, “Halil, Halilullah ve Halilürrahman sıfatıyla da anılır.”⁵⁵

Hz. İbrâhim Nemrud'un adamlarından Âzer isminde put yapan birisinin oğludur. Hz. İbrahim putlara inanmaz ve halkı da bu konuda uyarır. Nemrud bu duruma çok sinirlenir ve İbrahim'i ateşe attırır. Allah İbrahim'i bu ateşten korur ve ateş onu yakmaz. Onun büyük imtihanlarından birisi de oğlu İsmail'in kurban edilme kıssasıdır. İbrahim oğlunu kurban edecekken Allah koç indirir ve İsmail'i babasına bağışlar.

⁵⁵ Zavotçu, a.g.e, s. 240.

Hız. İbrahim'in Nemrut'la olan hadisesine ve İsmail peygamberin kurban edilme olaylarından bu eserde de bahsedilmiştir.

İrade hullet muhaqqaq ulu sevgü için dilberā
Ki düşdi ' aşkuñ pertevinden nār-ı nemrūda **Halil** M.21/ 3

Nār-ı nemrūda atıldım hemçün **İbrahim** ile
Nār aña nūr olmuşdı hār aña bağçā idi M.43/33

Çoçla qurbān olub **İsmā'** ile virdim necāt
Kim bıçaq kesmedi anı hikmet-i dānā idi M.43/35

2.3.9. Hz. Eyyüb

Eyyüb peygamber, sabrı ve tüm imtihanlarına rağmen her daim şükreden peygamber olarak bilinmektedir. Hz. Eyyüb bütün dünya saadetine sahip bir peygamberdir. Bu sebeple Allah onu sınar. Bütün malını mülkünü, evlatlarını, sağlığını Allah elinden alır. O tüm bu yaşadıklarına rağmen her daim Allah'a şükreder, sabreder. Allah onun bu şükrüne ve sabrına karşılık kaybettiği her şeyi ona geri verir ve eski saadetine tekrar kavuşur.

Eyyüb peygamber bu eserde de sabrı ve çektiği sıkıntılarla ele alınmıştır.

Eyyüb olıgör derd ile derdüne dermān sendedür
Ya' qub olıgör hazen maħbüb-ı ken' ān sendedür M.85/10

Sende midür bir qulun **Eyyüb** idüb evvāb iden
Yidirüben cismini toptoli kirmān eyleyen M.87/8

Zirā raħat ' ömre miħnet kısmet-i taqdirdür
Rāzı ol tā olasın **Eyyüb** evvāb-ı belā M.93/4

Ey Süleymāñ şādık ol bāli belādan qılma farq
Bil ki **Eyyüb**-i belā ol olma tevvāb-ı belā M.93/15

Derdüñe olam mübtelâ senden şifâ câna şafâ

Eyyüb gibi çekem belâ cismim tolu gürmân ola

M.95/5

2.3.10. Hz. Hûd

Hûd peygamber Âd kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Kavmini Allah'a itaat için yönlendirmeye çalışmışsa da kavmi ona inanmıştır. Bu sebeple kavmi bir fırtına ile gazaba uğrar. Hûd peygamber kendisine inananlarla birlikte yoluna devam eder.

Zâhidân yüzün görüb imâna gelmez neden

Vaḥdetüñ 'ilmine câhiddür canânuñ kavm-i Hûd

M.27/2

2.3.11. Hz. Yahya

İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Hz. Zekeriyya'nın oğludur. Annesi Elisa'dır.

Hz. Yahya'nın şu mucizesine Süleyman Efendi'nin eserinde de yer verilmiştir: Hz. Yahya Herod'un istediği nikâhın İncil'in hükümlerine göre yasak olduğunu bildirmiştir. Bu sebepten ötürü Herod'un adamları onu yakalayıp başını keserek şehit ettiler. Baş kesilmesine rağmen bir mucize olarak Hz. Yahya'nın başı defalarca "Bu kızı almak sana helal değildir." Diye defalarca bu kelimeyi tekrar etmiştir. Bu mucizeye Süleyman Efendi'nin *Makalat*'ında şu şekilde yer verilmiştir:

Ölüben girü dirilmek benim oyunumdurur

Ḳâna garḳ olub yaturken munisüm Yahyâ idi

M.43/42

2.3.12. Hz. Âdem

Hz. Adem ilk yaratılan insan ve ilk peygamberdir. Allah, onu topraktan yaratmış ve ona ruh üflemiştir.

“İslâmî kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle ebü'l-beşer (insanlığın babası), Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında yer aldığı için safiyyullah (Allah'ın temiz kulu) unvanlarıyla da anılmaktadır.”⁵⁶

Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamber olması sebebiyle gerek dini gerekse tasavvufi edebiyatta oldukça fazla yer edinmiştir. Hz. Âdem Divan edebiyatında şu kıssalar ile ele alınmıştır:

İlk insan olması, topraktan yaratılması, ruhu verilmeden önce bir süre öylece bekletilmesi, Allah'ın ona ruh bahşetmesi, meleklerin secde etmesi, İblis'in kibirlenip onun için secde etmemesi ve bu yüzden dinden çıkması, Hz. Havva'nın yaratılması, yasak meyve yiyip cennetten kovulması, bu yüzden yıllarca ağlaması vs.⁵⁷

Bu pergāruñ haremde olan bu noқта-i devvār
‘**Adem** bā-lezzet olub anuñ ki hāl-i fülülündendür M.2/ 8

Hū durur hūdan gelibdir cümle ‘ālem riş-i hod
Küntü kenzen çoğubdur sırr-ı **ādem** sak u yed M.5/1

Ey ‘ālemüñ sırrın bilen ey **ādeme** sırrım diyen
Ey dürlü dürlü ton giyen senden bezer kaçır-ı cinān M.6/5

Ey **ādeme** sırrım didi ādem gerek bu sırra pes
Değme hayvānuñ cānına bu m‘arifet hāşıl degül M.11/7

Didüñ ezelde beli şimdi niçün yāğısın
Ādemi gözle ‘aceb şerm ü hayāsızdurur M.12/4

Sırr-ı **ādem**dür vü şuhuduñ şahid-i meşhūd hem

⁵⁶ DİA, **Ādem**, TDV Yayınları, 1988, İstanbul, C.1, s.358.

⁵⁷ Pala, **a.g.e.**, s. 7.

Nūr-ı ʿālemdür vücūduñ görmeyen maḥrum olur

M.25/6

Yā ḥanı gör bādımuñ sırrına gir **ādemūñ**

Varlığı bu ʿālemūñ bir güli şinim gerek

M.26/ 5

2.3.13.Hz. Muhammed

Hz. Muhammed bu dünyaya gelmiş son peygamberdir. Ondan sonra baka bir peygamber gelmeyecektir. Peygamberlik vazifesi onunla son bulmuştur. Kutsal Kitabımız olan Kurʿân-ı Kerîm ona indirilmiştir.

Hz. Muhammed milâdî 571 yılında Rebiü'l-evvel ayının on ikinci günü pazartesi gece sabaha doğru dünyaya gelmiştir. Annesi Amine babası Abdullah'tır. Hz. Muhammed anne ve babasını küçük yaşta kaybedince dedesi Abdulmuttalib ve amcası Ebu Talib tarafından büyütülmüştür. 25 yaşında iken Hz. Hatice ile evlenmiştir.

“Resûlü Ekrem efendimize kırk yaşlarında nübüvvet, kırk üç yaşlarında da risalet gelmiştir.”⁵⁸

Hz. Muhammed 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etmiş, 632 yılında ise vefat etmiştir.

Hz. Muhammed'in doğumundan ölümüne kadar birçok mucizesi vardır. Biz bunları saymakla bitiremeyiz. O, âlemlere rahmet ve nur olarak dünyaya gönderilmiştir. İslam tarihinin kaderini değiştirmiş son peygamberdir. Divan şiirinde de farklı birçok ismiyle ve mucizeleriyle şairlerimiz tarafından fazlaca şiirlere konu edinmiştir.

Gāyete irdi kemāl **Aḥmede** virdi bir ād

Değdi eḥaddan **Aḥmede** mimle maʿ nā görine

M.37/17

ʿAyn-ı **Aḥmed**dür eḥad-ı nāşı durur mim onda

Mim-i **Muhammed** dür ki zirā **Aḥmed** aña levlā idi

M.43/58

---

⁵⁸ Pala, a.g.e, s.330.

Hem **resulallah** buyurdu ben bildüğüm siz bilseñüz

Az gülüb çok ağlayub ideydi canlar dehşeti

M.46/21

‘ Ālemüñ irşādına kimdür delil

Enbiyānuñ **Mustafā**sın bilmedüñ

M.53/15

Her yā vü sin vü t̄ahā degül işāret **Aḥmede**

Her ḥā vü mim noḳtateyn ḥam vü ḳaf olmaz kişi

M.54/15

Şer saña nisbet durur şer aña nisbet cümle ḥayr

Maḥmuddur ef ālinde ol olmadı ḳalām-ı ‘ abid

M.59/12

Cānuñi ḳurtarmağa kesb it şifāt-ı münciyāt

Kim **Resullulah** buyurmuşdır şelase muhkemāt

M.60/1

2.4. AYETLER

2.4.1. ‘Alâ halk-ı ‘azîm: *Ve inneke le alâ hulükın azîm(azîmin).* “Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.”⁵⁹

Ey yüzüñ sebü’l-meşāni ey kaşuñ nun ḳāf u mim

Ḥalkıñuñ şānında indirdün ‘ **alâ ḥalk-ı azîm**

M.1/1

2.4.2. Ahseni takvîm: *Le kad halaknel insâne fî ahseni takvîm.* “Biz, insanı en güzel bir biçimde yarattık.”⁶⁰

Ḥaḳ Te‘ālā **aḥsen-i takvimde** ḥalk etdi seni

⁵⁹ Kur’an, **Kalem Sûresi**, Ayet 4.

⁶⁰ Kur’an, **Tîn Sûresi**, Ayet 4.

Bunı qurānda beyān ider cevāb-ı muqsemāt M.60/19

Aḥsen-i taqvimīde ḥalk etdi seni ḥallaq-ı ḥalk

Himmetüñ a' lāya ref it ' arş-ı raḥmān sendedür M.85/3

2.4.3. 'Alleme'l-esmā: *Ve alleme âdemel esmâe küllehâ sümme aradahüm al el melâiketi fe kâle enbiûnî bi esmâi hâülâi in küntüm sâdıkıyn.*“Allah Âdem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bildirin, dedi.”⁶¹

Hem mu' allim hem mu' allem mektebim levḥim hece

Âdemüñ şânında nâzil ' **alleme'l -esmâ** idi M.43/23

Küntü kenzeñ menşâ' ısn kâinātuñ ḥaşılı

' **Allame'l-esmâ** senüñdür sırr-ı seccân sendedür M.85/2

2.4.4. Duhâ, Şems, Kamer: Duhâ suresi, *ve'd-duhâ* “Andolsun kuşluk vaktine”⁶² , **Şems sûresi,** *ve'ş-şemsi ve duhâhâ,* “Andolsun Güneş’e ve onun aydınlığına”⁶³ , *vel kameri izâ telâhâ* “Güneş’in ardından gelen Ay’a”⁶⁴

Pertev-i ' aks-i cemâlüñ maṭla' ı **şems-i duḥâ**

Mâh-ı bedründen helâk oldu senüñ ey mehlikâ M.85/2

Ḥaddine **ve'ş-şems** oḳındı cebhesine **ve'd-duha**

Kim şuçınıñ sırrı sübhânellezi esrâ idi M.43/56

Cümle bir nûrdan görindi pertev-i **şems ü kamer**

Cümle bugün kifâyet-i ' ilmle mebnâ idi M.43/63

⁶¹ Kur'an, **Bakara Sûresi**, Ayet 31.

⁶² Kur'an, **Duhâ Sûresi**, Ayet 1.

⁶³ Kur'an, **Şems Sûresi**, Ayet 1.

⁶⁴ Kur'an, **Şems Sûresi**, Ayet 2.

2.4.5. Fa‘alün limâ yürîd: *Hâlidîne fîhâ mâ dâmetis semâvâtü vel erdu illâ mâ şâe rabbük inne rabbeke fa‘alün limâ yürîd.* “Onlar, gökler ve yerler durdukça orada ebedî olarak kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilemesi başka. Şüphesiz Rabbin istediğini yapandır.”⁶⁵

Kaçan ola yevmü‘ l mezîd bunlar göre nūr-ı mezîd

Anda bulalar **mâ yürîd** dînî ile bu rüyet yeter M.56/12

Hayy-ı mürid kâdirdür ol her bir umûra ‘ âlim ol

Fâ‘ il-i muhtâr odur fi‘ ilidür ânuñ **mâ yürîd** M.59/2

2.4.6. Fâtiha: “Fatihatü'l-kitab” tamlamasının kısaltılmış şekli olan Fatiha Kur'an-ı Kerim'in ilk süresi ve bir bakıma onun önsözü olduğu için bu adı almıştır. Kur'an'ın tertibi ve yazılması itibariyle birinci süre olması yanında ayrıca namazdaki kıraat rüknünün yerine getirilmesine bu süre ile başlandığı ve nihayet bir bütün olarak indirilmiş sürelerin de ilki olduğu için ona bu ismin verilmiş olduğu düşünülebilir.⁶⁶

Fatiha Suresi, bu eserde eserin ilk başında bir ayetleme örneği olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda da surenin diğer bir adı olan Sebü'l-mesânî şeklinde de eserde kendisine yer verilmiştir.

Ey yüzüñ **sebü'l-meşâni** ey kaşuñ nun kâf u mim

Halqıñuñ şânında indirdün ‘ alâ halq-ı azîm M.1/1

2.4.7. ‘İlme’l-yakîn- Ayne’l Yakîn: “*Hayır, kesin olarak bir bilseniz. Andolsun, o cehennemî muhakkak göreceksiniz.*”⁶⁷

Birlikde ililik(ikilik) görün ‘**ilme’l-yakîn**üñ nürıdır

‘**Ayne’l-yakîne** irmedüñ şekk-i gümânuñ var imiş M.71/3

⁶⁵ Kur’an, **Hûd Süresi**, Ayet 107.

⁶⁶ Emin Işık, **Fatihâ Süresi**, TDVİA, 1995, C.12, S. 252-254.

⁶⁷ Kur’an, **Tekâsür Süresi**, Ayet 5-6.

Bir gönle baĸduñ hemin kılduñ anı nūr-ı mübîn

Ȧolmuş durur ‘**ilm-i yaĸin** zikrũñ ĸomaz Şekk-i gũmân

M.81/33

2.4.8. İnnî enallâh: “*Fe lemmâ etâhâ nũdiye min Őâtul vâdil eymeni fl buk’atil mubâreketi mineŐ Őecerati en yâ mũsâ innî enallâhu rabbul âlemîn(âlemîne)*. Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin saĸ kıyısından, (oradaki) aĸaç tarafından kendisine Şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah’ım.”⁶⁸

Kimin aşar ene’l-ĸaĸ dir kimi **innî enâllah** dir

Kimin yıĸar kimin yaĸar güzelliĸũñ Őivekâr oldu

M.3/16

2.4.9. İz rameyte: “*Fe lem taktulũhum ve lâkinnallâhe katelehum, ve mâ remeyte iz remeyte ve lâkinnallâhe remâ, ve li yubliyel mu’minîne minhu belâen hasenâ(hasenen), innallâhe semũun alĩm(alĩmun)*. “(SavaŐta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü onları; attıĸın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı (onu). Ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allah iŐitendir, bilendir.”⁶⁹

Mâ rameyte re meyyit âyatın taĸĸiĸ idüb

Râmı ĸaĸdur bildiler tir-i kemândan gecdiler

M.49/11

Fi’l-ĸaĸıĸa mâ rayte **iz rameyte** vaşfidur

Sâ’ il ü mes’ul odur ânũñ durur redd-i cevâb

M.55/7

2.4.10. Kerremnâ: “*Biz, hakikaten insanoĸlunu Şan ve Őeref sahibi kıldık. Onları, (ĸeŐitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taŐıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birĸoĸundan cidden üstün kıldık.*”⁷⁰

‘ Acebdür ĸür ider âdem özini tanımaz kimidir

Başında tâc-ı **kerremnâ** ki fevkũ’l-veş ola başı

M.32/13

⁶⁸ Kur’an, **Kasas Sũresi**, Ayet 30.

⁶⁹ Kur’an, **Enfâl Sũresi**, Ayet 17

⁷⁰ Kur’an, **İsrâ Sũresi**, Ayet 70.

Ben şu nūr oldum göründüm aḥsen-i şüretde hoş

Ben şol ādemdüm vü başında tāk-ı **kerremnā** idi

M.43/22

Tāk-ı **kerremnā** ḳodılar başuña

Cümle ḥalkdan müctebāsın bilmedüñ

M.53/4

2.4.11. Kün fe-kân/kün fe-yekûn: “*Ol, hemen oluverir!*” anlamına gelmektedir. Kur’an’da da bir çok sûrede geçmektedir.

“...Bir işe hükmedince ona sadece ‘Ol!’ der; o da oluverir.”⁷¹

“... ‘Ol!’ dediği gün her şey oluverir...”⁷²

“Biz, bir şeyin olmasını istediğimiz zaman ona (söyleyecek) sözümüz sadece ‘Ol!’ dememizdir. Hemen oluverir.”⁷³

“...Bir işe hükmettiği zaman, ona sadece ‘Ol!’ der ve hemen oluverir.”⁷⁴

“Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı ‘Ol’ demekten ibarettir. Hemen oluverir.”⁷⁵

Niçesi şabr eylesün bunda ḳarar etmezündür

Gem urılır ‘āşıkuñ sem’ine ṭabl-ı **kün fekān**

M.44/6

Emr-i künden eylemişdür bunca ‘ālemler bedīd

Zāt-ı Allah eḫaddur vaşf-ı zevāl ‘arşü’l-mecīd

M.59/1

2.4.12. Seb‘a’l-mesânî: “*ve lekad âteynâke seb’an minel mesânî vel kur’ânel azîm.*” Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur’ân’ı verdik.⁷⁶

Ey yüzüñ **sebü’l-meşâni** ey kaşuñ nun ḳâf u mim

⁷¹ Kur’an, **Âl-i İmrân Sûresi**, Ayet 47.

⁷² Kur’an, **En’âm Sûresi**, Ayet 73.

⁷³ Kur’an, **Nahl Sûresi**, Ayet 40.

⁷⁴ Kur’an, **Meryem Sûresi**, Ayet 35.

⁷⁵ Kur’an, **Yâsîn Sûresi**, Ayet 82.

⁷⁶ Kur’an, **Hicr Sûresi**, Ayet 87.

Ḥalkıñuñ şânında indirdün ‘ alâ ḥalq-ı azîm

M.1/1

2.4.13. Semme vechu’llâh: “*Ve lillâhil meşriku vel magribu fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh(vechullâhi) innallâhe vâsiun alîm(alîmun).*” Doğu da Allah’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.⁷⁷

Şemme vechullah okuyub Ka‘be-‘i kılam yüzün

Hâcılar beyninde çünkim bu haber ma‘lûm olur

M.25/5

Vechullah okuyub bildim sen Ka‘be-‘i muṭlaqsın

Dergâhuñı ṭavâf etse ‘ayb olâ mı zevvâre

M.34/12

Mekteb-i ‘aşk içre alanlar enâ’l-ḥaḫdan sebaḫ

Şemme vechullah okuyub ya‘ni dimez kân-ı ḥaḫ

M.39/ 9

Ḥaliş idi cümle a‘mâli li **vechullah** idi

Ola yâren ol meşubatla vüfür ile hesâb

M.55/12

Şemme vechullah okudı tâ sıfâton göstere

Eyne mâ küntüm anuñdur oldı her şeye şehîd

M.59/6

2.4.14. Urve-i vüska: “*Lâ ikrâhe fid dîni kad tebeyyener ruşdu minel gayy(gayyi), fe men yekfur bit tâġûti ve yu’min billâhi fe kadistemseke bil urvetil vuskâ, lenfisâme lehâ, vallâhu semîun alîm(alîmun).*” Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâġutu reddedip Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yakışmıştır. Allah işitir ve bilir.⁷⁸

Ḥaḫ kelâmında buyurdı ‘**urve-i vüska** tutuñ

Ḥavl-i şâbit urve‘i vüska durur kim lâ-infişâm

M.48/7

⁷⁷ Kur’an, **Bakara Sûresi**, Ayet 115.

⁷⁸ Kur’an, **Bakara Sûresi**, Ayet 256.

2.4.15. İnnâ fetahnâ: “İnnâ fetahnâ leke fethan mubîna (mubînen).” Sana apaçık bir fetih ihsan ettik.⁷⁹

Feth kıl şûret-i talmâsin sende miftâh-ı kılub

Söyledin **innâ fetahnâ** sen çü fettâh-ı ‘alîm

M.1/3

Ene rabbiküm: “Ben sizin Rabbinizim.”⁸⁰

Birine zâhir olub didi **ene rabbiküm**

Birini mazhar kılub hâzret-i Mûsâ görine

M.37/11

2.4.16. Subhânellezî esrâ: “Subhânellezî esrâ bi abdihi leylen minel mescidil harâmi ilâl mescidil aksallezî bâraknâ havlehu li nuriyehu min âyâtinâ, innehu huves semûl basîr.” Ayetlerimizi göstermek için, kulunu geceleyin Mescid-i Haram’dan, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya yürüten Allah, Sübhan’dır.(bütün noksanlıklardan münezzehtir.) Muhakkak ki o en iyi işiten, en iyi görendir.⁸¹

Mağamımız kâmu tûr demimüz **leyle-i el-esrâ**

Olub hürâ bize huddâm-ı behîstûn bize gâr oldı

M.3/19

Mağfilimiz lâ-mekândı yârimuz nûr-ı habîb

Meclisimiz sâkisi ol ‘âlemü’l- **esrâ** idi

M.43/ 4

Heft eflâki ‘uruc etdim habîb-i haqq ile

Rûzumuz nevrûz-ı ‘ıyd gecemiz **esrâ** idi

M.43/48

Hâddine ve’ş-şems oğındı cebhesine ve’d-duha

Kim şuçınıñ sırrı **sübânellezi esrâ** idi

M.43/56

⁷⁹ Kur’an, Fetih Sûresi, Ayet 1.

⁸⁰ Kur’an, Enbiya Sûresi, Ayet 92, Mu’minun Sûresi, Ayet 52.

⁸¹ Kur’an, İsrâ Sûresi, Ayet 1.

2.4.17. Eyne ma küntüm: “*Ve hüve eyne mā küntüm.*” Nerede olursanız olun O(Allah) sizinle beraberdir.⁸²

Şemme vechullah oğudi tā sıfātun göstere

Eyne mā küntüm anuñdur oldı her şeye şehīd

M.59/6

2.4.18. Min habli'l-verid: “*Ve lekad halaknâl insâne ve na'lemu mâ tuvesvisu bihî nefsuhu ve nahnu akrabu ileyhi min habli'l-verīd.*” Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.⁸³

Her şeyde çodı varlığın her müsebbihdür aña

Çullarına aqreb oldı dāhı **min habli'l- verid**

M.59/10

2.4.19. Ente hayru'r-râhimîn: “*Ve kul rabbiğfir verham ve ente hayru'r-râhimîn.*” De ki: “Rabbim! Bağışla, merhamet et. Çünkü sen merhamet edenlerin en hayırlısısın.⁸⁴ (Mu'minûn Sûresi 118. Ayet)

Vâlidinden eşfağ olduñ **ente hayru'l-râhimin**

Rahmete vardur 'alâkam gerçi oldum saña 'âk

M.62/16

2.4.20. Lâ yahtesib: “*Ve yezukhu min haysu lâ yahtesib ve men yetevkel alâllâhi fe hüve hasbühü inallâhe bâligu emrihî kad cealallâhu li külli şey'in kadren.*” Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.⁸⁵

⁸² Kur'an, **Hadid Sûresi**, Ayet 4.

⁸³ Kur'an, **Kaf Sûresi**, Ayet 16.

⁸⁴ Kur'an, **Mu'minûn Sûresi**, Ayet 118.

⁸⁵ Kur'an, **Talak Sûresi**, Ayet 3.

Açılıb bāb-ı tevekkül rızıkıdı **lā yahtesib**

Her umûrunda götürür mâsivâdan ihtiyâc

M.45/Harfü'l-cim, 2

2.4.21. Vesvas-Hannas: “*Min şerril vesvasîl hannâs.*” Hannasın (şeytanın)vesveselerinin şerrinden...⁸⁶

Mülhim ilhâmı ile **vesvâs** şerrinden fark ide

Çalbe ider vesvese ider şeyâtin istirâk

M.62/30

Göñülde zikrûñ ola ger düşman aña bulmaz zafer

Vesvâs-ı hennâsa meğer zikrûñ raķib-i pasbân

M.81/24

2.4.22. Ulü'l-elbab: Saf akıl sahipleri, ilimde derinleşenler anlamına gelir. Kur'an'ı Kerim'de 16 ayette mevcuttur.

Bu sebaķda gör **ulü'l-elbâbuñ** oldu aķlı lâl

Bu sır incedür şaha irmez buña vehm-i hayâl

M.23/13

2.4.23. Sekâhüm rabbühüm: “*...Sekâhum rabbühüm şarâben tahûrâ(tahûran).*”

Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir iecek içirecektir.⁸⁷

Sākā **sekâhüm rabbühüm**dür meclisimüz bezm-i ‘aşķ

Mā‘ enā mā‘ e uhur dār nā-dār şerif

M.7/2

2.4.24. İndehû hüsnü's-sevâb: “*...vallâhu indehû hüsnü's-sevâb.*” Mükâfatın en güzeli Allah katındadır.⁸⁸

Ey başıķ-ı arz-ı zemin ey bā‘ iş-i ‘azim-i ramim

Ey ullara ayrû'l-mu‘ in ey ‘**indehû hüsnü'ş-şevâb**

M.45/Harfü'l-ba, 2

⁸⁶ Kur'an, Nâs Sûresi, Ayet 4.

⁸⁷ Kur'an, İnsân Sûresi, Ayet 21.

⁸⁸ Kur'an, Âl-i İmrân Sûresi, Ayet 195.

2.4.25. Ni'mel-vekîl: "...*hasbünâllâhu ve ni'mel vekîl.*" Allah bize yeter,
O ne güzel vekildir.⁸⁹

Ey Süleymân haq durur kullarına **ni'mel vekil**

Vâcid ü mâcid odur hayy-ı hâmid hem mecid

M.59/30

2.5. HADİSLER

2.5.1. Küntü keniz: "*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtu en u'rafe fe-halaktü'l halka li-u'arafe*" Ben, gizli bir hazine idim; bilinip tanınmak istedim ve bilineyim diye mahlûkâtı yarattım.⁹⁰(Kudsî Hadis)

Hû durur hûdan gelibdür cümle ' âlem riş-i hod

Küntü keniz toğubdur sırr-ı âdem sak u yed

M.5/1

Küntü keniz perdesinde çıkdı bir yankûd rar

Zahmesinden pes tamamet töldü bu ' âlem-i şadâ

M.24/6

Küntü keniz sırrı sensin sırr-ı cândan gizlûsin

Görmeye her göz seni çeşm-i nihândan gizlûsin

M.31/1

Nûr-ı ahmed zâhir oldı çün ehadan lâ-cerem

Küntü keniz perdesinde sırr ile ihfâ idi

M.43/10

Ey fâtır-ı ferd-i halim ey hâlîk-ı arz u semâ

Küntü keniz menşâ' indan zâhir etdüñ mäsivâ

M.45/Harfü'l-elif, 1

Zât-ı haqqâ vaşf ider çün ayetullah-ı nûr

Küntü keniz menşe' indan kâinât etdi zühür

M.51/1

⁸⁹ Kur'an, Âl-i İmrân Sûresi, Ayet 173.

⁹⁰ Engin Söğüt, İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahfî Risâlesi Muhtevâ ve Tahlîli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Küntü kenzeñ bildürür ʿ âlemden âdemdür murād

Zübde sensin ʿ âlemüñ ħod varlığıdur ketʿt-turāb

M.67/5

Küntü kenzeñ menşāʿ ısn kâinātuñ ħāşılı

ʿ Allameʿl-esmā senüñdür sırr-ı seccān sendedür

M.85/2

2.5.2. Lîmaʿallâh: “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde edebilir.”⁹¹

Bu hadisteki yakınlaşmayla kastedilen Hz. Muhammed’in Allah ile yakınlaşması yani Mirac’a yükselmesi hadisesidir.

Müddeʿi dava-yı sırrı **maʿallah** eyledi

Başmadı hergiz besāt-ı kurba dest-i pâ leim

M.1/5

Lî maʿallah sırrına maẖhar çü kuṭbuʿl nās olur

Ĥizmetünde ħās olan maĥmūduna āyās olur

M.20/1

Sidrede cibrili koyub **li maʿallah** vaḳtine

Buldı yol zirā tecellî sırr-ı ħaḳ efşā idi

M.43/51

Mûtü kable en temûtü: “Ölmeden evvel ölinüz.”⁹²

Ölmezden ön ölüm gerek şorulmadan vir küll-i ħesab

Mûtü kable en temûtü didi ol şadr-ı şudür

M.51/8

2.5.3. Hubbüʿl-vatan: “Hubbüʿl-vatan mineʿl-îmân.” Vatan sevgisi imandan gelir.⁹³

Nicediür **ħubbüʿl-vaṭan** ey ne ħaber söyle bana

⁹¹ Aclûnî, **Keşfüʿl-Hafa**, II, 173.

⁹² Aclûnî, **Keşfüʿl-Hafa**, II, 291.

⁹³ Aclûnî, **Keşfüʿl-Hafa**, I, 345.

2.5.6. Lâ fetâ illâ Alî: “*Lâ seyfe illâ zülfikâr ve lâ fetâ illâ Alî.*” Zülfikârdan keskin kılıç ve Ali’den başka genç (yiğit) yoktur.⁹⁴

Sahih hadis kitaplarında yer almayan yukarıda zikrettiğimiz hadis Divan şiirinde çokça iktibas edilen hadislerden birisidir.

Oldı hem haqqımda nâzil **lâ fetâ illâ ‘alî**

Ṭab‘ımız gâyet selim ḳalbimiz ezka

M.43/47

2.6. ÂHİRET İLE İLGİLİ MEFHURLAR

2.6.1. Âhiret

“Âhiret, dini inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı’ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya.”⁹⁵

Âhiret hayatı insanın ölümü ile başlayıp dünyadan sonraki ikinci ve ebedî olan hayattır. İslam dinini benimseyen her insanda ahiret inancı mevcuttur.

Süleyman Efendi’nin eserinde de âhiretten; âhiret, ukbâ, me‘âd terimleriyle bahsedilmiştir.

Cemâlî lüṭfa mazhardur bu nûra irmeyen bunda

Me‘âd-ı mebdē anūñ haḳıḳat belki nâr oldı

M.3/6

Ey varlığa mebdē i **me‘âd** senden gelür naḳz ü ziyâd

Ey ḫalîḳ-ı ‘âlem-i iṭṭirad senden çeker heb resimân

M.6/12

Mâ nehiy Allahdan muhâcir hem mücâhidler durur

Ḳaldılar biñ cehdle ol **âhiret** çün ühbeti

M.46/32

⁹⁴ Reyhan Keleş, **Divan Şiirinde Lafzî Âyet ve Hadis İktibasları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2013, s. 348.

⁹⁵Şükrü Halûk Akalın vd., **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 54.

Himmet burâkına binüb göklere etdiler ‘urüc
Dünyâ vü ‘**uk̄bayı** terk idüb kaçır-ı canandan gecdiler M.49/9

Âhiret menzillerinüñ evvelidür kabri bil
Bundan ilet anda besat-i yâ lihâf olmaz kişi M.54/8

Ŧısuñ dünyâ durur içün çü ‘**uk̄ba**
İçün deryâ durur Ŧaşuñ beledür M.57/19

2.6.2. Kıyâmet, Haşr, Mahşer

“Kıyâmet kelimesi “kalkmak, dikilip ayakta durmak” mânasındaki kıyâm kökünden isim veya masdar olup “dirilip mezarından kalkma, Allah’ın huzurunda durma” yahut “bu olayın başlangıcını teşkil eden kozmik değişikliğin vuku bulması” anlamına gelir.”⁹⁶

Kıyâmet İsrâfil’in sûra üflemesiyle kopacaktır. Kıyâmetin kopmasıyla dağ, taş her şey yerle bir olacak dünya hayatı son bulacak ve ebedî âlem olan ikinci hayat yani âhiret hayatı başlayacaktır.

Süleyman Efendi’nin eserinde de kıyâmet; haşr, mahşer, kıyâmet terimleri ile şiirlerde yer almıştır.

Çobdı hüsnünden **kıyâmet** zâhidüñ inşâf yok
Haşr u neşrün sâ‘ ati geldi çomaz inkârını M.10/8

‘ Aybuñ temâşâ kılmağa **maşerde** düşvar kılmağa
Ŧâmâtı yağma kılmağa ol kezble gıybet yeter M.56/26

Bizi nâim **haşr** kılma nevm ölüm çardaşdur
Çıl uyanık idicek şubı-ı **kıyâmet** infilâk M.62/25

⁹⁶ Bekir Topaloğlu, **Kıyâmet**, TDVİA, c. 25, 2002, s.517.

Şubh-ı **kıyâmet** ‘ arz ola ol vaqt uyanam men meger
Gecdi ‘ ömrüm uyhu ile hic eylemedüm intibâh M.63/13

Havf-ı **maşherden** senüñ yâ emn ü emânuñ mı var
Ya devam-ı ‘ ömr için ayyât-ı kûrânuñ mı var M.90/1

2.6.3. Bezm-i Elest

“Elest” terimi Kur’an-ı Kerim’de A’râf Sûresi’nin 172. Ayetinde şu şekilde geçmektedir: “**Elestü bi Rabbiküm – Ben sizin Rabbiniz değil miyim?**”⁹⁷ Allah tüm ruhları yarattığında onlara bu soruyu sormuştur. Onlar da cevap olarak “**Kalu belâ – evet sen bizim Rabbimizsin**” demişler ve Allah’a kul olduklarına dair iman getirmişlerdir.

Bezm-i elest yani Allah’ın ruhlar meclisinde ruhlarla arasında geçen bu hadise Kur’an-Kerim’de geçmekle kalmamış aynı zamanda divan ve tasavvuf şairleri de bu hadiseyi fazlaca önemsemiş ve şiirlerinde vermişlerdir.

Merhum Süleyman Efendi de eserinde bu hadiseye “*elest, bezm-i elest, bezm-i ezel*” terimleri ile yer vermiştir.

Ezel bezminde ey dilber cemâlün âşikâr oldu
Tecellî şevk-i nûrundan dü-‘ âlem heb şikâr oldu M.3/1

Bakma yapışdı ‘ aşkuñ tâ ezel bezminde huş
Çomazam ‘ aşkunı şimdi dağı kinim var benim M.8/3

Devr idüb ervâha ruğ oldum gelüb eşbâha ben
Zira kim **bezm-i elestde** ‘ ahdımız evfa idi M.43/18

Açılıb **bezmi ezelde** ‘ aşkuñ meyi meyhânesi

⁹⁷ Mehmet Yılmaz, **Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler**, Enderun Yayınları, İstanbul 1992, s. 39.

Olmuşumdur tâ ebed men ol meyin mestânesi M.52/1

Can **elestüñ** ‘ âleminde geldi çün bu gurbete
Yevm-i mişâkı unutdı añmâdı ‘ ahd ü şâk M.62/1

Sen **elestüñ** ħod ħiţâbında belî virdüñ cevâb
Şimdi inkâr eyleme çün aldılar ikrâruñı M.65/5

2.6.4. Cennet – Cehennem

Cennet sözcüğü “Sözlükte ‘bitki ve ağaçlarla örtülü yer ve bahçe’ anlamına gelen cennet, din literatüründe, îmân edip sâlih amel işleyenlere, ahirette vaad edilen nimet ve mükafât yurdu demektir.”⁹⁸

Süleyman Efendi’nin eserindeki beyitlerde cennet kavramı: “cennet, behişt, cennat, adn, na’im” gibi kelimelerle ele alınmıştır.

Eserde cennet köşklerinin hurilerin sahibinin Allah olduğundan, zahidin cennete girme arzusundan, sekiz katmanlı cennetin bahçelerinden, cennetteki kevser, selsebil sularından, cennetin kapısındaki rıdvandan bahsedilmiş, bunlar üzerinden benzetmeler yapılmıştır.

Beyitlerde cehennemden; cehennem, nar-ı cahim, havf-ı cehennem, tamu gibi sözcüklerle bahsedilmiştir.

Eserde cennet ve cehennem ile ilgili beyitlerde; Allah’ın emir ve yasaklarına uyan, ibadetlerini yerine getiren kişinin hem bu dünyada hem de ahiret hayatında şüphesiz ki cennetlik olduğundan, her şeyin Allah’tan olduğundan, cennet köşklerini O’nun bezettiğinden, zahidlerin cennet arzusundan ve cehennem korkusundan, cennetlerin bahçesinin kişi için bir dost kavuşması, cehennem ateşinin ise kişi için bir dost ayrılığı olduğundan, kevser havuzunun, yedi kat göklerdeki en son makamın, hurilerin, cennetlerin meleğinin tek sahibinin Allah olduğundan bahsedilmektedir.

Bize zâhid seyr-i şîret lâ-mekâna bostândur

⁹⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı[DİB], “Cennet”, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, *DİB Yayınları*, İstanbul, 2009, s. 86.

Sāna yārın ger olursa ravza ‘ı halid na ‘īm	M.1/6
Ḥudāsın gözledi her dem gözünden perde ref‘ oldu O ‘ālemde bu ‘ālemde ne şübhe cennetyār oldu	M.3/7
Ey āteşi ḥārr-ı ‘āzım senden yanar bu şem‘i cān Ey zerresi nār-ı caḥīm senden yanar bu cism ü cān	M.6/1
Ey ‘ālemūñ sırrın bilen ey ademe sırrım diyen Ey dürlü dürlü ṭon giyen senden bezer қаşr-ı cinān	M.6/5
Bezendi nev‘i zinetle cihān cennet mişāl oldu Yeşil nūr anı ḥaṭ çekdi giyverdi aṭlas dibāc	M.14/2
Zāhidlerūñ şevķ-i cinān ḥavf-ı cehennem ğayrisi Cennet cehennem her nefes ‘āşıkıların seyrānıdır	M.19/2
Gāh bir қademde seyr ider heşt behişt-i ṭāmuyı Ki yidi baḥri nuş ider güyā müdevver	M.20/6
Zāhid temennā kılduĝuñ cennetde kevşer selsebil ‘Āşıkıların yüzi şuyudur hem firāt hemde nil	M.21/1
Zıkr ü tesbiḥin görür añmaz cehennem seb‘in Arzu ider zāhid kişi mescide cennet beķ‘asın	M.22/11
Devr-i ḥüsnünde senūñ heşt behiştüñ ravzası Cennet-i ḥuri liķāsın ‘āşıkıñ rıdvānısın	M.30/57

Devr-i heft-i behiştüñ ravzasın devvar var ‘ Aks ile oldum tāmu cismim aña a‘ da idi	M.43/17
Cümle varlıklar bî-küllî ric‘ at etdi aşlına Ĥavf-1 cehennem kalmadı şevk-i canandan gecdiler	M.49/12
Şafî gönüller şāhibi ol ‘ āla ĥazret raġibi Ṭarfetü’l-‘ ayn içre bakmaz ‘ arz ola cennat -i ĥur	M.51/12
Şevk-i canan ĥavf-1 tāmu kılmış senüñ başuña koyu İrqlara kıлма tapu ol ĥapuda ĥidmet yeter	M.56/6
Dost vişālidür kişiyе bağ-1 cennātü’l-na’ im Dost firāqıdur kişiyе duzaĥ-1 nār-1 cahīm	M.69/1
Faşl-1 yar oldu cehennem cennet oldu vaşıl Ĥālidun olur girenler hem işitmezler ĥasis	M.70/7
‘ Aşk-ı ĥaĥ tölmiş gönüller қоĥusu varsa her nefes Ṭayyibhā cennāt-i adn rayihā-1 misk ü tefūĥ	M.73/4
Ĥavz u kevşer sendedür tūbā vü sidre müntehā Ĥuriler cem‘ iyyeti cennat -1 rıdvān sendedür	M.85/9

2.6.7. Kevser

Beyitlerde kevser suyunun temizliğinden, saflığından, tatlılığından, temizliğinden bahsedilmektedir.

Gör acı sözlü zāhidi müştāk-1 kevserdür bi-kün Gör kim ĥodı ‘ aşĥ şerbetine kim āb-1 kevserden nazīf	M.7/3
---	-------

Zāhid temennā kılduğuğ cennette **kevşer** selsebil

‘ Āşıkıların yüzi şuyıdır hem firāt hemde nil

M.21/1

Sen li vechillah ana ‘ atşān-ı reyyān olasın

İçesin **kevşer** şarābın ıola ıayyibinden meşām

M.48/11

2.6.8. Selsebil

“Cennetin pınarlarından birinin ismi veya sıfatı.”⁹⁹ Cennette tatlı bir su olan kevserle birlikte kullanılmıştır.

Zāhid temennā kılduğuğ cennette kevşer **selsebil**

‘ Āşıkıların yüzi şuyıdır hem firāt hemde nil

M.21/1

2.6.9. Sidre – Tûba

Sidre ve Tûba ağaçları cennette bulunan iki ağaçtan birisidir. “Sidre’nin yanında cennet vardır ve cennetin nehirleri onun altından akar. Sidreden ötesi Allah’ın Zât âlemidir. Sidre beşer bilgisinin ve amellerinin son hudududur¹⁰⁰.

Aşğıdaki beyitlerde sidre yedi kat gökteki son makam olma özelliği ile bahsedilmiştir. Tubâ ağacı ile birlikte de kullanılmıştır.

Gāçürüb heftem felekden **sidreye** kılmaz nazar

Gör etdüğüğ hāliş ‘ amel heb nurdan efrās olur

M.20/7

Nūrla oldum feriştehler melā‘ ik-i hūr-ı ayn

Bāğ-ı huld oldum maķāmım **sidre‘ i tubā** idi

M.43/19

Sidrede cibrili kıoyub li ma‘ allah vaķtine

Buldı yol zirā tecellı sırr-ı haķ efşā idi

M.43/51

⁹⁹ Lütfullah Cebeci, “**Selsebil** ”, TDVİA, c.36, İstanbul, 2009 s.447-448.

¹⁰⁰ Pala, **a.g.e.**, s.404.

Ḥavz u kevşer sendedür **tūbā vü sidre mūntehā**

Ḥūriler cem' iyyeti cennat-ı rıdvān sendedür

M.85/9

2.7. İBADET İLE İLGİLİ MEFHURLAR

2.7.1. Namaz

Eserde namazın önemi anlatılmıştır. Eserde namazın vaktinde kılınması gerektiğinden, namazın tam ve kabul olması için taharetin gerekliliğinden, cemaatle kılınan namazın öneminden, namazda imama uyulması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Fevtine yokdur қаза вақт-и қаза вақт-и farz

Oldı **namāzı** tamam vaqtini iden edā

M.15/4

Namāzuñ olmaқ isterseñ tamāmı

Kim it benliğe ḥad u şenden tahāret

M.18/2

Cemā' atle **namāzın** var tamāmı

Ço kim eksilmesün işbu cemā' at

M.18/13

Şavmı budur ' aşıkın kim gayriden imsāk ide

Қılır ' aşık **namāzı** bī-rūku' ı bī-sücūd

M.28/3

Zıkr-i tesbiḥ ü **namāz** қалмаdı nāz u niyāz

Rāc' i olub mebdā' ina ḥall olub cümle ' uқūd

M.28/5

Yarar **namazım** var mıdır ḥaққа niyāzım var mıdır

Yā melāzım var mıdır yābānda қaldım bilmezem

M.47/11

Müstāқim olmaz **namāzuñ** ey delü

Çün imāmuñ iktidāsın bilmedüñ M.53/8

Zerķ ile kıluram **namāz** şerrim iken çok hayrım az
Bilür iken ol bî-niyāz haķķa kıluram hīleti M.95/16

2.7.2. Taharet

Beyitte namazın tam ve kabul olması için temizliğin önemine değinilmiştir.

Namāzuñ olmaķ isterseñ tamāmı
Kim it benliģe had u şenden **taḥāret** M.18/2

2.7.3. Mescid

Eserdeki mescidle ilgili beyitlerde hayırlı sonsuzlukların yani cennetin mescidlerde olduğundan, insanların mescidlerde namaz kılarak, Allah'ın emrettiği namaz ibadetini yerine getirerek cennete girebileceklerinden bahsedilmektedir.

Zıkr ü tesbiḥüñ görür añmaz cehennem seb' in
Arzu ider zāhid kişi **mescide** cennet beķ' asın M.22/11

Zıkre şükre ol müdāvim ḥalkdan eyle i' tizāl
Ḥaķ resūli didi **mescidler** durur ḥayrū'l-beķā' M.76/4

Ten-i beriyyesin geçüb ḳaṭ' it vücūduñ şamını
Ḳuds iline kıl sefer gel **Mescid-i Aķşāya** gel M.92/4

Göre şu cihañ noldı fişķ-ı fücūr ile ṭoldı
Mescidler heb garib oldı ne imām ne cemā' at var M.98/6

2.7.4. İmam

İmamların; peygamberlerin varisleri olduğundan, insanları namaza, ibadete davet etmek için geldiklerinden ve insanların onlara uyması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Enbiyā vārişleridür da' vet için geldüler

İktidâ ideler aña ‘ âleme virdüñ **imâm** M.45/2

Müstaķim olmaz namâzuñ ey delü

Çün **imâm**uñ iktidâsın bilmedüñ M.53/8

2.7.5. Secde

Eserde secde ile ilgili beyitlerde hiçbir zaman secdeden vazgeçilmemesi gerektiğinden Hz. Âdem’e kılınan secdeden, şeytanın Hz. Âdem’e secde kılmadığı için boynuna geçen lanet halkasından bahsedilmiştir.

Çekme başuñ **secde**den nemrud-veş nâmerd olub
Yağ seni tenevvür-i ‘ aşğda olasın hayru’l-vedūd M.27/7

Gir cemâli Ka‘ besine **secde** kııl put yüzine
Gir celâlî küfrine küfrini ĩmân eyleyen M.38/2

Ṭavķ-ı la‘ net oldum anuñ başına gecdim ebed
Emri şaydım maķşūd olan **secde**‘ i ğayr idi M.43/21

Emr ile me‘ mūr olub cümle feriştehlerle ben
Âdeme çün **secde** kııldum aħsen-i simâ idi M.43/25

Resm-i ‘ âdetdür bularuñ mezhebi ancak hemân
Ma‘ būdıdur mâl-ı benün aña kıılurlar **secdeti** M.46/13

2.7.6. Kible

Eserde kiblenin manasının Allah’ın tecellisi olduğundan bahsedilmektedir.

Putperestem heb kelisâdur baña deyr ü diyar
Ķible‘ i m‘ anâ yüzüñdür zâhir etdi eynümâ M.4/4

Göñül yüzine gir imdi ki put yüzi ola zâhir
Bulursın **kıble**‘ i taḥkiḳ olur saña Ka‘ be firâşı M.32/2

Aḥir zamanda dirlər ol insañuz **kıble**ñüz
Ol aḥyariñuz şerâ hic ḳalmaya dîn-i lezzeti M.46/14

Ḥayret olmuş o ez dek ḥayret-i şugra nedür
Bir gün ola **kıble**ye ol ulu hayretler seni M.88/15

2.7.7. Vâiz

Süleyman Efendi bu beyitlerde vâizin de güzelliğinin sırlarını bilmediğinden, bugünü düşünmeyip yarını anmasından duyduğu şikâyeti dile getirerek onun görevini pek önemsemediğinden bahsetmiştir.

Bugün ğamını ḳoyub yarını añar **vâ**‘ iz
Yarın ğamını yiyen yarın ulaşur nâra M.34/4

Vâ‘ iz-i nâdân ne bilsün ḥüsnuññ esrârını
Kim bu sırrı bilmedi iblise hem bâlin olur M.41/3

2.8. DİĞER DİNİ MEFHURLAR

2.8.1. Tesbih

Eserde Allah’ı her daim teşbihle zikretmenin öneminden, zikir ve teşbih yapan kişinin yedi cehennemi görmeyeceğinden bahsedilmektedir.

Ṭâ‘ at u **tesbih**le ‘ aşka irem dirseñ
Yetmedi buna bahâ şüfi bahâsızdurur M.12/6

Maḥv-ı vücūd eyleyen buldı fenâda beḳâ
Zikirle **tesbih**le irişmezken ḥaḳḳâ M.15/1

Zıkr ü **tesbih**ün görür añmaz cehennem seb' in
Arzu ider zâhid kişi mescide cennet beğ' asın M.22/11

Zıkr-i **tesbih** ü namâz kalmadı nâz u niyâz
Râci' olub mebdâ' ina hall olub cümle ' uqûd M.28/5

2.8.2. Şükür

Eserde nimete şükretmenin öneminden, sürekli olarak zikir ve şükretmek gerektiğinden bahsedilmektedir.

Qayd-ı ni' metdür **şükr**-i küfrânla turmaz kaçar
Dîn-i islâm ulu ni' metdür şağın olma küfür M.51/4

Ulu ni' metdür ire bir kûla sulţandan nazâr
Yine kendü fazlıdur ol ni' metüñ **şükrânesi** M.52/17

Şükr ü minnet eylediler hıdmete lâyıq seni
Qul olan gayrı nider mevlâya hıdmet var iken M.64/2

Zıkre **şükre** ol müdâvim halkdan eyle i' tizâl
Hağ resüli didi mescidler durur hayrü'l-beğâ' M.76/4

2.8.3. Dua

Sırrı kimseye açmadan Allah'a yönelerek dua etmenin öneminden bahsedilmektedir.

Zâhir ki ister murâd olma murâd ile yâd
Zâhir ki açma sırr-ı bâtınla kııl **dua** M.15/7

Algıl çü şâlih kullaruñ hayr-ı **dua**' ü himmetin
Tâ naşibüñ olmaya innâ ' ileyk la' neti M.46/47

2.8.4. Hidayet

Doğru yolu bulan kişilerin nurun ışığına erişmesinden, yine hidayete erişen kişinin zatın nurunu keşfettiğinden, hidayetin nimet ile birlikte bir ganimet olduğundan bahsedilmektedir.

Yapışmayan ‘aşk habline düşdi delâlet gavrine Buldı hidâyet hâdiden gören bu nûruñ lem‘âsın	M.22/4
Her kime kılduñ hidâyet keşfi dersin nûr-ı zât Aña erişür cümle tecelliyât esmâ ü şıfât	M.45/1
Hağdan ‘inâyet var mıdır dilde şadâkat var mıdır Şoñra hidâyet var mıdır hizlânda kaldum bilmezem	M.47/14
Şu kullar döndürür buña kafayı Hidâyet ni‘met ile muğtenimdür	M.58/26
İste rabbüñden hidâyet göstere toğrı yolu Saña mürşid göndere oldur viren her kavme hâd	M.61/8

2.8.5. Rahmet

Allah’ın merhamertinden, bu merhamet kapılarının kapanmaması için Allah’ın kullarına şefkat ve merhamet göstermesi için yailan dualardan bahsedilmektedir.

Nûr-ı sa‘âdet var mıdır yâ eyü haşlet var mıdır Ya ‘af vü rahmet var mıdır hirmânda kaldum bilmezem	M.47/6
Ağdı rahmet şuların dirildi gönlüñ metin Hayy iden var san meyyiti ol anduran mâ‘ zuhûr	M.51/11
Can-ı hazrete müştâk ola cennet saña müştâk ola	

Her kim bu söze ‘āk ola cennet aña **rahmet** yeter M.56/7

Ḳullarına şefkat it haḳ **rahmeti** ola naşib
Ḥayr şan mü‘ minlere yā ḥayr ola mebdē‘ me‘ ād M.61/14

Bir aduñ fettāḥdur fetḥ it bize ebvābuñı
Eyleme **rahmet** ḳapusın üstümüze infilāk M.62/24

Yā ilāhi **rahmetüñ** vās‘ i durur lütfuñ dilim
Nā‘ ib müstağfirine ḳāpuñ açıḳ durur senüñ M.80/8

2.8.6. Tevhid

Allah’ın varlığı ve birliğinden, ömrün tevhidle geçtiğini veson nefesinde yine tevhidle verilmesi gerektiğinden, cehennem narı isteyen tevhidi inkâr edip şirke katıldığından bahsedilmektedir.

Ḥaḳḳ için **tevhid** ü ihlaş oḳıduñ
Lik-i ihlaşuñ du‘ āsın bilmedün M.53/16

Bunca yıl **tevhidle** ‘ ömrüm geçürdüñ bāğunı
Şoñ nefes tevhidle ḥatm eylegil bī-iştibāḥ M.63/24

İnkār idersin bilmedüñ **tevhid**-i ḥāş yā eḥaşş
Mü‘ minüñ imānunı maḳbül tutan iḳrārdur M.84/4

Billah mü‘ min midür ol **tevhid**ini şirke ḳatar
Zay ḥamāḳat durur ulu nūrun şaḳub nar isteyen M.89/7

2.9. DİĞER RÛHANÎ VARLIKLAR

2.9.1. Şeytan

Eserde şeytandan; “şeytan, hannas, iblis, azazil” isimleriyle bahsedilmektedir. Beyitlerde şeytanın kibrinden, Hz, Âdem’e secde etmemesinden, kalbe vesvese vermesinden, Allah’ın onu huzurundan kovmasından bahsedilmektedir.

- ‘ Âşıklarun küfrün görüb dimeñ anı **şeytân**üdür
Ol oқıdığun küfr ü şirk ol ‘ âşıkuñ imānudur M.19/ 1
- Gel ҡo ıkar **şeytānuñı** dāire‘i şadruñdan uş
Ger kibr ü ‘ ucubuñ var ise aduñ senüñ **hannās** olur M.20/ 3
- Gör müdde‘ inüñ zıkrı davayı ‘ âşıkuñdur zıkrı hu
İsm-i müsemma zıkr iden opardı **şeytān** zıl‘ asın M.22/7
- Kendüzinden şeyh olub da‘ vāyı ‘ irfān eyleyen
Bu şıfatlu hū durur **iblisi şeytān** eyleyen M.38/1
- Vā‘ ız-i nādān ne bilsün hūsnūñun esrārını
Kim bu sırrı bilmedi **iblise** hem bālin olur M.41/3
- ‘ İlm ü zahidūñ varlığında gec yūri ol ‘ aşk eri
Geçmeyenler hūd ‘ **azāzil** veş özi hūdbin olur M.41/ 4
- Anda oldum ‘ **azāzil** başım idi fevu’l-felek
Pes muarriblerden idim menzirim a‘ lā idi M.43/20
- Biri lūtfun gözledi adın anuñ Âdem odı
Biri ahrın gözledi merdūd-ı **şeytan** mürid M.59/16

Sen ene didüñ ene şeytān adıdur bilmiş ol Ma‘ nā taṭın tuymaduñ taḥşil-i ḥāşıl kıru ad	M.61/5
Mülhim ilhāmı ile vesvās şerrinden fark ide Ḳalbe ider vesvese ider şeyātin istirāk	M.62/30
Sehl ü asān durur ‘ azīzim nar-ı şehvet yolları Düşmeyesin meğer ne tā nefis-i şeytānuñ şaķın	M.78/4
Göñülde zıkrüñ ola ger düşman añā bulmaz zafer Vesvās-ı ḥannāsa meğer zıkrüñ raķib-i pasbān	M.81/24
Sende midür bir ķūluñ adı şaffı Allah iken Dārü’s-selāmından sürüb mağrur şeytān eyleyen	M.87/11
Ḥalk içinde mu‘ tebersin ad u şānuñ müşteri Görince iblis idübdür kıru minnetler seni	M.88/8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASAVVUF

3.1. TASAVVUF

Tasavvuf lügat manası ile; “Gönlünü Allah sevgisine bağlamaktır.” İstılahı manası ise; “Zühd ve takva ile ruhunu temizleyip Hakk’ın ahlakı ile ahlaklanmak; kendi varlığını Hakk sevgisinde eriterek mâsivâdan ilgiyi kesmek bu hâl içinde O’nun emir ve yasaklarına tam bir uyuşla; insan eğitimi ve insanın dünyada ve ahirette sonsuz mutluluğa sahip olmasıdır.

Tasavvufun maddi-manevi insan eğitimi bütünlüğü içinde yetişen o kişi ; “Allah’ın rızasını kazanır, ebedî saadete ermek için de nefsinin eğiterek temizlemeye çalışır, ahlâkî formasyonunu, iyiler ve güzeller dünyasında düzenler, kendi iç ve dış dünyasını aydınlatır, sûret ve sîretini tezkiye eder, çalışır, üretir, herkese yardımda bulunur, vatani-milleti ve bayrağının bölünmez bütünlüğü için örnek insan olmayı hedef edinir. İnsan olarak bunu yaparken de başlıca hareket noktası, İslâmın ana kaynağı olan Kur’ân ve Sünnet’in hükümleri ve gelişen global dünyanın yükselişi doğrultusunda, bilim ve teknoloji yolunda hareket ederek, bağlı bulunduğu devletin konularına ve milletinin törelerine de uyararak, toplumda önder ve örnek kişi olmaya çalışır. İlim öğrenmeyi, çalışmayı ve üretmeyi İslam’ın ikinci farzı kabul eder ve topluma faydalı bir insan olur.¹⁰¹

İslamda tasavvuf beş dönemden geçmiştir. Bu dönemler şunlardır:

- Hz. Muhammed ve Asr-ı Saadet Dönemi
- Tâbiûn dönemi
- Tâbey-Tâbiun Dönemi
- İlk Sûfîler Dönemi
- Anadolu’da Oluşan İlk Tasavvuf Mektepleri Dönemi

Tasavvufun genel olarak ne olduğundan, tanımından ve dönemlerinden kısaca bahsettik. Bizim eserimizle alakalı olan asıl kısım tasavvufun ortaya çıkmasından ziyade onun dönemlerin eserlerine nasıl yansıdığıdır. Bilindiği üzere Türklerde tasavvufî şiir geleneği Ahmet Yesevî ile Anadolu’ya taşınmıştır. Daha sonra asıl etkisini Yunus Emre’yle göstermiş ve yüzyıllar boyunca varlığını devam ettirmiştir.

Genellikle tekke ve çevresinde oluşan bu tasavvufî karakterli Türk şiiri şairlerinin aynı asırlarda ve aynı coğrafyada yaşayan diğer sanatkârlardan ayrılan en önemli özellikleri, kendi bedîî ihtiyaçlarını gidermekten ziyade tasavvufu anlatmak ve öğretmek amacıyla şiir yazmalarıdır.

---

¹⁰¹ Güzel, a.g.e, s. 164.

Özellikle divan şairlerinde olan estetik endişe ve sanat gösterisi kaygısı tekke şairleri için söz konusu değildir.¹⁰²

Süleyman Efendi de eserinde estetik kaygıya önem vermemiştir. Onun için önemli olan bilgi vermek, öğretmektir. Bu sebeple samimi bir dil kullanmıştır. Tasavvuf terimlerine fazlaca yer vermiştir. Ele alınan eserde bu tasavvufî terimler aşağıda sırasıyla ele alınıp incelenmiş ve açıklanmıştır.

3.1.1. TASAVVUFLA İLGİLİ MEFHURLAR

3.1.1.1. Tecellî

Tecellî; görünmek, açığa çıkmak ve zuhur etmek anlamları olan tecelli tasavvufta gayba ait nûrların kalbe doğması ve görünmeyenin kalpte görünür hale gelmesi demektir. Tecellî kavramında daima gaybdan şuhûda, karanlıktan aydınlığa, belirsizlikten belirliliğe ve bilinmezlikten bilinirliğe bir geçiş söz konusudur. Tecellînin nasıl meydana geldiğini Allah'tan başka kimse bilemez¹⁰³.

Tecellîden bahs olunca aklımıza Allah ile Hz. Mûsa arasında geçen Tûr dağı hadisesi gelmektedir. Hz. Mûsa Allah'tan kendisini göstermesini istemiştir. Allah' da onun bu isteği üzerine Tûr dağına tecelli etmiştir. Hz. Mûsa buna dayanamayıp kendinden geçmiştir.

Eserde tecelli ile ilgili beyitlerde de Allah ile Hz. Mûsa arasındaki Tûr dağı kıssasından, gaybdan şuhûda geçişten, Allah'ın tecellisinin nurundan, güzelliklerinden bahsedilmiştir.

Bu şu derddür iştiyâkından **tecellî** istedi

Neyledi tûr-ı cebelde gözle Mûsâyı Kelîm

M.1/9

Ezel bezminde ey dilber cemâlûñ âşikâr oldı

Tecellî şevk-i nûrundan dü-‘ âlem heb şikâr oldı

M.3/1

Kimüñe virdikse ismünden şirâ-ı müstaķim

Kim şifâtuñla **tecellî** etdüñ ey ferd-i şamed

M.5/3

¹⁰² Ömür Ceylan, **Böyle Buyurdu Sûfi**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015, s.43.

¹⁰³ Kaplan Üstüner, **Divan Şiirinde Tasavvuf**, Birleşik yayınevi, Ankara, 2007, s.188.

Çün tecellî kıldı cana ʔal ^ç at-ı ʔayb-ı ŝuhûd Lâda maḥv oldu bi-küllî buldum illâda vücûd	M.28/1
Mûsâ sen olduñ ḥoce sende münâcât-ı ḥaḳ Ṭûr ʔağı cismüñ durur nûr-ı tecellî görine	M.37/6
Sidrede cibrili ʔoyub li ma ^ç âllah vaḳtine Buldı yol zirâ tecellî sırr-ı ḥaḳ ifşâ idi	M.43/51
ç Aşḳuñ cemâli keşf olub etdi tecellî canlara Yanub bî-küllî oldılar ol şem ^ç inin pervânesi	M.52/5

3.1.1.2. Masivâ

Allah dışındaki her şeye masiva denilmektedir. Dünya hayatı, dünya telaşı, dünyadaki para, mal mülk derdi bunların hepsi masivaya girmektedir.

Bu beyitte de bir pulun derdine, sevdasına düşen kişinin Allah katındaki fenafillah makamından vazgeçip, o makamdaki yerini mahvedip dünyalık heveslere daldığından bahsetmektedir.

Dünüñ ç izzetin alma ŝorarsuñ bir pula ç âşık Fenâfillah maḥv oldu götürdi mäsivallahı	M.13/2
Bir olan görür seni birlikdedür zâtuñ hemin Çek celâli tutiyâsın ref ^ç ola heb mäsivâ	M.24/3
Ey fâṭır-ı ferd-i ḥalim ey ḥâlîḳ-ı arz u semâ Küntü kenzeñ menşâ ^ç indan zâhir etdüñ mäsivâ	M.45/1

3.1.1.3. Mey, Meyhane

Mey, Farsça bir kelime olmakla birlikte dilimizdeki karşılığı şarap demektir. Tasavvufi manada kullanılan mey ise Allah aşkı ile dolup taşan kişilerin bir takım ibadetler ve sohbetlerin etkisiyle coşarak vecde geldiği hal anlamında kullanılır.

Meyhane ise içki içilen, içki satılan yer demektir. Tasavvufi mecaz olarak şu anlamlara sahiptir: İlâhî aşkın sunulduğu tekke, dergâh ve hankah; her çeşit ihtirastan uzak aşk ve şevk dolu bir âlem; Allah sevgisi ile dolu âşığın, ârifin gönülü; sâlikin aşk ve şevkle Hakk'a münâcât yeri; Hakk'ın tecellisi karşısında mahv ve fani olmak; âlem-i lâhut, âlem-i nâsut, âlem-i ceberut, âlem-i melekût ve âlem-i hüviyet¹⁰⁴.

Eserdeki mey ve meyhaneye ilgili beyitlerde ilahi aşkın sarhoşluğundan, meyhanelerin vahdethane ve muhabbet yerleri olduğundan, buraya gelenlerin kesreti dağıttığından, burada yapılan ibadetlerin ve sohbetlerin mest edici, akıl alıcı özelliklerinden bahsedilmektedir.

Derü divârın esritdi hum ile Kıoqub meyhaneler işbu kıoquyı	M.16/3
Bu meyhâne ye çıkmaz ' aql-ı hoşyâr Açar mestâneler işbu kıapuyı	M.16/5
Gir bu meyhâne ye nuş it muhabbet kâsesin Gel bu vahdethâneye tığıt bu keşret şaya' sin	M.22/2
Biz girelim meyhâne ye yâ şem-i şarâb baqrım kebâb Kıo gözlesün pinhânda zâhid riyâ vü şem' isin	M.22/ 3
Şunuldı bade' i vahdet meyinden cümle' i keşret Ki mest-i cavidânıdur olub meyhâne kıallâşı	M.32/3
Seniñdür meclis-i sâkı seniñdür ' işret-i bâkı	

¹⁰⁴ Üstüner, a.g.e., s.255-256.

Ki bu **meyhâne** sırrınıñ müyesserdür saña fâşi M.32/4

Açılıb bezmi ezelde ‘ aşkuñ **meysi meyhânesi**
Olmuşumdur tâ ebed men ol **meyin** mestânesi M.52/1

Kime şundılar ol **meyden** mest ü bâkî kıldılar
‘ Aqlın alub kıldılar ol leylinüñ dîvânesi M.52/2

Ol **meyün** esrikleridür cümle ‘ âlem serteser
Sâķileridür enbiyâ irşâd olur peymânesi M.52/3

3.1.1.4. Fenâ – Bekâ

Fenâ; bakî olmayan geçici, devamlı olmayan demektir. Bekâ ise bakî, kalıcı olan sürekli olan demektir.

Tasavvufta fenâ kulun kendi fiil ve davranışlarını görmekten fâni olup gerçek kul olma noktasına ulaşması anlamında kullanılmaktadır. Fenâ, müridin kötü huylarını yok etmesi, bekâ da iyi vasıflar kazanmasıdır. Fenâ, Allah ile birleşme değil, Allah’ın mutlak irade ve kudretinin tanınmasından ibarettir. Kulun fâni olması demek Hakk’ın celâl ve azametini temâşa etmesi, O’nun celâlinde dünya ve âhireti unutmasıdır.¹⁰⁵

Bekâ, kulun Hakk’ın bütün eşyadaki tecellisini görmesidir. Kulun her şeyini Allah’la kâim görmesi ve bilmesidir. Kul, Allah ile kâim olduğu için kendi fiilini göremez. Bekâ mertebesine eren kul, Allah’ın sıfatlarıyla sıfatlanır, gönül aynasından pasları temizler ve onu müşahade eder.¹⁰⁶

Eserdeki fenâ-bekâ ile ilgili beyitlerde fenâdan vazgeçip bekâyâ yönelmekten, önemli olanın fenâda yani fani âlemde bekâyı bulabilmek olduğundan, bekânın sırrından, gerçek yani ilahi aşkın bekâda olduğundan, tek gerçeğin bekâ âlemi olduğundan bahsedilmektedir.

Utan bāğ-ı hüviyyette **fenâ** gülzâra meyl etmez
Gınâ ‘ aşka irişen nider bu ‘ izzet u câhı M.13/5

¹⁰⁵ DİB, a.g.e, s. 208.

¹⁰⁶ Üstüner, a.g.e, s.172.

- Maḥv-1 vücūd eyleyen buldı **fenāda beḳā**
Zikirle tesbihle irişmezken ḥaḳḳā M.15/1
- Ad taḳınub şūrete geldi bu m^ç ana daḥı
Ḥarf ile şavta gelüb lafızla buldı **beḳā** M.15/6
- Bakma **fena** dirliğe gir bu **beḳā** birliğe
Ādemi bilmekliğe pes yine ādem gerek M.26/9
- Müstehiliüñ zāt oluben irdim **fenāyı** külliye
Ne ḥuṭuṭ nefis-i ḳālibdür ne lezzāt-ı şuhūd M.27/3
- Yoḳ ḳıyāma tāḳati irdi **fenāyı** ḥayrete
Ne selām ne kelām ne teşehhüd ne ḳu^ç üd M.28/4
- Ey Süleymān baht-1 devlet ol **fenāsız** ilde dār
Sermedi dirlik senüñdür dāruñ dārü'l ḥulūd M.28/7
- Görđi **beḳā** yüzini ḳıldı **fenā** özini
Gitđi cihān ḡuşşası küfr ü imān ḳalıpdurur M.35/3
- Baḳ bu **fenā** mülke heb mışr-1 mu^ç azzam durur
Baḳ bu güzel şūrete Yusuf-1 a^ç zam durur M.36/12
- ç Ayn-1 vaḥdet ḥāşıl oldı gitđi keyf-i fażilin
Sırr ile irdi **beḳāya** zirā enfes-i ifnā idi M.43/54
- Ruḥı terk it rābi^ç nde kim budur zıllü'l- ṭariḳ

3.1.1.5. Fenâfillah

Fenâfillah, dünyayla tüm ilişkileri kesip sadece Allah'a yönelme demektir. Sûfî bu makama ulaşabilmek için her şeyden vazgeçer, her şeyi terk eder. Yani ölmeden önce ölünüz hadisini yaşantısına uygular.

Dünũñ ' izzetin alma şorarsuñ bir pula ' âşık

Fenâfillah maḥv oldı götürdi mäsivallahı

M.13/2

3.1.1.6. Ene'l-hak

“Ben Hakk'ım” anlamında bir söz olup Hallâc-ı Mansûr tarafından söylenmiştir. Bu söz bâtinî anlamda Tanrılık iddiasında bulunmak değildir. Çünkü Mansûr, kendisini Tanrı'dan bir parça olarak görmüştür. Nitekim onun düşüncesinde Allah'tan başka gerçek hiçbir varlık yoktur. Bir vecd anınsa söylenmiş olan ‘Ene'l-hak’ sözü bir varlık iddiâsı değil, tam tersine bir hiçlik ifâdesidir.¹⁰⁷

...Hallacın bu sözleri ve davranışları halk ve ulema arasında yeni bir huzursuzluk meydana getirdi. H.301/M.913 tarihinde Sus şehrinde yakalanarak Bağdat'a getirildi ve üç defa siyaset meydanında teşhir edildikten sonra hapsedilmesi yeterli görüldü. Sekiz yıl süren hapis hayatında aleyhindeki faaliyetler bütün şiddetiyle devam etti. Sonunda idamına hükmedilen Hallâc, H.24 Zilkade 309/M. 26 Mart 922 tarihinde Bağdat'ta önce kırbaçlandı, vücudu parçalanıp, burnu, kolları ve ayakları kesildikten sonra, darağacında idam edildi. Baş kesilerek Dicle üzerindeki köprüye dikildi, gövdesi yakılıp külleri nehrin sularına savruldu.¹⁰⁸

Eserde “Ene'l-hakk” ın geçtiği beyitlerde Hallâc-ı Mansûr'un ene'l-hak yani “*Ben Hakk'ım*” dediği için idam edilmesinden, Mansûr'un ene'l-hak sırrını meydana çıkardığı için yakılıp küllerinin savrulmasından, darağacına asılmasından bahsedilmektedir.

Bu dilden söyleyen oldur şecerden Mūsāya söyler

Ene'l-ḥak dedi Maşurdan anuñçün piri dâr oldı

M.3/11

Kimin aşar **ene'l-ḥak** dir kimi inni enâllah dir

¹⁰⁷ Pala, a.g.e, s.139.

¹⁰⁸ Üstüner, a.g.e, s.368-369.

Kimin yıķar kimin yāķar güzelliğün şīvekār oldu M.3/16

Men **ene'l-ħak** rāzını fāş etdigimçün   aleme
Bu vücū dum küllerini esdi şavurdı bu   aşķ M.9/2

Sen ħaķıķat ben ħafāyā **ene'l-ħak** kim didi
Aşılan Manşura ki kim dikdi   aşķuñ dārını M.10/7

3.1.1.7. Halvet

Arapça, yalnız kalıp, تنها bir köşeye çekilmek demektir. Tasavufta ise, zihinsel konsantrasyonu ve bazı özel zikirlerle riyazetleri gerçekleştirmek üzere, şeyhin müridini, karanlık, dış dünyadan soyutlanmış bir yere, belirli bir süre için koyması. Allah ile gizlice konuşmak, kalbi yanlış inançlardan ve kötü huylardan temizlemek, kurtarmak da halvet olarak değerlendirilir. Kāşānī, bu anlamda kulun, kendini bütün varlığıyla Allah'a verip, O'ndan gayri her şeyden uzaklaştığını ifade eder.¹⁰⁹

Beyitlerde halvet makamından, halvetin ıssız yerlerde yapılmasından, halvette yalnız kalınması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Dīn metā   ını ħarāmilerden alub kaçdılar
Tāğ u vādilerde tıtdılar maķām-ı **ħalveti** M.46/30

Sayar emrinde bularuñ olasuñ **ħalvet**-nişin
Emr-i dīnde ol mu   āvin emr-i dünyāda ħırām M.48/14

Raĥat isteseñ eğer raĥat saña   uzlet yeter
Tāğ başında nidesin gönlün içi **ħalvet** yeter M.56/1

Vaĥdet-i şarf olduk ise saña gavgadan ne gam
Ĥalvetüñ ħāli kılub gel keşrete tenhāya gel M.92/3

¹⁰⁹ Cebecioğlu, a.g.e, s. 249.

3.1.1.8. Hırka

“Hırka bir tür yakasız ve kollu cübbedir ve bunu genellikle dervişler giyer. Şeyh tarafından mürîde dua ile giydirilen hırka o şeyhe bir bağlılık ifadesi taşır. Her tarikata göre değişik şekilde ve değişik törenlerle giydirilir.”¹¹⁰ Dervişler o hırkayı giydikten sonra dünya nimetlerinden uzaklaşır, sadece Allah ile ilgili dini ve tasavvufi işlerle uğraşırlar.

Eserde geçen hırka ile ilgili beyitlerde hırka giyen kişinin maddeye yani dünya ile ilgili işlerle uğraşırsa derviş olamayacağından, hırka giyen kişinin nefesine terbiye ederek gerçek Müslüman olacağından bahsedilmektedir.

Ey hırka-puş müft-i hura şüretini her dem düzer Müdde ile uydığın ço mürşid-i kâmil degül	M.11/5
Biñ yamalı câme puş olaydık biz dañı Ger oldı redd-i tac ile hırka ‘ abâ	M.15/2
Qâmuyı sen olugör horlayu bakma şağın Hırkaya eyle nazar ‘ aşkla Edhem durur	M.36/15
‘ Ālemün giydi kelimin çekdi başın hırkaya Böyle gecdi kendüzin zâhirde pinhân eyleyen	M.38/3
Hırka vü semâda birle yanar oda pāk olur Din-i islâmdan geçer nefsin müselmân eyleyen	M.38/5
Tir-i ta‘ ne sine‘ i qalbi siper eylesün Şüfî‘ i peşmine bigi hırkası pür-kin olur	M.41/2

¹¹⁰ Pala, a.g.e, s. 204.

3.1.1.9. Sâlik

“Arapça giren demektir. Manâ olgunluğunu elde etmek üzere, tasavvuf yoluna giren kişiye, sâlik denir.”¹¹¹

Ey Süleymân şufinûn biñ şufî degmez **şâlike**

Biñ Süleymân gösterirse ‘aşk ile yüz sal aya

M.24/12

3.1.1.10. Sûfî

Arapça, yünlü, yün giyen anlamına gelen bir kelime. Hakk'a vâsıl olan kişiye, sûfî, yolda süluka devam edene de, mutasavvıf denir; sûfî, vusul; mutasavvıf usûl ehlidir. Sûfî kendi nefsinde fanî, Allah ile bakîdir. Sûfî, nefsin alışkanlıklarından kurtulmuş, hakikatlerin hakikatine ulaşmıştır. Cüneyd, sûfîlerin, sadece Allah'ın bildiği tarzda, Allah ile beraberliğe sahip olduklarını söyler. Bişr ise sûfî'yi, "kalbini Allah için saflaştıran kişi" olarak değerlendirir. Onlara sûfîyye denilmesi, onların Allah huzurunda, ilk safta bulunmalarından kaynaklanmaktadır. Ki bu, onların himmetlerinin Allah'a yükselmesiyle, yani, kalpleriyle O'na yönelmesiyle olur. Bir başka görüşe göre, özellikleri ehl-i suffe'ye benzediği için, bu topluluğa sûfîyye denilmiştir. Bir kanaata göre de, sûf, yani yün giydikleri için, sûfîyye adını almışlardır.¹¹²

Muşaffâ kııl mücellâ kııl görünsün hazret-i ekvân

Sil âyinenûn yüzün **sûfî** inayyetle gubâr oldı

M.3/14

‘Ārif sırr olmadı bilmedi bu nikbeti

Bulmadı şâfi derun-ı **şufî** şafâsızdurur

M.12/5

Ṭâ‘ at u tesbiḥle ‘aşka irem dirseñ

Yetmedi buna bahâ **şûfî** bahâsızdurur

M.12/6

Şanma cihânda **şûfî** olmañ dirilmek ola

Zira olan var olur var olan olur ḥayâ

M.15/8

¹¹¹ Cebecioğlu, a.g.e, s.541

¹¹² Cebecioğlu, a.g.e, s.581.

Ꞑodı her mazharında bir zuhûrun
Evzen-i ‘ aşıkda vü **şūfide** tâ‘ at M.18/8

İsti‘ âze kılmaz iseñ şerr-i nefsiñden eger
Öz nefsiñe **şūfi** seniñ fi‘ lüñ heman vesvâs olur M.20/2

Şufiyâ şofuñ çıkar gel gir palâs-ı ‘ aşka kim
Bu palâs ile niceler kıldılar devlet-i ħafâ M.24/11

3.1.1.11. Takva

Takva; dini daha derin bir anlayışla yaşama olayıdır, dinde hassaslıktır. Takvada, ruhsattan kaçış, azimetle amel ediş söz konusudur.¹¹³

Takva ile ilgili beyitte şairin edep tacını takıp takva elbisesini giyerek gerçek imana ulaştığından ve vücudunun dahi bu sebeple huzur bulup rahata kavuştuğundan bahsedilmektedir.

Geyüben tac-ı edeb **taḳva** libâsın egnine
Kâmilü’l-imân oluben buldı her ‘ uzvı şalâḥ M.44/Harfü’l-ḥa/

3.1.1.12. Tarikat

Arapça, yol demektir. Bu kelime bir bakıma metot, usûl anlamına gelir. Şeyh denilen bir öğretmen nezâretinde, istekli (mürid veya tâlib) nin, Allah'a ulaşma, yani sürekli Allah tefekkür ve bilincini (ihsan) kazanma konusunda takip ettiği usule veya metoda, tarikat adı verilir¹¹⁴.

Görüñ zâhid işin yüzi ḥalka sözi ḥaḳka
Ṭarîḳ-i ḥaḳdan azmışdur ṭutubdur râh-ı kemrâhı M.13/4

Ey kemâlâtı ḳamu eşyâ bulur senden zuhûr
Her biri ḳadrince bulubdurur **ṭarîḳinde** kemâl M.23/2

¹¹³ Cebecioğlu, a.g.e, s. 625.

¹¹⁴ Cebecioğlu, a.g.e, s. 627.

Ka' be' i ' aşkuñ tarikinde kodular varlığın	
' Aşk yolunda bu durur ' âşıklara hacc u zekât	M.42/8
Ruħı terk it rābi' nde kim budur zıllü'l- tarik	
Mezhebün ħūd pür-güneşdür bul fenâsız sâymbân	M.44/13
Sırr-ı ' aşkdur rehberün cāü'r-refik ni' me'r-refik	
İde andan pür-nidâ hazâ tarik-i târgân	M.44/14
İde andan pır-i ' aşka diye kim aynü'l- tarik	
Bir nidâ irişe hazâ rehnümâyı şâdıķân	M.44/16
Şordı ħaķıķat pırine yolun tarikat sâ' ili	
Didi çüñdi geçüben bî-çüne giderdür yolu	M.72/1

3.1.1.13. Vahdet - Kesret

“Birlik, Allah’ın birliği. Kesret zıddıdır. Tasavvufta gerekli olan vahdet, kesret içinde olandır. Yani halk ile birlikte, iş-güçle meşgul iken dahi herkesin ve her şeyin Allah’ın kudreti ile meydana geldiğini idrâktir.”¹¹⁵

Kesret ise “çokluk” demektir. “Aslında kesret yoktur veya kesret vahdetten başka bir şey değildir. Zira var olan tek vücûd sahibi Hak’tır. Hak, kesret perdesi altında kendini gizlemektedir.”¹¹⁶

Ŧıtamaz vahdetün zevķin turâb-ı ħuşk ki zâhid	
Muħabbet ŧopımı ķapmak ' inâyet düldülündedür	M.2/6
Şular kim vahdete bağdı çıkub keşret ķabâsından	
Vücûd-ı ŧoprađın silüñdi vücûd-ı nür nâr oldu	M.3/8

¹¹⁵ Pala, a.g.e, s.469.

¹¹⁶ Üstüner, a.g.e, s.54.

Ehaddan k̄obdı bu keşret şadefidür vahdet e keşret	
Ehadda bir durur gerçi ‘adedlü şad hezâr oldı	M.3/24
Çü vahdet çeşmesi ağıtdı cūyı	
Cihân t̄oldurdı andan hep sebūyı	M.16/1
Gir bu meyhāneye nuş it muḥabbet kāsesein	
Gel bu vahdet hāneye t̄āğıt bu keşret şaya‘ sin	M.22/2
Ehl-i vahdet ‘add iderler vārılığa cürm ü günāh	
Çünkü vahdet medḥi yoḳdur ‘āḳıbet mezmūm olur	M.25/2
Ehl-i sirḳātinde cāna cürm-i ‘azamdur vücūd	
Ehl-i vahdet bu kebāyirden daḥı ma‘ sūm olur	M.25/3

3.1.1.14. Derviş

“Derviş, bir tarıkata bağı kimse. Kelimenin asıl anlamı Allah yolunda alçakgönüllülüğü ve fakirliği kabul eden kimse demektir.”¹¹⁷

Dervişlik ise “ bir riyâzet ve mücahede faaliyetiyle başlar. Sıkı bir perhize (imsak) girilen bu dönemde yeme, içme, konuşma ve uyuma en aza indirilir; ibadet, zikir ve tefekkür arttırılır; nefsin arzularına hâkim olmaya, ölçülü ve disiplinli yaşamaya, böylece ruhi bir erginlik ve manevi olgunluğa ulaşmaya çalışılır. Çile hırkasını giyen derviş istediği gibi hareket edemez, zorluklara dayanmak mecburiyetindedir. Dervişin muradına ermesi için sabırlı ve tahammüllü olması şarttır. Dervişlerin bir özelliği de gezgin olmalarıdır. Bütün tasawufi eserlerde sefere çıkma ve seyahat etmenin önemi üzerinde durulmuş ve actabı anlatılmıştır. Tekke ve zaviyeler, mescidler, imarethaneler, harabe ve viraneler, hatta mağaralar gezgin dervişlerin konakladıkları ve geceledikleri yerlerdir. Genellikle kılık ve kıyafetlerine önem vermeyen dervişlerin üstleri başları toz toprak içinde, elbiseleri" kirlî saç ve sakalları uzun ve bakımsızdır. İç yüzlerinin iyi olması

¹¹⁷ Pala, a.g.e, s. 112.

için dış yüzlerinin çirkin görünmesi gerektiğine inanır. bazan da halkın tepkisini çeken bu tür görünümü gerçek kişiliklerini gizlemenin bir aracı sayarlar.¹¹⁸

Yukarıda belirtilen dervişlerle ilgili bazı özellikler bunlardır. Süleyman Efendi'nin manzumelerinde de dervişlerin elbise içerisindeki yüce şanlı kişiler olduklarından ama eski püskü kıyafetler içerisinde çok değersizmiş gibi görünmelerinden, dervişlerin sır gizlemelerinden bahsedilmiştir.

Olmasun biñ cāna aḥzār-ı cānāndan diriğ
Ḥāne' i **dervişem** sen bahtlu mihmānsın M.30/6

Libās altında 'ālem-i 'ālišandur
Palās altında **derviş-i müptezeldür** M.57/11

3.1.1.15. Dünya

“İçinde yaşadığımız kozmik varlığın adı olan dünya, tasavvufta insanın ölümünden önceki hayatıyla ilgil eğilimleri, amaçları ve arzularının bütünü mânâsında kullanılır. İnsanı Hak'tan uzaklaştıran ve gaflete düşüren her şey mal-mülk, makâm-mevki, şan-şöhret, hırs ve menfaat dünya kavramına dâhildir.”¹¹⁹

Dünya ile ilgili beyitlerde de zahidin dünya malına tamah etmesinden, dünyaya ait olan şeylerin kabul edilmemesinden, dünya eğlencesine göz açmamak gerektiğinden, dünyanın geçiciliğinden, Allah'a giden yolda en büyük engel olduğundan bahsedilmektedir.

Yimedüñ zāhid bu bağın meyve' i envā' ını
Dünyā murdārına kâlduñ ' aynun oldı çār (u) pā M.4/8

Ey taht-ı ' aşkuñ muhtarı etme kabul ašlā yüri
' Arza olsa **dünyā** cevheri gir ey Süleymān-ı zamān M.6/13

Bu **dünyā** lub' una açma gözünü
Buña meyl eylemez illa āşabāler M.17/4

¹¹⁸ Tahsin Yazıcı, **Derviş**, DİA, C.9, s. 188-189.

¹¹⁹ Üstüner, **a.g.e.**, s.214.

Yād ider misin ‘aceb **dünyāda** neler çekdi selef

Biñde biri var mı sende hic bularuñ haşleti

M.46/29

Sayar emrinde bularuñ olasuñ halvet-nişin

Emr-i dінде ol mu‘āvin emr-i **dünyāda** hırām

M.48/14

3.1.1.16. Edeb

Sözlük anlamı olarak edeb: “İyi terbiye, nâziklik, usluluk, zariflik”¹²⁰ demektir. “Mutasavvıflar, genelde iki türlü edeb kabul ederler: Birincisi şeklî, zahirî edeb ki; ameli riyanadan, münafıklıktan, yağcılıktan korumaktır. İkincisi de batınî edebdir ki; kalpteki şehvet, itiraz, irâdede zayıflık vs. gibi olumsuz şeyleri temizlemekten ibarettir.”¹²¹

Eserde edeble ilgili beyitlerde; edeb tacını giyenleri imanlarını eksiksiz yaşadıklarından ve bu sayede organlarının da huzur bulduğundan, edeb ile edeblendirilmiş olan kişinin Allah’ın rahmet hazinesinden faydalandığından, irşad okulunda edeb tacını giyip ilimlerini de bu okuldaki kâmil öğreticiden öğrendiklerinden bahsedilmektedir.

Çalbi terk it şâlişinde kim budur hercā refiğ

Mektebūñ bā-**edeb**dür bul temekkün-ı bî-mekān

M.44/12

Geyüben tēc-ı **edeb** tağva libāsın egnine

Kāmilü’l-imān oluben buldı her ‘uzvı şalāh

M.45, Harfū’l-ha, 2

Çıldı envā‘ **edeb** birle müeddeb hağ anı

Genc-i rahmetden ider feyz kerāmet-i ittiḥāf

M.45, Harfū’l-fe, 2

Mekteb-i irşād içinde biz **edeb** təcın giyüb

¹²⁰ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları*, Ankara, 2010, s.230.

¹²¹ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.181.

3.1.1.17. Pîr

Farsça bir sözcük olan pîr, yaşlı kişi, ihtiyar anlamındadır. Bir tarikatın kurucusu olan kişiye de pîr denir. Arapçadaki şeyh kelimesine karşılık gelir. Pîr, Hak yola sülûk eden müridlere, tehlikeli ve korkulu yerleri bildiğinden dolayı, onlara faydalanacağı veya zarar göreceği şeyleri gösterir; himmetiyle, onları terbiye eder¹²².

Eserde pir ile ilgili beyitlerde aşkın pirinin sarhoşluğundan, pirden el almaktan, tarikat mensubunun yolunu hakikat pirine sorduğundan bahsedilmektedir.

Bu dilden söyleyen oldur şecerden Mūsāya söyler
Ene’l-ḥak dedi Maşûrdan anuñçün **pîri** dâr oldı M.3/11

Şol esrikleri vardır **pir-i** ‘aşkuñ
İçerler her nefesde biñ ṭoluyı M.16/2

İde andan **pir-i** ‘aşka diye kim aynü’l-ṭariḳ
Bir nidā irişe hazā rehnümāyı şādıḳān M.44/16

Pir elin alub diye kim ṭarr ko cāe’s-şiddıḳ
Ḥazrete ‘arz oluna oldum peyāmı bi-lisān M.44/17

Şordı ṭariḳat sā‘ili yolun ḥaḳıḳat **pîrine**
Göñüldeñ irer yol ḥaḳḳa hoş virdiler şāfî cevāb M.67/7

Şordı ḥaḳıḳat **pirine** yolun ṭariḳat sā‘ili
Didi çüñdi geçüben bî-çüne giderdür yolu M.72/1

¹²² Üstüner, a.g.e, 385.

Müşkülüñ ħall etmege cānuñ şafālar bulmaga
İletmez tariķat **pīrine** ār vü ħamiyyetler seni

M.88/28

3.1.1.18. Tevekkül

Sâliklerin ıstılahında bütün işleri Allah'a havale etmek anlamındadır¹²³.

Āçılıb bāb-ı tevekkül rızıķdı lâ yahtesib

Her umûrunda götürür māsivādan ihtiyāc

M.45/Harfü'l-cim, 2

3.1.1.19. Nefs

Can, benlik, ruh; aşağı duygular. Kulun kötü huyları ve çirkin vasıfları, kötü his ve huyların mahalli olan latife, cism-i latif. Bu anlamdaki nefis kişinin en büyük düşmanı olduğundan onu ezmek, kırmak ve mücâhede kılıcıyla katletmek gerekir.¹²⁴

Nefis ile ilgili beyitlerde nefsin şerrinden korunmak için euzü besmele çekmek gerektiğinden, nefse aldanmamak gerektiğinden, insanın en büyük düşmanı olduğundan, dünyaya dalıp nefse aldanıp Allah'tan uzaklaşmaya sebep olduğundan bahsedilmektedir.

Yirine kendi oturdı çaldı gâret şablını

Şaydı **nefsim** leşgerini kâmusın sürdi bu ' aşķ

M.9/4

Ey kâr-ı nefsüñ çāpuñı sen hayile şırmadın

Bi kâr ola kârüñ senüñ terk-i dünyā kârını

M.10/5

Bu **nefs**-i ağyaruñ gözle belā taşını

Yār ile yār olıgör dime vefāsızdurur

M.12/2

Cānlu kişiler bulur her **nefse** biñ ölüm

Cānına biñ can ölür cānını kılan fedā

M.15/3

İsti'āze kılmaz iseñ şerr-i **nefsününden** eğer

¹²³ Dr. Seyyid Cafer Secaadî, **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007, s.484.

¹²⁴ Uludağ, **a.g.e.**, s.271.

Öz **nefsüñe** şūfī senüñ fi‘ lüñ hemān vesvās olur M.20/2

Sen virmedeñ ruḥun ğıdāsın bula m‘ iracına yol
Semürd dek **nefsüñ** ḥumārın lā cerem mānende kı1 M.21/5

Müstehilüñ zāt oluben irdim fenāyı külliye
Ne ḥuṭuṭ **nefs**-i kālibdür ne lezzāt-ı şuhūd M.27/3

Nefsüñ kuyusu düşdi cān ğuşşasını ḳoduñ
Gör nice aldanduñ bu fitneli ‘ ayyāre M.30/18

3.1.1.20. Lâ mekân – Bî mekân

“I. Mekânsız 2. mec. Mekâna ihtiyacı olmayan; Allah. 3.tas. Mekân maddi şeyler için söz konusudur, Allah, melekler ve ruhlar mekâna ihtiyaç duymaz; diğerk bir ifadeyle mana ve ruhlar âlemi mekânsızdır, lâmekândır.”¹²⁵

Bize zāhid seyr-i sîret **lâ-mekâna** bostāndur
Saña yarın ger olursa ravza‘ ı ḥalid na‘ ĩm M.1/6

Hem tāze terdir gülleri irmez aña bād-ı ḥazān
Çün ḳura ṭab’ın yir yoğ bu **lâ mekân** bostānidur M.19/6

Gerçi zāğlar piri külḥān ol seni söyler dilim
Bülbülüñ destānı sensin **lâ-mekân** bostānısın M.30/12

Bu ednā ‘ âlemi terk it gör yine ‘ âlem-i kibri
Fezāyı **lâ-mekân** seyr it nidersin bu ṭağı ṭaşı M.32/5

¹²⁵ Uludağ, a.g.e, s.225.

Maḥfilimiz lā-mekāndı yārımız nūr-ı ḥabīb Meclisimiz sākisi ol ‘ālemü’l- esrā idi	M.43/4
Bir mekāna irdi bu can hiç mekân ansız degül Lā-mekāndur anuñ adı her mekânı bī-mekân	M.44/2
Āşināyı ḥazret olub rāfiu’l ḳadr oldılar Lā-mekāna irüben kevn-i mekāndan gecdiler	M.49/4
Ey Süleymān can ḳuşı pervāz iderdi ez ḳafeş Ger açılsa sırr-ı vaḥdet lā-mekānundan ḳazā	M.67/10
Lā-mekāndan gelmiş idüñ sen bu iklime ezel Geldüğüñ yire sefer ḳıl aşıl kānuñ var imiş	M.71/6
Sen bu ḥāristānı ḳo bir gülistānuñ var imiş Kevn mekânı nidesin çün lā-mekānuñ var imiş	M.71/10
Bu mekānda nicesi tütduñ vaṭan Ḥod aşluñ ü ṭurāğın lā-mekân	M.74/2
Ey Süleymān gec mekāndan fariğ ol Tā ki seyrāngahuñ ola lā-mekân	M.74/14
İnsanı ḳoduñ fī-kebed iḥsānuñı bī-ḥadd-i ‘add Zikrünüle ṭoldı tā ebed kevn-i mekañ lā-mekân	M.81/32

3.1.1.21. Tayy-ı Mekân – Bast-ı Zaman

Tayy-ı mekân “Yerin dürülmesi, mesafenin kısalması suretiyle gerçekleşen keramet, uçmak.”¹²⁶demektir.

Bast-ı zaman ise; “Zaman içinde zaman yaratılması, uzun sürelerin kısa bir süreye sığdırılması”dır.¹²⁷

Bu beyitte iki yay arasından göz açıp kapayıncaya kadar okun yükseldiğinden zira zamanın ve mekânın sahibinin Allah olduğundan bahsedilmektedir.

Ḳāb-ı ḳavseyne ‘urūc hemin bir laḫzada

Zirā kim anuñ durur **ṭayy-ı mekân bastı’z-zamān**

M.44/3

3.1.1.22. Zâhir - Bâtın

“Allah’ın sıfatı olarak zâhir, varlığı her şeyden aşikâr olan, her şeye galip gelen, her şeyden yüce olan; bâtın ise, hakikati akılla idrak olunamayan, hayal ile tahayyül edilemeyen, duygularla hissedilmeyen, her şeyin iç yüzünü, sırlarını bilen demektir.”¹²⁸

Bu deryâ çoşa geldikce her biri olur **zâhir**

Görinen varlık âşârı hemin mevc-i bihâr oldı

M.3/22

Zâhir eşyâ ü **bâtın** hûdur añla zâhidâ

Mazhar ḫaḳdur ḳamū şebi münkir olub dime lâ

M.4/1

Zâhir ki ister murād olma murād ile yād

Zâhir ki açma sırr-ı bâtınla ḳıl dua

M.15/7

Ey Süleymân sen degülsin evvel âḫir oldurur

Zâhir u **bâtın** ḫaḳiḳat ayn-ı andan gizlûsin

M.31/15

¹²⁶ Uludağ, a.g.e, s. 340.

¹²⁷ Uludağ, a.g.e. s. 68.

¹²⁸ DİB, a.g.e, s. 610.

Zāhirini kıldı hoş **bātnını** kıldı boş
Kıyl iledür cāme puş dir maqal içindedür M.40/6

Zāhiri batın buṭūn-ı vaḥdet içre beṭan idi
Cüz' i külli kül idi āḥir hu illa veli idi M.43/6

Nef' vü ḥayrı olmaya tenbih ü te' kīdin saña
Zāhir-i batınuñ kablamışdı ser-te-ser gaflet-i gurūr M.51/7

İçüñi pāk it ' arzdan içüne oldu nazar
Zāhire bakmayalar **bātnında** ' illet var iken M.64/11

3.1.1.23. Hakikat

Tasavvuf ilmidir. İlk insandan kıyamete kadar değişmeyen hükümlerdir. Kâinata mevcut bütün ilim ve suretlerin, Hakk'ın isim ve sıfatlarının dâimi tecellîlerinden olduğunu ve bu tecellîlerin sonu olmadığını müşahede etmektir. Hakk'ın, kulun sıfatlarını alıp ona kendi sıfatlarını vermesi yani fenâ halidir. Hakikat bir birlik manzumesi olan kâinatın her an ve her zerresinde Hakk'ın kudretini, hikmetini, sanatını, yaratışını tek sözle sıfatlarının zuhûrunu görmek; sıfatlarının, zâtının zuhûru olduğunu anlamak; bu izafi varlıkları ve kendi varlığını yok bilmek, bu bilişi de görüş ve oluş haline getirmektir. Bu takdirde insan, izafi varlıktan tümüyle sıyrılarak gerçek varlıkta yok olur. Hakikatı görmek perdesiz görmek demektir. Zira hakikat, her şeyi ayan beyan, apaçık görmek yani perdesiz görmektir.¹²⁹

Süleyman Efendi'nin hakikat ile ilgili beyitlerinde de tüm hakikatların yegâne sahibinin Allah olduğundan, yine Allah'ın Hallac-Mansur'a tecellisinden, Allah'ın evvel ve ahirin, zahir ve batının tek sahibi olduğundan bahsedilmektedir.

Hakikat şüretüñ gördi dü-çeşm-i ḥaḫ şīnāsıdur
Anuñçün görmedi anı şunuñ kim çeşm-i ḥār oldu M.3/3

¹²⁹ Pala, a.g.e, s. 125.

Cemālī lütfā mazhardur bu nurā irmeyen bunda
Me‘ād-ı mebdē‘ anuñ **hakikat** belki nār oldı M.3/6

Sen **hakikat** ben hafāyā ene’l-ḥaḳ kim didi
Aşılan Manşūra ki kim dikdi ‘aşkuñ dārını M.10/7

Hakikat gözledüñ vehm-i ḥayālī
Uşurduñ başuña dürlü şanūyı M.16/8

Ey Süleymān sen degülsin evvel āḥir oldurur
Zāhir u bāṭın **hakikat** ayn-ı āndan gizlūsin M.31/15

‘Aqlını ḥākim diküb didi belī her sözüne
Bilmedi cānuñ **hakikat**in ḥayāl içindedür M.40/5

3.1.1.24. Sır

Tasavvufta Allah ile kul arasında saklı ve gizli kalan hallerdir. Sır müşahede yani uluhiyeti seyr ve temaşa mahallidir. Rûh gibi insan bedenine tevdi edilen bir latifedir. Bazen sülûktan önce, bazen sülûktan sonra bulunan ilâhî cezbedir. Gönül ehlerinden ve keşf sahiplerinden başkasının idrak edemediği hususlar, tasavvufî duygular ve bilgilerdir.¹³⁰

Hız. Âdem’in yaradılış sırrından, Allah’ın tüm âlemlerin sırrının yegâne sahibi olmasından ve Hız. Âdem’e sırrım demesinden, Hallac-ı Mansur’un “Ben Hakk’ım.” dediği Allah’ın tecellisi kendisinin asla söylemeyeceğinden bunun için yeminli olduğundan, sırlara herkesin vakıf olamayacağından sırrın sadece veliler sırrı olduğundan, Hız Musa ile Allah’ın konuşması sırrının sadece Hız. Musa’ya ait bir sır olduğundan bahsedilmektedir.

Hû durur hûdan gelibdür cümle ‘âlem riş-i ḥod
Küntü kenzen çoğubdur **sırr**-ı âdem saḳ u yed M.5/1

¹³⁰ Üstüner, a.g.e, s.176

Ey 'âlemüñ sırrın bilen ey ademe sırrım diyen	
Ey dürlü dürlü ÷on giyen senden bezer kaçır-ı cinân	M.6/5
Râzımı fâş etmezem manşur-veş bu 'âleme	
İşbu sırrı şaqlamağa bir aminüm var benüm	M.8/2
Açma du'ânuñ sırrını ey 'ilmle 'aqla iren	
Hiç kimse ol zibâ yüzüñ esrârına nâķıl degül	M.11/3
Ey âdeme sırrım didi âdem gerek bu sırra pes	
Değme hayvanuñ cânuna bu ma'rifet hâşıl degül	M.11/7
Zâhir ki ister murâd olma murâd ile yâd	
Zâhir ki açma sırr-ı bâñınla ķıl dua	M.15/7
Ne bilsün sırr-ı ķalbi ķalibîler	
Veliler sırrı dur bu hem nebîler	M.17/1
Sırr-ı âdemdür vü şuhûduñ şâhid-i meşhûd hem	
Nür-ı 'âlemdür vücûduñ görmeyen maħrûm olur	M.25/6
Yâ ħanı gör bâdımuñ sırrına gir âdemüñ	
Varlığı bu 'âlemüñ bir güli şinim gerek	M.26/5
Ey Süleymân sırruñı keşf eyleme câhillere	
Demez ki dâñâ bilür bilmez anı ħâfil ħasûd	M.27/8
Küntü kenzen sırrı sensin sırr-ı cândan gizlûsin	
Görmeye her göz seni çeşm-i nihândan gizlûsin	M.31/1

Bu Mūsā **sırrıdır** cāna enallahdan **hıṭāb** irdi
Yaḡar her niye kim irse od olmuşdur içi ṭāşı M.32/6

Bāṭın yüzünñ cāna görmekliḡiçün **sırrın**
Cān gözünü ‘aşḡ ile ‘āşıḡ gerek o yāre M.34/14

3.1.1.25. Himmet

Himmet: "Kendini veya başkasını kemale erdirmek için kalbin bütün ruhani güçleriyle Cenab-ı Hakk'a yönelmesidir şeklinde tarif edilmiştir."¹³¹

Dünyayı ve dünyalık hevesleri terk edenlerin himmet atına binip göklere yani Allah katına yükselmesinden, nefsin insanı aciz kılmasından ve nefsin kölesi olmaktan kurtulup Allah'a yönelmenin öneminden, himmetin asla küçük tutulmamasından en yüce himmeti hedefleyerek yükselmenin makbul olduğundan bahsedilmektedir.

Algıl çü şālih ḡullaruñ ḡayr-ı dua‘ ü **himmetin**
Tā naşibün olmaya innā ‘ileyk la‘ neti M.46/47

Himmet burāḡına binüb göklere etdiler ‘urūc
Dünyā vü ‘uḡbāyı terk idüb ḡaşr-ı cānāndan gecdiler M.49/9

Himmet atına süvar ol yücedür aşluñ senün
ḡıl nefsünden ḡazer etmesün seni zebün M.50/18

Ūlū dāḡirden geḡüb varlıḡlarun yoḡa şaḡub
Himmet ḡanadını aḡub ‘arş üstüne rıf‘ at yeter M.56/16

Ki şaḡım dūn-ı himmet olma anma derki esefle
Himmetün ‘ulvī olursa bula ḡadrün irtifa‘ M.76/8

¹³¹ Mehmet Demirci, “**Himmet**”, TDVİA, c. 18, 1998, s. 56.

3.1.1.26. Kerâmet

Terim olarak: “Allah’ın salih, takva sahibi, veli kullarından zuhur eden olağan üstü hal diye tanımlanır. Bir yetkiye dayanarak iş yapmak anlamındaki tasarruf kelimesi de tasavvufta kerametle eş anlamda kullanılmıştır.”¹³²

Kerametın salih kişinin kendisinde özünde olduğundan, Hz. Âdem’in kerametinden, her şeyin sahibi Allah’tan keramet alındığından, Süleyman’ın da artık keramet sahibi olup etrafına ışık saçmasından bahsedilmektedir.

Hemin tâ‘at-ı ‘ibâdet âd u şândur

Kişinün öz vücûdunda **kerâmet** M.18/9

Buldılar bunlar Teñriden ilhâm-ı **kerâmet** kodı

Halka bi’ş-şahş olub ma‘nâyı taşarruf kuvveti M.46/43

Ey Süleymân işiği hâkin şıcrasun başuña

Giydüñ **kerâmet** hil‘atin başuñda tâc u ‘izzeti M.46/49

Himmetün dñn eylemiş a‘lâdan inmiş esefle

Âdemün zâtında envâ‘ı **kerâmet** var iken M.64/12

3.1.1.27. Uzlet

Uzlet tasavvufta, günaha girmemek, daha çok ve daha ihlaslı ibadet etmek amacıyla toplumdun ayrılıp ıssız ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak demektir. Uzletten maksat, faydasız sözlerle zaman geçirmemek, boş zamanlarda bir köşeye çekilerek ibadet ve tefekkürle zamanı değerlendirmektir. Uzletin hakikatı halktan ayrı olmak değil, kalbini onlardan ayırıp Hakk’a yönelmektir.¹³³

Rahat etmek için uzlet ve halvetin yeterli olacağından, uzletin kişiyi kutsal insanlara kavuşturacağından bahsedilmektedir.

¹³² Süleyman Uludağ, “**Kerâmet**”, TDVİA, c. 25, Ankara, 2002, s. 265.

¹³³ Üstüner, a.g.e, s. 163.

Ol zarūret günler için zad idendiler bular
Şamtu vucū‘i vü ‘uzlet ü zıkr seherle uffatı M.46/33

Rāhat isteseñ eğer rahat saña ‘uzlet yeter
Tağ başında nidesin göñlüñ içi halvet yeter M.56/1

Müriş-i gaflet durur keşret ‘azîzim bilmiş ol
Çudsîlere kavuşdurur tecrid-i ‘uzletler seni M.88/11

3.1.1.28. Aynü’l-Yakîn – İlmü’l-Yakîn

‘Aynü’l- Yakîn “Kalbî müşahede ile hakîkî vahdeti vahdeti görmek”¹³⁴tir.

İlmü’l-Yakîn “Enbiyâ ve evliyanın îrâd eyledikleri ‘ilimler ve ma‘rifetlerle Hakk’ı bilmek”¹³⁵tir.

Birlikde ikilik görün ‘ilme’l-yaqînün nûridur
‘Ayne’l-yaqîne irmedün şekk-i gümānuñ var imiş

¹³⁴ Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015, s. 50.

¹³⁵ Levend, **a.g.e.**, s. 50.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TENKİTLİ METİN

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ث	ʿ
ث	ṣ	س	ğ
س	c, ç	ش	f
ش	ç	ق	ķ
ك	h	ك	k, g, (ñ)
ك	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	ل	la, lā
ش	ş	ي	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

[1a]

- Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
- 1 Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
Ser varaḳ-ı müşḥefidīn-i ḳavīm
- 2 Nāme ki elḥamdu ola 'unvan āña
Ḥāme deminden üfürür cān āña
- 3 Her 'amel-i ḥayrı ki lillah olur
Rabbi kerīm āña rızā-ḥ'āh olur
- 4 'İlm ü 'amel cem' ide ger ehl-i dīn
Cāmi' i faẓl ola lede'l-ālemīn
- 5 Şükür ilāhi er-raḥmani'r raḥīm
Mālikiyevm oldı muḥaḳḳaḳ kerīm
- 6 Ger dīl-i cān sıdḳıla leddīn diye
Melikü vü melek anlara tahsīn diye
- 7 Çün didūñ iyyāke na'budu yaḳīn
Oḳı vü iyyāke vü ḳul nestain
- 8 Her kim ider ḳul ḥaḳḳa ihtidā
Zıkr ü şeb u ruzı ḳılur ihdinā
- 9 ToḒrı yola didi ḥuda eş-şıraḫ
Rehrevüne virdi surūr-ı neşat

10 La'ik eger dise 'ukûlî selim
Rahrev ola anlara el-müstakîm

11 Tâ ki beşâret ideler mü' minin
Eyledi haq vaşfi şîrâtellezîn

12 Âyât-ı en' amte 'aleyhim beyân
Oldı ki mü'minler ola şâdumân

13 Gayri'l-mağđubi diseñ ey gayûr
Nekbet-i küfr ide 'aleyhim zuhûr

14 Râh-ı sevâba yürimez müşrikîn
Lâ zümere'l küfri veledallîne

15 Bu söze âmîn diye ger ehl-i dîn
Ola belâlardan ilahi âmîn

Hekim eydür 'avret oğlân güclî toğrısı bu ayeti serceye yazalar suyun içeler asanlığla
toğura bi iznillah Te'alâ Bi-smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm bismillahüllezi lâ ilahe illâ
hüve'l- 'azizü'l-ḥekîm sübhânâllahi rabbü'l-'arşü'l-'azîm elḥamdülillahi rabbi'l-
'âlemin ke ennehüm yevme yerevnehâ lem yel bişü amene nehâr belâğ fehel yehleke
ile'l-ḳavmi'l-fâsiḳîn.

[1b]

MAKĀLĀT-I MERḤŪM SŪLEYMĀN EFENDĪ

-1-

[Ḥarfü'l-mim]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ey yüzün sebü'l-meşānī ey kaşuñ nun qāf u mīm
Ḥalkıñuñ şānında indirdün ' alā ḥalk-ı azīm
- 2 Şems-i raḥmet ' arza kıl koma delālet zıllına
Ben za'ife hādi sen ehad şırāten müstaqīm
- 3 Feth kıl şūret-i tölmasın sende miftāḥ-ı kulüb
Söyledün innā fetaḥnā sen çü fettāḥ-ı ' alīm
- 4 Māl-ı evlād tayyībin ol nef' i yok māl u benün
Lāyık-ı ḥazret degül illā mekr-i kalb-i selīm
- 5 Müdde' i dava-yı sırrı ma' allah eyledi
Başmadı hergiz besāt-ı kurba dest-i pā leīm
- 6 Bize zāhid seyr-i sīret lā-mekāna bostāndur
Saña yarın ger olursa ravza' ı ḥalid na' im
- 7 Ey beşer ey ādem oğlu ey ḥafī şūret perest
Şūretün şıḥḥat selāmet illa kim kalbün saqīm
- 8 Qānı derd-i yāre dāvayı devā iden ṭabib

Derdimi bilmez nedir kıandan ‘ilâc ider hekîm

- 9 Bu Şu derddür iştiyâkından tecellî istedi
Neyledi tûr-ı cebelde gözle Mûsâyı Kelîm
- 10 Ne felek bir zerresine kılmaya fetĥ ü zafer
Hâne-i gönlüme oldu beyyine-i ‘aşkıuñ ĥarîm
- 11 Boynuna ĥabl-ı rızâyı ťakdı ĥayvân u cemâd
Dest-i pâ bağlu kıamusı dergehüñdedür muķîm
- 12 Ey **Süleymân** kıorķu ile yol alınmaz ĥavfı kıo
Râh-ı aşķa pes-Şular gider ki oldu pâk-i bîm
- 13 Lütfuñuñ mağdurudur gerĥi ki küstâĥânım
Dergâh-ı ‘âlâ senindür ben kıapuñda bir nedîm
- 14 Yimin-i ĥûn-ı firâķın anda ya‘ ti min na‘îm
İĥmeyen âb-ı viŐâlüñ anda saki min na‘îm

-2-

[Ĥarfü’l-re]

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/Mefâ‘îlün

- 1 Nigâra nergis-i mestüñ gözüñ sevdâ mülündendür
Canânuñ derd-i gülzârı o ruĥsâruñ gülündendür
- 2 Cihânuñ cümle‘i zevķi anuñ zevķinedür mülĥak
Ki ‘ud-u micmerüñ büy-ı mu‘aĥtar-ı kâkülündendür

- 3 Dem-i hıızr-ı hayâtına çü virir cân fezâ la' lüñ
Mesihüñ nefhası ey cân anuñ şirin dilindendür
- 4 Şu 'ıyduñ şâimi ol kim aña 'ıydlikâdurlar
Bu 'ıyduñ fişresi zâhid o şavmuñ hâşılındandur
- 5 Hevâyı misk-i 'anberle mu'atţar kıldı can bezmin
Niğarâ zülf-i pürçinüñ ne bâğun sünbülündendür

[2a]

- 6 Tıţamaz vahdetüñ zevkin turâb-ı huşkken zâhid
Muhabbet topını kapmak 'inâyet düldülündendür
- 7 Şu zâtuñ mazharısın kim aña yek zerre hâk irmez
Bu şüret gösteren 'ayna anuñ âb-ı gülündendür
- 8 Bu pergâruñ haremide olan bu noқта-i devvâr
'Adem bâ-lezzet olub anuñ ki hâl-i fülülündendür
- 9 Nedir bu sözle sâzuñ nedendür keşf-i bu râzuñ
Süleymân bu ser ağazuñ o bâğuş bülbülündendür
- 10 Sihr-i murg gelüb nâze ider cân şahnını tâze
Per açmak işbu perdâze kadîmî ğulğulündendür

-3-

[Harfû'l-ye]

mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün/mefâ' ilün

- 1 Ezel bezminde ey dilber cemâlüñ âşikâr oldı

- Tecellî şevk-i nûrundan dü-‘ âlem heb şikâr oldı
- 2 Temennâ viren hem şeye cemâlûñ keşfidür billah
Şaçun her tânesî ey cân ebed devründe dâr oldı
- 3 Hâkiqat şüretün gördi dü-çeşm-i haq şînâsıdur
Anuñçün görmedi anı şunuñ kim çeşm-i hâr oldı
- 4 Şağın inkâr ‘âr etme yüzüñdür şüret-i rahmân
Ki bu yüz olan münkir ki heb ehli'ş-şerâr oldı
- 5 İhâta ide mi hergiz bu ‘âlem bî-nihâyetdür
İkilik ma‘ -i tıynında şunuñ kim çeşmi fâr oldı
- 6 Cemâlî lütfâ mazhardur bu nûra irmeyen bunda
Me‘âd-ı mebdē anuñ haqîqat belki nâr oldı
- 7 Hüdâsın gözledi her dem gözünden perde ref‘ oldı
O ‘âlemde bu ‘âlemde ne şübhe cennetyâr oldı
- 8 Şular kim vahdete baqdı çıkub keşret kabâsından
Vücūd-ı toprağın siliñdi vücūd-ı nûr nâr oldı
- 9 ‘Amel meydânına girdi muhabbet topunı kabdı
İnâyet atına bindi bu mülke şehsuvâr oldı
- 10 Ne didüm söyledüm sözüm bi-küllî haqqadur yüzüm
Çün acdum perdeden gözüm cemi‘ -i ruybâr oldı

- 11 Bu dilden söyleyen oldur şecerden Mūsāya söyler
Ene'l-ḥak didi Manşūrdan anuñçün pīri dār oldu
- 12 Bir ateş urdı bu cāna yaqub ğayruñ hiçābını
Özünden geçdi bi'l-küllü kıamu anuñla vār oldu
- 13 Kıamu varlıq yoq olsun heb vücūduñ hākimi geldi
Kıamu zerre ki göz olsun heb görinen cümle nār oldu
- 14 Muşaffā kııl mücellā kııl görünsün hazret-i ekvān
Sil āyinenüñ yüzün sūfī inayyetle ğubār oldu
- 15 Ma'āni ğülşeni tıldı ser ağaz u muḥabbetle
Zemānuñ revnaķı geldi yine faşl-ı bahār oldu
- [2b]
- 16 Kımin aşar ene'l-ḥaķ dir kimi inni enāllah dir
Kımin yıķar kımin yaķar ğüzelligüñ şīvekār oldu
- 17 Temāşāğāhımız 'ālem ğibi mātem kimi ğürrem
Devāyı derdimüz pür em meğer vaşl-ı nigār oldu
- 18 Cihāna bir ğüneş toğdı aña herğiz zevāl irmez
Ġicemiz 'ıyd-ı ķadr oldu bu zıulmet heb nehār oldu
- 19 Maķamımız ķamū tūr demimüz leyle-i el-esrā
Olub ğurā bize ğuddām-ı behiştüñ bize ğār oldu
- 20 Cemī' -i dūndan ednā denī dūnyā durur bize
Cemī' -i 'ulvīden a' lā çü bize derd-i yār oldu

- 21 Niçe biñ yıl süluk idem daħı bir atresün görem
Buña hergiz nihāyet yo bunca bī-kenār oldu
- 22 Bu derya oa geldikce her biri olur zāhir
Görinen varlı āarı hemin mevc-i bihār oldu
- 23 Bu ne yüzdür ki görüldi cihān üsünde māt oldu
Periān zülf-i tābından **Süleymān** tār u mār oldu
- 24 Eaddan obdı bu keret adefidür vadete keret
Eadda bir durur geri  adedlü ad hezār oldu

-4-

[arfü'l-Elif]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Zāhir eyā vü bāın hūdur añla zāhidā
Mazhar adur amū ebi münkir olub dime lā
- 2  Ālemün naın temāā etmek isterseñ eger
Cāmeni albün āfi ıl  arz ola gītīnümā
- 3 ūretün arlıını gönlünü gör nice aar
Gir bu m' anā dārınā kim vüs' (1)na yo intihā
- 4 Putperestem heb kelisādur baña deyr ü diyar
ıble' i m' anā yüzündür zāhir etdi eynümā

- 5 Rāh-ı aşkuñdur şırāt-ı müstaķim zī şırāt
Avn ile nuşret senüñdür ol şırāt ihdinā
- 6 Tūr-u ķalbüñde ķulāğ ursun enāllah sem'ine
Sırr-ı eşyādur şadāya lā hala ve bel mela
- 7 Şūrete şūret-perestüñ sensin illa görmedi
Görmedi gözsüzi nūrı zihī müflis amā
- 8 Yimedüñ zāhid bu bāguñ meyve' i envā' ını
Dünyā murdārına ķalduñ aynun oldı çār (u) pā
- 9 Tāc-ı aşķım yandurub yaķdum **Süleymānun** tonun
Başıma aşķuñ külāhın giymişem ben bī-nevā
- 10 Ben ümem-i müflisem yoķdur temennayā arz
Ol ā' lāyı hāzretüñe el açub ķılsam du' ā

-5-

[3a]

[Hārfü'l-dal]

- 1 Hū durur hūdan gelibdūr cümle ālem riş-i ģod
Küntü kenzen toğubdur sırr-ı ādem sāk u yed
- 2 İki yüzlü adem oğlı bir yüzi hāķdan yana
Tā'at-ı işyānla uydı saña her nīk ü bed
- 3 Kimüñe virdikse ismüñden şırāt-ı müstaķim

- Kim şifātuñla tecellî etdüñ ey ferd-i şamed
- 4 Şoñra zātuñ kibriyāsından anı maḥv eyledün
Zāta degişürdi şifātun cümle ey zāt-ı eḫad
- 5 Ey nebim sensin senüñdür vârlıġa çün vücūd
Ben baña ben dimezem senlik var iken tā ebed
- 6 Zāhid bî-sözi gör senden ider bir cāna diriġ
Şad hezāran cān ise saña o adı zühd
- 7 Ey başarsuz ġāfil ama pir ili ad ḳoduñ
Bir hemān birlikdedür vāḫide yoḳdur ‘aded
- 8 Nicedür ḫübbü’l-vaṭan ey ne ḫaber söyle baña
Ya neden geldi bilür misin bu ervāḫ-ı vücūd
- 9 Ey bilinmekden münezzeh ey beşer şüretli kim
‘Ömri şad sāl olsa bilmez vaşfuñı ehl-i ḫired
- 10 Ey server-i sīne ey zevḳ u şafā u ḳalb ü ruḫ
Sen muḫīṭ-i ‘ālemsüñ bende bî-pāyān-ı aded
- 11 İster biñ ‘ayineñü terk eyle ‘ayineñ vārunı
Göresün kimdür ara yirden gidicek bend-i sed
- 12 Yükdüb innā ‘arżınā ḫamleni cān atına
Zi mürüvvet kânısın ḳoduñ bu cānım fî kebed

- 13 Yanıcı ateş mizâc yakıcı nâzîñ mizâc
Ey Süleymân var ise virdik ol ateş-i bâza yed
- 14 Yandırur ‘âlem şafâsından cihânda bir nemed
Çaldı zâhid rüyâsından cihânda bir nemed

-6-

[Harfû'l-nun]

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Ey âteşi hârr-ı ‘azîm senden yanar bu şem‘ i cân
Ey zerresi nâr-ı cahîm senden yanar bu cism ü cân
- 2 Ey harf-i ‘aşkuñ mektebi ey ehl-i ‘aşkuñ mezhebi
Ey sâz-ı ‘aşkuñ muṭribi senden ṭolar bu hânedân
- 3 Ey ‘âşikuñ zâr eyleyen ‘aşkla bîdâr eyleyen
Ey cümle‘ i vâr eyleyen senden döner devr-i zamân
- 4 Ey söyleyen her dilde söz ey gösteren yüzde yüz
Sensün görende dâhı göz bakar senden çeşm-i cihân
- 5 Ey ‘âlemüñ sırrın bilen ey ademe sırrım diyen
Ey dürlü dürlü ṭon giyen senden bezer kaşr-ı cinân
- 6 Ey ‘âşıka sensün nefes ey cânıma ‘aşkuñ kafeş
Ey çerḫ-i a‘ zam ud-ı nefes senden döker eşk-i revân
- [3b]
- 7 Ey zâhide viren bahâ ey ‘âşıka sen bî-bahâ

- Ey ‘āşıkā izz ü şafā senden umar nūrı revān
- 8 Ey firkatūñ tūfān-1 nūḥ ey vuşlatūñ fetḥ-i fütūḥ
Ey cümleye miftāḥ-1 rūḥ sensin açan bāb-1 nihān
- 9 Ey görmeyen sen yüzde nūr lābūd kapuñdan oldı tūr
Ey cānlara ecel ey tūr senden toğar nūr-1 ‘ayān
- 10 Ey saña ‘āşık cān u beden gitmez cemālūñ dīdeden
Ey zāt-1 ḳuds şübhedden senden ḳorur şekl-i kūhān
- 11 Hey gösterir her yüz seni toğdı çü ‘āşıklar günü
Bilmez seni illā seni senden şorar heft-i āsmān
- 12 Ey varlığa mebdē‘ i me‘ ad senden gelür naḳz ü ziyād
Ey ḥalıklar-1 ‘ālem-i itṭirad senden çeker heb resimān
- 13 Ey taht-1 ‘aşḳuñ muhtarı etme ḳabul aşla yūri
‘Arza olsa dünyā cevheri gir ey **Süleymān**-1 zamān

-7-

[Ḥarfū’l fe]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Yil gibi yelme hevāda olğıl ateşveş laṭīf
Şu gibi şāf derūn ol olma toprak-veş keşīf
- 2 Sâḳâ sekâhüm rabbühümdür meclisimüz bezm-i ‘aşḳ
Mā‘ enā mā‘ e ṭuhur dār nā-dār şerīf

- 3 Gör acı sözlü zâhidi müştâk-ı kevşerdür begün
Gör kim çodı ‘ aşk şerbetine kim âb-ı kevşerden nazîf
- 4 Değmeler d‘ avâyı derd-i yâr ider çekmez belâ
Bu belâ bâlâ durur ednalara olmaz harîf
- 5 Ey Süleymân ğussa çekme ezdeni dünyâyı dün
‘ Aşkıla hemrâz isen olduñ dü-‘ âlemde hanîf

-8-

[Harfû'l-mim]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 ‘ Aşkuñ ile her nefes âh u enîñüm var benüm
Rûh-ı pâkim şanmañuz kim mâ‘ i ÷inüm var benüm
- 2 Râzımı fâş etmezem manşûr-veş bu ‘ âleme
İşbu sırrı şaklamağa bir amîñüm var benüm
- 3 Bakma yapışdı ‘ aşkuñ tâ ezel bezmünde hüş
Çomazam ‘ aşkuñı şimdi dağı kîñüm var benüm
- 4 ‘ Unşur-ı ‘ alâ tutdı gerçi çâr mezhebde karar
Mezheb-i milletden özge dağı dîñüm var benüm
- 5 Ey bir iki gün benefşe tâze reyhâna ‘ aşık
Çoğmağa şolmaz ebed bir yâsemîñüm var benüm
- 6 ‘ Āşkuñ seyrânı bu ‘ âlemdür degüldür zâhidâ

Bu yir ü gökden uzun çerh-i zemīnüm var benüm

- 7 Men **Süleymānım** demādem bu gönül iklimünde
Gösterür yolum baña bir rāhbīnüm var benüm

-9-

[4a]

[Harfū'l-kaf]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şem' i bīgī yanarum cāna od urdı bu 'aşk
Perr ü bālüm kıomadı vü yaqdı yandurdı bu 'aşk
- 2 Men ene'l-haķ rāzını fāş etdigimçün 'āleme
Bu vücūdum küllerini esdi şavurdı bu 'aşk
- 3 Cān-ı diller nicesi yağmasun anuñ şevküne
'Arz idüb şem' i cemālün karşıma tırdı bu 'aşk
- 4 Yirüne kendi oturdı çaldı gāret tıblını
Şaydı nefsim leşgerini kāmūsın sürdi bu 'aşk
- 5 Nice ihsāna kadīm lem yezel en'ām olur
Benligüm benden alub kendüzni virdi bu 'aşk
- 6 Odlara atdı yaķub yandurdı bilmen neyleyem
'İlm-i zahidem varlığını virdi deģişürdi bu 'aşk
- 7 Ey **Süleymān** dost ilinden esdi vü geldi yine

Bu gönül deryâlarını yine taşurdu bu ‘aşk

-10-

[Harfî'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Hâk ile taldur şol gözi çün görölmez dizdârını
Şol cāmı hicrân ile yaq istemez envârını
- 2 Sen henüz bâgbân ile bilişmedün kıandan bu lâf
Eyledüm şanduñ temâşâ bu cihâna gülzârını
- 3 ‘Ömrinüñ yoqdur sebâtı bir iki gün ziyan olur
Gitdi gül yapış şecerdür turmasın hârını
- 4 Bâzâr-ı ‘aşkı seyr kııl bir derde biñ cân istenür
Câhil ne bülsün ma‘rifet bilmez bu cân bâzârını
- 5 Ey kâr-ı nefsüñ çâpuñı sen hayile tırmadın
Bi kâr ola kârüñ senüñ terk-i dünyâ kârını
- 6 Ger metâ‘ uñ ne ise bulmaduñ sen zıll-ı zafer
Beñzer ey hayvân şıfatlu sen bilmedün miqdârını
- 7 Sen haqıqat ben hafâyâ ene'l-haq kim didi
Aşılan Manşûra ki kim dikdi ‘aşkuñ dârını
- 8 Kıobdı hüsnünden kıyâmet zâhidüñ inşâfı yok
Haşr u neşrüñ sâ‘ati geldi kıomaz inkârını

- 9 Ey baña sırrım şoran cāhil ne bulduñ cehlle
Menba‘ı esrāra gir gör ‘āşıkūñ dārını
- 10 Ey **Süleymān** gözle ‘aşkı gāret ehli yağıdur
Ol vārını izhār iden aldı vücūdum vārını

-11-

[Harfū'l-kef]

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Ey vāzih oldı şuretūñ mürşide haq bātil degül
Kimüne göre ol şureti haq sırrına cāhil degül
- 2 Kim ki bize ağıyar olur gözsüz söze inkār olur
Ço anı çıksun aradan bu seyre dāhil degül

[4b]

- 3 Açma du‘ānuñ sırrını ey ‘ilmle ‘aqla iren
Hiç kimse ol zibā yüzüñ esrārına nākil degül
- 4 Bu yollaruñ derdi katıdur buna ahen dil gerek
Degme cān u dil bu derdūñ şikletüne hāmil degül
- 5 Ey hırça-puş müft-i hūra şuretini her dem düzer
Müdde ile uydığın ço mürşid-i kāmīl degül
- 6 Ger ister ise eblehān sırr-ı haqāikden cevāb
Virmeñüz niçün ki bu mes‘ul ol sâ‘il degül

- 7 Ey ādeme sırrım didi ādem gerek bu sırra pes
Değme hayvānuñ cānuna bu ma' rifet hāşıl degül
- 8 Şarāb-ı gafleti içüb irtesi maħmūrı olan
Kılca cānuñ bu şarāba vay nidāyın mā' il degül
- 9 Seyr-i ' aşk iden şulardır piş-i dişi farq etmedi
Zirā başiret çeşmine bu görünen hā' il degül
- 10 Kişi kim dünyāya ' aşkuñda cānun virmedi
Gör ol la' inü bī-sa' ādet raħmete kâbil degül
- 11 Çünkü **Süleymān** bu cihānuñ mihr ü māhın neylesün
Çün buldı vaşluñ şāyesin ki ' āķibet zā' il degül
- 12 Gör kañkı hākim mülk-i tende adlla ' āmil degül
Şehdür veli kim bi't-tamam şehre şeh-i ' ādil degül

-12-

[Harfū'l-re]

Müfte' ilün/ Fā' ilün/ Müfte' ilün/ Fā' ilün

- 1 Derdüñe devā şordum didi devāsızdurur
Kişi kim vardur dünyāda derd ü belāsızdurur
- 2 Bu nefsi ağıyaruñ gözle belā t̄aşını
Yār ile yār olıgör dime vefāsızdurur
- 3 Dembedem inkāruñı virme rızāsın yūri

‘Ahdına ikrâr iden kûlî hâfâsızdurur

4 Didüñ ezelde belî şimdi niçün yâğısın
Âdemi gözle ‘aceb şerm ü hayâsızdurur

5 ‘Ârif sırr olmadı bilmedi bu nikbeti
Bulmadı şâfi derun-ı şûfî şafâsızdurur

6 Tâ‘at u tesbihle ‘aşka irem dirseñ
Yetmedi buna bahâ şûfi bahâsızdurur

-13-

[Harfû'l-ye]

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1 Tırubdur ‘aşk eren gör kim sırâ-ı müstaķim üzre
Olub mihri hidâyetde bulubdur râhı hemrâhı

2 Dünüñ ‘izzetin alma şorarsuñ bir pula ‘âşık
Fenâfillah maḥv oldı götürdi mâsivallâhı

3 Ferâgat ‘âlemün buldı çıkub varlık kabâsından
Sevâyı haķdan el çekdi ķodı bu izzet-i câhı

[5a]

4 Görüñ zâhid işin yüzi halka sözi haķķa
Tariķ-i haķdan azmışdur tütubdur râh-ı kemrâhı

5 Utan bâğ-ı hüviyyette fenâ gülzâra meyl etmez

Gınâ ‘aşka irişen nider bu ‘izzet u câhı

- 6 **Süleymân** hâk-i pây ol kim bulasın kadr-i a‘ lâyı
Olanlar hâk-i pây oldu haqîkat mülkinüñ şâhı

-14-

[Harfû’l-cim]

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 Bahâr-ı âlem irişdi tonandı cümle taş ağaç
Bahar-ı feyz-i rahmân şacıbdur ‘âleme emvâc
- 2 Bezendi nev‘i zinetle cihân cennet mişâl oldu
Yeşil nur anı haţ çekdi giyverdi atlas dibâc
- 3 Nazar kıl sebzevâta kim çü her biri müzahrefdür
Şalındı geldi bu mülke başında gevheri bir tâc
- 4 İrişdi cümle‘i murğân selâmetle seferlerden
Hemin güyâ şanayduñ kim kudüm-u ‘ asker-i hüccâc
- 5 Cihân guşını taldırdı şadâyı min behağ güftüm
Çıgırır tuţı‘-i kumrı öterler fâhite‘-i tarâc
- 6 Şehirlerde idüb pervâz iderler ‘aşkla âğâz
Çekerler Dâv‘udi âvâz iderler ‘aşk eren târâc
- 7 Çü bu feryâdı işitdi gelüb cûşa dem-i ‘ aşık
Yiridür ‘aşk hadengine olursa sineler emvâc

- 8 Çimende gör ki bülbüller hezâr efgân u nâz eyler
Oturmuş kaçır-ı ‘âlâda ki binâsı degül min‘ âc
- 9 Nazar kıl bu ser-ağâza ider her biri keşf-i râz
Çamûsı ‘aşkla söyler çamûsı ‘aşkadur muhtâc
- 10 Tolidur ‘aşk-ı haqq ile nebât u ma‘den-i hayvân
Gınâyı ‘aşka irişen degüldür müflisâne âc
- 11 Tecerrüd kesb idüb resm-i hazândan haqqâ vaşıl oldı
Yücetildi çadrüni cümle idüben hazrete mi‘ râc
- 12 Güneş katında gerçi kim ki zerrâta hayâl irmez
Çamû eşyâ kemâlince bulubdur rabbine minhâc
- 13 Çamûsı nûr u hiddetdür kıyâs ile bilinmez bu
Bu eşkâle nazar eyle çamûsı beyne‘l-intâc
- 14 Kişi kim kâ‘il olmadı **Süleymân** işbu birliğe
İderler hür-ı zilletle anı bu şeydadan ihrâc

-15-

[Harfî‘l-elif]

Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mef‘ülü Fe‘ülün

- 1 Mağv-ı vücüd eyleyen buldı fenâda beğâ
Zikirle tesbihle irişmezken haqqâ
- 2 Biñ yamalı câme püş olaydık biz dağı

Ger oldı redd-i tac ile hırķa ‘ abā

[5b]

3 Cānlu kişiler bulur her nefse biñ ölüm

Cānına biñ cān ölür cānını kılan fedā

4 Fevtine yokdur ķaza vaķt-i ķaza vaķt-i farz

Oldı namāzı tamam vaķtini iden edā

5 Nūrdı cümle źalām şāhdı cümle ğulām

Sırrdı cümle kelām yogdı şavt u şadā

6 Ad ıaķınub şūrete geldi bu ma‘ na dāhı

Ħarf ile şavta gelüb lafızla buldı beķā

7 Zāhir ki ister murād olma murād ile yād

Zāhir ki açma sırr-ı bātınlı kııl duā

8 Şanma cihānda şūfī olmañ dirilmek ola

Zira olan var olur var olan olur ħayā

9 Dirliĝe gelmeñ çü niyet dirliĝün olur ölüm

Ölmeden öñ öli gör olmayasın şoñra tā

10 Gerçi ki yüz gösterür gördüĝün ecza-ı ten

Aşlına döner ķamū çün dīnile gel beyā

11 Uşlu olur ‘ aķıl eri ‘ aķılla olur degül

Leylaya Mecnun gerek Mecnunsañ merĥabā

12 Olmuş iken mūymū mülk-i tenūñ hākimi
Gör ki **Süleymānımı** eyledi hūr u gedā

13 ‘ Akli olan giri sāhili yoğ bahre hiç
Düşdi aña ibtidā o ıoduđuñ mūntehā

-16-

[Hārfü’l-ye]

Mefā‘ İlün Mefā‘ İlün Fe‘ ulün

1 Çü vađdet çeşmesi akıtdı cūyı
Cihān ıoldurđı andan hep sebūyı

2 Şol esrikleri vardur pīr-i ‘ aşkuñ
İçerler her nefesde biñ ıolūyı

3 Derü divārın esritdi hum ile
Kıođub meyhāneler işbu kıođūyı

4 Bi-küllī mest olub cān cihāna ne
Düşüldi bu şerānuñ reng ü būyı

5 Bu meyhāneye çıkmaz ‘ aklı-ı hoşyār
Açar mestāneler işbu kıpūyı

6 Ne añlasun demi divānelerden
Ne bilsün ‘ ākıluñ ‘ aklı delūyi

7 Çü sırruñ bahrine gavvas olubdur

Çü dilsüzdür nider ol güft ü gūyı

8 Hāḳīḳat gözledüñ vehm-i ḥayāli
Uşurduñ başuña dürlü şanūyı

9 Vücūdum cündüne şāhı didüñ sen
Özüñe dost idindüñ sen adūyı

[6a]

10 Hı(y) idindüñ özüñe yārlıḡı sen
Erenler ḥaḳḳa iletmez bed ḥu(y)lūyı

11 Mücerred ol te^ç alluḳtan melek-veş
Melekler dost tutar yüzi şulūyı

12 **Süleymāna** olmaḳ ister bulugör
İki ^ç ālemde ḥaḳdan necatlūyı

13 Nazar ḳılma veli ḥuşḳ giyāhe
Bu gülşendedür gör şeftalūyı

-17-

[Ḥarfū'l-re]

Mefā^ç ilün Mefā^ç ilün Fe^ç ulün

1 Ne bilsün sırr-ı ḳalbi ḳalibīler
Veliler sırrıdur bu hem nebīler

2 Felekler ḥāk pāyi merd-i ^ç āşıḳ

Bu hikmetden habersiz kevkibiler

3 Bu dīn ehli ‘urūci k̄āba k̄osın
Bu dīnden taşradurur mezhebiler

4 Bu dünyā lü‘ubna açma gözünü
Buña meyl eylemez illa āşabiler

5 Bu hane sezādur kelb-i cife
Yimez sebūñ şikārın salebiler

6 Bu meşreb-i şerbetdür şāfi vü pāk
Bu meşrebden iĉerler meşrebiler

7 Bu şerbetden merkeb-i ‘ālem hāk
Bu şerbetden muşaffā kerrubiler

8 Baĉub elfāz-ı harfe bulmadular
Bu muşhaf ma‘nasını mektebiler

-18-

[Harfū’l-te]

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

1 Sen öz varlığını kıl ‘aşka gāret
Vücūduñ cürmüne olsun kefaret

2 Namāzuñ olmaĉ isterseñ tamāmı
Kim it benlige ĉad u şenden ĉahāret

- 3 Serây-ı sırr-ı kalbini yakıbdur
İdenler ten harâbını ' imâret
- 4 Ol iklime metaü'l-ten berâdur
Çodı bey ü şera sevdi hasâret
- 5 Ezelde dost dutan ' aşkuñ cemâlün
Yine dostun gelür eyler ziyâret
- 6 Bu ma' ninüñ ezel sen ' ârif iden
Velî şimdi kıomaz lafz u ' ibâret
- [6b]
- 7 Yanarlar lâubâli ' âşıkı var
Bu meclisde öğüşdürür harâret
- 8 Çodı her mazharında bir zuhûrun
Evzen-i ' âşıkda vü şüfide tâ' at
- 9 Hemin tâ' at-ı ' ibâdet âd u şândur
Kişinüñ öz vücûdunda kerâmet
- 10 Kişi olursa ger nûrundan âzâd
Hemin olur sezâ var ' ibâdet
- 11 Geçer duzağdan o a' rafdan ol
İdenler bu şırâţ-ı istikâmet
- 12 Bu cum' a Ka' be-i dilde arınıb
İmâmet ile oğundi ikâmet

13 Cemā'atle namāzuñ var tamamı
Ço kim eksilmesün işbu cemā'at

14 Bu cum'ada kamū birler dirilür
Çıkar bu ravzadan şirk-i delâlet

15 Kişi gece 'anâşır şikletinden
Görinür 'anaşırında hoş 'adâlet

16 **Süleymān**-ı mülk-i 'aşka tâcdâr ol
Özünde var ise hikmet-i şecā'at

17 Bu mümkünden şorarsuñ vaşf-ı hâli
Bulur durur haqquñ fi'line âlet

-19-

[Harfü'l-re]

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

1 'Āşıklaruñ küfrün görüb dimeñ anı şeytānüdür
Ol okıdığuñ küfr ü şirk ol 'āşıkuñ imānidur

2 Zāhidleruñ şevk-i cinān havf-ı cehennem ğayrisi
Cennet cehennem her nefes 'āşıklaruñ seyrānidur

3 Sen bildüğüñ inkār-ı dīn evvel kıdemdür zāhidā
'Āşıkda zerre' -i māmīn inkār u 'işyānidur

4 Dāra çeker Manşürını o da yaçar bir kulunu
Başlar yeter kan dökülür merdāneler meydānidur

- 5   Ğařıkııarıñ gör kuvvetin ceybine çekmiş ilm
Bir delü ki baş çeker baykuřlarıñ virānidur
- 6   Hem tāze terdür gülleri irmez aña bād-ı huzān
Çün kur‘a tab‘ uñ yir yoğ bu lāmekān bostānidur
- 7   Gülşende bülbül zārını řanmañ hikāyāt-ı kaşaş
Oğudığı gül yüzine mihr-i vefā destānidur
- 8   Leylde Mecnun görenüñ gördüğü hüsn-i ‘aşđdur
Bülbül görür gülde cemāl anuñçün hayrānidur
- 9   Deđiřür **Süleymān** birliğe iki cihānuñ vārılıđın
‘Āřık bu yerde anda hem vāhdānidür ferdānidür
- [7a]
- 10   Olduñ muğıti ‘ālemüñ řalbüñ çü ‘arşullah idi
Devreyle bu merkezde sen devvālar devrānidur

-20-

[Harfü'l-re]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1   Lī ma‘ allah sırrına maşhar çü kuşbu’l nās olur
Hizmetünde hās olan mařmūduna āyās olur
- 2   İsti‘āze kılmaz iseñ şerr-i nefsuñden eger
Öz nefsuñe řüfī senüñ fi‘lüñ heman vesvās olur
- 3   Gel ço çıkar řeytānuñı dāire‘-i řadruñdan uş
Ger kibr ü ‘ucubuñ var ise aduñ senüñ hannās olur

- 4 Sen albũni aratmaduñ sırr-ı serāy  aŝken
Niçun ey āfil kişi bu pāk albũn pas olur
- 5 Bil  aŝıkuñ albũnde onmuŝdur taşarruf uvveti
Hem birre vü baħre girer hem hıızr ile ilyās olur
- 6 Gāh bir ademde seyr ider heşt behişt-i āmũyı
Ki yidi baħri nūŝ ider gũyā mũdevver
- 7 Geçurũb heftem felekden sidreye ılmaz nazar
Gör etdũgũn hāliŝ  amel heb nũrdan efrās olur
- 8 Gāh zāti nũrıyla anuñ görür mũnevver  ālemi
Ki bũy-ı zũlf-i yarlasuñ  abir-i enfās olur
- 9 Gāhı görünmez gözüne  ālemde bir zerre vücũd
Ki yiri gögi seyr ider her arayı ħassās olur
- 10 Gāh kendü zātında görür feyz-i kemāl  ilm-i ħa
Ki kendũnũn yoqluğına mātem utar pür yās olur
- 11 Bilgil **Sũleymān** bu apu polād ehinden degũl
Miftāħı bu genc-i ħānenũn çun güheri elmās olur

-21-

[arfũ'l-lām]

Mũstef ilũn Mũstef ilũn Mũstef ilũn Mũstef ilũn

- 1 Zāhid temennā ıldıđuñ cennetde kevşer selsebĩl
 Aŝıqlaruñ yũzi şuyıdır hem firāt hem de nĩl

- 2 Varluđuña řāhid eger ister ise ‘ālemlerũñ
Bir hān-ı nāṭıķ küll-i şey-i uşda āyāt-ı delīl
- 3 İrāde ħullet muĥaķķaķ ūlu sevgü için dilberā
Ki düřdi ‘aşķuñ pertevinden nār-ı nemrūda Ĥalīl
- 4 Zulmet-i zūlfünde buldı çün āb-ı ĥayvānun ĥızır
Zūlfũñ boynundan aldı iřbu ķoĥuyı zencebīl
- 5 Sen virmedeñ ruĥuñ ģidāsın bula mi‘ racına yol
Semürd dek nefsũñ ĥumārın lā cerem mānende ķıl
- 6 Bu yerde diller kesilür söz dükenür göz yumulur
Ey nāķil-i ‘ilm-i řariĥ gel etme bunda ķāl-i ķıyl
- 7 Ger řayķal urma atuña kim zāhir olsun rūy-ı nār
Ger ķıl muřaffā ķalbüni dīde cilā envār-ı ĥalīl

[7b]

- 8 Ey **Süleymān** çün melek başmaz besāt-ı ķurba pāyı
Rāh-ı ‘aşķda müntehādur çün maķām-ı Cebraīl
- 9 Ķuds-ü lāhūtuñ ĥarīmine tatar ‘āřıķ sebīl
Ĥimmeti ‘ala’l-‘ulādur sepīddür sa‘ y cemīl

-22-

[Ĥarfü’l-nun]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Mecmau’l-baĥreyn berk it vücūduñ ķal‘ asın
Cāmi‘ -i kevneysin fevt etme řehrũñ cum‘ asın

- 2 Gir bu meyhāneye nūş it muḥabbet kāsesin
Gel bu vaḥdet ḥāneye ṭaḡıt bu keşret şay‘āsin
- 3 Biz girelim meyhāneye yā şem-i şarāb baḡrım kebāb
Ḳo gözlesün pinḥānda zāhid riyā vü şem‘īsin
- 4 Yapışmayan ‘aşḳ ḥabline düşdi delālet gavrine
Buldı hidāyet hādīden gören bu nūruñ lem‘āsin
- 5 Gözle bu ‘aşḳuñ ḥarfını ‘ayn-ı ‘ināyetden misin
Ya ṭālī‘üñ sa‘d oldı mı at imdi felek ḳur‘āsin
- 6 Mest-i ebed ol tā ebed hoşyār olub hest olmaḡın
Ḳoy anı ‘aşḳ şaḡrāḡına nūş it dūnuñ cür‘āsin
- 7 Gör müdde‘inüñ zıkrı da‘vayı ‘āşıḳuñdur zıkrı hu
İsm-i müsemma zıkr iden ḳopardı şeytān zıl‘āsin
- 8 Bil ḥarf-i vāhiddür ḳamū sen ad ḳoduñ bu keşrete
Gel gör bu a‘da dek ‘adedsizdür şemān u tis‘āsin
- 9 ‘Āşıḳlaruñ şānı cihetsüz ne ‘adāt u bī hurūf
Ḥāl-i ‘arz ider ma‘şūḳına yazup muḥabbet rik‘āsin
- 10 Acdı Süleymān şuḥuf-ı ḥaḳ açıldı ‘aşḳdan bir varaḳ
Evvelden aldı bir varaḳ ḥatim etdi āḫır kıṭ‘āsin
- 11 Zıkr ü tesbiḥin görür añmaz cehennem seb‘in
Arzu ider zāhid kişi mescide cennet beḳ‘āsin

- 12 İçen bu dünyâ şerbetin hergiz helâk-ı maḥz olur
Bulur ḥayât-ı ‘İsâyı içen bu zehrûñ kaç‘âsın

-23-

[Ḥarfü’l-lâm]

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

- 1 Ey ‘âlemüñ maḥbûbusın ey nûr-ı ḥüsnüñ lâ yezâl
Ol sebebden ‘âşıkuñ derd-i derûmı lâ yezâl

- 2 Ey kemâlâtı kamu eşyâ bulur senden zuhur
Her biri qadrince bulubdurur t̄ariḳinde kemâl

- 3 Ey ki cebhenüñ vâzzahı sende tutar ‘âbid-i kıyâm
Bu tal‘ atüñ ḥüsn-i kemälünden cihân fi‘z-zevâl

- 4 Ey ki ḥüsnüñ tâbından zerre durur mihr ile mâh
Gel afitâb-ı çerḫi gör ider zevâle intikâl

- 5 Ey cemâlûñ pertevine çeşm-i ḥuffâş rûyımdı
Gel gör cemâlûñ ‘ıyd-ı ekber toḡdı qâşuñdan hilâl

[8a]

- 6 Ey fedâdur cân-ı ‘âşıq saña virdi kellesin
Maḥv idüb ism-i resümi qabladı nûr-ı cemâl

- 7 Müdde‘iler şubḫ-ı kâzib gördi didi zi şabâḫ
‘Âşıka açıldı lâ bûd-ı şubḫ-ı şadıqdan cemâl

- 8 Ey kerâmet nûrunı devâ kılub urub güzâf
Nûr-ı maḥv olurdu cümle degşürülse ḥâli qâl

- 9 Ey firâkıında yanub hicrũñ ‘azâbun çekmeyen
Çapladı zıll-ı delâlet hic bulmadı nũrı vişâl
- 10 Ey eblehân-ı ‘ilm-i halk irdim şanuben gâyete
‘Aşkuñ kitâbun görmedin ider haķâyıķdan su‘âl
- 11 Ey belâyı derd-i yâre şol devâ iden hekim
Derdimi bilmez nedür kıandan virir baña zelâl
- 12 Ey **Süleymân** bakma aķlas boş olan sevdâsına
Nürdan efrâsa benzer şol kim giye ‘aşķla şâl
- 13 Bu sebaķda gör ulü’l-elbâbuñ oldu aķlı lâl
Bu sır incedür şahâ irmez buña vehm-i hayâl

-24-

[Ĥarfũ’l-elif]

Fâ‘ ilâtũn Fâ‘ ilâtũn Fâ‘ ilâtũn Fâ‘ ilũn

- 1 Pertev-i ‘aks-i cemâlũñ maķla‘-ı şems-i duķâ
Mâh-ı bedrũnden helâk oldu senũñ ey mehliķâ
- 2 Kim ki varlık şebnemũn götürdi geldi lâ cerem
Perde‘-i ref‘ eyledi açıldı gülzâr-ı şafâ
- 3 Bir olan görür seni birlikdedür zâtuñ hemin
Çek celâli tutiyâsın ref‘ ola heb mâsivâ

- 4 Pes şular kim fevķ-i tahtuñ nisbetinden geçmez
Kim cihetde bī-cihet vārlıǵına virmez rızā
- 5 Kıl dimāǵuñ hoş қолу irdi nesīm-i zülfi dost
Gelsün haķıķat bñlbñli zeyn oldu gñlzār-ı şafā
- 6 Kñntñ kenzen perdesinde çıķdı bir yankñd-ı rār
Zaħmesinden pes tamāmet tñldı bu  alem-i şadā
- 7 Cebhesi şem i şemā ından tñğubdur bir gñneş
Kim o şemsññ menzilñnde ne şubħ var ne mesā
- 8 Lebleri esrārı ħñsnñnden biraz keşf eyledi
Merd-i  arif tñydı bu sırrı kñdı kevnini tā
- 9 Gñzleri efsun siħrñnden dñ- alem gñlgñl
Tñldı pes şñr-u şerrinden fitne -i arz-ı semā
- 10  Anberin zñlfñn uzadıb dāmene çekdi kñmñ
Kim zihi mñşkin selāsil bulmadı kimse rehā
- 11 Şñfiyā şofuñ çıķar gel gir palās-ı  aşķa kim
Bu palās ile niceler kñldılar devlet-i ħafā
- 12 Ey **Sñleymān** şñfinññ biñ şñfī deǵmez şālike
Biñ Sñleymān gñsterñrse  aşķ ile yñz sal  aya

[Ḥarfü'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Kimüñe baḥr-i ğaflet içre kıatre bigi germ olur
Varlık aşarı belürmez cümleten ma' düm olur
- 2 Ehl-i vaḥdet ' add iderler varlığa cürm ü günāh
Çünkü vaḥdet medḥi yoḫdur ' ākıbet mezmüm olur
- 3 Ehl-i sirķātinde cāna cürm-i ' azamdur vücūd
Ehl-i vaḥdet bu kebāyirden daḫı ma' süm olur
- 4 Ki celāli küfr içinde ben menn tenhāyı niyet
Ki cemāl şem' -i tābında vücūdum müm olur
- 5 Şemme vechullah oḫuyub Ka' be' -i kılam yüzüñ
Ḥācılar beyninde çünkim bu ḫaber ma' lüm olur
- 6 Sırr-ı ādemdür vü şuhūduñ şāhid-i meşhūd hem
Nūr-ı ' ālemdür vücūduñ görmeyen maḫrūm olur
- 7 Ger bu eşyā ḫal' atından perde' -i ref' eylesüñ
Ba' de zān çü perde gitdi sırr-ı şey' -i mefhüm olur
- 8 Ey **Süleymān** bī-ķuşur it ḫidmet-i ḫāssān-ı ḫaḫ
Ḥidmet-i kübrāya iren seyyid maḫdüm olur

-26-

[Ḥarfü'l-mim]

Müfte' ilün Fâ' ilün Müfte' ilün Fâ' ilün

- 1 Tîn' -i ğamuñ cerhine derd ile merhem gerek
Yâ delinüñ zaħmına çäre nedür em gerek
- 2 İsteyüben hak özün görmek için haķ yüzün
Dinlemege haķ sözün kulağı muħkem gerek
- 3 Benliğı kov aradan kim ola bu zümreden
Şāh-ı cihān zerreden ' azam ise kim gerek
- 4 Ğussa ile cān-ı gence şādi eyleten nice
Her dūnuñ ey hoca ahiri mātem gerek
- 5 Yâ hanı gör bādımuñ sırrına gir ādemüñ
Varlığı bu ' ālemüñ bir güli şinim gerek
- 6 Koya kamu lātını göre haķkuñ zātını
Sürmege cān atını heybetde sitem gerek
- 7 Göre şaķuñ bahtını koya kamu rahatını
Yıka beden tahtını ' aşkla edhem gerek
- 8 Kılma nazār ğayruna ire felek seyrüne
Girmege put deyrüne ' İsa vü Meryem gerek
- 9 Bakma fena dirlige gir bu beķā birlige
Ādemi bilmeklige pes yine ādem gerek
- 10 Sözümi gūş etmege kendüni ıyş etmege

Söyleyüb işitmeğe şâgır u ebkem gerek

- 11 Kim ki **Süleymân** ise hâk ile yeksân ise
Bu ile sulţan ise mühr ile hâtem gerek

-27-

[9a]

[Harfû'l-dal]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Āfitāb-ı bī-zevālūnden bulur zerre vücūd
Bī-nihāyet vaḥdetūñ bahrindedür ' irfān-ı cūd
- 2 Zāhidān yüzūñ görüb ĩmāna gelmez neden
Vaḥdetūñ ' ilmīne cāhiddür canānuñ ḳavm-i hūd
- 3 Müstehilūñ zāt oluben irdim fenāyı külliye
Ne huṭuṭ nef̄s-i ḳālibdür ne lezzāt-ı şuhūd
- 4 Şeş cihānı öte geçdim yoḳ zamān ile mekān
İrmişem baḫr-i muḫīṭe ḳaldı resm ile ḫudūd
- 5 Tābiş-i şevḳ-i cemālūñ virdi ḳalbime sürür
Āteş-i maḫv irdi canıma deymeden çıḳdı dūd
- 6 Kim ki bāşın yoḳluḡa deḡişürdi der bāzār-ı yār
Nef̄ -i ḫālaşdur zararadan hem metā' -ı maḫş-ı sūd

- 7 Çekme başuñ secdeden nemrūd-veş nāmerd olub
Yāķ seni tenevvür-i ‘aşķda olasin ĥayru’l-vedūd
- 8 Ey **Süleymān** sırruñı keşf eyleme cāhillere
Demez ki dānā bilür bilmez anı ġāfil ĥasūd

-28-

[Ĥarfü’l-dal]

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Çün tecellī kıldı cāna ŧal’ at-ı ġayb-ı ŧuhūd
Lāda maĥv oldı bī-küllī buldum illāda vücūd
- 2 Zehre zehre pārelendi oldı bu dil çāre yok
Zerre zerre bu ĥarāretten buĥār ider ŧu’ūd
- 3 Şavmı budur ‘aşıķuñ kim ġayriden imsāk ide
Kılur ‘aşıķ namāzı bī-rūku’ -ı bī-sücūd
- 4 Yok kıyāma ŧāķati irdi fenāyı ĥayrete
Ne selām ne kelām ne teşehhüd ne ķu’ūd
- 5 Zıkr-i tesbiĥ ü namāz ķalmadı nāz u niyāz
Rāci’ olub mebdā’ına ĥall olub cümle ‘uķūd
- 6 Şūfīler ĥāşā enāniyyet sözünden geçmedi
Şāniyā bunlar durur ‘ālemde fir’ avun u ŧemūd
- 7 Ey **Süleymān** baht-ı devlet ol fenāsız ilde dār

[Harfî'l-nun]

Mef' ülü Mefā' ilün Mef' ülü Mefā' ilün

1   Çudsini añarsa cân cevelāna çadem bāşsun
          Seyr etmege ol mülki seyrāne çadem bāşsun

2   Bu cânā niçün Ya' çüb şafā maħzün
          Ço ki Mışır garībini Ken' ana çadem bāşsun

3   Sende güm iden çayşı cân yemek olur işi
          Cāndan dem uran kişi meydāna çadem bāşsun

4   Meydān hızludur merdāne zaferlüdür
          Çayetde çatırludur merdāne çadem bāşsun

[9b]

5   Bulmaç dilün cânun toprağa çara çānun
          Virmeç dilün cânun urğāna çadem bāşsun

6   Cānuñı müheyyā çıl ' aşçla mücellā çıl
          Çalbüñi muşaffā çıl cânāna çadem bāşsun

7   Ey ' aşçā ulaşıçlar ' aşç ile pür ulaşıçlar
          Bahır ise ' aşçılar ' ummāna çadem bāşsun

8   Taçşirimi ' add etme benlüğimi sedd etme
          Dergāhuña reddetme divāne çadem bāşsun

[Harfî'l-nun]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Şems-i 'âlem zerresinden mehi tâbânsın
Bahr-i 'âlem kaçresinden kaçrenün 'ummânsın
- 2 Cevher-i ferd oldu zâhir sen aña kân-ı vücûd
Sırr-ı 'âlem sensin âhir sırrınıñ pinhânsın
- 3 Mısr-ı ğarret içre câna sen Züleyhâyı nigâr
Hüzn-ü Ya'kûb sendedür sen Yûsuf-ı Ken'ânsın
- 4 Bu vücûdum mülkidür müstağrağ mâ' -ı muhîṭ
İrdi celâlün heybeti Nuh-ı nebî tufânısın
- 5 Devr-i hüsnünde senün heşt behiştün ravzası
Cennet-i hürilikâsın 'âşıkuñ rıdvânısın
- 6 Olmasın biñ câna aḫzâr-ı cânândan diriğ
Hâne' -i dervişem sen bahtlı mihmânısın
- 7 Gözüme aşla görünmez bu serâyerden cihât
Bî-cihet mülkinün yine sen bî-cihet sulṭânısın
- 8 Kañkı 'ârif-i meşhed sırrına ke'l-faqr oğur
En yekün-ü küfren oğur küfrinün imânısın

- 9 Tābişi şevk-i ruḥundañdur münevver ḥüsn-i māh
Veche ḥurşîd-i ziyâsın ‘âlemüñ seyrânısın
- 10 Bahr-i vücūduñ zübdesisin vâcidüñ mevcūdusın
Ne vücūduñ mevcūdısın her vücūduñ cānısın
- 11 Şāhid-i meşhūd sensin ğayn-ı ğayruñ ‘aynısın
Ehl-i taḥkîkūñ rumūzı ḥikmet ‘irfānısın
- 12 Gerçi zāğlar piri külḥān ol seni söyler dilim
Bülbülüñ destānı sensin lāmekān bostānısın
- 13 Dem seniñdür em seniñdür vuşlat ü hicrān daḥı
Dürlü cānuñ derdi sensin derdinüñ dermānısın
- 14 Gösterib Ferhāda vechüñ eyledi Şirin seni
Ben yüzüñ Mecnūnuyam sen Leylinüñ ḥayrānısın
- 15 Ey **Süleymān** zāhidānuñ Ka‘ besî ḥüsnü’s-şevāb
Bî-günehsin sen geçersin şuçlular zindānısın

-31-

[10a]

[Ḥarfü’l-Nun]

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Küntü kenzen sırrı sensin sırr-ı cāndan gizlūsün
Görmeye her göz seni çeşm-i nihāndan gizlūsün

- 2 Sen seni görürsin ancak ğayr olan görmez seni
Ğayr olan dāḥı hemān sensin sen andan gizlüsün
- 3 Senlüğünde sen ıalayduñ görmeyeydüñ sen seni
Sen olan görür seni zira   ayāndan gizlüsün
- 4 Ey yüzüñden bedr olur bedrüñden olur mahı helāl
Bir güneşsin sen ki bu heft-i āsmāndan gizlüsün
- 5 Her nefes biñ biñ atarsın hadengin sineme
İllā peykanuñ görünmez hem kemāndan gizlüsün
- 6 Beledümü buldum demek şıgmaz senüñ senlüğüne
Her ne söz kim söylenür saña sen andan gizlüsün
- 7 Her kimin ıalbine düşdüñ benligüñ sen eyledüñ
Bir yaqıcı nārsın illā duḥāndan gizlüsün
- 8   Ālem-i dānā dürülüb didiler bildik seni
Bilmegi bulmağ senüñ şerḥ ü beyāndan gizlüsün
- 9 Ben nice görem seni kim ey ü bī-yubşır seni
Çün ü bī-yesma  sözüñ sem  i duḥāndan gizlüsün
- 10 Her nişān senüñ nişānuñ virirsen bī-nişān
Her mekānuñ kevnisin illā mekāndan gizlüsün
- 11 Bildirem ḥalka vā  az ider nuşḥ vü pend

Sen bilinmekden beri nuṭḡ-ı zamandan gizlüsün

12 Cennet ile va' de kıldı zāhidān dīn-i boş
Görmeye ol göz seni sen heşt-i canāndan gizlüsün

13 Varlıḡuñ işbātını 'ālem ḡorur yüz biñ delīl
Gecdi 'ömri vehm ile sen o gümāndan gizlüsün

14 Sen saña ḡuccet yetersin 'ārife 'ibret yeter
'Āḡile ḡikmet yetersin cümlesinden gizlüsün

15 Ey **Süleymān** sen deḡülsün evvel āḡir oldurur
Zāhir u bāḡın ḡaḡıḡat ayn-ı āndan gizlüsün

-32-

[Ḥarfü'l-ye]

Mefā' ilün Mefailün Mefā' ilün mefailün

- 1 Bu şüret perdesi oldı saña avretde bu nāşı
Ḳoduñ pes nireye gitdüñ ḡadīmi yār yoldāşı
- 2 Göñül yüzine gir imdi ki put yüzi ola zāhir
Bulursın ḡible' -i taḡḡıḡ olur saña Ka' be firāşı
- 3 Şunuldı bāde' -i vaḡdet meyinden cümle' -i keşret
Ki mest-i cāvidānidur olub meyḡāne ḡallāşı
- 4 Seniñdür meclis-i sāḡi seniñdür 'işret-i bāḡi
Ki bu meyḡāne sırrınuñ müyesserdür saña fāşı

5 Bu ednâ ‘âlemi terk it gör yine ‘âlem-i kibri
Fezâyı lâmekân seyr it nidersin bu tağı t̄aşı

[10b]

6 Bu Mūsā sırrıdur cāna enallahdan h̄iṭāb irdi
Yağar her niye kim irse od olmuşdur içi t̄aşı

7 Yürürler ser-nigün vālih-i ‘acebdür ḥāli ‘uṣṣākuñ
Başında ḥāk içinde od gözünden ağıdı yāşı

8 Göñül levhini pāk eyle serāser cümle bu varlık
Nuḳūṣ-ı ‘aks-ı şüretdür temāṣā eyle naḳḳāşı

9 Sözi sen saña söyle denī a‘ māya şarf etme
Güneşden bī-naşib oldı bilürsin çeşm-i haffāşı

10 Bize inkār ider münkir t̄ışı müselleme içi kāfir
Gözünde tutiyāısı yoğ biri iki görür şāşı

11 Ḥaḳiḳat bülbülün görsem öter gülzār-ı vaḥdetde
Şeherde nāleler kıılır meğer bülbül sebağdāşı

12 **Süleymānum** şol abdālum yimezem bāl u ḥelvāyı
Ki zehründe olā ter-i pak yerem ben dāḥı şol āşı

13 ‘Acebdür ḥūr ider ādem özini tanımaz kimidür
Başında t̄ac-ı kerremnā ki fevḳü’l-veş ola bāşı

[Ḥarfü'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Ey gönül kendüligünden bir zaman boş ol yüri
Bu dükenmez guşşasına yârıñuñ tüş ol yüri
- 2 Odlara yak nâm-ı nâmus ile ikilik perdesin
Birliğe teb yarün ile bin kabâ püş ol yüri
- 3 Gördüğüñ gördüm dime hic görince dîdâr-ı yâr
İçiñe sâl kendüziñi tınma hâmuş ol yüri
- 4 Bir sehbîden iç kim anda olmaya câm-ı şarâb
Bir nefes âyık yürime mest-i serhoş ol yüri
- 5 Saṭvet-i heybetle düşsün lertzeler endâmuña
‘ Aql senden yâvu varsun şöyle medhoş ol yüri
- 6 Yüri var ırak göz iste görmeye bu göz anı
Ḥaḫ sözün ḫaḫkile işit cümleten güş ol yüri
- 7 Olmasun hiç ğayrı yâd itmek revâ hergiz revâ
Bil ki kendüñ dâḫı yâd etme ferâmüş ol yüri
- 8 Ey **Süleymân** şah-ı ‘ aşksın lâ şerik lâ vezir
Salṭanat tâc-ı libâs ile hafâ püş ol yüri
- 9 Ḥâk na‘ il-i pâspân ol yüz sürüb dergâhına
Bin melâmet düldülüne ‘ aşka çoş ol yüri

[Harfî'l-he]

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

1 Dünyâ ğamını yimez her kim ulaşa yâre
Yâre ulaşan canım meyl eylemez aĝyâre

2 Meydân-ı siyâsetde zincirini zülfinüñ
Çekdi dâhı Manşûrun âşdı anı uş dâra

3 Gördüĝüni setr idüb zâhid nice münkirin
Mecmu' -ı haĝka döndi yer ğalması inkâra

[11a]

4 Bugün ğamını ğoyub yarını añar vâ' iz
Yârin ğamını yiyen yarın ulaşur nâra

5 Vaĝdet yüzine ğondı sâbıĝda çü bir noĝta
Devr eyledi ' âlemde bu noĝta' -ı devvâra

6 Ol noĝta' -ı pergâruñ görüñdi her ' aynada
Bir bahr-i nihâyetsiz meyl eylemez inhisâra

7 Ol bahri nihâyetsiz emvâc-ı ğamû ' âlem
Mevcinde durur deryâ ğavvâş-ı dil bî-çâre

8 Ol noĝtanuñ evrâdı mücellâya cilâ virir
Ol manzar-ı eclâya mecmu' -ı nazẓâre

9 Ol hülyada cem' olmuş mecmu' -ı mezâhir çün

- Mazharda ola zāhir zāhirde küllī ḥāre
- 10 Ol noḡtada görindi ‘ aks ruḡı tābında
Zülfünden olubdur dildārında yūzi ḥāre
- 11 Gördüḡüni bilmezsin görmekte görülmek var
Ġāyetde bu sırra nice şıḡmaz gelüb efkāra
- 12 Vechullah oḡuyub bildüm sen Ka‘ be-i muḡlaḡsın
Dergāhuñı ḡavāf etse ‘ ayb ola mı zevvāre
- 13 Maḡcubliḡā iken küfründe celālinüñ
Put yüzini görđi çün bil baḡladı zünnāre
- 14 Bāḡın yüzünüñ cāna görmekligiçün sırrın
Cān gözünü ‘ aşḡ ile ‘ aşıḡ gerek o yāre
- 15 ‘ Aşḡ ile çevirür çün dün-ı denīden yüz
Her kimse ki ḡalbünde derdüñ ola bir pāre
- 16 Her demde ḡabul ider biñ tir ü belā sīnem
Merhem yine derd oldı onulmadı bu yāre
- 17 Zāhid niçe ḡarrādur ‘ ilmīne vü zühdīne
Efsun oḡıdı beñzer bu dünyāyı mekkāre
- 18 Nefsüñ ḡuyusu düşdi cān ḡuşşasını ḡoduñ
Gör nice aldānduñ bu fitneli ‘ ayyāre

- 19   Იo kim anı āteᲥ-veᲥ yansun Şeb-i hierũnde
Dillerde dili Ქatsuz dil virmedi dildāre
- 20   Divān-ı rızāda o mũhrini **Sũleymānuñ**
Sedd etme senũndũr veᲥ dergāhuña yol vāre
- 21   Ey yārımı isteyen yā bende yeter āre
Იāyed bulasın sende kendũnde dāᲥı āre

-35-

[Იarfũ'l-re]

Fā' ilātũn Fā' ilātũn Fā' ilātũn Fā' ilũn

- 1   VarlıᲥı bugũn mekān gũr nireden gelũbdurur
Bu varlıᲥuñ vũcũdı kevn-i mekān Ქolubdurur
- 2   ' Ayn-ı ᲥayāᲥ iᲥũben irdi beᲥāyı dirliᲥe
Bil ki Ქazırdur ol yirle gũk Ქolubdurur

[11b]

- 3   Gũrdi beᲥā yũzini Ქıldı fenā ūzini
Gitdi cihān ᲥuᲥᲥası kũfr ū imān Ქalıpdurur
- 4   Kũfr-i imān didikleri Őũretde bir ad imiᲥ
Gitdi Őũret Ქalmanı cũmlesi cān olubdurur
- 5   Kendũni bũtũn Őanub bir Ქoluña Ქıymaduñ
Kim bu yola niᲥeler Őac u ŐaᲥal yolubdurur
- 6   Virdi metā' -ı hevā virdũñ añna can bahā

Gör ki cihân hocesi şaķilüñe gelibdurur

- 7 Çünki girdim içerü anda **Süleymân** yok
Nicesi olsun ‘ayân bir deñize ıalıpdurur

-36-

[Harfü'l-re]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün (Fâ‘ lün)

- 1 Şürete bu görinen gerçi ‘âlem durur
Gir içerü göresin varlığı şey‘üm durur
- 2 Şekl-i beşer görinen zâhirine bakmaduñ
Ma‘nide deyü olunañ şürete âdem durur
- 3 Bâıtına gir göresin zerre güneş oldu heb
Hâke nazâr kılduñ cevheri âdem durur
- 4 Câm-ı cihân cümlesi giti-nümây oldu heb
Câm-ı cihân nümây olan İskender ü Cem durur
- 5 Mürcie bî-ıadıri gör cümle Süleymân olub
Her birine kııl nazâr mühr ile hâtem durur
- 6 Baķ bu gedâ kıadrüne şâh-ı cihân oldu heb
Baķ bu palâs altuna Hüsrev u a‘zam durur
- 7 Cümle bilen kıılıcı tâze silâh oldu heb
Eyle nazâr pişeye heybeti Rüstem durur

- 8   Baḡ bu ḡara ṡāḡlara ṡūrla ṡūr oldu heb
Baḡaḡal ki her biri nūr ile ʿālem durur
- 9   Cümle šular ey ḡoce āb-1 ḡayāt oldu heb
Her bir acı šuya baḡ çešmeʿ -i zezem durur
- 10   Cümle cemādāta baḡ ḡıẓr-1 seyyaḡ oldu heb
Mürdelere ḡıl naẓar ʿİsa vü Meryem durur
- 11   ṡāš aḡac yašarub aḡladı Yaʿ ḡūbla
Baḡ bu cemādāta heb ḡözleri pūr nem durur
- 12   Baḡ bu fenā mülke heb mıšr-1 muʿ aẓẓam durur
Baḡ bu ḡüzel šūrete Yūsuf-1 aʿ ẓam durur
- 13   Baḡ bu kemer tac ile oldu çü nūšın revān durur
Baḡ çü bu virāneye ḡalʿ a-i muḡkem durur
- 14   Zerreye ḡılsuñ naẓar māḡ-1 münīr oldu heb
ḡaṡreye ḡılsuñ naẓar her birisi mim durur
- 15   Ḳāmūy1 sen oluḡör ḡorlayu baḡma šaḡın
Ḥırḡaya eyle naẓar ʿašḡla edhem durur
- [12a]
- 16   Bu šabīye ḡıl naẓar ḡamzaʿ 1 šāḡib ḡurān
Nākeše eyle naẓar cūdla ḡātem durur
- 17   Bu denī dūnyā daḡı šādisi vü ḡürremi

Ehlüne çü kıadr-i velī ‘ārife yekdem durur

18 Ki lebī gibi şafā ki şacı bīgi qarā
Gāh yañāğı veş göñül şādi vü hürrem durur

19 Deyü ki hüküm eyle hoş tahta **Süleymānsuñ**
Barmağūnda senüñ uş mihr ile hātem durur

-37-

[Harfü'l-he]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Sen ideyin dir iseñ ‘aşkıda temāşā görine
Geşt ideyin dir iseñ bir ölü deryā görine

2 Genc-i hazāin-i defin sen ‘acāyib avāresin
Sen ne ‘acāyib teşnesin tışuñ içüñ mā görine

3 Tālib-i genc olsaduñ cümle senüñ nāşırın
Hāke nazār kılsaduñ cevheri aşfā görine

4 Örtülü durur çeşmeler anı taleb kılsaduñ
Gövdede her bir kıyluñ Hızır u Mesīhā görine

5 Şāhide şem‘i şarab nağdı mı yā kebab
Şoĥbet-i yār iste señ cümle müheyyā görine

6 Mūsā sen olduñ hoce sende münācāt-ı hağ
Tūr tağı cismüñ durur nūr-ı tecellī görine

- 7   Āyine[ ] -i haq n m  sende durur baq a a
      Giri tur olma hic b kılub muşaff  g rine
- 8   C mle bu eőy  ile g rinen Allah n r
      C mle bu varlığıyla sırr-ı Te[ ]  la g rine
- 9     Aşkla  oldı cih n şavt ile av zeler
      Aşkla    lem   aceb Őur ile ėavėa g rine
- 10    ahrına mazhar d őub birisi merd d olur
      L tfuna mazhar d őub biri mu[ ] all  g rine
- 11   Birine z hir olub didi ene rabbik m
      Birini mazhar kılub hazret-i M s  g rine
- 12   Birisi Manşur olub d re  ıkaradı anı
      Birisi mezb h olub kanla Yağy  g rine
- 13   C nun alur ni en n halk-ı ir de v sıf
      M rdeler ihy  ider Meryem    s  g rine
- 14   Mecn n a a Leyl  dir sev b anı dost tutar
      Bu ne   aceb Őived r tal[ ] atı Leyl  g rine
- 15   Ya[ ] k ba olur nazar Y suf mağcub olur
      Y sufa ider nazar h sn-i s m  g rine
- 16   G rdi Y suf kıldı nazar Yusufa

Bilmez anı āyīnede yine Zeliḫa görine

[12b]

- 17 Gāyete irdi kemāl Aḫmede virdi bir ad
Değdi eḫaddan Aḫmede mimle ma' nā görine
- 18 Görmedi bu cehl anı perde olub gözine
Şems-i zih̄ine 'aceb z̄ulmet-i leylā görine
- 19 Cümle bir ad iken her birine virdi ād
Aḫvel iki durur 'ārife yektā görine
- 20 Ey **Süleymān** bu vücūduñ çü bir āyine durur
Küfr ü ĩmānla hem mü' min tersā görine

-38-

[Ḥarfū'l-nun]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kendüzinden şeyḫ olub da' vāyı 'irfān eyleyen
Bu şıfatlu ḫū durur iblīsi şeyṭān eyleyen
- 2 Gir cemāli Ka' besine secde kııl put yüzine
Gir celālī küfrine küfrini ĩmān eyleyen
- 3 'Ālemūñ giydi kelīmin çekdi bāşun ḫırķaya
Böyle gecdi kendüzin zāhirde pinhān eyleyen
- 4 Bāṭın u zāhir egerçi cümle hūdur öziñe yok
Bāṭını benūn didi şūretde insān eyleyen

- 5 Hırğa vü semâda birle yanar oda pāk olur
Dīn-i islâmdan geçer nefsin müselmân eyleyen
- 6 Vâlih sırr-ı dīnũ iden leyli cemâlün şânmasun
Kendü kendüzindedür Mecnûn hayrân eyleyen
- 7 Gördü ki şem‘i tutuşub yanuben kül olmadı
Ağ çile hiç olmadı zâhirde efgân eyleyen
- 8 Tac-ı keremnâdan oldı bulduğı zillet zelil
Adem oğlu sen misin odı gülistân eyleyen
- 8 Kınlara müstağrak olub varlığın hun eylese
Bu ‘aceb midir seni kendüde mihmân eyleyen
- 9 Nûr-ı yektâdur görinen leys-i mevcud sevâh
Yine kendü yalnuz mülkünde seyrân eyleyen
- 10 Câme‘i ‘ilm haqâyıq kılsa ta kimi âdemi
Bir nazarda zerre toprağı Süleymân eyleyen

-39-

[Harfû'l-kaf]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Ger hezârân-ı sâl mâh ile şalam çevgân-ı haq
Dam gir olmaya hergiz kerem ola meydân-ı haq

- 2 Meclis-i vaḥdetde nūş idüb şaraba şem' ile
Mest geldi mest gider ' âleme mestân-ı ḥaḳ
- 3 Şey' i muṭlaḳdan hüve'l-ḥaḳdur görinen öziñe ḥaḳ
Ḥaḳ nazarla ḥaḳ yüzünde ḥaḳ durur seyrân-ı ḥaḳ
- 4 Levḥ-i şüretde ' aceb naḳş-ı muşavverdür görür
Oda şuya ne ki düşer dembedem ḥayrân-ı ḥaḳ

[13a]

- 5 Kendüzin ' arz eyledi vü yıḳdı göñlüm taḫtını
Pes nice olur ' imâret gör göz virân-ı ḥaḳ
- 6 Şad hezâr olursa ' âşık bir yüzüñ müştâḳdur
Nice yüz biñ yüzde görünür rûḥ-ı tâbân-ı ḥaḳ
- 7 Bâd-ı baridden biri durur meger gülzâr-ı yâr
' Andelîb-i bâĝ-ı vaḥdet hoş oḳur destân-ı ḥaḳ
- 8 Tâc-ı şâhidür **Süleymâna** gerd pây-i ' ârifân
Şâh-ı ' âlemdür idenler ḥidmet ḥâşân-ı ḥaḳ
- 9 Mekteb-i ' aşḳ içre alanlar enâ'l-ḥaḳdan sebaḳ
Şemme vechullah oḳuyub ya' ni dimez ḳân-ı ḥaḳ

-40-

[Ḥarfü'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Zāhiri ‘ilmüñ sözi kıyl ile kâl içindedür
Bâtmı hâl ehlini gör kim hâl içindedür
- 2 Zulmet evinde kâlub hiç taşra çıkub bakmaduñ
Görmedüñ ol nûrı sen bedr-i hilâl içindedür
- 3 Şuya batub şu diler teşne durur bâlık gibi
Bilmedi hayvân kişi âb-ı zülâl içindedür
- 4 Zāhiri kisvet giyüb şūfî didiler özine
Görmedi imân yüzün küfr ü dalal içindedür
- 5 ‘Aqlını hâkim diküb didi belî her sözüne
Bilmedi cânuñ haqıqatin hayâl içindedür
- 6 Zāhirini kıldı hoş bâtmını kıldı boş
Kıyl iledür câme püş dir maqal içindedür
- 7 Kıldı nazar kitāba düzdi işin şavāba
Kıdreti yok cevāba dāhı su‘âl içindedür
- 8 ‘İlm-i beden ey ebî miskindür Sikender gibi
Yoluñı bağlar hebî gayr u bâl içindedür
- 9 Gördi gözin hurdebîn hem dañı yok kibergin
İçi tışı cümle dîn şer‘i zılâl içindedür
- 10 Kıldı namāzun tamam hilm ile tırdı müdām
Yimedi hergiz harām neyler maqāl içindedür

11 Eyledi hoş çekdi diz hayırla şerri temiz
Kim diyeler ol ‘aziz ‘ilm ü kemâl içindedür

12 ‘İlmle ‘âr isteyen gayrla yâr isteyen
Nûrla nâr isteyen qahr-ı helâl içindedür

13 Kendüni devr isteyen özini tûr isteyen
Nârla nûr isteyen nûr-ı cemâl içindedür

14 Nuḡkını lâl eyledi qaddini dâl eyledi
Qālını ḡal eyledi kim ki bu ḡâl içindedür

15 Nicesi virsün ḡaber qande varur pây u ser
Ġarqa varur serteser bahr-i vişâl içindedür

[13b]

16 Ol ki **Süleymân** olur taḡtına sultân olur
Ḥâk ile yeksan olur kim ki bu şâl içindedür

-41-

[Ḥarfü’l-re]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1 Her kimüñ gönlünde zerre denlü anı ayin olur
Benlige bendinde gör kim niçesi miskîn olur

2 Tir-i ta‘ ne sine‘ -i qalbi siper eylemesin
Şüfî‘ -i peşmine bigi ḡırqası pür-kîn olur

- 3 Vâ' iz-i nādān ne bilsün hüsünüñ esrārını
Kim bu sırrı bilmedi iblīse hem bālīn olur
- 4 'İlm ü zahidüñ varlıgundan gec yürü ol 'aşk eri
Geçmeyenler hod 'azāzīl veş özi hodbīn olur
- 5 Terk-i 'ādet kııl 'ibādet-i 'aşkla gel 'aqlı kıo
Nice saña bü' n- neveslik 'ādet-i āyīn olur
- 6 Dīn-i imān-ı 'āşıka hod sensin imān-ı 'ayn
Kim bu vech ile seni görmez özi bī-dīn olur
- 7 Nūr-ı cū' dan 'ibāretdür vücūdı ādemüñ
Ādem hākinüñ ey can gerçi mā' -i tīn olur
- 8 Kendüzinden put düzüben lāt baķar şūfiler
Ķalbi meyyit anuñcün derdi hem yāsīn olur

-42-

[Ķarfū'l-te]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dīde' -i dilden eger maķv olaydı bu şıfāt
Görineydi zāt bī-şek saña fi'l-hāl bī-şıfāt
- 2 Bī-cihāt olursa ger sende naķar ey bī-naķar
Göreyidüñ muķlak oldur şeş cihāt her cihāt

- 3 Muhtelif eşkāl u elvān u mā' na u şuver
Görinür gerçi gözüne bir durur bu mubşırāt
- 4 Sen ü ben ü ayn ü an dimek yarar her cāhile
Senlik ü benlik gider tebdīl olunacağ zāta zāt
- 5 Nūr-ı muṭlağdan toğubdur cism ü ervāh u ' uḳūl
Neşv ü nümā andan olur cümle' i eyn her şıfāt
- 6 Dost bī-ḥodluğı alt eyle ref' -i vehm için
Kim eniyyet ' uḳdesinden ḥallola bu müşkilāt
- 7 Ol vücūd her vücūd bī-vücūd olan varur
Zāhidān ḥod nā-resīdin bā vücūd bā şalāt
- 8 Ka' be' -i ' aşḳuñ tarīķinde ḳodılar varlığın
' Aşḳ yolunda bu durur ' aşıḳlara ḥacc u zekāt
- 9 Ḳalma ' aḳl u cāna merd-i ' aşḳsuñ ey yol eri
Gel ' adem mülkīne gir gör kim nedür bu āfalāt
- 10 Bir nazār ḳılsa **Süleymān** ' aşḳıñuñ āyātına
Şuretūñ ' aksi yazılır bī-keḷām vü bī-ādāt

[14a]

- 11 Bir nazarda vechūñ ile küll-i şey' i hālik
Bir nazarda zikrūñ ile küll-i şey' i fi'l-ḥayāt

[Ḥarfü'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 'Ayni 'ayni diyem ben ol vaqt bu te'ayyün lâ idi

Küll-i şey' i ma' dūmdı vücūd hemin illā idi

2 Men ezeli ketm-i 'ademde vardım buldum zühür

Vaḥdetüñ 'aynī idüm keşret ḳamū yektā idi

3 Mebde' -i her dü cihānam menşe' im her kevine ben

Neş' eti evlā vü aḫiri vaz' -ı bī-inşā idi

4 Maḫfilimüz lâ-mekāndı yārımız nūr-ı ḫabīb

Meclisimüz sākisi ol 'ālemü'l- esrā idi

5 Ne te' addūd ne tekessür ne ḫudūş ne ḳadem

Ne şülüs ile rübā' vāḫid ne müsennā idi

6 Zāhiri bāḫın buḫūn-ı vaḫdet içre beḫan idi

Cüz' i küllī kül idi āḫir hū illā velī idi

7 Cümle bu elvāna enva' -ı şüretüñ reng idi

Varlık aşarı kümbedi sırrı nā-peydā idi

8 Yoğdı afāḫ u enfes cism-i ervāḫ ü 'uḫūl

Cümlesi yek reng idi ne mü' min-i tersā idi

9 Heft sāl u māḫ şems-i aḫter-i arz-ı semā

Ḳāmūsı bir 'ālem idi 'ālem-i kübrā idi

- 10 Nūr-ı aḥmed zāhir oldı çün eḥaddan lâ-cerem
Küntü kenzen perdesinde sırr ile ihfâ idi
- 11 Men o nūruñ perteviyem virdim ‘ âleme ziyâ
Pes göründi her cihetden bî-cihet tenhâ idi
- 12 Bunda geldim yüz urundum her ‘adem endāmına
Bunda yüz oldum ezelde şüretim ma‘nâ idi
- 13 Kâf ile iki büküldüm nūn ile oldum kalem
Levh-i maḥfūza yazub bî-dest bî-sırr-ı pâ idi
- 14 ‘Arş ile bile yazıldum kürsiye urdum kadem
Her birinde zāhir oldum zîra enver-i ḥâ idi
- 15 Hem çü nūr oldum göründüm çün ṭabâḳ-ı seb‘adan
Tâilâ taḥte’l-şerri kim zirâ ki nūr-ı ibkâ idi
- 16 Nūr ile kıldım ihâṭa ‘ âleme oldum muḥîṭ
Zirâ işrâḳ eyleyen bir cevheri ibhâ idi
- 17 Devr-i heft-i behiştüñ ravzasın devvar var
‘Aks ile oldum ṭamū cismim aña a‘da idi
- 18 Devr idüb ervâḥa rūḥ oldum gelüb eşbâḥa ben
Zira kim bezm-i elestde ‘ahdımız evfâ idi
- 19 Nūrla oldum feriştehler melâ‘ik-i ḥūr-ı ayn
Bâḡ-ı ḥuld oldum maḳāmum sidre‘i ṭübâ idi

[14b]

- 20 Anda oldum ‘azāzil bāşım idi fevķu’l-felek
Pes muķarriblerden idim menzilim a‘lā idi
- 21 Țavķ-ı la‘net oldum anuñ başuna gecdim ebed
Emri şaydım maķşūd olan secde‘-i ğayr idi
- 22 Ben şu nūr oldum görüdüim aķsen-i şüretde hoş
Ben şol ādemdüm vü başında tāk-ı kerremnā idi
- 23 Hem mu‘allim hem mu‘allem mektebüm levķüm hece
Ādemüñ şānında nāzil ‘alleme’l-esmā idi
- 24 Bād-ı ħāk oldum çökertdüm Țabāyi‘ merkezün
Āb u āteş oldum vü şüretler heyülā idi
- 25 Emr ile me‘mūr olub cümle feriştehlerle ben
Ādeme çün secde ķıldım aķsen-i simā idi
- 26 Ben olam kim olmuşamdur nā-ķışāt ‘aķl-ı dīn
Ādeme ins olmagiçün cennet aña ħavvā idi
- 27 Dāne idim ħuld ağacından bin āġāh-ı sehv ile
Kim sürüldüm ben şu yerden menzilim me‘vā idi
- 28 Bāb-ı cennetden çıkub ħayye ile Țāvusla
Anuñ ağlaram seķerler kim yirim ol cā idi

- 29 Tāhir oldum kudret ile kābil-i hābilde ben
Hābili katl eyledüm anuñçün işim vāy idi
- 30 Ol sefinim kim oldum bāb-ı zulmetden halāş
Garķ-ı tūfāndan ki nūha keştisi mencā idi
- 31 Ağladum Dāvudla bulam kefārāt-ı zünüb
Cürmüne anuñ sebep çün rü‘yet-i üryā idi
- 32 Çün Süleymān oldı mu geçdim selātin tahtına
Vaşş ü tayr ü div ü perr-i hükümüne mecrā idi
- 33 Nār-ı nemrūda atıldum hemçün İbrāhim ile
Nār aña nūr olmuşdı hār aña bağçā idi
- 34 Yūnus ile buṭun-ı hūt içre yaturdum bile ben
Ḥamd-ı tesbiḥ etmeğe ol hūt aña melcā idi
- 35 Qoçla qurbān olub İsmā‘ ile virdim necāt
Kim bıçaķ kesmedi anı hikmet-i dānā idi
- 36 Öğrenüben hikmeti loķmānla oldum hekīm
Ḥekimle oldum sikender-i garb u şarķ i‘tā idi
- 37 Rüstem-i destān olub Çemşide vü Fağfur olmuşam
Ḥüsrevem Şirin çün Ferhāda işim rā idi
- 38 Keyķubādı Kayşaram hem ‘adl ile nūşin revān
‘Aşķla Mecnūn-ı Leyla hüküm ile dārā idi

39 Bahr-ü berde hâzıram kim hıızır ile içdim hayat
Öğrenüb ʿilm ü ledüni yoldaşım Mūsā idi

40 Ol kemānuñ ʿaynıyam kim Mūsādan oldı zuhūr
Ol cemālũñ nūriyam kim tūr aña meclā idi

[15a]

41 Meryem ü İsa benem girdüm tecerrüd mülküne
Mürdeler ihyā iderün meşrebüm ʿİsa idi

42 Ölüben girü dirilmek benim oyunumdurur
Çana garç olub yaturken mūnisüm Yahyā idi

43 Ağladum Ya ʿkūbla dār-ı hüznünde niçe yıl
Hasretünden Yūsufuñ her demde işim vāy idi

44 Ben şatıldum Yūsuf ile Mışır şehründe garib
Hem Zeliḫāyam anı sevdüm çü bî-hemtā idi

45 Yūsuf ile Mışır içinde yidi yıl zindān çeküb
ʿAqıbet sulṭān olub hükümünde ʿālem pā idi

46 Bil benim kim añılan hamza ʿ-ı şāḫib ḫurān
On sekiz yıl ḫāf ṭāğında adımız ʿanḫā idi

47 Oldı hem ḫaḫkımda nāzil lā fetā illā ʿali
Ṭab ʿımız gāyet selim ḫalbimüz ezki idi

48 Heft eflāki ʿurūc etdüm ḫabīb-i ḫaḫḫ ile

- Rūzumuz nevrūz-1 ʿıyd gecemūz esrā idi
- 49 Vāşıl olub kıldı zāt u şıfāt bi'l-kūlliye
Çurbla bulub teçarrüb çurb o ednā idi
- 50 Şırf vaçdet oldı biri murādı vü hem mürīd
Gāyet maçşūd ola idi maçşad-ı açşā idi
- 51 Sidrede cibrili çoyub li maʿ āllah vaçtine
Buldı yol zirā tecellī sırr-ı haç efşā idi
- 52 ʿ Ayn-ı rabb ile görüb rabbün rāyet rabbidir
Bī-zebān çılub tekellüm bī-başar bīnā idi
- 53 Sırrına irdi vü bī-yübşır u bī-yüsmiʿ sözi
Gözine görinen kemāhiye rüʿ yet-i eşyā idi
- 54 ʿ Ayn-ı vaçdet hāşıl oldı gitdi keyf-i fażılīn
Sırr ile irdi beçāya zirā enfes-i ifnā idi
- 55 Gördi ʿ aynın çünkim yetmiş biñ hiçābı refʿ idüb
Yoğ idi çalbde küdürat tamam aşfā idi
- 56 Hāddine ve'ş-şems oçındı cebhesine ve'd-duha
Kim şuçınuñ sırrı sübhānellezi esrā idi
- 57 Kaküli ʿ anber feşān vü çeşmi māzāgı'l-başar
Sinede bīgāne gizlü zirā çası yāy idi

- 58 ʿAyn-ı Aḥmeddür eḥad-ı nāşı durur mim onda
Mim-i Muhammed dür ki zirā Aḥmed aña levlā idi
- 59 Evveli idi evvelüñ anuñ hüve'l-evvel didi
Hü durur illahe mülḥaḳ cümle hüy-ı hāy idi
- 60 Aḥiridür āḥirüñ didi hüve'l-āḥir durur
Ḳudretinden zāhir oldı fā' il-i mā yeşā idi
- 61 Zāhir idi zāhirüñ hüve'l-zāhir aña
Çün görindi her cihetden bī-cihet yektā idi
- [15b]
- 62 Bāṭın idi bāṭınuñ didi hüve'l-bāṭın aña
Hāyy ile buldı hüviyyet kim hüve'l-mevlā idi
- 63 Cümle bir nūrdan görindi pertev-i şems ü ḳamer
Cümle bugün kifāyet-i ʿilmle mebnā idi
- 64 Bu şadeflerden görinen cevherüñ ʿayni benüm
Güheriyem güherüñ aşım benüm deryā idi
- 65 Mühr-i ḥātemdür elümde ben **Süleymān**-ı zaman
Zāhir oldum kevn-i ḥüsn-ü maṭla' -ı adḥā idi
- 66 Gird-i gaflet birle sır etme ḥaḳāyık ʿilmini
Ḥākidem pāki getürdüm işbu bir kimyā idi

[Harfî'l-nun]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1   Ḳuds-i gülzârına uçdı bu kafeşden murg-ı can
          Bâğ-ı ḳuds olur bilünüz murg-ı câna gülistân

2   Bir mekâna irdi bu can hiç mekân ansız degül
          Lâmekândur anuñ adı her mekânı bî-mekân

3   Ḳâb-ı ḳavseyne 'urüc hemin bir laḫzada
          Zirâ kim anuñ durur tayy-ı mekân başı'z-zamân

4   Cennet ü ḫürîlikâdur arzusı zâhidün
          Yok durur ḫürî ḳuşûrî 'âşıka vardur canân

5   Vech-i imândan kaçub kânde varırsın zâhidâ
          Küll-i vechün vechi oldur âşikâr ü nihân

6   Niçesi şabr eylesün bunda karar etmezündür
          Gem urılır 'âşıkuñ sem'ine tabl-ı kün fekân

7   Eyledi tenhâ serâyın kıldı yağma vârını
          Bezm ider görünecek âşinâyı dostân

8   'Aḳla iren fehme irer fehm anı derk idemez
          Cümlesi mebhût oluben kimse deprenmez zebân

9   Yol bilürseñ saña diyeyim yoluñı ey yol eri

Nefs ü kalb ü 'aql ü rûhdur taht-ı 'aşka nerdüban

10 Nefsi terk it ola kim budur bi' se'r-refik
Menzilüñ çün pür ta' abdur kıılma sen ez kârbân

11 'Aklı terk it şâniyâ kim budur hubbü'l- ferik
Maḥfilüñ ḥüd-ı bî-fidaḡdur bul maḡâlî bî-zebân

12 albi terk it şâlişinde kim budur hercâ refik
Mektebüñ bâ-edebdür bul temekkün-ı bî-mekân

13 Rûḡı terk it râbi' nde kim budur zıllü'l- arîk
Mezhebüñ ḥüd pür-güneşdür bul fenâsız sâyebân

14 Sırr-ı 'aşḡdur rehberüñ cäu'r-refik ni' me'r-refik
İde andan pür-nidâ hazâ arîk-i târgân

15 İrişe bir şehre kim adı durur şehrü'l-' atik
Yukraşur dellaller gelsün anı câna ıyan

[16a]

16 İde andan pir-i 'aşka diye kim aynü'l-arîk
Bir nidâ irişe hazâ rehnümâyı şâdıḡân

17 Pir elin alub diye kim arr ko câe's-şiddik
Ḥazrete 'arz oluna oldum peyâmı bî-lisân

18 İrişe andan rızâya adıdur âlebü's-saikî
Bir nidâ irişe kim budur debîr-i maḡbulan

- 19 Göre kim ehli anuñ baħr-i ‘amiķa şan-ı garīķ
Ser-nigün ‘ācizin ķāŝırın ü elhān
- 20 İrişe andan **Süleymān** göre kim gābü’l țarīķ
Pes ħițāb-ı ‘izzet ire bī-ħurūf u bī-dehān

-45-

[Ĥarfü’l-Elif]

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Ey fāıır-ı ferd-i ħalīm ey ħālīķ-ı arz u semā
Küntü kenzeñ menşa’ indan zāhir etdüñ māsivā
- 2 Ey rabb-i bāķi lem yezel ey ħayy-i ķayyum ezel
Senden olur her ‘uķde ħal sensin vücūda ibtidā

[Ĥarfü’l-bā]

Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilün

- 1 Ey ķābız-ı ‘arş-ı felek ey nāııķ-ı vaħyi kitāb
Ey ħāfız-ı ins-i melek ey merci’ ħüsn-i me’āb
- 2 Ey bāŝıı-ı arz-ı zemīn ey bā’ iş-i ‘azīm-i ramīm
Ey ķullara ħayrū’l-mu’ in ey ‘indehü ħüsnü’ŝ-ŝevāb

[Ĥarfü’l-tā]

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Her kime ķılduñ hidāyet keŝfi dersin nūr-ı zāt
Aña erişür cümle tecelliyāt esmā ü ŝıfāt

- 2 Māsivā-ı cenn çıkarduñ taldurub şıdk-ı şafā
Anı meşgul eylemez māl ü benün yā benāt

[Ḥarfü'l-şā]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet terk idüb mülk-i eşās
Teslim olub fermānuña hic eylemez aşla beḥḥās

- 2 Dīn ḥurātında anı kılduñ rāsıḥ kel cibāl
Dīnen kıomaz dünyā için hem uḥrevī kılur ḥarrās

[Ḥarfü'l-cim]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet giydirüb rabbāni tāc
İstiḳāmet virdüñ añā 'ārız olmaz i' vicāc
- 2 Açılıb bāb-ı tevekkül rızıkdı lā yahtesib
Her umūrunda götürür māsivādan ihtiyāc

[Ḥarfü'l-ḥa]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet şadım etdüñ inşirāḥ
Yarın anda bi'l-başar dizāruñı gör kifāḥ
- 2 Geyüben tāc-ı edeb taḳvā libāsın eḡnine
Kāmilü'l-imān oluben buldı her 'uzvı şalāḥ

[Ḥarfü'l-ḥa]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Her kime kılduñ hidāyet buldı dīnde irtisāh
Vaşfidur ol mü' minüñ innī üniha estenāh

2 Bāṭnunda her ne vardur yā gibi hażm eyledi
Gecdi 'ālem ṭārılığın şadrı olub vāsi' ferāh

[Ḥarfü'l-dal]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Her kime kılduñ hidāyet buldı ol nūrdan reşād
'Āleme raḥmet olubdur oldı ol ḥayrū'l-'ibād

[16b]

2 Bunda çünkim sārī' idi sābıq-ı ḥayrān idi
Pīşvāsı ola ehl-i cennetüñ yevmi't-tenād

[Ḥarfü'l-zel]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Her kime kılduñ hidāyet her dem ider seni yād
Vaḥşet idüb gayrıdan zıkrüñle ider iltizāz

2 Seyf-i zıkrüñle oldı şerr-i a' dādan emīn
Māsivā hengāmesinden kaçacaḡ sensin me' āz

[Ḥarfü'l-rā]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Her kime kılduñ hidāyet kılduñ anı baḥtiyār
Ḳāni' etdüñ ḥubbuñ ile terk idüb dār-ı diyār

2 Ḳodı derk-i esfeli füccāre çıkdı 'ulviye

İrdi ebrâre oluben himmet atına süvâr

[Harfû'l-ze]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidâyet kılduñ anı ser-firâz
Hasbi Allah diyüb etdi mâsivâdan ihtirâz
- 2 Mağbul oldı ol ider dâim saña nâz-ı niyâz
Gördi haqqâ yüzini hic görülmez zâhir-i mecâz

[Harfû'l-sin]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidâyet etdüñ anı fahr-i nâs
Cennet-i 'izzet yârı kılduñ oldı lâbüdd şeh-şinâs
- 2 Hiç kırmaz 'usra yüsra emrünü teslim olub
Sırr-ı o zerrâda ider dâim saña hamd-ı sipâs

[Harfû'l-şin]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidâyet 'aşkuña oldı tuṭâş
Yândıruben nâr-ı 'aşkuñda tamamet ke'l-firâş
- 2 Qavl-i şâbitle anı dünyâda teşbit eyledüñ
Görmeye kabrünü 'azâbın düşüne sündüs firâş

[Harfû'l-şad]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidâyet kılduñ anı 'abd-i hâş

Ḳabil-i maḳbūl olub buldı ʔopuña iḥtişās

- 2 Ḥāzi‘ vü ḥāşi‘ ḳul olub etdi emre inḳiyād
Cümle a‘ zā mü‘ min olub olmadı bir ‘ uzva ‘ aş

[Ḥarfü’l-dad]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Her kime ḳılduñ hidāyet oldı marāz ente rāz
Āb-ı ‘ aşḳ ile vuzū etdi aña yoḳ intiḳāz

- 2 İşiḡi ḥākin anuñ ḳullar teberrük idinüb
Raḥmet ola tā bulunca devr-i ‘ ālem inḳıraz

[Ḥarfü’l-tı]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Her kime ḳılduñ hidāyet kesdi ḥalḳdan iḥtilāt
Rafü’l-ḳadr oldı bu ḳadr aña naḳş-ı ve’l-ḥattāt

- 2 Ḥazretüñe nāz ider derdüñle demsāz oluben
Küstah idüb lüḥfuñ anı buldı begāyet-i inbisāt

[Ḥarfü’l-zı]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Her kime ḳılduñ hidāyet etdi va‘ azuñ itti‘ āz
‘ Āfi‘ un nās oluben etdi kezm-i iḡtibāz

- 2 Dār-ı cennetde ola dizdāruñ ile muḡtenim
Nār-ı duzāḡ görmeye görmez şeddād ile gulāz

[Ḥarfü'l-ayın]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet buldı qadri irtifā'
Tāc-ı kerāmet giydürüb etdüñ gözünde iştinā'
- 2 Devlet-i uhrāya irdi buldı bāki izzeti
Görülmez ol dünyāda müşennā şelāş ile rubā'

[17a]

[Ḥarfü'l-gayın]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime virdüñ hidāyet 'āleme kılduñ çerāğ
Arnub i' rāz u ' illet ile içi taşu oldu şağ
- 2 'İndehü nāsuñ kelāmıdır keşavātü'l- hamiref
İrüb hıṭāb fāstemi' tutar kelāmuñ kulağ

[Ḥarfü'l-fe]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet içi taşu oldu şāf
Sözidür el-faqr fahri kuvvetdür qadr-i kefāf
- 2 Kıldı envā' edeb birle müeddeb haq anı
Genc-i rahmetden ider feyz kerāmet-i ittiḥāf

[Ḥarfü'l-ḳaf]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet ḳomadüñ buğz u nifāḳ

Virdüñ genc-i fazluñdan cezasını vifâķ

- 2 ‘Âbd-i maķbûl etdüñ anı ģazretüñde muķterem
Bi’z-zarurî tıtdılar maķbûl anı bi’l-ittifâķ

[Ĥarfü’l-kef]

Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilün

- 1 Her kime ķıldıñ hidâyet virdüñ aña nûr-ı pâķ
Ol nûrta ider ‘urüc tâ ez semeñ fevķü’s-semân

- 2 Olasın bir ķula hâdî etmez zarar zıll-ı muzil
Gösterdüñ aña râh-ı râsıt etdi hemandem es-selâķ

[Ĥarfü’l-lam]

Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilün

- 1 Her kime ķıldıñ hidâyet irdi fazluñdan nevâl
‘Aşķa ķârîñ etdüñ anı etdüñ muķâlin cümle ģâl

- 2 Mürşîd gelübdür ‘âleme aşl için ģallķa sebep
Arz-ı semâ ider baña etse beķâyta irtihâl

[Ĥarfü’l-mim]

Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilâtün Fâ’ ilün

- 1 Her kime ķıldıñ hidâyet virdüñ aña nûr-ı nâm
Anuñ irşâdıyla olur cümle nâķışlar tamam

- 2 Enbiyâ vârişleridir da’vet için geldiler
İķtidâ ideler aña ‘âleme virdüñ imâm

[Ḥarfü'l-nun]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet kılduñ anı ʿālişān
Şabır etdüñ hem beliyyāt ile kılduñ imtiḥān
- 2 Çün icdi ʿaşkıñ şerbetin giydi tecerrüd ḥil' atin
Buldı ḥayāt-ı ṭayyibi bâķī müebbed cāvidān

[Ḥarfü'l-vav]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet yakdı anı nār-ı hū
Şoñra berdār eyledüñ canına değdi dār-ı hū
- 2 Ƙomaduñ varlık nişānun yandırub ser-tā-Ƙadam
Canına kıldı tecellī çünki anuñ nūr-ı hū

[Ḥarfü'l-he]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime kılduñ hidāyet virdüñ aña toğrı rāh
Buldı sen şāhı görüb dīzāruñı bī-iştibāh
- 2 Ger nidā iderse yārab işde lebbeyk-i rabb
Ƙoldurur seb' i semāyı ger ciğerden ide āh

[Ḥarfü'l-lamelif]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Her kime virdüñ hidāyet kılduñ anı ibtilā
Aña ni' ame'l-ʿabd oğıduñ oldı evvāb-ı belā

- 2 Yidü gence her ta' âmuñ belâ bālin atar
Ŗu yerine āgular nūŖ ider aŖhāb-ı belā

[Hārfü'l-ye]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her kime virdüñ hidāyet oldı nālān hemçü nāy
Çünki 'aŖqa Ŗāçu Ŗacdı 'ilm-i 'aql-i fikr-i rāy

[17b]

- 2 'ArŖa çkara külāhın irse sulāna girāy
Ey **Süleymān** vārı bulduñ kendü vāruñ yoĝa Ŗay

-46-

[Hārfü'l-ye]

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Eyyühā'l-āh fāhzarı hā hazā zamānu'l-fitneti
Eyyühā'l-āh felem tezil hezā zamānü'l- uzleti
- 2 Sevgilü yārüñdi dünyā hoŖ geçürdüñ rüzgār
Terk idüb āhır seni içüñde aldı hāseti
- 3 Cedd ile cem' eyledüñ aub cebinüñden 'ara
aldı boynuñda vebāli vāriŖ etdi ismetü
- 4 Zira oĝlum hinde ızım bikre ardāŖ oıduñ
Bir iki gün tıtdı cānuñ bunlaruñ ile ülfeti
- 5 Bunlaruñ sevgüsü ile tıtdı uŖ 'ır-ı 'izām

- Bunları firqat demünden çekdi cânuñ şiddeti
- 6 Dostuñ degül bunlar senüñ düşmanlarıñdur sevdüğüm
Şoñ vedā^ç ider seni bir kaç gün ider şöhet
- 7 Dünyā senüñ mülküñ bunlar senüñ dostuñ degül
Yevm-i nedāmetde bular cânuñ içidürler kıti
- 8 ^ç Āriyyetdür ri^ç āyet bāki degüldür ākıbet
Mülküñ senüñ dost illeri dostuñ senüñ hāzreti
- 9 Şunlar ki dünyā dostudur ol dostluq iden postdur
Yoħsa içinde anuñ tolmış nifaq^ç illeti
- 10 Faqr u iflāsa^ç alāmetdür çün istinās-ı nās
Bunlarıñ ile kılmaya evveli vü ahiri devleti
- 11 Dīn-i islāmuñ yitirdüñ bunlarıñ içinde hāyi
Nice^ç ibādetden kıodı seni^ç avāmuñ^ç ādeti
- 12 Dīn-i yevmi dīkenleridür başma şaķın batmasun
Cānuña batar ucı çıkmaz çekersün zaħmeti
- 13 Resm-i^ç ādetdür bulāruñ mezhebi ancaķ hemān
Ma^ç būdudur māl-ı benūn aña kılurlar secdeti
- 14 Ahir zamanda dirler ol insāñuz kıbleñüz
Ol aħyārıñuz şerā hic kıalmaya dīn-i lezzeti

- 15 Dīn-i kırtları durur bular alurlar imān kızusın
Muħkem kıodı çobanlık it eyle bulardan vahşeti
- 16 Ger emr-i ma' ruf eylesün bir dāhı gelmez yanuña
Ger nehiy münkir eylesün artura gayz-ı gıłzeti
- 17 'Ahd-ı emānet kıalmadı şadıķ diyānet kıalmadı
Fitne zamanı irdi uş artdı fesād bid' atı
- 18 'Irķ-ı mefşil kıalmaya bid' at-ı sirāyet eyleye
Şol kelb gibi ola dımişdür ol ĥaķ raħmeti
- 19 Yüz şehid ecrin bula dımişdür ĥaķ ĥazreti faħr-i cihān
İden temessük sünnetim ' inde fesādı ümmeti
- [18a]
- 20 Ĥaķ kelāmunda buyurdı az gülüb çok ağlañuz
Çok gülüb az ağlamak kıomadı ĥavf-ı ĥaşyeti
- 21 Hem resūlallah buyurdı ben bildüğüm siz bilseñüz
Az gülüb çok ağlayub ideydi canlar dehşeti
- 22 Gel berü āħir zaman kıavmi kıulağ ur bu söze
Bu ' alāyimden ' aceb cānuñ kıutar mı ' ibreti
- 23 Hem resūlallah buyurdı farķıñuz benim didi
Benim için ağlaşuñ benim size ĥaķ raħmeti
- 24 ' Ālemün farķı vü zaħiri hem müşeffah şāfi' ol
Anuñ için ağlağıl ulu muşibetdür kıati

- 25 Ođluñ olsa ağlayub ec' al lenā farıan dedüñ
Yā resūlallah için hiç var mı canuñ rif' ati
- 26 ' Āleme olduñ sirāc hem beşir-i münir hem nezir
Çün tolandı ' ālemüñ vardıkca artdı zulmeti
- 27 Gecdi andan ba' de şeyhin dāmād-ı resūl
Gecdi şaḥābe-i tābi' in dāḥı teba' cem' iyyeti
- 28 Pes bularuñ soñuna lā-ḥayr-ı fehīm didiler
Varduğunca dīn za' if oldı resūlün şer' ati
- 29 Yād ider misin ' aceb dünyāda neler çekdi selef
Biñde biri var mı sende hic bularuñ ḥaşleti
- 30 Dīn metā' ını ḥarāmilerden alub kaçdılar
Tağ u vādilerde tutdılar maḳām-ı ḥalveti
- 31 Pes bular ḥādī's-sebildür gösterür şāh rāh
Her biri acdılar yetdikce vüs' -ı tākati
- 32 Mā nehiy Allahdan muḥācir hem mücāhidler durur
Çaldılar biñ cehdle ol āḥiret çün ühbeti
- 33 Ol zārūret günler için zad idendiler bular
Şamtu vucū' i vü ' uzlet ü zıkr seherle uffatı
- 34 Bunlaruñ eşerince gitdüñ yol iletdüñ tañrıya

Maṭlūba nācār iledür şādık delīlūñ da‘ veti

35 ‘ İlm-i hikmet iste hikmet dāletü’l-mü‘ min durur

Bunlaruñ ḳalbünde ḳodı tañrı ‘ ilm ü hikmeti

36 Emr-i dінде ḳıldı bunlar gāyetince ihtimām

Ḳıldılar perhiz-i ḫarāmdan ‘ add idüben şübheti

37 İşiği ṫaşında başuñ bulāruñ hizmet it

Şaḳla bularuñ ḫuzūrunda ḫayā vü ḫürmeti

38 Ol bularuñla celīsi bunlaruñ olmaz şaḳı

Pes bularuñ şoḫbetidür ma‘ nada ḫaḳ şoḫbeti

39 Ḫaḳ nazargāhı durur ḳalbi bularuñ bilmiş ol

Ḳalbüne gir bunlaruñ tā irişe ḫaḳ ‘ işmeti

40 Bunlaruñ ḫüsni ḳabuli ḫaḳ ḳabulidür hemān

Bunlaruñ reddi ḫazānuñ reddidür bil gāyeti

[18b]

41 Her kim irişdi bunlara ol ḫaḳḳa irdi lā-cerem

Bunlardan irdi yol ḫaḳḳa bunlarda durur ḫaḳ ḳudreti

42 Ūlū ziyāretgāh olur ḫaḳḳa bularuñ işiği

Ki ūlū ḫācetgāh olur āḫir ḳubūr u türbeti

43 Buldılar bunlar Teñriden ilhām-ı kerāmet ḳodı

Ḫaḳḳa bi’ş-şahş olub ma‘ nāyı taşarruf ḳuvveti

- 44   Korqar bulardan ins-i cin lertzân olub şâh-1 gedâ
      Bunlaruñ zâtında qonmuşdur vilâyet heybeti
- 45   Haq didi taht-1 qabamda qodum ben bunları
      Anı benden gayrı bilmez hem bulardur hâşşatı
- 46   Görmeyesin anları çünkim demirlüdür gözün
      Bilmeyesin bunları olmazsa haq şefqati
- 47   Algıl çü şâlih qullaruñ hayr-1 dua' ü himmetin
      Tâ naşibüñ olmaya innâ 'ileyk la'neti
- 48   Sev buları haq sevüben evliyâyı buyurur
      Bunlaruñ hubbı durur iki cihânuñ devleti
- 49   Ey Süleymân işiği hâkin şıcrasuñ başuña
      Giydüñ kerâmet hil'atin başuñda tâc vü 'izzeti
- 50   Yâ rabbi ente Rabbena qaşşır lenâ amâ lenâ
      Veffaka lena bi't-tâ'ati ve ehtemmü bi't-tevbeti

-47-

[Harfü'l-mim]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1   Çâre var mı yarama dermânda qaldım bilmezem
      Var mı merhem zaqmıma hicrânda qaldım bilmezem
- 2   Derdüme derman var mıdur yâ lütf-u ihsân var mıdur

- Yā ‘af vü gufrân var mıdur ‘ işyânda aldum bilmezem
- 3 Halka göründüm var mıdur ya zenbe ‘amdım var mıdur
Yâ şikara hamdım var mıdur küfrânda aldum bilmezem
- 4 Yâ fevze naşşım var mıdur yâ ‘aqla uşşım var mıdur
Sermâyem işşım var mıdur hüsrânda aldum bilmezem
- 5 Bâki hayâtım var mıdur elde berâtım var mıdur
Şoñra necâtım var mıdur ‘ummânda aldum bilmezem
- 6 Nür-ı sa‘âdet var mıdur yâ eyü haşlet var mıdur
Ya ‘af ü rahmet var mıdur hirmânda aldum bilmezem
- 7 Yâ nür-ı imân var mıdur yâ hayr-ı ihsân var mıdur
Ma‘nâyı insan var mıdur tuğyânda aldum bilmezem
- 8 Yâ bende tâ‘at var mıdur perhiz ü ‘iffet var mıdur
an duta şerbet var mıdur ‘atşânda aldum bilmezem
- 9 Taşşire pâyân var mıdur işlere nedmân var mıdur
Yâ seleb-i imân var mıdur ‘irfânda aldum bilmezem
- 10 Dosta vişâlim var mıdur yâ utlu fâlim var mıdur
Dînde kemâlim var mıdur noşanda aldum bilmezem
- [19a]
- 11 Yarar namazım var mıdur haa niyâzım var mıdur

- Yā melāzım var mıdur yābānda aldum bilmezem
- 12 Tevbe naşūhum var mıdur feth-i fütūhum var mıdur
Yā felek nūhum var mıdur tufānda aldum bilmezem
- 13 Yā havf ahiri var mıdur albimde zikri var mıdur
Şon demde beşeri var mıdur efgānda aldum bilmezem
- 14 Hadan ināyet var mıdur dilde şadāat var mıdur
Şoıra hidāyet var mıdur hizlānda aldum bilmezem
- 15 Şev ü tehayyür var mıdur albde tefekkür var mıdur
avlimde şıdım var mıdur yalanda aldum bilmezem
- 16 Bir ehl-i işyān var mıdur mişli **Süleymān** var mıdur
Bu seyre pāyān var mıdur seyrānda aldum bilmezem
- 17 Yā bir şefi im var mıdur fi-i şeni im var mıdur
Zāre semi im var mıdur hi anda aldum bilmezem

-48-

[Harfū'l-mim]

Fā ilātūn Fā ilātūn Fā ilātūn Fā ilūn

- 1 Tābi olub evliyāya ğer olasın ha rām
Erfa -ı merātib bulasın irib ilā ale'l-maām
- 2 Ğer murāduñ h murādında tamāmet mav ola
Tā ki hdan ola enva murādāt-ı itinām

- 3   ‘Āqılīsüñ ‘āmil olgıl hem bī-nidā el-ḥaşletin
Emr-i dünyāda tekāsül emr-i dīnde ihtimām
- 4   ‘Ālemisüñ ‘āmil ol hükm-i kelāmullahla
Zira Ẕurān hüccete lek o ‘aleykdür ey hümām
- 5   Ẕurān durur nūr-ı mübīn Ẕurān durur zıkr-i ḥakīm
Ẕurān durur ḥabl-i metīn eyle temessük-i i‘ tişām
- 6   Zirā Ẕurān nāzil oldı cümle insan şānına
Tefsīr ider Ẕurān seni Ẕurān durur mürşid-i tamam
- 7   Ḥaḫ kelāmunda buyurdı ‘urve-i vüşka ṭutuñ
Ḳavl-i şābit urve‘i vüşka durur kim lā-infişām
- 8   Tā muḫarrib Ẕullar ile ḥaşr olasın ‘ākıbet
Şerbet-i tesnīm içüb tā bulasın misk-i ḥitām
- 9   Dīn şırāṭı üzre nūr-ı istikāmet var ise
Ol şırāṭ üzre önünce sa‘y idiser nūr-ı tam
- 10   Fī sebilillah eğer ḥurc eyledünse mālını
Ol şırāṭda Ẕurula üstüne sündüs-ü ḥıyām
- 11   Sen li vechillah ana ‘aşşān-ı reyyān olasın
İçesin kevşer şarābın ṭola ṭayyibinden meşām

12 Mü' minin Bünyân gibidür ba' zı ba' zen şeddi der
Böyle buyurdu resûl-i nâţık-ı şirin kelâm

[19b]

13 'İyd-ı 'iyâdâtında hem cem' i cemâ' atında hem
Bile ol mü' minler ile olasın 'abd-i kirâm

14 Sayar emrinde bularuñ olsun ħalvet-nişîn
Emr-i dінде ol mu' âvin emr-i dünyâda ħırâm

15 Dîn metâ' ın şağlagıl yollar ħarâmîler durur
Dîn-i ħavâşdan koyıser lâbüd seni ħalt-ı 'avâm

16 Teñrinüñ ħâş kulları sülukunda ol uy bunlara
Darü's-selâmda ħaşr oluben irer rabbüñden selâm

17 Ehl-i cennetden meğer bir şınıf ola gâyet 'aziz
Gözlerinde musattar olmaya rabb-i lâ yenâm

18 Ey şâkir-i ħüsn-i zan billah idüb kesme ümid
Cümlemüz ol şınıfla ħaşr eyleye rüz-ı kıyâm

19 'Âmî vü 'aşî câhilüz 'işyânumuzdan gâfilüz
Yok zâdımuз bî-ħâşıluz 'afv eyleye rabbü'l-enâm

-49-

[Ĥarfü'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Gerçek erler haq yolunda baş ü candan gecdiler
Haqqa kâni' oldılar mülk-i cihândan gecdiler
- 2 Haqqa yolun şoruben t̄alib didi ayne'l-t̄arīk
Didiler ol h̄azrete heft āsmāndan gecdiler
- 3 Kesdiler miqraz-ı ' aşq ile te' alluq bendini
Māl u esbāb u zā u h̄ān u māndan gecdiler
- 4 Āşināyı h̄azret olub rāf' iü'l-kadr oldılar
Lāmekāna irüben kevn-i mekāndan gecdiler
- 5 Bildiler mādūn-ı haqdur quru sevdā vü heves
Didiler Allahu pes bāqī qalandan gecdiler
- 6 Bildiler keşret dikendür çıkardub yol aldılar
Vāşıl olub vāhīde sebü' semāndan gecdiler
- 7 Gördiler kim şeş cihetden görünen Allahu nūr
Keyfū u aynī terk idüben ayn ü andan gecdiler
- 8 Māsivā ' ırq-ı ' izāmın yandurub nūr oldılar
' Ateş-i şarf oluben dūd-ı duḡāndan gecdiler
- 9 Himmet burāqına binüb göklere etdiler ' urūc
Dünyā vü ' uḡbayı terk idüb qaşr-ı canāndan gecdiler

- 10 ʿ Ārif-i maʿ rûf birdür vâcid-i mevcûd hâk
ʿ Acz-i ʿ irfâna irüb şerh-i lisândan gecdiler
- 11 Mâ rameyte re meyyit âyatın taḥkîk idüb
Râmı hâkdur bildiler tir-i kemândan gecdiler
- 12 Oқıdılar fi'l-hâkîka lâ-yeşifahu'l-âşifûn
Nuḡ-ı lisâna küll olub vaşf-ı beyândan gecdiler
- 13 Cümle varlıklar bî-küllî ricʿ at etdi aşlına
Ḥavf-ı cehennem ҡalmadı şevk-i canândan gecdiler
- [20a]
- 14 Buldılar naḡḡâşını bunca nuḡuş-ı keşretüñ
Bî-nişâne irdiler naḡş u nişândan gecdiler
- 15 Şehr-i ʿ aşka girdiler canları yağma ҡıldılar
Bâzâr-ı ʿ aşka irdiler söz-i zebândan gecdiler
- 16 Toldurub gönli maḡâmun naḡş-ı ismullahla
Vir diler adı ol ada ad u şândan gecdiler
- 17 Deryâya irdi ҡatreler gitdi sefer-i zaḡmetleri
Dermâna irüb dertleri zâr-ı figândan gecdiler
- 18 Ey şâkir ҡul olub ҡâim olanlar ҡulluğa
Sultâna irüb ʿ âḡibet hem pâspândan gecdiler

[Ḥarfü'l-nun]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Rah-ı ḥaḳda müstaḳim olub olanlar rehnümuna
Fī-küll-i ḥālın zākirun hüm fī-şalāvatin ḥāşî' ün

2 Tāib olub varlığından 'ābir olub rabbine
Ḥaḳ kelāmunda didi et-tābiune'l-'ābidün

3 Rāki' olub bā-ḥuşu' sācid olub bā-ḥuşu'
Ḥaḳ kelāmunda didi er-rāki' une's-sācidün

4 Ḥāmid olub ḥamd idüb hem şā'im olub gayrıdan
Ḥaḳ kelāmunda didi el-ḥāmidune's-sāliḥ' ün

5 Emr-i ma'rūf olub nāhi' an il-münkir durur
Ḥaḳ kelāmunda buyurmuşdur meġer ila emrün

6 Yüzleri mirāt-ı ḥaḳdur sözleri āyāt-ı ḥaḳ
Ḥucceti burhān-ı ḥaḳdur tāt' at üzre muḥlişün

7 Pes bular imāna kāmil birle mü'minler durur
Buldılar fevz-i felāḥı fī-salavat-ı ḥāşî' ün

8 Gerçi āḥirdür bular sāyir-i ümemden kelamuña
Faḥr-i 'ālem anuñçün didi nehnü'l āḥirün

9 Cennet ü dizārelik sābıḳ-ı evvel durur
Faḥr-i 'ālem didi nehnü's-sābıḳün

- 10 Nevm-i gaflet ʿarız olmaz bunlar uyānık durur
Gerçi kim aḥvāl-i dünyādan bulardur nāʿimūn
- 11 Oldı bunlar varub sırr-ı ʿulūm-ı enbiyā
Bunlaruñ şānında nāzildür ve lāhüm yahzenūn
- 12 Gelberü ey ʿilm-i ʿaqla nı içinde züfnūn
Sözlerüñ in ḳulte ḳultu ḳıyl-ı ḳāle el-ekşerūn
- 13 İçi ḥulv-i şübhe vü şek ü teʿarūz-ı müşkilat
ʿĀciz olub yete gafletde bulardur tābiʿūn
- 14 Sözleri el-ḳavl ḳavlidür daḥı baḥş-i nazar
ʿİlm-i dīn cāhilleridür şüretādur ʿālemūn
- 15 Elhak ihtimālātı bularuñ hic yaḳine irmedi
Vadiyi ḥayret-i tereddüdde bulardur hālikūn

[20b]

- 16 ʿĀlem-i ʿaqla taşarruf ḳıldılar ancaḳ hemān
ʿĀlem-i ʿaşḳdan velīkin ḳaldılar ʿāmi amūn
- 17 Ey **Süleymān** ḥadd u ḳadrince beyān it sözüni
Tā ölüler meclisünde olmasın ser-nigūn
- 18 Himmet atına süvār ol yücedür aşluñ senüñ
Ḳıl nefşüñden ḥazer etmesün seni zebūn

[Ḥarfü'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Zât-ı ḥaqqâ vaşf ider çün âyetullah-ı nūr
Küntü kenzeñ menşe' indan kâinât etdi zuhūr
- 2 Ey âdem oğlı bî-ḥaber etdün mi aşluña sefer
Râhi'l-temin ol ḥazrete dergâh-ı ḥaqqdan oldı dūr
- 3 Her ki bunda dîn şırâtıñı geçe sehl ü yesîr
Ol şırâtı dađı anda idiser âsâna 'ubūr
- 4 Qayd-ı ni' metdür şükr-i küfrânla tırmaz kaçar
Dîn-i islâm ulu ni' metdür şaqqın olma küfür
- 5 Vezn çün mîzâna gel 'arz oldı çün yevme'l- ḥisâb
Merqadüñden ba' ş oluben tıra vur çalındı şūr
- 6 Etmediyse ger 'amel a' zâ li ecli mâ ḥulıq
İşbu kısmetden naşibüñ olıser veyl şübūr
- 7 Nef ü ḥayrı olmaya tenbih ü te' kidüñ saña
Zâhir-i bađıñıñ qablamışdı ser-te-ser gaflet-i gurūr
- 8 Ölmezden öñ ölüm gerek şorulmadan vir küll-i ḥesab
Mütü qable en temütü didi ol şadr-ı şudūr
- 9 Yâ vedüd ismün unıdub ḥânqâhda şūfıler
Gâfurellezi nebüñ cemâlün görüb ider yâ gafūr

- 10 İcüb başiret cęřmüni nürü ‘ala nür eyleye
Ger ‘ināyet cezbesin şalar ol ĥallāķ-ı nür
- 11 Aķdı raĥmet şuların dirildi gönlüñ metin
Ĥayy iden var san meyyiti ol anduran mā‘ zuhūr
- 12 řāfī gönüller řāhibi ol ‘āla ĥazret raĥibi
Ĥarfetü’l-‘ayn iĥre baķmaz ‘arz ola cennat-i ĥūr
- 13 Vāřıl gönüller her nefesde fī- şalavatin dā‘ imün
Gāfil gönüller ĥāřılı neferin ü ĥırmān-ı duĥūr
- 14 Buyurubdur şadr-ı ‘ālem faĥr-i ādem nür-ı ĥaķ
Anuñ iĥün lā řalavat řümme illā bil-ĥuzūr
- 15 Öñ nefesler ĥer gönül ĥāzırlıĥıyla gecdi
řon nefes ire beřaret artura beřiri ĥubūr
- 16 Mūsa řıfatlu ķul isen ĥazretde maķbul isen
İre ĥıĥāb festem‘u ķalbüñ ola miķāt-ı ĥūr
- 17 Āsāna ĥesābuñ var mıdur ‘ilmün irişdi mi āña
řāfi cevābuñ var mıdur ĥünkim gele yevme’n-nüřūr

[21a]

- 18 Ey **Süleymān** varlıĥuñ zenb-i ‘aźimdür tövbe ķıl
Bulmaduñ bir ķalb-i řāfi gecdi eyyām-ı řühūr

[Ḥarfü'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Açılıb bezmi ezelde ' aşkuñ meyi meyḥānesi
Olmuşumdur tā ebed men ol meyin mestānesi
- 2 Kime şundılar ol meyden mest ü bākī kıldılar
' Aqlun alub kıldılar ol leylinüñ dīvānesi
- 3 Ol meyün esrikleridür cümle ' ālem serteser
Sākileridür enbiyā irşād olur peymānesi
- 4 İrişdi ol meyden meğer deryāya hoş ıztırab
Eflāke devrū inķilāb ol cür' adendür şānesi
- 5 ' Aşkuñ cemāli keşf olub etdi tecellī canlara
Yanub bī-küllī oldılar ol şem' inüñ pervānesi
- 6 Bezm-i ' aşka tūş olan hoşyār u ayık kalmadı
Mest ü mecnūn oldılar heb ' āķil u ferzānesi
- 7 Ḥāneķāhda şūfīlere irdi ol meyden koḥu
Ol bādeye virildi seccād u kāşānesi
- 8 Şol ḥāne' -i virānenüñ mihmānı şāh-ı ' aşk ola
Saķfı anuñ merfū' olur ma' mūr olur virānesi
- 9 Yoğruşur ' aşk erleri çün ' arz ola meyden adın
Cāna vü bāşa kalmadı ol ' arzanuñ merdānesi

- 10 Ger ol meyũn sākileri her kime şundular kadeh
Her men_mezīd ider deli şānmañ anı usānesi
- 11 Tesnīm olur şerbetleri iĉerler anı ‘ aşk erleri
Anuñ hıtāmı misk olur degüldür aña kānesi
- 12 Aşla te‘ alluĉ bendini kōmaz ‘ acebdür kār-ı ‘ aşk
Mecnūn ider ‘ aĉılları degüldür uşlānesi
- 13 Kehf-i ‘ aşk iĉinde bunlar dūnyādan fāriĉ durur
Hem ruķūd oluben degüldür uyānesi
- 14 Hāĉķuñ nazargāhı durur şıĉmaya anda ģayr-ı hāĉ
Ki hāĉ şıĉar mü‘ minlerũñ göñlüne oldur hānesi
- 15 Yandurdılar ‘ aşk odını tıtdı şu‘ āmı ‘ ālemi
Canlar aña pervānedür dūşüb ol oda yānesi
- 16 Ey **Süleymān** de sa‘ ādet yārı aña yār ola
Biñ can kılur canlar fedā ger buluna cānānesi
- 17 Ulu ni‘ metdür ire bir kūla sulţandan nazār
Yine kendü fazlıdur ol ni‘ metũñ şükrānesi
- 18 ‘ Afv iderse kendü fazlıdur bir āvuc topraĉı
Yoĉsa var mıdur kuluñ ol hāzrete lāyık nesi

[21b]

[Ḥarfü'l-kef]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Sen nazargāh-ı ḥudāsın bilmedüñ

Ol ḥaqq ile āşināsın bilmedün

2 Sen ki mürşid gönderildüñ 'āleme

Rāh-ı ḥaqqā rehnümāsın bilmedüñ

3 Āḥirünsın gelmege bu 'āleme

Anda sâbıq-ı pişvāsın bilmedüñ

4 Tac-ı kerremnâ ḳodılar başuña

Cümle ḥalkdan müctebāsın bilmedüñ

5 Da' vet idüb ḳale Te' ālū didi ḥaḳ

Sen bu cum' anuñ şalāsın bilmedüñ

6 Baḥr-i ḥudutdur muḥiṭ bî-girān

İbtidā yoḳ intihāsın bilmedüñ

7 Ḥaḳ seni mirat idindi kendüye

Sendedür ḥaḳ ḥaḳnümāsın bilmedüñ

8 Müstaḳim olmaz namāzuñ ey delü

Çün imāmuñ iḳtidāsın bilmedüñ

- 9 Sen ölüler meşrebünden içmedün
Menba' şadık-ı şafāsın bilmedün
- 10 Lütf-u haq kullarına nāgāh irer
Ġāfil olduñ merhabāsın bilmedün
- 11 Laf urasın sen haqīkat tūrunı
Lik şer' üñ muqtezāsın bilmedün
- 12 Haq Te' āla küll-i ömre kāfidür
Sen bu āyet-i qale kefsin bilmedün
- 13 Lafz-ı Qurān oquduñ ancak ' aziz
Yoħsa ma' nanuñ hüdāsın bilmedün
- 14 Harf-i şavtına neyle qanā' at eyledün
Mağz-ı t̄ahā ve'd-duħāsın bilmedün
- 15 ' Ālemün irşādına kimdür delīl
Enbiyānuñ Muşafāsın bilmedün
- 16 Haqq için tevḥīd ü ihlāş oquduñ
Lik-i ihlāşuñ du' āsın bilmedün
- 17 Anuñ için etdi sermāyeñ ziyan
Sen bu bāzāruñ şerāsın bilmedün
- 18 Ey Süleymān gözleme mādūn-ı haq
Haqqı bildün māsivāsın bilmedün

[Harfî'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Gercek erler kul fi' linden hilâf olmaz kişi
Ehl-i 'aşkuñ mezhebinden ihtilâf olmaz kişi

2 İçün aru içde durur her ne olursa dilün
Adı şâfi olmağile kalbi şâf olmaz kişi

[22a]

3 Kande varursın 'aceb eşkâl-i halkı yüklenüb
Nedm ü tövbe ile huķuk 'abd-ı mu'âf olmaz kişi

4 Ehl-i dünyâ meclisünde kibr ü buğz u hışm-ı kin
Ehl-i diller meclisünde hic muşâf olmaz kişi

5 Eylük isterseñ eyülerle tur otur her nefes
Evliyâlar şöhetünde inşirâf olmaz kişi

6 Cehl ü zulmet kapladı nür-ı başîret kalmadı
Pes saña şems-i haķîkat inkişâf olmaz kişi

7 Bâṭınuñ aratmaduñ yolunma gönlüñ hücresin
Ṭâhir ol hubş ü necâsetle ṭavâf olmaz kişi

8 Âḫiret menzillerinüñ evvelidür kabri bil
Bundan ilet anda besat-ı yâ liḫâf olmaz kişi

- 9   Çuvvet yevmünden ziyâde aña dirler ki cem‘ māl
İhtiyâcdan mâ beğâ qadr-i kefâf olmaz kişi
- 10   Hâlaş olan erde da‘ vayı yoğ olur ma‘ nâ tolu
şadıq u şafâ olanda laf-ı güzâf olmaz kişi
- 11   Zâduñı gönder sen evvel menzilüñe gitmedin
Sen bugün kesb eyle yarın iqtirân olmaz kişi
- 12   Olmayıser ıztırarı tövbe ü imân qabul
Öñ gider inkârıñı řoñ itirâf olmaz kişi
- 13   Zenbüñi iqrâr idüb digül seherler yâ gafür
Yoğsa řoñ dem neccinâ mimmâ nehfâf olmaz kişi
- 14   şüfide olmaz şafâ ‘ âlem degül her bir faqih
Her mu‘ ațtar hoş qoğular misk-i nâf olmaz kişi
- 15   Her yâ vü sin vü şahâ degül işâret Aħmede
Her ģâ vü mim noğtateyn ģam vü qâf olmaz kişi
- 16   Ey **Süleymân** sırrıñı ketm it şağın etme ‘ ayân
Her şadef bu ma‘ nâ dürrine gılâf olmaz kişi

-55-

[Ĥarfü’l-bâ]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1   Çul fi‘ lünden bugün sen ihtiyâri vir ģesâb

Tā ki muḫṭarr etmeye ol ıztırārı ihtisāb

2 Tā bilesin rabbūni rabbūne giden yolları
Anuñ için nāzil oldı şānuña vaḫyi kitāb

3 Tıfl-ı rūḫuñ ab u cecdi evliyā vü enbiyā
‘İlm-i dīn mirāş alub bunlāra eyle intisāb

4 Müttaḫīn ol günde vafden ḫaşr oliser rabbüne
Mücrimīni sevḫ ideler tāalā darü’l-‘uḫāb

5 Ḳanḫı şımf ile ‘aceb ḫaşr olasın yarinuña gün
Ki ideler anda eyüler zümresini intiḫāb

6 Olmadı vāḫıf bu sıruñ tūruna hicbir eḫad
Ol bilür ancak hemān men ‘inde ‘ilme’l-kitāb

[22b]

7 Fi’l-ḫaḫıḫa mā rayte ız rameyte vaşfidur
Sā’ il ü mes’ül odur anuñ durur redd-i cevāb

8 ‘İlm-i gaybe ‘ālim oldur ḫükm-i gaybe ḫākim ol
Amenna yucību anuñ durur oldur mucīb hem mecāb

9 Ol ṭālib olan ḫāzrete dizār aña ni’me’l-‘ivaż
Ol buldı ḫüsn-i mürtefiḫ anuñ durur ba’ sü’l-şarab

10 Ol şārabuñ ki şerbeti memzüc ola ḫāliş degül
O buldı sü’i mürtefiḫ anuñ durur ba’ sü’ş-şarab

- 11 Bir can kim anuñ şerbeti meşrûb ola min ke‘ s-i aşk
Ki anda tesnîm içiser ola hıtâmı misk-i nâb
- 12 Hâliş idi cümle a‘ mâli li vecullah idi
Ola yâren ol meşûbatla vüfûr ile hesâb
- 13 ‘ Abd-i muhtar idi bunda anda da şâhib-i hıyâr
Olalar men hayş-ı şâe gireler min küll-i bâb
- 14 Hayra sâbıqlardı çünkim bula hayrât-ı hisân
Kıla melekler topu giydüre sündüs-i şiyâb
- 15 Kâleler havra vü azra bula andan iltizâz
İçeler kâfûr-ı keşret irişe haqdan hitâb
- 16 Cennetüñ mülki sizindür fâdhılu mâ hâlidin
Ni‘ m-i icrâ’l-‘ âmelin oldı size hüsnu’s-şevâb
- 17 İlla nidem ‘ aşk erine bunlar olmaz kayd-ı dam
Bil harâmdur bunlara sekiz canan olmaz hicâb
- 18 Bu hicâblar gitmeye olmaz haqîkat-ı inkişâf
Gün yüzi olur gitse semâsundan seşâb
- 19 Sözi ile kâni‘ olmazlar yüzün görmek diler
Bunlara görmek yeter dizârnı bî-ihticâb
- 20 İrdi ol yüzden tecellî pâre pâre oldı tığ
Ol yüzüñ şevkiyledür deryâda çuş-ı ıztırâb

- 21 Ol yüzüñ ‘ aksi durur Mūsāya tūrū ḳalbe nūr
Ol yüzüñ şevḳiyle men ḥālī ila ḥāl-i inḳılāb
- 22 Ol yüzüñ ‘ aksi durur şemse zīyā vü āya nūr
Ol yüzüñ nūrıyla gördi cümle yolun şeḥ-i şāb
- 23 Ol yüzüñ ‘ aksi durur cāna şafā cennetde ḥūr
Ol yüzüñ nūr ile görür can gözi bī-irtiyāb
- 24 Ol nūrūla mesrūr olur ol yaḳılan ‘ aşık gönül
Ol ma‘ mūr olur yıḳılıb olan ḥarāb
- 25 Ey **Süleymān** sende bir ḥevr-i za‘ ifūñ ḳadri yoḳ
Geldi ḳuvvet çünki bulduñ ol yüzüñ tāb ile nāb

-56-

[Ḥarfū’l-re]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Rāḥat isteseñ eger raḥat saña ‘ uzlet yeter
Ṭaḡ başında nidesin gönülün içi ḥalvet yeter

[23a]

- 2 Sāyeleri gördüñ ulu yoḳdur meger senden ulu
‘ Aḳluñı devşür ey delü ölüm saña ‘ ibret yeter
- 3 Derdüñ devālar bulmaḡa rencüñ şifālar bulmaḡa
Her dem celisüñ olmaḡa ol beradlu ḥazret yeter

- 4 Bu yol erine vāşıl ol eksilme dīnde kāmīl ol
Tek ol apuda sā il ol bu ululu  izzet yeter
- 5 Zamua ur merhemi nefsu iun tut mātemi
Dūnyā iun ekme gamı dīn-i devlete devlet yeter
- 6 Őev-i canan avf-ı amū ılmıŐ senū baŐua oyu
Irlara ılma apu ol apuda idmet yeter
- 7 Can-ı azrete mūŐtā ola cennet saa mūŐtā ola
Her kim bu sōze  ā ola cennet aa ramet yeter
- 8  ĀŐı olursa cennete lāyık olasin ni mete
Yakmaa nār-ı firate bu ayfla asret yeter
- 9 Őālib olanlar cennete yaıldı nār-ı Őehvete
Aldandı urı lezzete lezzet aa zillet yeter
- 10 urī nedür aldanasin cennet nedür eglenesin
Őāmū nedür yıgranasın bunlar saa minet yeter
- 11 Şol nāfiri cennet degül ol  āŐı azret degül
Nār-ı amū ācet degül yandıрмаa firat yeter
- 12 āan ola yevmü l mezīd bunlar göre nūr-ı mezīd
Anda bulalar mā yürīd dīnī ile bu rüyet yeter
- 9 Bunlar Şu hasret ākiser cānını firat yaısar
KōŐklerine redd olıser pes size bu urbet yeter

- 10 Ola ḥazānuñ kulları katında ol maḳbulleri
Dergāha varub yolları bize ulu ḥazret yeter
- 11 Ol vechi bāḳi göreler gözlerini ayırmayalar
Görmesin duymayalar denmeye bu sâ' at yeter
- 12 Cennet ile kaçalar şol cîfeden kaçır gibi
Kaşırına redd olmayalar bunlara bu ' izzet yeter
- 13 Çünkü bular dünyâda da bir sâ' at ayru olmadı
Gayrılara kaçılmadı pes erde bu gayret yeter
- 14 Er olana gayret gerek yok gayrete ' avret gerek
Zâhidlere cennet gerek ' âşıklara şöḥbet yeter
- 15 Bunlar şol ehl-i Allah idi işi rıza' -1 Allah idi
Ḥayr-1 ' ibādāllah idi ol ḥaḳ ile vuşlat yeter
- 16 Ulu dāḥirden geçüb varlıklarun yoḡa saçub
Himmet ḳanadını açub ' arş üstüne rıf' at yeter
- 17 Fānide nidüb bilesin dostlu güllerini bilesin
Bāḳide ḳurdı çeşmesin bāḳide gay-1 ' izzet yeter
- 18 Fānī anı rām eylemez can murgı ārām eylemez
Fānī anı dām eylemez ol ' ulvīdür himmet yeter

[23b]

- 19 Derbend ü vādīler koyub varlık libāsı soyulub
Aşl-ı vaṭan ḥükmün giyüb ḥükm-i sefer raḥmet yeter
- 20 Ey aldayan māl ü benūn dünyā seni kıldı zebūn
Bāşuñ eşfā ser-nigün mālūñ saña la‘net yeter
- 21 Qalbūñ qarartmağa senūñ cānuñ acıtmağa senūñ
Ḥalk iḥtilāṭundan senūñ ṭarı olan gaflet yeter
- 22 Ol ḥaḳ zuhūrundan seni devr ide nūrundan seni
Vaḥdet ḥuzurundan seni ayırmağa keşret yeter
- 23 ‘Aybuñ temāşā kıлмаğa maḥşerde düşvār kıлмаğa
Ṭāmātı yağma kıлмаğa ol kezble gıybet yeter
- 24 Hırş bāline cāmekes içüñ ṭolu naḳş-ı heves
Bunlardan ümmidüñi kes ḥaḳ sevgisi himmet yeter
- 25 Sözden **Süleymān** fāriğ ol sözden açılır söze yol
Yoldan ḳodı ḳāl ile ḳul sözüñ saña zaḥmet yeter
- 26 Ger gel bu ‘aşḳuñ ṭuruna içüñde sırruñ seyrine
Ṭālgıl tefekkür baḥrine dīn-i gayrete gayret yeter

-57-

[Ḥarfū’l-re]

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

1 Gel ey ‘ilm ehli ḥāl maḥaldur

Ṭayāguñ yoḡ ayāguñ der-i vaḡaldur

2 Seni ol ʿilm-i nāfiʿ den ḡoyanlar
Taʿşşubdur teraffuḡdur emsaldur

3 Sözüñ ʿandı durur innā nuḡūl
Maʿal aḡrān ḡuşumet cedeldür

4 Fenāya ḡarc idesin ʿilmüñi sen
Beḡāya iletcek ḡaliş ʿameldür

5 Umarsın vāriş ʿilm-i nebisün
Ḳonuk umdıḡını yimez meşeldür

6 Eger ḡalk ḡılmasa saña ṭapular
Hemān dem olur saña yevm-i eceldür

7 Çü ḡalk ikrāmuna ʿilmüñ şatarsın
ʿAzizüm dīnüne yāvuluḡ ḡelaldur

8 Ölüler ḡidmeti ü manşıb u cāh
Hemişe ʿilmüne ʿālā bedeldür

9 Tebaḡturla kibrdür naḡvetü naz
Bular ʿilmüñden olan mā ḡaşaldur

10 Kime dirsün ḡaḡıḡat sözi ola
Dimezsın işbu taḡsim-i ezeldür

11 Libās altunda ‘ālem-i ‘ālişandur
Palās altunda derviş-i müptezeldür

12 Libāsa vireler köhne palāsı
Palāsa ḥod ‘ivaż tâcu ḥulaldur

[24a]

13 Nazar içe durur t̄aşa degıldür
T̄ısuñ içi başal içüñ ‘aseldür

14 T̄ısuña nāzır olan ḥalk fāni
İçüñüñ nāzırı ‘azze vü celdür

15 T̄ısuñ ḥod pāk olur bir raṭl şudan
İçüñ tuhrına deryālar beledür

16 T̄ısuñı kapladı naqş-ı müzahref
Nideyin kim içüñ ḥuḅş-ı zebeldür

17 Göremezsın ḥaḳīḳat yüzini sen
Enāniyyet gözün̄de bir sebeldür

18 T̄ısuñ dāne durur ḥalk olmağa
İçüñ dām-ı belā mekr ü hiyeldür

19 T̄ısuñ dünyā durur içüñ çü ‘uḳba
İçüñ deryā durur t̄aşañ beledür

20 İçüñ manzar durur rabb-i ‘ulaya
T̄ısuñ bir fāni topraḳdur seheldür

- 21 Țopuñdadur zeval Һadd-i imkân
İçüñde rabb-i bâķi lem yezeldür
- 22 Țaşuñda baş gözi durur remedlü
İçüñde can gözi mukteҺeldür
- 23 Țaşuñ na‘ lin durur fāҺle‘ dinildi
İçüñ lemmā tecellī lilcebeldür
- 24 İçüñ dar-ı beķadur Һayy-i bâķi
Țaşuñ dar-ı fenādur mürteҺeldür
- 25 İçüñ nūr-u selām ile selāmet
Țaşuñ emrāz vü aĝlāz-ı ‘ ileldür
- 26 **Süleymān** şadıķu’l-ķalb ol sözüñ ķo
Senüñ fi‘ lin çü ķavlüñden edeldür
- 27 Sözüñ añlayana şehd ü şekerdür
Sözüñ bilmeyene turşī ü Һalaldur
- 28 Sözüñ vādiyi gaflet ehli bilmez
Sözüñ ‘ālā durur a‘ lel-ķulaldur

-58-

[Ĥarfü’l-re]

Mefā‘ İlün Mefā‘ İlün Fe‘ ülün

1 Bu dünyānuñ işi āh ü nedmdür
Öñi hayret şonu hasret-i nedmdür

2 Şebātı yok beķāsı yok ‘ arzđur
Öñi gibi şonu dāhı ‘ ademdür

3 Saña şerbet deyü virdügi cāmı
İçüb bilmedüñ anı zahir ü semdür

4 Devāsız derd durur rencdür şifāsız
Çü yoķdur şıhhati tolu saķamdur

[24b]

5 Yiler t̄alibler ardınca dünī gün
T̄aparlar aña ma‘ b̄udı şanemdür

6 Kaçar yıl gibi kovarsın tutulmaz
Heman saña kalan renc-i elemdür

7 Çü kendi bī-vefādur dostları hem
Yaramaz halūdur cevr-i sitemdür

8 Niçün dostum didüñ ol bī-vefāya
Hezārān-ı töhmet ile müttehimdür

9 Görinür Nil ü Ceyhūn şüretinde
Velī baĝruñ yaķıcı bir acı yem durur

10 Çü dostına cefālar kılıcıdur

Münâfıkdur yalancı bî-germdür

11 Yidi deryâ anı pāk eyleyemez
Kime bulaşsa bir nâ-pāk nemdür

12 Eyüler görmedi aramadı eyelük
Dağılarda dağı kemlerde kemdür

13 Tıışı zinetlüdür içi mücevvef
Şalâhı yok fesâd ile etemdür

14 Sevenler kulları ol pâdişâhdur
Öñi ardı tolu hayl ü hademdür

15 Görenler kapulur hüsnine ol dem
Girenler garq olur baħr-i zılmudur

16 Anuñ ehli dağı yāvuz hülûdur
Açılmaz kalbi tolu guşsa gamdur

17 Senüñ ehlüñ ‘iyâluñ dünyâdandur
Kimi ‘ammüñ kimisi hâl ü ‘amdür

18 Tayanmagıl bulara yıqılursın
Bular ağılı bâldur şanma emdür

19 Gözi tenğ ü ayağı lenğ bularuñ
Tariq-i haqda a‘mâ vü aşımdur

20 Buları esridüb dūn etdi dūnı
Bulara baqmayun ʿālā himemdür

21 Oturma şuffasına yoq şafası
Oturmañ şadrına şadrı zulmdur

22 Şenāsınuñ edāsı ʿayb ü zemdür
Kitābınuñ ħurūfı lā u lemdür

23 Şafāyı şāfīdür şüretde şūfī
Velī tahtında envāʿ -ı niamdur

24 Bu naqşa gurre olmaz var mıdur hic
Eger cāhil mevālī ʿızamdur

25 Tuzāğına tıtlıdı cümle ʿālem
Eger Rum eger Türk ʿAcemdür

[25a]

26 Şu kıllar döndürür buña kıfayı
Hidāyet niʿmet ile muğtenimdür

27 Yüzine baqmadı yüzün çevirdi
Saʿadatlü kıul oldur kıutlu demdür

28 Bilüñ dünyādur aşıll küll-i fitne
Bu fitnedden niçenüñ bili ħamdur

29 **Süleymān** dünyādur her şerre mevā

Meger kırtara ol ŧāhib-i keremdür

- 30 Hıağ ehline ħaramdur dñnyā vñ ŧuđbā
Bular Allah şatında muğteremdür

-59-

[Ĥarfñ'l-dal]

Fā' ilātñn/ Fā' ilātñn/ Fā' ilātñn/ Fā' ilñn

- 1 Emr-i kñnden eylemiŧdñr bunca ŧālemler bedīd
Zāt-ı Allah eğaddur vaŧf-ı zevāl ŧarŧñ'l-mecīd
- 2 Ĥayy-ı mürīd řādirdñr ol her bir umñra ŧālim ol
Fā' il-i muđtār odur fi' līdñr anuñ mā yürīd
- 3 Gel bu ŧıfatlardan arın tā ħađ ŧıfātun göresin
Gör ne ŧıfātudur ol ŧıfāt hic añna irmez bir mürīd
- 4 Bil ŧızz ü istiğnā anuñdur ŧārız olmaz iğtiyac
ŧAyb ü nefāyiŧden bir bedr ü eğad ferd-i ferīd
- 5 Hem ŧilm-i zātisi iđāta kılmadı ma' lumātını
Tedbir-i eŧyā kıлмаđa hic çekmedi müddet-i medīd
- 6 ŧemme vechullah oğudı tā ŧıfātun göstere
Eyne mā kñntüm anuñdur oldı her ŧeye ŧehīd

- 7 Ezmāna taqdir eyledi bunca sinīniyle şuhūd
Laḥza laḥza geçirür eyyām u sâ'ât-ı cedīd
- 8 Bir laḥzada ibdâ' ider biñ biñ 'avālim getirür
Bir laḥzada i' dam ider laḥzada olur saīd
- 9 İ' dāmla hic mülkine gelmez zarar noḡşān u 'ayb
Hem kemāli ḡudreti icādla olmaz mezīd
- 10 Her şeyde ḡodı varlıḡun her müsebbihdür añā
Ḳullarına aḡreb oldu dāḡı min ḡabli'l- verīd
- 11 Yaradub seb' ḡabāḡı eyledi arz-ı besāḡ
Ḥāḡları evtād idüb tā şaḡlaya men entemīd
- 12 Şer saña nisbet durur şer añā nisbet cümle ḡayr
Maḡmuddur ef' ālinde ol olmadı ḡalām-ı 'abīd
- 13 Pes kemāl 'aḡf-ı raḡmetden yırtdı dūzaḡı
İbtilā niḡün buları ıtladı va' d ı va' īd
- 14 Biri şeḡāvet gözledi oldu müyesser ol 'amel
Biri sa' ādet gözledi oldu müyesser hem sa' īd
- 15 Ḥükmi-i taqdir-i ezeldür ḡükmi anuñ lem yezel
Pes meşiyet kimini pak eyledi kimini pelīd
- [25b]
- 16 Biri lüḡfun gözledi adun anuñ Ādem ḡodı
Biri ḡahrun gözledi merdūd-ı şeytan mürīd

- 17 Birisi Hārūn şıfatlu biri Qārūna qarīn
Birisi Mūsā şıfatlu bir cabbar-ı ‘anīd
- 18 Birisin maqbūl idüb dostum ḥalīlüm didiler
Birisini redd idüb nemrūd nāmerd-i merīd
- 19 Birinūn ‘afv etdi sihrün bunca yıllık küfri hem
Birisi meslūb olub ol oldı bel‘ām qarīd
- 20 Bir kelbi maqbūl eyledi aşḥāb-ı kehfūn şāhibi
Dostlarına kıldı qarīn kodı zirā‘ın bālū şāid
- 21 Gelberü meydān-ı ‘irfānda be-kevn ol bā-yezīd
Sen muḥibbe’l-yāsın ol şaḥın olma yezīd
- 22 Bunda a‘mā olan anda dāḥı a‘mā oliser
Ger görürseñ bunda anı göresin yevme’l-mezīd
- 23 Hoş geçür sâ‘ātūñi tazıyī-i evḳāt eyleme
A‘mālūñe eṭvāruña vardur raḳīb hem ‘atīd
- 24 Nāreside olmasun bī-ḥāşıl olur ḥırmanuñ
Ki şaḥın ‘ömrūñ öñüni bir gün oliser ḥaşīd
- 25 Degme yola yeltenüb gitmege kemrāh olasın
Ṭoğrı yola rehnümā bul göstere rāh-ı sedīd
- 26 Teñrinūñ ism-i kerīmī seni mağrūr etmesün

- Bunı dāhı dir kelāmunda ‘ azāb-ı hāḡḡ-ı ŧedīd
- 27 Hāḡ seni sevdi yūritdi sende sev anı hemān
Ol sevgü cāmın nūŧ ḡıl acmayasın mā-i ŧadīd
- 28 Her ki sevgüye dūŧdi sā‘ atidür ḡadr-i ‘ıyd
Her ki can virdi bu sevgüye odur lillah-i ŧehīd
- 29 O sevgüdür gōñūlleri olan ḡalim hem reŧīd
Ol sevgüdür can mülkine olan ĩmād hem ‘ amīd
- 30 Ey **Sūleymān** hāḡ durur ḡullarına ni‘ mel vekīl
Vācid ü mācid odur ḡayy-ı ḡamīd hem mecīd
- 31 Hāŧ erenler himmetine umarız andan hemin
Etmeye tā ḡulların dergāh-ı rāhından ba‘ ĩd

-60-

[Hārfü’l-te]

Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün

- 1 Cānuñı ḡurtarmaḡa kesb it ŧıfāt-ı mūnciyāt
Kim resūlāllah buyurmuŧdur ŧelase muhkemāt
- 2 Birisi ŧeyḡ-i muḡā‘ biri hevāyı mütteba‘
Biri ḡiŧi nefsiñe ‘ aceb eylemeñ ey ‘ āli zāt
- 3 Bu ŧıfātlardan arın tā göresin hāḡ ŧıfātın

Görine zātuñda hem aḥlaḳ-ı şālihden simāt

4 Zairan ve batnan anı taḳlīb idiser esse riyāḥ
Ḳalb-i mü' min rişe' i hilḳat gibidür fi'l-felāt

[26a]

5 Ḥaḳ Te' alā ḳalbleri taḳlīb ider keyfe yeşā'
Böyle buyurmuş durur ol faḥr-i zıkr-i kāināt

6 Ya müsebbit ente sebbitdi du' a ḳıl dāimā
Dīn ü ḫā'āt üzre tā ḳalbün bula muḫkem şebāt

7 Gāfirezizenbik cemālünden tecellī irdi çün
Maḡfiredet nūrun görüben secde ḳıldılar 'uşāt

8 Her nice vaḥdet semāsından tecellī berḳ ura
Def' olur zulumāt 'ālem def' olur heb müşkülāt

9 Allah nūruñ pertevi irdikce ḳalb-i ḳālibe
Her nefesde lāyih olur cāna nūr-ı beyyināt

10 Ol nūr irdikce ider a' zā ḫudū' -ı inḳiyād
İder ḫaḡılmış ḳalbleri kendü civārına kifāt

11 Yā vedūd ismün çağırur ḫānaḳāhda şūfīler
Ol nūrla buldı meger virdinde şūfī vāridāt

12 Hızra ledün 'ilm ile viren ḫayat-ı sermedi
Can cennetüne aḳdar ol nūrla nehrü'l-ḫayādāt

- 13 Cism-i canda halk idibdür āb-1 şirīn āb-1 şūr
Ol ācdan baħr-i ucāc ol dādiden ‘azb-i firāt
- 14 Canlara envā‘-1 feyzin feyz ider feyyāz-1 nūr
İrer hüdāyā her nefis irer selām-1 tayyibāt
- 15 Canlara yağsa āb-1 ‘aşk olmuş gönülleridir görür
Nola ‘arz-1 meyteyī ihyā iderse ma‘şiyāt
- 16 Nefh-i ‘aşk ile dirildür ol çevirmiş canları
Nefh-i şūr ile nevre kuvvet bula ‘azīmi rufāt
- 17 ‘Aşk nūrī zāhir ola ‘aqla irer maħv-1 husūf
Zāhir oldı haq yüzi māt oldılar lāt ü menāt
- 18 Her neye kılsañ te‘alluq ol saña lāt-1 menāt
‘Amīye kılan temelluq haşr ola ‘āmī ‘amidāt
- 19 Haq Te‘ālā aħsen-i taqvimde halk etdi seni
Bunu qurānda beyān ider cevāb-1 muħsemāt
- 20 A‘del ü aqvam yaratdı mażhar etdi zātına
Tā ki senden göstere bunca kemālāt şafayāt
- 21 Bu merātibden şaķıngıl redd olunma esefle
Zāy‘i etme vaķtūñi küll-i ‘aşıyyin vağadāt
- 22 Mā-fātyī iseñ kazā ol vaķt durur vaķt-i edā
İbn-i vaķt ol zāyi‘ olma zīra kim fāta fāt

23 Baŕuňa bir gŭn gele eyyām-ı fıřŕatlar gee
Sen dime heyhāt aňa zıra arıbdŭr kŭll-i āt

24 Ey **Sŭleymān** bu uru da‘ vāyı bī-ma‘ nā nedŭr
Ŗadı da‘ vāya senŭñ ger hucetŭñ var ise hāt

[26b]

25 Tā erenler meclisŭnde olmayasın Ŗermsār
Ŗādıu’l-avl olandur lāf-ı gŭzāf turr[a]-i hāt

26 Dīn-i mŭncīden omasın seni seb‘ ŭ mevbiāt
Mŭlk-i bākīden omasın bu umŭr-ı muhaddiřāt

27 Hā viřālŭnden omasun bu benŭn ile benāt
Hem kemālŭnden omasun cānuñı bu nā-ıřāt

28 Sen bu dŭnyā laz‘ı ŭzre oynamagıl řāın āt
Ru gŭsterŭr atın sŭrer tā ide seni řahmāt

29 Teñri ahlak ile halk it kesb idŭb řāfī řıfāt
Bī-cihetden omasun sānī hudŭd ile cihāt

-61-

[Hārfŭ’l-dal]

Fā‘ ilātŭn Fā‘ ilātŭn Fā‘ ilātŭn Fā‘ ilŭn

1 Hā apusın iħtiyār it etme gayra istinād
Gayrı mesned muħkem olmaz eyle hāa i‘timād

- 2 Sen dilüñden gec bi-küllî fâ' il oldur mâ yeşâ
Çün murâdun terk ide ol bula envâ' ı murâd
- 3 Sâni mürîd ider şağın fâsid irâdetler seni
' Âlemden murâd âdemdür âdemden Allahdur murâd
- 4 Sen mürîd ol nâ-murâd ol kim ulu sermâyedür
Çul olana lâyıq oldur ide teslîm-i inkıyâd
- 5 Sen ene didüñ ene şeytân adıdur bilmiş ol
Ma' nâ tâtun tuymaduñ taḥşîl-i ḥâşıl kuru âd
- 6 A' zâyı şarf it ḥizmete gel sen li ecli mâ ḥulık
A' zâ raiyyetdür saña göster himâyet ' adl ü dâd
- 7 Berrü fâcir-i lezzet alsun telḥ-i şûr olma şağın
Şehd ü şekkerden ellezdür ' ilm-i dînden virdi tād
- 8 İste rabbüñden hidâyet göstere toğrı yolu
Saña mürşid göndere oldur viren her kavme hâd
- 9 Çün meşiyet aña maḥşuş oldurur hâdî vü mudil
Andan olmasa hidâyet kim vara rah-ı reşâd
- 10 Ḥidmet içün gönderildüñ ḥidmet eyle rabbüñe
Diler ise nûrı ilete dilese bi' se'l-mihâd
- 11 Teñriye Teñriligçün eyle ḥidmet yâ eḫi
Şevḫ-i cennet ḥavf-ı duzaḫ olmasun şağın murâd

- 12   Kul olana lâ dem oldur ide emre imtişâl
      Hâlîş ol tâ olmasun gayrı ‘ ibādātuñda yâd
- 13   Yâ ‘ ibādî didi seni kulluğa kıldı kabul
      Sen kabul etmez misin dimege yâ rabbe’l-‘ ibād
- 14   Kullarına şefkat it haq rahmeti ola naşib
      Hayr şan mü‘ minlere yâ hayr ola mebde‘ me‘ âd
- 15   Bir kulâvuz iste haqdan haqqı bâtıldan seçer
      Ehl-i haqqa olma münkir haq söze kıлма ‘ inād
- [27a]
- 16   ‘ Attârlara ol hem-nişîn tâ ire andan ‘ ıtr-ı bûy
      Kaşşârlara olgıl yaqîn tâ tutma qalbün sevâd
- 17   Canlar ihyâ idici muhibbî bulub hayy ol dağı
      Sen ölülerle oturma olmagıl cāmîd-i cemâd
- 18   Mezra‘ virildi dünyâ tâ harâşet idesin
      Bu harâşet hâşılını göresin yevme’l-haşâd
- 19   Vay aña kim redd olunub hışm-ı haqdan ire bād
      Tağlar gibi hâşılları toz eyleyüb ide remâd
- 20   Hayr-ı niyyetler ‘ amel yirine geçe deftere
      Niçelerün hâşılı umduğına ola ziyâd
- 21   Kul göricek ide kim bunca ‘ amel işlemedüm

Ḥaḳ duya kim niyyetüñdür ḥayr-1 niyyet ḥayr-1 zād

- 22 Ger dilerseñ ‘ābidüñ ṭā‘ātini ide hebā
Ger dilerse ‘āşyanuñ ‘işyanın ide ke‘r-remmād
- 23 Diler ise bunca yıllıḳ küfre ĩmānı bedel
Diler ise küfürle ḥaşr eyleye yevme‘l-şenād
- 24 Diler ise kelb-i merdūdī ider ḥüsn-i ḳabul
Diler ise kelb gibi sürer ḳapudan hemçü ‘ād
- 25 Ḥükm anuñdur ḳul anuñdur cümlede cünbüş anuñ
Dilemezse ide gamnāk diler ise ide şād
- 26 Ey **Süleymān** ḳadre raḥmet ‘ālemi garḳ eyleye
‘İşyanuña var ḥadd-i ‘add yok raḥmete hergiz nefād

-62-

[Ḥarfü‘l-ḳaf]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Ah u ḥasretler nidāsından ṭola seb‘ü ṭabāḳ
‘Acz u ‘aybum şerḥ olursa naḳş ola tāḳ-1 evrāḳ
- 2 Eyyām-1 sâ‘âte nihāyet buluna bir vaḳt ola
Bu benüm derdüm döğünmez tāalī yevme‘t-telāḳ
- 3 Evḳāt-1 fırsatlar geçüb ‘ömrümi isrāf eyledüm
Yandurursa müstaḥakım beni nār-1 iftirāḳ

- 4 İki nāruñ ortasında yaqılursam men ‘aceb
Nār-ı firqat dünyāda uhrāda nār-ı ihtirāk
- 5 Aḥiretde çiftim ola qorqaram dünyāyı dūn
Bu ‘acüz fāniye men bunda virmedim ṭalāk
- 6 Haşlar ḥāliş ‘ameller iletecek ol ḥazrete
Ben ‘acizūñ a‘ māline maḥlūṭ ola buğz-ı nifāk
- 7 Ben nidem a‘ māle ḥayru’l-cezā olmaz ise
Yevme’l-cezāda her kişi bula cezāsını vifāk
- 8 Sen fā‘il-i muḥtārsın ben ‘āciz ü bī-iḥtiyār
Dileseñ berd-i selāma dileseñ odlāra yāq
- 9 Mūnkesir ḳalblerde olurun didūñ yā rabbenā
Ben şıfatlu bī-kesem üftādım ḥāluma bāk
- [27b]
- 10 İşūñ şoñını bilmedüm deryāyı ḥayret garḳ idüb
Gāyetine irmedüm bu yolda ḳodum baş ayāq
- 11 Ḳahruñ irişe ḳullara yoq kimsede nuṭḳa mecāl
Dileseñ ḥaşr it Mekkebān dileseñ ḳodum burāk
- 12 Her birisi yol yırağın görüb ide irtiḥāl
Yoq rāḥilam zādem benim çün riḥlete idem yirāk

- 13 Dime yārab şol nefesde her kişi bula naşīb
Dünyāda alduñ naşībūñ āhiretde yoğ hallāk
- 14 Raḥmetūñ ḥūnīnı vir oldurmadın cānumı cū^ç
Āb-1 vaşluñla sevindür yağdı uş nār-1 firāk
- 15 Revḥü reyḥan ile cānumı sevindür şoñ nefes
Bişr ile ḥatm eylegil mültef ola çün sākı sāk
- 16 Vālidinden eşfağ olduñ ente ḥayru'l-rāḥimin
Raḥmete vardur ^çalākam gerçi oldum sāna ^çāk
- 17 Çünki sen mevli'l-mevālisin saña kul it beni
Nefs-i şūmuñ rikḫatünden iylegil yārab ^çıtāk
- 18 Can tūḫīsine kıl kafes dünyāyı āram etmesün
Kılma bu gurbet menzilin cānumıza miskin ṭarāk
- 19 Can elestūñ ^çāleminde geldi çün bu gurbete
Yevm-i mişāğı untdı añmadı ^çahd ü şāk
- 20 Şol kafes kuşu gibi uçar ilahi aşluna
Canlarımız idicek dār-1 beḳāya iltihāk
- 21 Cānımız acıtmasun yārab ^çalāyık gönülleri
Nāz^ç atı gönderüb nez^ç ideler bī-irtifāk

- 22 Urmasun yolım ilāhi bu ‘avāyık leşgeri
Āhiret menzillerine can idicek insiyāk
- 23 Bu merhaleden göçücek can kārban fevc fevc
Necatlu can menzile öndin vara ala sebāk
- 24 Çün saña lāyık olan ‘afv-ı keremdür ‘afv kııl
Yine geldüm hıdmetüñe ‘aşım etdüm ibāk
- 25 Bir aduñ fettāhdur fetḥ it bize ebvābuñı
Eyleme rahmet kapusın üstümüze infilāk
- 26 Bizi nāim ḥaşr kıılma nevm ölüm kıardaşdur
Kııl uyanık idicek şubḥ-ı kııyāmet infilāk
- 27 Yā ilāhi ol ziyādan müstezī kııl cānımız
Lütf ilinden şubḥ idicek hidāyet inşırāk
- 28 Ey ‘ömri yüziyle iren ey ‘ālemüñ zevķün süren
Serteser ‘ömrüñ tamamet var mıdur kıadr-i fuāk
- 29 Nefs-i dūnuñ himmeti dūndur hem essin dūn ider
Himmeti kelbūñ süķuḥı māidedür yā ‘urāk
- 30 ‘Adüvvüñ nefsuñ durur nefis olmadı can gülmedi
Zīra cumhūr-ı selef bu söze etdi ittifaķ
- [28a]
- 31 Mülhim ilhāmı ile vesvās şerründen fark ide
Kıalbe ider vesvese ider şeyātın istirāk

- 32 Şûret-i hayra koyar şerri saña tezyin ider
Müsteḥablar gösterir ider ahımdan i' tiyāk
- 33 Ey Süleymān fāriğ ol derdüñ döğünmez epsem ol
İren bu derdüñ Mısrına hic görölmez Şām ü ' Irāk

-63-

[Ḥarfü'l-he]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ben nidem kim etmedüm dergāh-ı ḥaḳḳa toğrı rāh
Ḥayf ü ḥaşretdür celisem münisemdür derd ü āh
- 2 Az ü çok ḳullar ḳapuña ilticānuz armağan
Ben faḳirem ' ācizem tuḥfem durur rüyı siyāh
- 3 Aza çoğa yoğ nazar belki ḳabul olmağadur
Yoğsa ḥidmet ' arz ider şāha hezārān biñ sipāh
- 4 Özr ü kāzible götördüm ḥazretüñe i' tizār
Fāsıd işlerle geçürdüm ' ömrimi ḳıldum tebāh
- 5 Kendüñe ḫaḳduñ gafūr adun sevüñdi ' āşiler
' Zerre ' afvuñ pes durur ger etse bir ' āşi günāh
- 6 Cürm ü ' işyāndan ḳaçıcağ canımı ḳurtarmağa
Yoğ mülāzım melca' um dergāhuñı ḳıldum penāh

- 7 Men nidā etdikce yārab işidem lebbeyk-i rab
Hark idüb seb' ü semāyı ' arşa çıkardum külāh
- 8 Āhım oddan ger ' ināyet şuları maḥv etmeye
Yā neyin ben hoş temāşā eylesün mihr ile māh
- 9 Rahmāndan ire mağfıret ' āşiler ide ḥasbünā
Cebbārdan irerse gażab hic kimseler açmaya fāh
- 10 Fazl-ı bezlün irerse ger tōla ferahdan ḥāfaḳın
Ḥabl-ı tevfiḳ irmez ise maḥbus olamdur ka' r-ı cāh
- 11 Raḥmetün ḥūnı yiter ' āşilere yāḳut-ı ḳut
Ḥidmetün ḥāki yeter başuma tac-ı ' izz ü cāh
- 12 Zerre liyāḳat bende yoḳ ' acz ü ḥasāret bende yoḳ
Men ḥācetullahı ' ācizem sen iḥtiyacsız pādişāh
- 13 Şubḥ-ı ḳiyāmet ' arz ola ol vaḳt uyanam men meger
Gecdi ' ömrüm uyḡu ile hic eylemedüm intibāh
- 14 ' Āmim-i ḥidmetde ḥāş it ' āşımı ' afv eylegil
İki ' ālem istemezden fazl ile ' afvün kifāh
- 15 Redd eyleseñ kimse ḳabul etmez beni vaḥşretā
Elüñde durur redd-i ḳabul ḳapuña geldüm ' özr-i ḥāh
- 16 Men gāfil ente'l-raḳīb men dā' i ü ente'l-mucib

Sen ʿālem-i kāfi ḥasīb men ʿāmi ü sāhi ü sâh

17 Bî-ḥadd olan ʿiṣyānuma bî-nedm olan ıṣraruma delîl
Ol cerem bî-pâyânıma yüzüm qarāsıdur güvâh

[28b]

18 Zerrece ʿadluñ eyledi eksikligüm kâhunı küh
Zerrece fazluñ eyledi şucarımun kühunı kâh

19 Hoş şafâlar ḥibrine müstağrağ ola can beden
İRse ʿinâyet cezbese lütf illerinden kâh kâh

20 Lütfuñ irmez ise nidem bir kapu yok kânde gidem
Qahruñ odlarına yanam şanasın ḥuşk-ı kiyâh

21 Ḥuṣṣ u necâsetdür içim içim kara aqdur saçım
Yumaz içim murdârını yidi deñizlerde miyâh

22 ʿAbidâ bağ kapuña geldi muqırrâ biʿz-zünüb
Nağş ü ʿaybum görmez isem sen nola ente terâh

23 Dîn-i islam rûzı kılduñ çün bize qableʿs-sual
Redd eyleme baʿdeʿs-sual yalvaru geldüm yâ ilâh

24 Bunca yıl tevḥidle ʿömrüm geçürdüñ bâğunı
Şoñ nefes tevḥidle ḥatm eylegil bî-iştibâh

25 Sen ganî gufrânla qaldur başum toprâqdan
Bunca biñ noğşanla gerçi qodum ḥâke cibâh

- 26 Men a' cezü külle'l ünās men a' ceze külle'l-ba' id
Kendü ' aczüm söyledüm ancak terket mā ' adāh
- 27 İhşānuñ oldu çün bedīd oldu Süleymān nā-bedīd
Ol kapuya tutdı ümid-i leysle rabb-i sivāh
- 28 Yārab zaif kullaruña göster kapuñı şāh-ı rāh
Men ' ācize pesdür hemān ol yolda olam ḥak-i rāh
- 29 Uyğudan uyar canımız uyku durur can öldüren
Dīnde başir olan kodı dünyāyı tutmaz ḥābgāh
- 30 Ölmezden öñ öldi bular bunlar uyanıklar durur
Hem rabbüne ṭā' āt için düzetti kehf ü ḥānkāh
- 31 Ol saña varan yollaruñ kapuveren kullaruñ
Ayakları tozu yeter başu sertac-ı secdegāh
- 32 Ey yardan seb' ü ṭibāk ey düzeden ṭāk-ı revāk
Senüñ durur ' izzet celāl bu bārgāh-ı kārgāh

-64-

[Ḥarfü'l-nun]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' lātün Fā' ilün

- 1 Ṭā' at eyle rabbüñe a' zāda kuvvet var iken
Ḳıl tehammül zaḥmeti eczāda kuvvet var iken
- 2 Şükr ü minnet eylediler ḥidmete lāyık seni

Çul olan gayrı nider mevlâya hizmet var iken

3 Çekdüñ ey bî-himmet adım halk katında zilleti
Haç katında hürmet ü rağbetlü ‘ izzet var iken

4 Varlıguñ şūmını gör halkdan çekersin zahmeti
İhtiyâr etdüñ anı yoklukda rahat var iken

5 ‘ Âkil oldur fikr ide önüñ şoñun mebdâ‘ ı me‘ âd
Bu fenâya bakmaya ol bâki devlet var iken

[29a]

6 Ka‘ betullah idi qalbüñ eyledüñ beyt-i şanem
Gayra bakmaq küfr ola ol ‘ âlî hazret var iken

7 Bir gün ola za‘ f ü ‘ aczüñden bulunmaya huzur
Tâ‘ at üzre dâim ol ebdâna şıhhat var iken

8 Haç buyurdı ziynet-i dünyâ durur mâl-ı benün
Garra olma hüsnüne ferâdı ziynet var iken

9 Sen ‘ avâmü’ n-nâs içinde zay‘ etdüñ dînüñi
Bulmayasın dîn fâdun halkla ülfet var iken

10 Kişinüñ mevti kıyametdür meger inanmaduñ
Şadmânsın her nefes hevl-i kıyamet var iken

11 İçüñi pāk it ‘ arzdan içüne oldu nazar
Zāhire bakmayalar bātında ‘ illet var iken

- 12 Himmetün dūn eylemiş a' lādan inmiş esefle
Ādemūñ zātında envā' ı kerāmet var iken
- 13 Ey **Süleymān** şahn-ı beytullahı pāk it gayrıdan
Bulmaya cānuñ şafā ı kalbde küdürat var iken
- 14 Bulmaya ıalbūñ tecellī reng-i keşret var iken'
Bulmaya cānuñ tecellī şekk-i şübhet var iken

-65-

[Ĥarfū'l-ye]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' lün

- 1 Sen inadūñ enāniyyetde ıoduñ vāruñı
Ey zihī hayfāki yaıduñ kendü elūñle ĥarını
- 2 Ölü sermāye virüb gönderdiler tācir seni
Bu ticāretten ne aşşı bilmedūñ bāzāruñı
- 3 Bu ĥaııkat lezzeti zevkı durur sem' ĩ degül
' Aııl-ı naıle uymaduığından ıomaz inkāruñı
- 4 Sen nice ayak başarsan işbu yola küll-i lenk
Çün ıııarmaduñ ıoludur ayaığundan ĥāruñı
- 5 Sen elestūñ ĥod ĥııābunda belī virdūñ cevab
Şimdi inkār eyleme çün aldılar iıkrāruñı
- 6 Yād ider misin ' aceb table's-serāir günlerin

T̄aş ola içüñ belâsın yâruñı aġyâruñı

- 7 Aldanub fer‘ a yapışduñ hây unuttuñ aşluñı
Seni nelerden kômuşdur gör kuru efkâruñı
- 8 Bir gülistân var imiş hic añmaduñ kuds illerin
Sen bu cîfehâneyi şanduñ gül-i gülzâruñı
- 9 Dünyâ murdârı damaġuña meger virdi hâlel
Dost kôşusın tıymaduñ pâk etdüñ murdâruñı
- 10 Bu zirâ‘ atden ne hâşıl gösterür gör hırmenuñ
Çün ‘ arz ola yevme’l-cezâda harc ideler enbâruñı
- 11 Kâpuña geldi **Süleymân** gözi yaş yüzi siyâh
Fazl-ı bezlüñden umar redd eyleme cerrâruñı

-66-

[29b]

[Hârfü’l-elif]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Vaġdetüñ deryasuna ne ibtidâ ne intihâ
Vaġdeti zâtuñda durur mebda u müntehâ
- 2 Cümle sensin cümlesinden cümleye mebdâ‘ ı me‘ âd
Zâtuñı varlıkda kôduñ cümleye virdüñ fenâ
- 3 Cümle yollar yolun iletür ġazretüñe ir ü gec
Pes ne yol bula olan dergâh-ı râhuñdan cüdâ

- 4 Keşret kabāsın çıkarub vaḥdet libāsın giymeyen
Düşdi dalâlet gavrına irişmedi nūr-ı hüda
- 5 ‘Āşık kim kıatre deryalarca himmet var imiş
İçdügünce kıanmayub her men mezid ider nidā
- 6 Sen ne var ‘amyā iseñ gözden gidermedün sebel
Küll-i şey‘ mirāt-ı ḥaḳdur gösterür nūr-ı ḥudā
- 7 Keyf-i ayn ile bilem dirseñ bilinmez fāriğ ol
Zātı bī-çün anuñ şıgmaz aña çün çerā
- 8 Bāṭınuñ tolu ‘arzdur olmaya fetḥ-i fütūḥ
Keşf ola saña ḥaḳıḳat ref‘ olursa māsivā
- 9 Sen vücūduñ mülküne mālİK şanursın kendüni
Ḥaḳ kıldı mü‘minlerüñ mālun nefsi-i iştirā
- 10 Ey **Süleymān** can kıuşı pervāz iderdi ez kıafeş
Ger açılsa sırr-ı vaḥdet lā-mekānundan kıazā
- 11 Ūlu himmetlü gönüllerdür nazargāh-ı celil
Anlaruñ kıapusın it ‘ālemde mesned-i müttekā

-67-

[Ḥarfü’l-bā]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Ey cemālũñ aks-i nũrundan bular tãb-1 âfitãb
Ey kemãl ŧanmaga nãtık durur vaħy ü kitãb
- 2 Zãtı nũrundan anuñ nice idersin iktibãs
Nũr-1 zulmetden anı kapladı yetmiŧ biñ hicãb
- 3 Zıll-1 zulmetde kalan ŧems-i sa'ãdet görmeye
Açılurdı gün yũzi gitse semãsundan seħãb
- 4 Öğrenürdi men ledũn 'ilmũn nebiler sırrını
İrse can cibriline haħdan hiťãb-1 müsteťãb
- 5 Kũntũ kenzen bildürür 'ãlemdenãdemdür murãd
Zũbde sensin 'ãlemũñ ħod varlığıdur ket't-turãb
- 6 Ķalbũñ çũ beytullah imiŧ ta'zĩm-i iclãl eygil
Ķıl nefsũñle itme gil Ka'betullah-1 ħarãb
- 7 ŧordı řarĩķat sã'ili yolun haķĩķat pĩrine
Gõñũlden irer yol haķķa ħoŧ virdiler ŧãfĩ cevãb
- 8 'Aŧķ-1 haķdan yaķılur yanar gõñũller derd ile
'Aŧķ-1 haķdan mest olub deryãda cũŧ-1 izťrãb
- 9 'Aŧķ-1 haķdan tãzedür ŧolmuŧ gõñũllerin olub
'Aŧķ-1 haķdan iriŧür eflãke devr-i inķilãb

[30a]

10 ‘Aşķ-1 haķ bākī durur ‘aķla virir muħkem fenā
‘Aşķ-1 haķ dāim durur ‘aķla maħv ü tebāb

11 Ey **Süleymān** cümle haķdur küll-i şey‘ i hālün
Haķdur evvel haķdur āħir merc‘ i ħüsn-i meāb

12 Varlıķuñ tebdīl ide gör elde fırşat var iken
Varlıķundan her kişi mes‘ül olur yevme’l-hisāb

-68-

[Ĥarfü’l-te]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1 Ey ki insan mazħar-1 kāmil durur mirāt-1 zāt
Feyz olur her dem tecelliyāt-1 esmā şifāt

2 ‘Ārız olmaz hiç fenā insan-1 kāmil cānuna
Göñli gülzārına her sā‘at aķar nehrü’l-ħayāt

3 Gāfilün şura zemindür göñli yoķdur ĥāşıla
Her dem fenā tākiri olur yoķdur vücūdunda şebāt

4 Bir ‘amel kıll kim şevābı bākī dā‘im ü bākī durur
Ĥayr ola rabbün ĥatında bākiyātü’ş-şālahāt

5 Ĥāşılıñ te‘bīd ü ĥirmān ile ĥüsrān-1 ‘azīm
Nidesin ol gün vir ile tayıybine tayıybāt

6 Ĥabbezā şol ĥuluña a‘māli li-vechillah ola

Ṭağlarca a' mālī bozardur hem adrice seyyāt

- 7 Merhaba şol ullara ha yola yoldaş oldılar
Günleridür 'ıyd-ı ekber gicesi adr-i berāt
- 8 Ger sende himmet var ise 'arşa ıardun cānuñı
İçünde 'illet var ise urtarmaya şavm-ı şalavāt
- 9 Ey **Süleymān** ılma cismün cāna ıstabl-ı devāb
Ten afeş mişali olursa can uşı açar anāt
- 10 ābizü'l-ervāha sebat gösterür rüh-ı laıf
Şıdına nāı delildür süre' i ve'n-nāzi' āt

-69-

[Ḥarfü'l-mim]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dost vişālidür kişiyē bağ-ı cennātü'l-na'īm
Dost firāıdur kişiyē dūzaḥ-ı nār-ı cahīm
- 2 Etdün iāmet niyyetin dünyā misāfirḥānedür
Aşl-ı vaan ḥükmün giyüb nice olmuşsın muīm
- 3 Giydüğün alas abā elvan-ı ni' metler anı
Nāzile perverde olmuş cismün olıser remīm
- 4 Ḥacc-ı ekber ister iseñ sendedür sa' y u tavāf
Zemzem rükn-ü ḥacc beyt-i maam hem ḥaım

5   albiñüz Şehr amĩzdür dāhlı olur amĩn
albiñüz mĩāt-ı tūr oldu ola rũhuñ kelĩm

6   Anuñ iun didiler insan urān tev amān
Ma nāyı insan Şerh ider esrar-ı āyāt-ı adĩm

[30b]

7   Azad olan ullar odur mevlāsı ahlāın tuta
Hi sende yok aşla kerem adın durur  abdāl kerim

8   Sen bugun teŐvĩŐ ile yimedũn ferdā amun
Neyleyem nidem deyũ dũnyādan olmuş kezĩm

9   Ey **Sũleymān** feyz-i fazlundan  ināyet iriŐub
Ol mũhürlũ albũni fetħ ide fettāħ-ı  alĩm

-70-

[Harfũ'l-sin]

Fā ilātũn Fā ilātũn Fā ilātũn Fā ilũn

1   Yũcedür dāmān-ı  aŐ irişmedi her bir hĩs
Pakdur pakdan dem ursa yaraşur nefis-i nefĩs

2   Ādem oğlı hic bilür misin nedür yevme'l-isāb
Kimlere olduñ muŐāıb kimlere olduñ celĩs

3   aslar oñli nazargāh-ı hũdādur bilmiş ol
Hi kırma ıldun ise Teñri dostların enĩs

- 4 Gecdi ʿömrüm sal mäh ü hefte ü eyyāmla
Uş bugün yarın geçürdün cumʿa vü yevmeʿl-ḥamīs
- 5 Eyledüñ mi sen kimini garḳla ḥarḳdan ḥalāş
Dünyā bahründe beden mülkine deġdiler reʿīs
- 6 Bilmedi mevlāsı ḥaḳḳun adı ʿabdullah iken
Oluben ʿabdüddara hem ṭolmuş içi mal kişi
- 7 Faşl-ı yar oldı cehennem cennet oldı vaşıl
Ḥālidün olur girenler hem işitmezler ḥasīs

-71-

[Ḥarfüʿl-şin]

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

- 1 Bilmedüñ içüñdeki bir gizli kānuñ var imiş
Ten türābunda yatur güherlü cānuñ var imiş
- 2 Ṭopraġa baḳma güherañ sermāyeñ aşşı eyleye
Yaḥşı ticāret eylegil şaḳlu dükkānuñ var imiş
- 3 Birlikde ililik(ikilik) görün ʿilmeʿl-yaḳīnün nūrıdır
ʿAyneʿl-yaḳīne irmedüñ şekk-i gümānuñ var imiş
- 4 Pertev-i zāta ṭavḳınun virmeye ḥaḳdan nişān
Çün söyledüñ ḥaḳdan nişān dāḥı nişānuñ va(r imiş)

- 5 Evşâf-1 hağdan söyledüñ evrâğ-1 defter eyledüñ
Vaşf-1 beyânı nidesin nūr-1 ‘ayānuñ var imiş
- 6 Lā-mekāndan gelmiş idüñ sen bu iklime ezel
Geldüğüñ yire sefer kııl aşıl kānuñ var imiş
- 7 Bî-zebāndur şerhi anuñ şerhüne dimez lisān
Söyleme andan haber çünki zebānuñ var imiş
- 8 Hālūñ getürdüñ kâlesin bülbül gibi tefsîr idüb
Olmaduñ pervâne-veş dāhı duğānuñ var imiş
- 9 Ey **Süleymān** yaraşur can u cihān olsa hedef
Ma‘ nā oğun atmağā muğkem gümānuñ var imiş
- [31a]
- 10 Sen bu ħāristānı ko bir gülistānuñ var imiş
Kevn(ü) mekānı nidesin çün lā-mekānuñ var imiş

-72-

[Ĥarfü’l-ye]

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Şordı ħağığat pîrine yolun ħariğat sâ‘ ili
Didi çüñdi geçüben bî-çüne giderdür yolu
- 2 ‘Āriyet durur saña bu mezra‘ bu merğale
Yevm-i beğāda görine işbu zirā‘ at ħaşılı
- 3 Laf urub da‘ vā ider çok illā ma‘ nā ehli yok

Kibriyet-i aḥmerden ağırdur işbu yoluñ vāşılı

4 Cümleden Allah'a yol var cümleyi bir gördiler

Pes bu ḥāli böyle añladı tariḳat kāmīli

5 Ol za' m-ı fāsıd şeyḫi gör ḥaḳ yolda kendüdür heman

Küll-i şey tesbiḫ ider bilmez ḥaḳıḳat gāfīli

6 ' İlm kesbinüñ cezāsı dünyevi aḫiret durur

Didār-ı ḥaḳdan aḫz ider ecrin bu ' ilmüñ ḥāşılı

7 Bāḫılda ḥaḳdur görinen bāḫıl yaradılmadı ḥaḳ

Egri nazar durur ' abeş farḳ eyle ḥaḳdan bāḫılı

8 ' İlm-i kāmīl fi'l-ḥaḳıḳa ma' rifetden ' acz ola

Zīra bilmek bilmemekdür dir bu fazluñ fāzılı

9 ' Aşḳ içinde büll-' aceb uyanlar olur ey eḫi

Leyli ider Mecnūnı Mecnūn iderler ' āḳīli

10 Garḳ oldu ' ilm-i ma' rifet baḫr-i fenāda maḫv olub

' İlme nihāyet düşdi çün añla bu baḫrüñ sāḫīli

11 Ger ḥaḳıḳat keşf ola şemsüñ ḫicābı ref' ola

' Ālemde cāhil maḫv ola ' ālim şanasın cāhīli

12 Aşḳuñ şarābı içile vaḫdet şabaḫı açıla

Sekrān u şāḫı farḳ idüb bilmeye zālīm ' ādīli

- 13 Gel ey **Süleymān** k̄ālī ҡo kendü maķāmuñ seyran it
Sözine şıhhat viremez degme bir ҡuluñ ҡā' īli

-73-

[Harfū'1-hā]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 H̄ayy-1 bākīdür ezelden tā ebed   aşķ ile rūh
  Aşķ-1 haķdan iriŗür her dembedem cāna fütüh
- 2   Aşķ-1 haķdandur meger deryāda cuŗ-1 ıztırāb
  Aşķ-1 haķdan ҡaynadur tennūruni tufān-1 Nūh
- 3   Aşķ-1 haķdan cāna ҡuvvet cisme ҡuvvet-i nefes
  Aşķ-1 haķdan sākīn-i münķād olur nefes-i cümüh
- 4   Aşķ-1 haķ tōlmıŗ gōñüller ҡoŗusı varsa her nefes
Tayyibhā cennāt-i adn rayihā-1 misk ü tefüh
- 5 Gāfirezzenbik cemāli   aşķdan oldı aşikār
  Aşķ yüzünden zāhir oldı ҡābil tövbe naŗūh

[31b]

- 6   Aşķladur can şoŗbeti   aşķla tutar ülfeti
  Aşķdan açılır   ukdeler   aşķdan olur ma' nā vuzüh
- 7 Ey **Süleymān** söz ki nā-ehle düşe ma' yūb o gör
Şābit ol yoluñda olma lev-m-i lāimden külüh

[Ḥarfū'l-nun]

Fā' ilātün/ Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1   Ḥaḳ durur cümle peydā ü nihān
         Nūr ḥaḳḳı ile siriştedür cihān
- 2   Bu mekānda nicesi tutduñ vaṭan
         Ḥod aşluñ ü ṭurāğın lāmekān
- 3   Bu ḳafeşde ḥabs idüb can ṭūṭışın
         Sen aña göstermedüñ hind ü senān
- 4   Pes bilen ḥaḳdur yine ḥaḳḳı heman
         Bu arada şığmadı hic tercemān
- 5   'Arş-ı raḥmāna 'urüc ide idüñ
         İllā ḳomaz bu zemīn ile zemān
- 6   Zağlar yiri durur bu mezbele
         Pāyuñā sek durur seng heft āsmān
- 7   Sen gümān içinde ḳalduñ görmedüñ
         Oldı zāhirde 'ayān-ender-'ayān
- 8   Olmaya ṭarı saña mevt ü fenā
         Kim olasın ḥayy-ı bāḳī cāvidān
- 9   Zīrā buyurıldı ḥulḳitüm lillā bad

- Can-1 pākān olmayıser bī-gümān
- 10 Şöyle kim cismüñ ‘ arzđur fānīdür
Bāķīdür can cevheri irmez nişān
- 11 Nār-1 ‘ aşķda cevrüñ pāk eylegil
Ĥālīş olur altun oda ey fülān
- 12 Vay aña kim cevherin pak etmeye
Nār-1 düzaķda yaķarlar ey civān
- 13 Bunda ger yandüñ ise yaķıser
Nār-1 firķat nār-1 ĥırķat bī-amān
- 14 Ey Süleymān gec mekāndan fariğ ol
Tā ki seyrāngahuñ ola lāmekān
- 15 Gerçi a‘ dāda nihāyet yok ‘ aziz
Fi’l-ĥaķıķa bir durur seb‘ ü şemān

-75-

[Ĥarfü’l-ye]

Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün

- 1 Niçün gāfilsin ey ādem saña bu can gerekmez mi
Bu dertlü cānuña ĥānım şifā dermān gerekmez mi
- 2 Ya vīrān gönlüñi şāhım ‘ imāret eylemez misün
Ya senüñ taĥtuña ĥānım ulu sulţān gerekmez mi

[32a]

- 3 Hakkũn mādūnına bakmak hāqīkatde küfürdür bil
Niçün küfr ile yürürsin saña imān gerekmez mi
- 4 Saña huccet durur Qurān ri'āyet idesin emrūn
Saña yevm-i huşumetde kavī bürhān gerekmez mi
- 5 Qoyub gideceğün mālī 'aceb infāq ider misin
Saña yevm-i harāretde ya bir sivān gerekmez mi
- 6 Ya hodsın pīrezensin gelüb meydāna girmediñ
Erenler topın urmağa saña çevgān gerekmez mi
- 7 Gelüb sa' i tavāf için gönül beytün tolanmaduñ
Cemālī 'ıyd-ı adhādur saña qurbān gerekmez mi
- 8 Qalub gaflet bucağında niçün şahrāya çıkmaduñ
O bī-pāyān kazālarda saña seyrān gerekmez mi
- 9 Dağı inşāfa gelmediñ ecel günlerin añmaduñ
Yaramaz kul fi' lünden saña nedmān gerekmez mi
- 10 Şehirler yā gafūr adın çağırub nāliş etmediñ
Senüñ suçlaruña gaf ü gufrān gerekmez mi
- 11 **Süleymān** sen emīn olgıl emānetün hakkũn şakla
Çün a' zān üzre hākimsin saña fermān gerekmez mi

[Ḥarfü'l-‘ayın]

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

- 1 Tebdîl ola bir gün gele bu ictimâ‘ a inqîṭâ‘
Ḥân-ı mânuñ terk idüb terk idesen mal-ı ziyâ‘
- 2 ‘Allâm-ı guyûba arz ola ol muṭalli‘ ola heman
Niyyetler ola ḥayr şer etmez melâ‘ ik-i iṭṭilâ‘
- 3 Ḥayırsa şanmaduğñ yerden ḥarâsın olasın
Ger şerr ise ḥayyâ ile ide cehennemde vaḳâ‘
- 4 Zikre şükre ol müdâvim ḥalkdan eyle i‘ tizâl
Ḥaḳ resûli didi mescidler durur ḥayrû’l-beḳâ‘
- 5 Ser virenler sır verir sırruñ dime nâ-maḥreme
Zîrâ edendi küll-i sırrın câvezü’l-işneynin şâ‘
- 6 Ḥaḳ şırâṭunda ‘adâlet etmedi meyl eyledi
Yok nihâyet ḥasretine şol ki ‘ömrün etdi zâ‘
- 7 Evvelde şâdıḳ dostlaruñ âḥirde düşman olalar
Gözler yaşın ceyḥûn idüb ağlayasın yevme’l-vedâ‘
- 8 Ki şaḳm dñn-ı himmet olma anma derki esefle
Himmetüñ ‘ulvî olursa bula ḳadrüñ irtifâ‘
- 9 Aşluña ulaştırur tâ muḥkem olgıl şıdḳ ile
Ḥaḳ yola ḳılub delâlet bir delile etbâ‘

- 10 Hıayır meclislerde řālih ullar ile ur otur
Tā ki ehl-i Allah kelāmunda idesin intifā‘
- 11 Hıayr-ı malusın ‘azīzim hıayr-ı ūmmet fi’l-ūmem
Yaradılmışdan seni etdi yerinde iştifa‘

[32b]

- 12 Hā ile ol hādan artu bir daı aram-ı can
Bulmayasın geřt idūben ‘ālemi ā‘imen beā‘
- 13 Penbe-i pendāri ref‘ it māsivā irkin gider
Tā ki ıyla gūř-ı can esrār-ı gayba istimā‘
- 14 Sa‘y-ı kūřiř rız iūn bāıl durur ekme emek
Fi’l-ezel madur olubdur ismetūn ekme řadā‘
- 15 Airet hıayr ū ebādur meger dūnyā alīl
Ey **Sūleymān** hā buyurdu innemā leddūnyā meta‘

-77-

[Hıarfū’l-elif]

Mūstef‘ ilūn/ Mūstef‘ ilūn/ Mūstef‘ ilūn/Mūstef‘ ilūn

- 1 Nebatlu ul bu ullara nāřır hem mu‘īn ola
Kendūdeki emānete hāfız hem amīn ola
- 2 Eylik opımı apdı ol iki cihān sa‘ādetūn
Hā dostlarına dūnyāda ol kiřikim arīn ola
- 3 Mūflis bī-nevā gezūb bilmedūn‘ acebdurur

Bunca içünde ma' rifet hazine' i defin ola

- 4 Nebatlu can ta' aminı şorarsuñ zıkr-i dost durur
Dertlü gönül gıdāsı hem zār figān aynın ola
- 5 Hāḡ sevisi olan gönül işbu durur 'alāmeti
Hāḡdan idüben vaḡseti ağlayuben ḡazın ola
- 6 Hāḡḡ ile ola şohbeti ḡalḡ anı kendü şana
Ma' nide hem 'ulvī olub ḡalḡla der zemin ola
- 7 Hāḡḡ ile göre gördüḡin ḡalḡ ile bile bildüḡin
Şekk-i gümānı giydirüb içi tışı yaḡın ola
- 8 Çünki ḡalḡḡı bilmedüñ ḡat' eyleme ümmidüni
Hāḡḡı bilenlerle ḡurup otura hem nişin ola
- 9 Mālına maḡrur olan ḡalḡḡ-ı ḡapudan ḡür olan
Ḳork şol 'adūdan kim ol dām ile derkin ola

-78-

[Ḳarfü'l-nun]

Fā' ilātün Fā' lātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ten ḡarābını ḡayurma sevgilü cānuñ şaḡın
Düşmenüñ çoḡdur senüñ genc-i firāvānuñ şaḡın
- 2 İşbu yola تنها gidilmez ḡaḡ vādiler durur
Ḳorkulu yoldur ḡarāmilerden imānuñ şaḡın

3 Var durur dīn kırtları kaçd eylemüŝ a' mālũne
Çobanlık it yidirmegil hayrat ü ihsānuñ ŝaķın

4 Sehl ü asān durur 'azizim nār-ı şehvet yolları
Düşmeyesin meger ne tā nefs-i ŝeytānuñ ŝaķın

5 Göñlüñ içi geñiŝ vaħdet durur ħār eyleme
Miskin ħabŝ ü zibl kıлма gülistānuñ ŝaķın

6 Dünyā dostlarıyla ħarīn olma ħazır kıl ki hazır
Yanuña olur muŝāħib uğrıdur yānuñ ŝaķın

[33a]

7 'Āli ŝehristan yüritdi kānun gizledi
Ĥırŝ ü hevā 'ayyārları tāğıtmasun kānuñ ŝaķın

8 Ey **Süleymān** sır ŝaķın söz söyleme nā-maħreme
Çün revāc olmaz meta' ı açma dükkānuñ ŝaķın

9 Çünkü sen fermān iletdüñ ħalk-ı fermān yerüñ
Dīve aldurmayasın mühri Süleymānuñ ŝaķın

-79-

[Ĥarfü'l-lām]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Sen bu ħāristānda açılıb gül ol
Çıfeye zāğ olma güle bülbül ol

- 2   ul gerek ullukda ola her nefes
Mülkle sultān gerek ise var ul ol
- 3   Oduñ od eyle uvvetün almasun
Bil ki oduñ almasun küll-i kül ol
- 4   Diken olma bağban oparmasun
Hoş oğulu yāsemin sünbül ol
- 5   Fil nefsün besleme kāhil durur
Himmet atun bin çü Őahib düldül ol
- 6   Bunda ezlü anda dāhı ezlü olma
Ol gönül mülki senüñdür sen bul ol
- 7   Berr ü fācir senden alsun lezzeti
Zehir olmagıl ta' āma fülful ol
- 8   Hağ kitābı sen oğı senden seni
Bu ırā' at ire nāfi' unbul ol
- 9   Ey **Süleymān** bul haıat varlığı
Bu mecāzi varlığı gider ol ol

-80-

[Hařfū'1-kaf]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1   Saña yāvuz aşd iderler düşmanuñ çoğdur senüñ

Ḥaḫḫa şaygın ḫaḫdan artuḫ kimsenüñ yoḫdur senüñ

2 Görmedüñ sen ḫaḫ yüzün mirāt idindi kendüye
Āyineñ yüzi açılmaz toz u ṭonuḫdur senüñ

3 Senüñ mermerdür meger göñlüñ ḫabul etmez eşer
Bulmadı hergiz şafā göñlüñ bulanıḫdur senüñ

4 Yoḫdur inkāra mecālüñ anda mes‘ ul olıcaḫ
Küll-i ‘ uzvuñ etdüğüñ işlere ṭanıḫdur senüñ

5 Sen ḫatı uyḫudasın hic netdüğüñi bilmedüñ
Bir raḫibüñ var durur her dem uyanıḫdur senüñ

6 ‘ Aḫluñ belüden geḫmedi varlık fenādan göḫmedi
Ma‘ na meyinden içmedi cānuñ ḫod ayıḫdur senüñ

7 Göñülden anar mā‘ ide cānuñ acıḫdı virmedüñ
Bulur gıdāsın her nefes nefsüñ ḫatı ṭoḫdur senüñ

[33b]

8 Yā ilāhi raḫmetüñ vās‘ i durur lüṭfuñ dilim
Nā‘ ib müstaḫfirine ḫapuñ açlıḫ durur senüñ

9 Ey **Süleymān** olma fazlundan ḫudānuñ nā-ümid
Raḫmet-i ḫaḫdan günāhuñ ḫaçan artuḫ durur senüñ

-81-

[Ḥarfü’l-nun]

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Sensin ol dârende' i ' arş zemin-i asmân
Rezzak ins-i vahş-i tayr hallâk kevn ile mekân
- 2 Hem suçlara gaffârsın hem ' ayıblara settârsın
Hem qahr-ı qahhârsın hem hayy ü bâkî câvidân
- 3 Gözsüzlerün seyrânısın dilsüzlerün destânısın
Dertlülerün dermânısın ' âşıklara arâm-ı cân
- 4 Göñül şırâtuñdur senün yirler simâtuñdur senün
' Âlem muhâtuñdur senün sensin muhiṭ-i bî-girân
- 5 Dostlarına kan ağladun sevenleri boğazladun
' Âşık yüregin tağladun sensin meger ma' şûḫ-ı cân
- 6 Deryâya viren ıztırâb eflâke viren inqılâb
Nâṭık durur vahy-i kitab sensin mu' izz ü müste' ân
- 7 Sen fâ' il-i muhtârsın hem cibrile cebbârsın
Hem ' âlemü'l-esrârsın hükümündedür gizlü ' ayân
- 8 Kullar senün sen kullaruñ maḫşûdı cümle yollaruñ
Tesbîhi kamu dilleruñ söyler seni cümle lisân
- 9 Bîzâr iden gâfilleri hayrân iden ' âkılleri
Deryâ kılan sâhilleri senden durur naḫş-ı nişân
- 10 Bir kula diduñ merhabâ adını koduñ murtezâ

Bir uluña virdüñ belâ derd ile ılduñ imtiñân

11 Senden bu derdüñ çâresi senden yürekler yâresi
Oldum çü aşk avâresi sensin meğer aram-ı cân

12 Yâr eyleyüb kendüzini ağıyâr iden mādūnını
Dâr eyleyen Manşūrını Hıllac idüb viren gümân

13 Cuş-ı süküne baħr bir irer meger senden eşer
Hiç mülküñe gelmez zarar irse ger ‘âlem-i ziyân

14 Bu ‘arş-ı furuş senden talū canlara sensin sevgilü
Bilmez bunu yāvuz ħulū görmez seni her didebân

15 Varlık-ı ħaķıķat sendedür ‘âlem senüñle zindedür
Bilmez nişānuñ andedür şorar zemin ile asmân

16 Gökler şanur yerlerdedür yerler şanur göklerdeür
Bilmediler ne yerdedür ‘acz ile aldılar hemân

17 Cevrüñ yeter rāħat senüñ vaşluñ yeter rāħat senüñ
Dizârına nisbet senüñ bir ħâr-ı ħas durur canân

[34a]

18 Ol fazl-ı bî-pâyānuña hem garķ olan iħsānuña
Teslim olan fermānuña dimez çunın bā çunân

19 Bu yola viren yol eri yoķluğa varur yolları
Sözden aluben dilleri vaşfuña açmaz dehân

- 20 Şol şerh iden senden hayretde kaldı ‘ākıbet
‘Acz oldu aşl-ı ma‘rifet şıgmaz araya tercemân
- 21 Göklere zikründür ‘amed yirlere zikründür sened
Zikründeür tağlar veted zikrünele kâ‘imdür cihân
- 22 Eşyâ ne zikründür vücūd her şeyi saña kıılır sücūd
Her dem çağırur yâ vedūdu vird idinüb cümle zebân
- 23 Canlara zıkr gider heves-i can şehrine degerek ‘ases
Zikrünele her dem her nefes bulur gıda rûhâniyân
- 24 Göñülde zikrñ ola ger düşman aña bulmaz zafer
Vesvâs-ı hannâsa meger zikrñ raķīb-i pasbân
- 25 Kān ağladun mekrñ durur hem şad iden şükürñ durur
Can murguna zikrñ durur emn-i imân ü aşiyân
- 26 Zikrñle zende cism-i rûh zikrñ durur câna fütûh
Zikrñledür eder pes nûh bulduğı kadri imtinân
- 27 Zikrñ denizlere düşüb cuş etdi deñizler taşub
Habl-ı metîne yapışub çıkar semâya hâkiyân
- 28 Zikrñ komaz unutmağa canları oda etmeğe
Zikrñ melekler çıkmağa saķf-ı semâya nerdübân
- 29 Zikrñ durur hâdî’s-sebil zikrñ durur bâķî nüzül
Zikrñle tavş olan göñül terk ide mal-ı hân u mân

- 30 Her ki bu meyden esridi hoş baş ü can kıldı fedā
Buldı hayat sermedi zikrūñle can-ı ‘ aşıkān
- 31 Sensin ehed sensin şamed zikrūñ durur cāna meded
Hem kavtu kuvvet bī-‘ aded zikrūñle bulur nātuvān
- 32 İnsānı koduñ fī-kebed ihsānuñı bī-ḥadd-i ‘ add
Zikrūñle tōldı tā ebed kevn-i mekāñ lāmekān
- 33 Bir gönle baqduñ hemin kılduñ anı nūr-ı mübīn
Tolmuş durur ‘ ilm-i yakīn zikrūñ komaz şekk-i gümān
- 34 Zikrūñ komaz dilde nifāk şevküñle ider i‘ tināk
Bir cānuña zikrūñden arāk-ı hūr ḥaḳīr-i müstehān
- 35 Şol cānuña ‘ aşkuñ tōlmaya nūr-ı sa‘ adet bulmaya
Şol canlar ölüm görmeye zikrūñle bula iḳtirān
- 36 ‘ Ālī maḳāmdur şehr-i ‘ aşq uymaz añā mışr u ‘ aşq
Etdi sirāyet nūr-ı ‘ aşq bālahüm şehüm üstühān
- 37 Eyle **Süleymāna** amīn sensin çü rabbe’l-‘ ālemin
Zikrūñ durur ḥayrū’l-mu‘ in zikrūñ yeter pesdür hemān
- 38 Ey dil bu ad u şānı қо cānāna ulaş cānı қо
Bülbül gibi destānı қо pervāne gibi oda yan

[34b]

[Ḥarfü'l-fe]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Olmuş idim ğayb-ı vaḥdet cāmi'nde mu' tekif
Min ledün ' ilm ile ta' līm etdiler bā tā elif

2 Bu ta' ayyün bu tekeşşür ḥicr-i vaḥdet mevcidür
Mevc-i deryādan ayurma gerçi oldı münḥarif

3 Ma' rifet meydānına atın süren merdān-ı dīn
Mā' arufunā çağırur ' aczine olmuş mu' terif

4 Meskenet zāt-ı vera' taḫvā durur çün ḥayr-ı zād
Cār-ı ḥaḫdur bu sıfatlarla kim olsa muttaşif

5 Def' ider ḫalbūñ ḫarasımı virir işrāḫ-ı nam
Ger seḫābından sa' adet şemsi olsa münkeşif

6 Sen bu elfāz ü terākībe baḫub eşgālde sen
Bir durur ma' nā egerçi şüret oldı müntelif

7 Ey **Süleymān** ' ālem-i ' ulvīde seyrān isteseñ
Himmetüñ ref' it menāzil-i esfelünden lā-taḫif

-83-

[Ḥarfü'l-ze]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Biz ezelden ebed-i ‘aşk ile rüsvā gelmişüz
Biz belā meydānuna derd ile yektā gelmişüz
- 2 Mekteb-i irşād içinde biz edeb tācun giyüb
‘İlmle kāmīl-i mürebbīden mürebbī gelmişüz
- 3 Remzümüz añlamağa lafz-ı ‘ibāret şığmadı
Kimse ‘aķıl er görmedi muğlaķ mu‘ammā gelmişüz
- 4 Bu izāfāt-ı te‘adüd hıl‘ atun giysen ne var
Yoħsa keşret ‘ālemine ferd ü tenhā gelmişüz
- 5 Toprağa güher oluben a‘rāz-ı cevher düşmüşüz
Şürete sırr olmuşuz elfāz-ı ma‘nā gelmişüz
- 6 Biz keşāfat ‘ālemin ķoduñ leţāfet kesb idüb
Gıll ü gaşş ile küdüretten muşaffā gelmişüz
- 7 Ey başār nūru ile gören gördüğün gözsüz faķya
Biz başiret gözün acdıķ şanma ‘ümmyā gelmişüz
- 8 Mazhar-ı kāmīl bizüz bizden görünür nūr-ı haķ
Zat u esmāya bugün mirāt-ı ecele gelmişüz
- 9 Devre merkez düşmüşüz esmāyı cāmī‘ zātımız
Ķatarāta enhār olmuşuz enhāra deryā gelmişüz
- 10 Biz **Süleymān** olmuşuz mülk üzre sulţan olmuşuz
Ka‘be ü ķudsü ü ħaram hem ‘arş-ı a‘lā gelmişüz

[Harfû'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fa' lün

1 Bu yolu sen şanma her baṭṭâl-ı bâṭıl kârdur
Can u bâşundan geçen şâdıķ erenler kârdur

2 'Ālem-i 'āmil şanur kendüzini gözsüz faķya
Ol ṭarīķat cāhili 'ilm ü 'amelden 'ârdur

[35a]

3 'İlm aña derler bile hem nefşüni hem rabbüni
Yâ 'amel dedikleri şirk ü riyâdan arıdur

4 İnkâr idersin bilmedüñ tevḥīd-i ḥâş yâ eḥaşş
Mü' minüñ îmānunu maķbül ṭutan iķrârdur

5 Nefs ile işbât egerçi giydürür şirk-i celi
Şirk-i ḥafīyi bilmedi dīn mülkünüñ ayyâdur

6 Dünyâ dostla ḫarīn olan kişi ḫaḫdan araķ
Ol menāfetdür şanur şâdıķ muvāfiķ yârdur

7 Can bülbülün pervâz iden cānanla demsâz iden
Bağ-ı vaḫdet yemişidür ol beķâ gülzârdur

8 Ey **Süleymān** eylegil ol 'ālī dergāhı penāh
'Ayblaruñ settâridur hem şuclaruñ gaffârdur

[Harfî'l-re]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Hâk Te' âlînüñ kelâmı vaḥyi furḳân sendedür
Bil ki tebliğ-i resul aḥkâm-ı ḳurân sendedür
- 2 Küntü kenzeñ menşâ' ısn kâinātuñ ḥâşılı
' Allame'l-esmâ senüñdür sırr-ı seccân sendedür
- 3 Aḥsen-i taḳvimide ḥalk etdi seni ḥallaḳ-ı ḥalk
Himmetüñ a' lâya ref' it ' arş-ı raḥmân sendedür
- 4 Mebdâ' ı kevn-i mekânsın kâinātuñ nüshası
Gâfurrelezi nebüñ şıfatı ' af ü gufrân sendedür
- 5 Sen kerâmetlü ḳul olduñ bilmedüñ ḳadrüñ nidem
Raḥmet-i raḥman senüñdür nûr-ı yezdân sendedür
- 6 Kâmilü'l-îmân olanlar buldılar nûr-ı yaḳîn
Şekk idüb düşme gümâna şıdḳ-ı îḳân sendedür
- 7 Sâña rağib müşteridür cennet-i firdevs-i ḥür
Olma rağib sen aña dîzâr-ı sulṭân sendedür
- 8 Her dem fenâ câmın içüb her sâ' atüñ ölüm durur
Sen niçün ' aṭşân yürürsin ab-ı ḥayvân sendedür
- 9 Hâvz u kevşer sendedür tûbâ vü sidre müntehâ

Hüriler cem' iyyeti cennat-ı rıdvân sendedür

- 10 Eyyüb olıgör derd ile derdüne dermân sendedür
Ya' kûb olıgör hazenle maħbûb-ı ken' ân sendedür
- 11 Ger haqķuñ fermân iletdüñ halkı fermânuñda bil
Deyü nefsünden şaķın mühr-i Süleymân sendedür

-86-

[Harfü'l-ye]

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Añladuñ ol hesabsuz rızık viren rezzâķuñı
Yâ ne için halk idübdür bilmedüñ hallaķuñı
- 2 Var mıdur şâfî cevâbuñ var mı havf-ı hâteme
Kâle hengâm ecel-i mülteff iderler sâķuñı

[35b]

- 3 Semmi amduñ seçmedüñ mağrur olub helvâsına
Dünyâ zehrün nüş etdüñ hâzır it tiryâķuñı
- 4 Toz toprak ideler düşe ayaklar altına
Kibirle ol şalınub uzatdıķuñ a' nâķuñı
- 5 Bu ne müşkül hâl olur gâfil yürürken añsızın
Bir gün esüb bād-ı ecel yıķa revaķ-ı tãķuñı
- 6 Çünki Allah halkı ile halklunuñ didi resul
Hüsne tebdîl eylegil o şâķiñi ahlâķuñı

7 Ey ki mālun haḳ için ḥarc eyledim şanan kişi
Bilesin yarın nedür isrāfuñı infāḳuñı

8 Ey **Süleymān** ḳo şu da‘ vāyı ki bī-ma‘ nā ola
Laf urma odlara yaḳ defter ü evrāḳuñı

-87-

[Ḥarfü’l-nun]

Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün

1 Sende midür añladuḡımı cāna biñ can eyleyen
Mā dāfiḳden yer idüb kāmīl insān eyleyen

2 Sende midür ‘āşıḳını derdle demsāz iden
Göz yaş eyleyüb baḡrun ṭolu ḳān eyleyen

3 Sende midür tac ü taḥt aṭlas-ı ḳabādan ḳıḳarub
Edhem oḡlan şoyuben giryan-ı ‘üryān eyleyen

4 Sende midür yā ḥaḳīḳat sırrı fāş etdüñ deyü
Yirini dār eyleyüb Ḥallāca urgān eyleyen

5 Sende midür bir kulun miñşārla şaḳḳ eyleyüb
Bir ḳulun sevdük diyüb boḡazladub ḳān eyleyen

6 Sende midür ḳula dostum deyü naz idüben
Çevresin nār eyleyüb nārı gülistān eyleyen

- 7 Sende midür bir ulun da' vet ılub ur üstüne
Hem anı rencide fir' avun-ı hāmān eyleyen
- 8 Sende midür bir ulun Eyyüb idüb evvāb iden
Yidirüben cismini otolı kirmān eyleyen
- 9 Sende midür bir ulun ullar ulı idüb atan
Bir uluñ maāmun dāı beytü'l-azān eyleyen
- 10 Sende midür bir ulunuñ da' vetiyle 'ālemi
aynadub tenevvürini irā-ı āfān eyleyen
- 11 Sende midür bir uluñ adı affı Allah iken
Dāri's-selāmundan sürüb marur eyān eyleyen
- 12 Sende midür bir ulun gayra naar ılduñ deyü
a u aı anuñ ile bile nālān eyleyen
- 13 Sende midür uluñ adın Süleymān āuben
Vaşı vü iri insle emrine fermān eyleyen
- 14 Sende midür bir uluñ adın Muammed āuben
Arz-ı semāyı ayy idüb ' ar üzre seyrān eyleyen
- [36a]
- 15 Sende midür dostları gönlünde abben olduran
Bāyezidi evliyā cem'ine sultān eyleyen
- 16 Ey **Süleymān** nūrla virse evliyāsundan naīb
Kim atreyi insan idüb insānı 'ummān eyleyen

[Harfû'l-ye]

Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

- 1 Aşl u vahdetden irdi işbu keşretler seni
Bağlamuş muhkem seni bu kayd şüretler seni
- 2 Ma' nâyı anlamadıñ hic gördüğün tñlamadıñ
Kılmış dürlü seni bu dürlü ' ibretler seni
- 3 Sehl ola taşın aratmak va gönül illâ gönül
Hoş fesâd etmiş seni a' râz-ı ' illetler seni
- 4 Hic beğası var mıdur elvân-ı ni' metler kıanı
Garra kılmış hüsnüne envâ' ı niyyetler seni
- 5 Dünyâ için çekdüñ elem ' uqbâ için hic var mı gâm
Hâlün müşevvişdür nidem el dâdı lezzetler seni
- 6 İçün taşuñ tıldı cefâ irişmedi câna şafâ
Tol emel-i hırş-ı hevâ çökerdi miñnetler seni
- 7 Yâ niçe bir uyuyasın uyhuñ uçar bir gün senün
Bir zahmete ulaşdura bir gün bu rahatlar seni
- 8 Halk içinde mu' tebersin ad ü şânuñ müşteri
Görince iblis idübdür kıru minnetler seni

9 Bāyezidü'l-vaqt geçinüb laf uran kezzābı gör
Mu' teber şeyh eylemiş bu halkı da' vetler seni

10 Tac-ı 'aşā vü taylasān taşuñ toludur içi boş
Görgülü sünnetden kodı bu terki sünnetler seni

11 Müriş-i gaflet durur keşret ' azîzim bilmiş ol
Çudsîlere kavuşdurur tecrid-i ' uzletler seni

12 Yevm-i faqr için gınādan zad idindük mi ' aceb
Ma' rifetden hāli kıldı bu cehāletler seni

13 Var mı istiḥkākūñı teklif-i şadra gör eḫi
Hāy nelerden kodı bu ikrām-ı izzetler seni

14 Fırşat-ı ganimet durur deyü var derdüñe bir çāre kı
Ol saqım günlerine iletür bu şıḫhatler seni

15 Ḥayret olmuş o ez dek ḫayret-i şugra nedür
Bir gün ola kıbleye ol ūlu ḫayretler seni

16 Ol günleri anar mısın dirhem ü nāzîr olmaya
Yevm-i faqra ir görür bir gün devletler seni

17 Pes resūlallah buyurmuşdur ki ennās-ı niyam
Uyḫudan uyandura mevtle firqatler seni

[36b]

18 Çul ü fa' lünden eger hāliş ' azîmet var ise

Rāhat ferdāya mağzādür bu niyyetler seni

- 19 Aç gözüñi zīrā kıuran hüccetlik o ‘aleyk
Yevm-i kazā kıurtara rabbāni hüccetler seni
- 20 Eyyām-ı fırsat geçecek hiç neyleye bilür misin
Ol nedāmetler günlerinde hayf ü hasretler seni
- 21 ‘İlm-i zāhir ehlini gör keyf-i kemden bağış ider
Fehm-i ma‘ nāya kıomaz lafz ü ‘ibāretler seni
- 22 Gitdi nūruñ görmedüñ rüḥāniler cem‘ iyyetin
Çāh-ı muzlimde kıodı nef sāni ḥāletler seni
- 23 Āḥiret zādın şorarsuñ meskenet-i zillet vera‘
Rütbet-i ‘ulyāya iletür işbu ḥaşletler seni
- 24 Zīrā kibrüñ ‘ömr ü kīnüñ bikre buğızuñ var imiş
Yevm-i maḥşerde acıda bu ḥuşümetler seni
- 25 Ah nidem añlamaduñ şam ü seḥer leyl-i nehār
Tā‘ ate terğīb ider eyyām-ı fırsatlar seni
- 26 Ayineñ yüzini pak etdi avaiķ tozları
Telvīs-i maḥz etdi meger ḥubş küdüratlar seni
- 27 Yarın anda utanasın çün bugün utanmaduñ
Dürlere garķ eyleye şerm ü ḥacāletler seni

- 28 Müşkülün hall etmege cânun şafâlar bulmağa
İletmez tariķat pîrine ar ü ħamiyyetler seni
- 29 Aĥvâl-i  alem her nefes tebdîl olur görmez misin
İnşâfa getürmedi hic dürlü  alâmetler seni
- 30 Geldün gidersin ivme hây ħondın göçersin ivme hây
Âĥir nefesde dime vay ħurtara himmetler seni
- 31  ilmün  ibâdetden ħodı zılmün  adâletden ħodı
Sin-i sa adetden ħodı Şin-i Őekâvetler seni
- 32 Ey **Süleymân** ehlişün ehle ħavuşdur sözüni
Ehl olmayan şanur seni pür  ayb-ı  illetler seni
- 33 Ķâleñde ħâlet yoğ ise ħâlünde safvet yoğ ise
Kim ħurtara ħağdan meğer  avn-ı  inâyetler seni

-89-

[Ĥarfü'l-nun]

Fâ  ilâtün Fâ  ilâtün Fâ  ilatün Fâ  ilün

- 1 Varlığın terk eylesün fânî degül var isteyen
Ĥağķı bilsün ħağ yeter bâķî ħılır yâr isteyen
- 2 Merd olan pür-derd olur bî-derd olan nâmerd olur
Derd-i yârı yâr idensün ah ile zâr isteyen
- 3 Girsün tariķat yoluna gelsün ħağiķat bâğına

Dā' im olur yemişleri bir bağ-ı gülzār isteyen

4 Hāḡ yolına cānı ḡo cismine zaḡmet virmedüñ
Candan geḡer başdan geḡer Hāllāc olub dār isteyen

5 Dā' im-i ebdān olmaga kāmīl-i mürebbī isteyen
Ol yaḡlaş göñlini yapmaḡa mi' mār isteyen

[37a]

6 ' Āşık olan rüsvay olur işi demādem vay olur
Şon sözi ḡayf ü hāy olur nāmus ile 'ār isteyen

7 Billah mü' min midür ol tevḡidini şirke ḡatar
Zay ḡamāḡat durur ūlu nūrun şaçub nār isteyen

8 Almış cennet arzuları zāhidüñ için ḡaşın
Maḡşerdedür yā ḡasreti ḡayr ile aḡyar isteyen

9 Ey Süleymān ehl-i aşḡ ḡavf u recāyı terk ider
Bil ki terkin terk ider fānī olur var isteyen

-90-

[Ḥarfü'l-re]

Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/Fā' ilün

1 Ḥavf-ı maḡşerden senüñ yā emn ü emānuñ mı var
Yā devām-ı ' ömr için ayyāt-ı ḡurānuñ mı var

2 Bu el-' acebdür tende ḡā' at canda ḡorḡu yoḡ 'aziz
Cānuñı ḡurtarmaḡa yā kāmīl-i imānuñ mı var

- 3 Yardımçı ol gani ğaffāra h̄idmet kılmaduñ
Yā tapular kıлмаğa bir gayr-ı sultanuñ mı var
- 4 Etmeduñ aşla teraḥḥum atduñ oda cānuñı
Yoḥsa bu cānuñdan ayru necatlu cānuñ mı var
- 5 Sen beḳā şeklün urunduñ hic fenā fikrin ḳoduñ
Ḥazar gibi nūş idesin ab-ı ḥayvānuñ mı var
- 6 Hāliñü ‘ arz etmeduñ gelüb ṭabīb-i ḥāzıḳa
Em bulub derdüñe yoḥsa şāfī dermānuñ mı var
- 7 H̄ükm idem dirsın cihāna mūr-ı bī- miḳdār iken
Barmaḡuñda ḥātem mühr-i Süleymānuñ mı var
- 8 Bilmezem ḥaḳḳ ile bīḡāne misin sen yā nesin
Yā ḥaḳḳ ile şüretde bir sırruñda seyrānuñ mı var
- 9 Baḡteten gelür kişiyे bī-amāñ durur ecel
Yā ecelden ḳaçmağa bir ūlu meydānuñ mı var
- 10 Sen bu müşkül ḥalle ‘ ıyş-ı refāsın hayyatdasın
Ḥātemüñ ḥayr olmağa yā elde fermānuñ mı var

-91-

[Ḥarfü’l-lām]

Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün

- 1 Necatlu canlar ki ḥabb-ı māsivādan pak ola
İki ‘ālem guşşasından ḳurtula bī-pāk ola
- 2 ‘Aşḳ muṭribi ‘aşḳ ezgisin çalarsa meclislerde
Vecde vü şevḳe girüben nice yaḳâlar çāk ola
- 3 Meskenet-i zillet faḳr-ı ḥurliḳa durur sermāyesi
Ayaḳlar altına düşüb toz türāb-ı ḥāk ola
- 4 Şirk-i ḥafīler var durur olmaz melekler muṭṭalī
Vaḥdet hümāsı ḳonmaya ol ḳalbde ki işrāk ola
- [37b]
- 5 Perdesin açma ḳişinüñ tā ki perdeñ örtüle
Lā bad açılır perdesi bu yolda ol hüttāk ola
- 6 Neyl-i raḫatlar yetişe şol şādıḳ-ı ar ola
Veyl-i zaḫmetler bula hemmāz ola effāk ola
- 7 Vaḥdet maḳāmun görmeye şol canda tecrīd olmaya
Dīn mülkine yol bulmaya şol ḳalbde mal-ı emlāk olmaya
- 8 Şādıḳ-ı ar oldur ki dīnini alub ḳaçā tenhālara
İde tebettül bir dām bir köşede nussāk olur
- 9 Bu yeter erdesiz dünyāya dīnin şatmaya
Māsivā Allah sevgüsinden dīnine imsāk ola
- 10 Gör ger ola bu yolda görmeye işitmeye
Ḥaḳ sözi olursa sözi āmentü şaddaḳnāk ola

- 11 Bu yola tenhā gidemez ʔāġ-ı vādiler durur
Yol erine tāb^ʿ ola hem der payi süllāk ola
- 12 Fitneler kuvvet bulub vardıķca dīn oldı za^ʿ if
Dīn derdine aġlayuben her dem gözi nemnāk ola
- 13 Şunlar ḫalāş ola meger dīnine dūnyādan temiz
Dīnde başīr ola ķoy hem ^ʿilmle derrāk ola
- 14 Ey **Süleymān** ḫoş sev pür ķalbden o ayaķ tozların
Şol vaķt ider sulţān nüzul beyti kederden pāk ola

-92-

[Ḥarfü'l-lam]

Fā^ʿ ilātün Fā^ʿ ilātün Fā^ʿ ilātün Fā^ʿ ilün

- 1 Dūzaḫ olma can iline cennetü'l-me^ʿ vāya gel
Çıķ melekler zümresine sedr ü ṫübāya gel
- 2 Ƙatre^ʿ i üftādesin yoluñ olubdur ḫār-ı ḫas
ṫaġ taşlar ķaṫ^ʿ idüb ırmaġ olub deryāya gel
- 3 Vaḫdet-i şarf olduk ise saña gavġādan ne gam
Ḥalvetüñ ḫāli ķılıb gel keşrete tenhāya gel
- 4 Ten-i beriyyesin geçüb ķaṫ^ʿ it vücūduñ şāmını
Ƙuds iline ķıl sefer gel Mescid-i Aķşāya gel

- 5 Ger ticāretde bugün maġbūn-1 hāsir olmaduñ
Naġduñu ħarc etdüñ ise ħāşıl-1 ferdāya gel
- 6 Şūretüñ ħayvān durur adem durur ma' nā olan
Ķayd-1 şūretten ħalās ol içrü ma' nāya gel
- 7 Yaradılmış edasında gaybdan iderler nidā
İster iseñ ger ħaġġ-1 insana gel insana gel
- 8 Ey **Süleymān** ādem ol ' ālem gözi görmez seni
Şūret libāsın bürünüb gel ma' nāya seyrāna gel
- 9 Varlıġuñ nārın ħoyub yoġluġda nūra iresin
Varlıġuñ küfran ħoyub gel yoġluġa ĩmāna gel

-93-

[38a]

[Ĥarfü'l-lām elif]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Secdegāhdur bugün derd ile miġrāb-1 belā
Can u ten mülkin ħarāba virdi seylāb-1 belā
- 2 Ĥibr-i şihhatde geġürmişdi muvāfiġ-1 rüzgār
Cezb idüb çekdi beden mülkini girdāb-1 belā
- 3 Cilvegāh olsa ne var şahrāyı şihhat şaflara
Melce' vü mevā olubdur bize serāb-1 belā

- 4 Zīra rahat ʿömre miḥnet kısmet-i taḳdirdür
Rāzı ol tā olasın Eyyüb evvāb-ı belā
- 5 Ah-ı derd ile enīs ol sen bu miḥnet ḥānede
Enbiyālar üstüne açıldı ebvāb-ı belā
- 6 Sicn-i müʿmindür çü dünyā cennet olmasun şaḳın
Merḥaba ehlen şevḳüme oldı aḥbāb-ı belā
- 7 Rāḥat-ı ʿıyş isteyenler yorsunlar sālemun
Ehl-i derde virdi şalā ḥāzırdur esbāb-ı belā
- 8 Derd ile yoḡurdılar cismim ḥayrın tā ezel
Ad ü şānım yoḡ iken urdılar elḳāb-ı belā
- 9 Can u ten bostānına dökdi şular şam u seḥer
Devr idüb inildedı derdle tolāb-ı belā
- 10 Tolu tolu şun ḳadeḥ bezm-i ilahīdür bugün
Ḥoş gelür ʿāşıḳlara iḳeründe cellāb-ı belā
- 11 Yidügince her taʿāmına belā bālun ḳatar
Şu yirine āḡular nūş ider aşḥāb-ı belā
- 12 Der raḥatdur kimine ḳand-ı şıḥḥat şaçdılar
Şaçdılar ʿāşıḳlaruñ başına ʿunnāb-ı belā
- 13 Yar olıgör ḥoş gelür yārün palāsı yārına

Her ne gelse nūş ider bu yolda tullāb-ı belā

14 Şāz olurlar hālüne dostdan selām irer deyü
Mübtelālar k̄āpusın kādıka bevvāb-ı belā

15 Ey **Süleymāñ** şādık ol bāli belādan kılma fark
Bil ki Eyyüb-i belā ol olma tevvāb-ı belā

-94-

[Harfū'l-elif]

Fā' ilātün/ Fa' ilātün/ Fā' ilātün/Fā' ilün

- 1 Yā ilahī bir bölük 'āşīlerüz redd eyleme
Sen k̄abul eyle bizi merdūd-ı mürtedd ol
- 2 Māla münhād dimegil eyle tevfīkūñ refik
Togrı yola kıl hidāyet perde vü sedd eyleme
- 3 Gönül fezāsına çıkar cānumı seyrān eylesün
Yoḡsa cāna zaḡmet için yirleri ḡadd eyleme
- 4 Şunlar ki gümrāh oldılar rah iletmediler ḡazrete
Saña varan kullardan it ol zümrede 'add eyleme
- 5 Bizde liyākat yoḡ ise ger sen saña lāyık olanı
Eyle ḡabībūñ ḡürmeti hicrānımız medd eyleme

[38b]

- 6 Bizde ef' al-i şa' ma ḡod nihāyet yoḡ durur
Üstümüze tövbe bābun sedd ü münsedd eyleme

- 7 Tende t̄āḳat ʿ uzuvda ḳuvvet canda ḥikmet varken
Erzel ḥāli vü zaʿ if ʿ ömri mümtedd eyleme
- 8 Yüz ḳarasıdur egerçi ḥāşılım zādım benim
Yüzümüz aḳ eyle yarın sevd-i müsved eyleme
- 9 Niʿ met-i islāmı ravzā eyledüñ ḳünkim ezel
Şükri eyle şābat it küfrānla hadd eyleme
- 10 Vü cihhet vechi remzini keşf idiver cānımuza
Ḳalbımız döndür saña maʿ bûdumuz redd eyleme
- 11 Rûḥ-ı reyḥānla ḥatm it ol ölüm ḥālātunı
Lütfuñla asan eygil ḥışmuñla müştedd eyleme
- 12 Ey Süleymān ʿ avn-ı ḥaḳ ḳullarına niʿ mel-maʿ in
Rāh-ı ḥaḳda bir şebāt ol ki şaḳın sedd eyleme

-95-

[Ḥarfü'l-elif]

Müstef ilün/ Müstef ilün/ Müstef ilün/ Müstef ilün

- 1 Can ü cihān iḳlimine sencileyin sulṫān ola
Kemter ḳul ola Cebrāil kerrūbiyyun derbān ola
- 2 Sende ʿ ināyet olmaya kimse hidāyet bulmaya
Derdime gāyet olmaya biñ ḥikmet-i loḳmān ola

- 3 Yirler gibi yükler çekem ‘aşk dārını cāna dikem
Ya‘ ḳūb gibi yaşlar dökem gözyaşları ‘ummān ola
- 4 Yābānda ḳaldum neyleyem derdüm kime şerḥ eyleyem
Dāvūd gibi zar eyleyem tağlar bile nālān ola
- 5 Derdüñe olam mübtelā senden şifā cāna şafā
Eyyüb gibi çekem belā cismüm ṭolu gürmān ola

-96-

[Ḥarfü’l-he]

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

- 1 Ḥaḳ yollarına gidelüm ḳardaşuñla ‘ār eyleme
Can u cihānı nidelüm ḳardāşuñla ‘ār eyleme
- 2 Mürşid mürebbī bulalum ḥoş aña ḥidmet ḳılalum
Derd odlarına yanalum ḳardaşuñla ‘ār eyleme
- 3 ‘Ār eyleyen cāhil durur ‘ārın yıḳan kāmīl durur
‘Āruñ saña ḥa‘il durur ḳardāşuñla ‘ār eyleme
- 4 ‘Ār aşı-ı fir‘avun aşıldur ‘ārın ḳoyunlar uşludur
Bundan öte dost vaşlıdur ḳardaşuñla ‘ār eyleme
- 5 ‘Ārı olan cehli arturur cehl olan küfrü artırur
Bī-ār olan nūrı arturur ḳardāşuñla ‘ār eyleme

6 Bir apuda ullucı ol az hidmetuını ide bol
Ger olduı ise haa ul ardaıuıla ar eyleme

[39a]

7 Ol apunuı muhtacı ol en amuını yamacı ol
Meydanınıı hallacı ol ardaıuıla ar eyleme

8 Toğrı yuri yalancı ol halk içinde yigrinci ol
Ol apuda dilenci ol ardaıuıla ar eyleme

9 ogıl bu halkuı adetin tutgıl resulüı sünnetin
Tutgıl erenler sıretin ardaıuıla ar eyleme

10 ar eylemez amak kiıi halkla bitse her iıi
Ol ha yolunuı yoldası ardaıuıla ar eyleme

11 Aılma halkuı yüzine aldanma izz ü nazine
Uygıl **Süleymān** sözine ardaıuıla ar eyleme

-97-

[arfü'-ye]

Müstef ilün/ Müstef ilün/ Müstef ilün/ Müstef ilün

1 Ey ailim diyen kiıi fevt etme zinhār fırsatı
Bunda tamam it her iıi var anda bul her devleti

2 Şimdi elün irerken hem gözlerüı görerken
ömrüı senüıle yarken cehd it haa bul urbeti

3 Dünyā içine olmasun Őeytān saıa yol bulsun

Zinhâr şağın kim olsun gönlün benim gibi kıatı

- 4 Nefsün hevâsına kôgıl şeytân sözine uymagıl
Hem dünyâdan elün yoğıl haqq ile tutgıl ülfeti
- 5 Zerğ ile halkı aldama zürkümü bular bilmez dime
Dînüñ şatub dâimime terk eylegil bu şan'atı
- 6 Her işiñü kılursın nihâñ dir seniñe halk bilmez 'ayâñ
Hağ hod bilür hağdan utan hağğa irer kıl hidmeti
- 7 Hağdur sözüm ki acıdur ehl-i riyâyı acıdur
Ger kıl kabul ger acıdur şanıımız sözimün kıymeti
- 8 Luğf it naşihat kıl kabul nefsiñi ko hağğa kul ol
Her ne buyurdı resül dut kim olasın ümmeti
- 9 Ben kim naşihat tutmadım halk içre yavuzdur âdem
Hağ emrünü elden kodum terk eyledüm her sünneti
- 10 Ağardı saçım şakalım hayır işe şunmadum elüm
Gönlüme düşmez hic ölüm cânımda dünyâ lezzeti
- 11 Kalmadı saçım karası hem gitmedi gönlüm paşı
Teñri Te'âlaya 'âşi oldum komadum şehveti
- 12 Haddeden işâ kıldum günah hem kıldum hic bir gün ah
'Ömrüm kamu oldu tebâh terk etdüm hic lezzeti

- 13 ʿİşyānıma yokdur şanmıŝ gelmiş degül benden şağ iş
Hālüm budur her yaz ü kış kim artururun ŝekaveti
- 14 Fıŝk-ı fesād cümle işim dāim sāvidür işim
Hic yere hıarc oldu yaŝım ʿömrüm dükendi müddeti
- 15 Cümle işim zerķ ü riyāziŝt faʿ limi hıod kim şaya
Lāyık ola mı Teñriye hiķ böyle olan s̄reti

[39b]

- 16 Zerķ ile kıluram namāz ŝerrüm iken çok hayrum az
Bilür iken ol b̄-niyāz haķķa kıluram h̄leti
- 17 Nefs dileGin terk itmedüm ʿuķbā iķün berk itdüm
Bir toğrı yola gitmedüm tā görine dost talʿ atı
- 18 Bencileyin yaz kılı kabul hic dünyāya gelmiş degül
Göñlüm tolu kibr ü fuzül nefsumde yok d̄n gayreti
- 19 Ol hal ki gizlü bende var bir gün ola āŝikār
Eyleyelerdi seninsār hic virmeyüben mühleti
- 20 Ben bir zaʿ if b̄-ķāreyim hazretde yüzi ķarayım
Allaha nice yāreyim yüzüm ķaradur hem ķatı
- 21 Siz kendü hāl̄nüz ķo gözben miskin iķün ağla göz
Bulmayalar benden yāvuz isteseler her milleti
- 22 Fikrim yavuz ķirkin özüm yanlış yalan ekŝer sözüm
L̄kin yere urub yüzüm haķdan umaram raķmeti

- 23 Ben kaldığım sen işleme vay niçün işlerem dime
Şonra peşmânlarım evvelden eyle fikreti
- 24 Gel vaḳti var iken zinhar eyle burāḡuñı ey yar
Hūrīleri eyle şah var sür cennet içre ‘işreti
- 25 Her kıla bunda buraḡ ḡazretde ola yüzi aḡ
Sulṫan olub binüb burāḡ kıla teferrüç cenneti
- 26 Gel ey **Süleymañ** faḡir bu öḡüdi nefsüñe vir
Gözüñi aç ‘aḡluñı dir fevt itme zinhar fırşatı
- 27 Her fırşatı virdüñ yile nefs yoluna yile yile
Günden güne yıldan yıla artdı günāhuñ şıḡleti
- 28 Hic ölümüni şanmaduñ şera şayub o şanmaduñ
Bir vaḡt ile uyanmaduñ tā kim kılayduñ tövbeti
- 29 Vaḡt oldı döngel teñriye niçe niçe zerḡ ü riyā
Maḡlaş olan zerḡi ḡoya ermedin ölüm nevbeti

Temme’l-kitab be-‘avnil’llāhi mülkü’l-bāb

Ḥazret-i imām ‘Ali Kerremullah veche bir gün ḡeste oldı. Ḥazret-i Ebubekir ü ‘amr u ‘Oşmān ḡazretleri imām ‘Ali görmege geldiler. ‘Ali bunlaruñ öñüne bir münevver tas ile ‘asel ḡodı. Bu ‘asel içinde bir siyah kıl vardı. Bunlar buyurdılar biz bu ‘aseli yimezden evvel buña münāsib bir söz söyleyelim dediler. Ḥazret-i Ebubekire buyurun dediler. Ebubekir islām dini bu ṫasdan münevverdür, imān bu aselden ṫatludur, şeri‘ at bu kıldan incedür deyü buyurdılar.

al   mr-i cennet bu asdan m nevverdir. Cennet n a amı atludur bu aselden ır t gerisi inced r bu ıldan al  Osm n ur n-ı  azim 'l-an m nevverd r bu asdan. ur n til vet etmek atludur bu  aselden. ur n-ı  azim 'l-anu n ma n sın virmek ince bu ıldan dey  buyurdılar.  m m  Ali Kerremullah veche h zretleri dediler konu bu asdan m nevverd r, konuu n kel mı atludur bu aselden konuu n g nli inced r bu ıldan dey  buyurdılar rıdv n  aleyhim ecma iniz.

[H rf 'l-re]

Mef  l n/ Mef  l n/ Mef  l n/ Mef  l n

- 1 Ne yarınlar g n l g zi aılmaz bir mel met var
Ba d ny nu n h line d rl  d rl   al met var
- 2 eri  at g ni ekildi y z uyı yire d k ldi
Z lmle iller yııldı iy metden i ret var
- 3 Ne h cılar  z n  zler ne dervişler sırrın gizler
Ne  dılar h ı g zler ne beglerde  ad let var
- 4  f  z mre riy  atar   lemler vardığı batar
 ilmini ouyub atar ne ur nda h rmet var
- 5 Ne pirlere  l m n yolar ne h tunlar  şul bekler
Ne ız olan edeb alar ne h d anlara rabet var
- 6 G re u cih n noldı fiş-ı f c r ile oldı
Mescidler heb garib oldı ne im m ne cem   at var
- 7 Ganiler fairi h rler z limler mazl mı yerler

Didelerde hū hū derler ne vilāyet ne kerāmet var

- 8 Küçük hoca bī-çāreyin günāhuña yüzi qārayin
Düni günü yalurayin Muhammedden şefā'at var

Vel izā

[Harfū'l-ye]

- 1 Şu dünyāyı elden qoyub āhīret yırāğını yayub
Qandesin Medine diyüb qaçacaq zamañlar geldi
- 2 Faqirler yanub dutdı re'āyā ayaqda yatdı
Dābbetü'l-arz gelüb sırrı yıqacaq zamanlar geldi
- 3 Düşen gehi süresine şağın aldanma sāzına
Deccāluñ temāşāsına baqacaq zamanlar geldi
- 4 Başına ūşa her gedā böyle emr eylemez hūdā
Kimin şuya kimin oda atacaq zamanlar geldi
- 5 'İsā yığmaz harīfe eynü yede şam-ı şerife
Bir niçe yıllar halīfe olacaq zamanlar geldi
- 6 Ey gün bir yere dirilüb hep imān islām sürilüb
Ye'cüc ü Me'cücde kırılıb qoqacak zamanlar geldi
- 7 Küçük hoca söyler baq kelāmında buyurmış haq
Yerler gökler şöyle hic yoq olacaq zamanlar geldi

- 8 Tārīḥ biñ tamam olana artdı cihānuñ melāli
Yayıldı çıqđı celāli dil bilmez yavanlar geldi
- 9 Şeri‘at bozulub keder ‘aqlı olan dīnin güder
Ḥelal ḥaram dimez yudar zulm ehli ‘avānlar geldi
- 10 Ḥelāl ḥarām nedür bilmez yer iĉer ḥaĉĉını varmaz
Zekütun ‘öşrini virmez pek ḥāsīs cifānlar geldi
- 11 Veli gibi hic gözinden kimse beĝenmez
Sözinde sitem ü sebheb aĝzında küfürgāḥ civānlar geldi

Fī Beyān-ı Tārīĉ Şam-ı Şerif Evvela Üsküdār

Ba‘de Bendik - Hersek irdiler- Dervend köy- İznik -Yenişehir -Aĉbıyık
Bozöyük- Eskişehir- Bardaĉlı- Beyāt- Belāvādin- Esāflı- Aĉşehir- Elĉin- Lādik
Ęonya- Esmel- Ęarabekār- Arpalı- Ölü Kışla- Ęifteḥān- Tekerbeli- Ęāvuşḥānı
‘Adne -Misis Köprisi- Ęır‘at ĉulāĝı- Piyās-Bakraz Beli-Zenbekiye-suver
Köprüsü –Medak Kalası-Şecer Kalası- Huma Şehri-Şehr-i Huz-İki Ęapulu-
Ęadife- Şam-ı Şerif

SONUÇ

Süleyman Efendi'ye ait olan, 97 manzumeden oluşan *Makâlât-ı Merhûm Süleymân Efendi* adlı eser Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı içerisinde değerlendirilmesi gereken bir eserdir. Çünkü manzumelerin hepsi dini tasavvufî içeriklidir.

Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı hem yüksek zümreye hem de halka hitap eden bir edebiyattır. Özellikle halka İslamiyet'i öğretip manevi huzura ulaştırmak için yazılan bu şiiirler edebiyat oluşturmak amacıyla yazılmamıştır. Asıl amaç halka bir şeyler öğretebilmektir. Mutasavvıf şairler için önemli olan şiiirlerin süslü sanatlı olması değil anlaşılır olmasıdır. O dönem halkının bu şiiirlerden bir şeyler anlayabilmesini sağlamak, onlara Hakk'a giden doğru yolu gösterebilmek bu şiiirleri yazanların tek gayesidir. Bu sebeple Ahmet Yesevî'den başlayıp XX. yüzyıla kadar birçok şiiir yazan mutasavvıf şairlerin hepsi bu amaca hizmet etmiştir.

Manzumelerini incelediğimiz merhum Süleyman Efendi'nin de eserinden hareketle bu amaca hizmet ettiğini görmekteyiz. O da halka, müritlerine iyiyi, güzeli Hakk'a ulaşan yolu öğretmek için şiiirler söylemiştir.

Hazırladığımız bu tez çalışması ile XIII-XV. Yüzyıllar arasında yaşadığını tespit ettiğimiz merhum Süleyman Efendi'nin *Makâlât-ı Merhûm Süleymân Efendi* başlığı altında toplanmış manzumelerini incelemeye çalıştık. Biyografisi hakkında kaynaklarda bir bilgiye ulaşamadık. Bu durumu hem Süleyman Efendi'nin yaşadığı yüzyıla hem de bir tekke şeyhi olmasına bağlayabiliriz. Süleyman Efendi'nin şiiir yazmaktaki asıl gayesinin bir şair olarak ön plana çıkmak değil de insanlara dini nasihatlerde bulunmak olduğu kanaatine ulaştık. Bulabildiğimiz tek bir nüsha üzerinde gerçekleştirdiğimiz bu çalışmamızda öncelikle metin transkripsiyonu yaptık. Böylece eserin Latin alfabesinden okunmasına imkân sağlamaya çalıştık. Eserin dini ve tasavvufî tahlilini yaptık. Süleyman Efendi'nin şiiirlerini yazmaktaki asıl amacını da dikkate alarak belli kavramlar çerçevesinde bu yönünü ön plana çıkarmaya çalıştık. Yaptığımız bu çalışma ile Süleyman Efendi'nin edebi açıdan üst düzey bir şair olmadığı ve eserin tamamen dini ve tasavvufî bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaştık.

KAYNAKLAR

- Aclûnî, İsmail Bin Muhammed, **Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs**, I-II, Kahire, 1351.
- Akalın, Halûk Şükrü vd., **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Banarlı, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Târîhi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- Cebeci, Lütfullah, “Selsebîl”, **DİA**, 36, İstanbul, 2009, s. 247-248.
- Cebecioğlu, Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Anka Yayınları, İstanbul, 2004.
- Ceylan, Ömür, **Böyle Buyurdu Sûfî**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Demirci, Mehmet, “Himmet”, **DİA**, 18, İstanbul, 1998, s. 56.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
- DİB, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, “Cennet”, DİB Yayınları, İstanbul, 2009, s. 86.
- DİB, **Kur'an-ı Kerim Meâli**, DİB Yayınları, Ankara, 2011.
- Doğan, Kaya, “Yayımlandığı yer: Folklor/Edebiyat, 2007/1, S.49 ”, **Ayetleme**, Ankara, 2007, s. 211-218.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, **100 Soruda Tasavvuf**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Güleç, İsmail, “Tekke Edebiyatı mı, Türk Tasavvuf Edebiyatı mı?”, **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 17, 2009, s. 205-218.
- Güzel, Abdurrahman, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.
- Harman, Ömer Faruk, “Nûh”, **DİA**, 33, Ankara, 2007, s. 224-227.
- Işık, Emin, “Fatihâ Süresi”, **DİA**, 12, İstanbul, 1995, s. 252-254.
- İpekten, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kaçar, Mücahit, “**Klasik Türk Edebiyatında Kafiye**”, (Ed. Özer Şenödeyici), Osmanlı Edebî Metinlerini Anlama Kılavuzu, Kesit Yayınları, 2015, s. 39.
- Kandemir, Yaşar, “Bal”, **DİA**, 4, Ankara, 1991, s. 553.
- Kara, Mustafa, **Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Tarikatlar Tekkeler Şeyhler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.

- Keleş, Reyhan, **Divan Şiirinde Lafzî Âyet ve Hadis İktibasları**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2013.
- Köktekin, Kazım, **Eski Anadolu Türkçesi**, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2011.
- Köprülü, M. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1980.
- Levend, Ağâh Sırrı, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
- Mengi, Prof. Dr. Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.
- Pala, İskender, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Seccadî, Dr. Seyyid Cafer, **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Söğüt, Engin, **İsmâil Hakkı Bursevî'nin Kenz-i Mahfî Risâlesi Muhtevâ ve Tahfîli**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şentürk Ahmet Atillâ, Kartal Ahmet, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.
- Topaloğlu, Bekir, "Kıyamet", **DİA**, 25, Ankara, 2002, s. 517.
- Türkiye Gazetesi, "İsa", **Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi**, 2, İstanbul, 2004, s. 383.
- Uludağ, Süleyman, "Kerâmet", **DİA**, 25, Ankara, 2002, s. 265.
- Uludağ, Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Üstüner, Kaplan, **Divan Şiirinde Tasavvuf**, Birleşik yayınevi, Ankara, 2007.
- Yılmaz, Mehmet, **Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler**, Enderun Yayınları, İstanbul 1992.
- Zavotçu, Gencay, **Divan Edebiyatı Kişiler ve Kişilikler Sözlüğü**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

EKLER

عشق چیتاره کلاهن ابر سلسله کلاهی ای سلسله آواری بولک کندو وارک و غصه
آیه الا ای ناعزده هه هه زانان الغنیه
سوکلو بارکون دنیا خوشی کچور دی روزگار
جبله حج ایله کونجیست کونجیست
زویه او علم سنده قیزیم کچور و ایشل اولدی
بولنگر سوکلو سوله طولدی کونجیست
دکتر کونجیست کونجیست کونجیست کونجیست
دنیا سیکل کونجیست کونجیست کونجیست
عاریتیدر رعایت ما تی دکله رعایت
مشور کونجیست دنیا خوشی در اول کونجیست
خود افلاک سلامه چینیست کونجیست ناس
دین اسلام کونجیست بولنگر کونجیست
دین بو تی دیکلدر در دهر صفا تی ناس
کسم عادتدر بولار کونجیست کونجیست
افزایانده دیر اولان کونجیست کونجیست
دین قوتلار دیر بولار اولان کونجیست
کرامت عروف ایله کونجیست کونجیست
عهد امانت قالدی صوفی دیانت قالدی
حرف مقصد قالدی بخت سرات ایله
بیز شیدر اولان دیر کونجیست کونجیست

حق کلا سنده

حق کلا سنده بیوردی آرزو کونجیست
هم رسوله بیوردی بن بده کونجیست
کله و آرزو نمان قومی قولایه اور بوسون
هم رسوله بیوردی فرطون زبانه دیدی
عالم کونجیست زفر کونجیست شمع شام اول
اول کونجیست اول کونجیست اول کونجیست
عالم اولدی سر ایهم کونجیست کونجیست
کونجیست کونجیست کونجیست کونجیست
پس بولار کونجیست کونجیست کونجیست
یا اولدی کونجیست کونجیست کونجیست
دین مستغنی کونجیست کونجیست کونجیست
پس بولار کونجیست کونجیست کونجیست
ما سون اولدی کونجیست کونجیست کونجیست
اول کونجیست کونجیست کونجیست کونجیست
بولنگر کونجیست کونجیست کونجیست
علم حکمت کونجیست کونجیست کونجیست
احد کونجیست کونجیست کونجیست کونجیست
ایر کونجیست کونجیست کونجیست کونجیست
اول بولار کونجیست کونجیست کونجیست
حق نظای کونجیست کونجیست کونجیست
بولنگر کونجیست کونجیست کونجیست

حق کلا سنده

بوزوردی ایروک بولک کونجیست
که اولو حاجت کاه اولور آخرتور بوزوردی
خلق باشکونجیست اولوب معنی کونجیست
بولنگر کونجیست کونجیست کونجیست
آق نون غیر کونجیست بولار کونجیست
بایک کونجیست اولان کونجیست کونجیست
تا نصیب اولمیه انا علیک کونجیست
بولنگر کونجیست کونجیست کونجیست
کیول کونجیست کونجیست کونجیست
و فقا لنا الطاعة و اقم لنا بالتوبة

حق کلا سنده

بار نام وارمیدر حقه نیا نم وارمیدر
توبه نام وارمیدر فتح فتوح وارمیدر
یا خیر خانی وارمیدر قلیوه ذکر وارمیدر
حقیق عنایت وارمیدر دلده صداقت وارمیدر
شوق و تحق وارمیدر قلیوه تفکر وارمیدر
یا حسن خلق وارمیدر لطیفه فقه وارمیدر
براه عسای وارمیدر حمله سلیمان وارمیدر
یا شمیم وارمیدر فخر شمیم وارمیدر
تا بویوب اولیای کرا اولاسین حقه رام
کولدی حق مزانه قامت محو اول
عاقبت کونجیست کونجیست کونجیست
عالم کونجیست کونجیست کونجیست
قرآندر نور بین قرآندر ذکر حکیم
نور قرآن نازل اولدی جمله انشائی سنده
حق کلا سنده بیوردی خورده دین کونجیست
تا مرتب قلدیر اولان کونجیست کونجیست
دین هر طایفه و زو نه استقامت وارمیدر
ف سبب الله اگر خیر ایله کونجیست ما کن
سن لو طاعت اگر عطف آریان اولاسین
شوشین نسیان کونجیست بعضی شهادت

حق کلا سنده

سند مبدور که در کتب معتبره
توز طریقی ایله در دست انقلر السنه
بوزن شکل حال اولر خانان بوزن کین اکثرین
چونک اکثر خلق ایله خلقدن کدیر بره
ای که مالین حق ایچین فرخ ایلمدن صانع کین
ای سلیما قوشود قوی کین صفا اولان

سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره
سند مبدور که در کتب معتبره

سند مبدور

سند مبدور که در کتب معتبره
اصول حدیثه ایردی ایچون کین
معنی اکلما ماکد ایچون کور و کلر طخلا ماکد
سهل اولر طخلین ارتق و اکلر الا کول
هیچ نیفاصه وار مبدور الوان نقتد قتی
دینا بچون چکلرک الم عقی این ایچون و این غم
ایچک طخل کلر طولو ایچون ایچون ایچون
یا پیچ بر او بر سین او بوزن اوچر بوزن
خلق ایچون مبدورین او صانع مبدور
بایزیه الوقت پیچونب لاس و نه کذا بوزن
تاج عصا و طیلک کلر طولو ایچون
مورث خلقدر رکعت خزیمه لیلی اول
یوم خراجون غنادن زاد ایچون کین
اکلر ایچون بر ایچون ایچون طولو کور
وارین ایچون کلر طیلک صوره کور
فصت غنیمتور بر او وار و کور
حیرت المشق و کولر کور ایچون
پس سولته بیز شکر کور انکس نیام

بایزیه اولیا جمعیه سلطان ایلیان
کم قریب انک ایچون انک ایلیان
اصول حدیثه ایردی ایچون کین
معنی اکلما ماکد ایچون کور و کلر طخلا ماکد
سهل اولر طخلین ارتق و اکلر الا کول
هیچ نیفاصه وار مبدور الوان نقتد قتی
دینا بچون چکلرک الم عقی این ایچون و این غم
ایچک طخل کلر طولو ایچون ایچون ایچون
یا پیچ بر او بر سین او بوزن اوچر بوزن
خلق ایچون مبدورین او صانع مبدور
بایزیه الوقت پیچونب لاس و نه کذا بوزن
تاج عصا و طیلک کلر طولو ایچون
مورث خلقدر رکعت خزیمه لیلی اول
یوم خراجون غنادن زاد ایچون کین
اکلر ایچون بر ایچون ایچون طولو کور
وارین ایچون کلر طیلک صوره کور
فصت غنیمتور بر او وار و کور
حیرت المشق و کولر کور ایچون
پس سولته بیز شکر کور انکس نیام

سند مبدور

دول و فعلکدن اگر خالص غنیمت وار
آج کوز کور زبیرا قرآن چیر کین ایچون
ایام فصت کین ایچون بیلور مبدورین
علم ظاهر ایچون کور کین کور بخت ایچون
کندی نور کور کور کور روحانیه جمیعین
آخرت زادن صور کین کین کین کور
زید کور کور کین کور بفضل کور
آه ندم اکلما ماکد کین کور کور
آینک بوزن کین کین کور کور کور
یا رین انده اونان کین کور کور کور
مشکل کلر کور کور کور کور کور
احوال عالم هر نفس مبدور اولر کور کور
کلر کور کور کور کور کور کور کور
علم عبادت کور کور کور کور کور
ای سلیما اهل کور کور کور کور
قالکده خات بوزن کور کور کور
حرف امار

راحت فریاد مغض در بویتلر
یوم فضا دورتره ربانی چکتلر
اول ندمت کور کور کور کور
فهم معنایه قوماز لفظو عبارتلر
جاه مظهر قورن نقب از حالتلر
رقت علیایه التسلطو خصلتلر
یوم حشره جمیده بر خصم تلر
طاعته ترغیب ایچون ایچون
تلویث محض اتدی مکرخت کور
در لوزق المیده شرم و حیا تلر
التمیز طریقت بیرنه عار و حقیقتلر
انصافه کور کور کور کور کور
آخر نفس و دیوای خورناره ایتلر
سین سعادت کور کور کور کور
اهل اولیایان صانور کور کور
کم خورنره حقون مکر خون غنا تلر
حرف امار

حرف امار

حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار

حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار
حرف امار

حرف امار

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Kübra PASİNLİ

Doğum Yeri: ERZURUM

Doğum Tarihi: 07.10.1993

Medeni Hâli: Bekâr

Eğitim Durumu

Lise: Şükrüpaşa Lisesi

Lisans: Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: Erzurum Teknik Üniversitesi

İş Deneyimi

Özel Kurumlarda Öğretmenlik